ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

GÜNÜMÜZ ATEİSTLERİNDE HAYATI ANLAMLANDIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EFSUN ERGEZEN

ANKARA, 2004

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

GÜNÜMÜZ ATEİSTLERİNDE HAYATI ANLAMLANDIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EFSUN ERGEZEN

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. ÖZNUR ÖZDOĞAN

ANKARA, 2004

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

GÜNÜMÜZ ATEİSTLERİNDE HAYATI ANLAMLANDIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. ÖZNUR ÖZDOĞAN

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

DOÇ. DR. İBRAHİM ÖZDEMİR

PROF. DR. SALİH AKDEMİR

YRD. DOÇ. DR. ÖZNUR ÖZDOĞAN

KISALTMALAR

AÜSBE	**:** Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
OMÜSBE	**:** Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
SÜSBE	**:** Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
MÜSBE	**:** Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
DEÜSBE	**:** Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
AÜİF	**:** Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
AÜİFD	**:** Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
AÜİFY	**:** Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları
DİBY	**:** Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
s	**:** sayfa
çev	**:** çeviren
MÖ	**:** Milattan Önce
vb	**:** ve benzeri

ÖNSÖZ

İnanç ve inançsızlık insanlık tarihinin başlangıcından beri süre gelen ve en çok ele alınan konulardan birisi olmuştur. Düşünce tarihi boyunca bu konu hakkında bir çok düşünür fikirlerini ortaya koymuştur. Tanrı'ya inanan insanların düşüncelerine, ateist olarak adlandırdığımız Tanrı'ya inanmayan kişiler felsefi, sosyolojik ve psikolojik açıdan farklı bir yönden bakan ve eleştiren görüşler sergilemişlerdir. Her insan doğduğunda inanç potansiyeline sahiptir. İnsanların inançlarının belirlenmesinde yaşadıkları yerin, kültürün, çevrenin ve aile ortamının çok büyük ve önemli bir etkisi vardır. Bazı insanlar bu durum karşısında Tanrı'ya inanmayı seçerken bazı insanlarda bunları göz ardı etmiş ve Tanrı'ya inanmamayı seçmişlerdir.

Daha çok felsefi açıdan ele alınan ateizm problemine psikolojik açıdan pek değinilmemiştir. Konunun daha önce ülkemizde akademik düzeyde çok fazla çalışılmamış olması ve bu konunun müstakil olarak ele alınmamış olması tezin önemini arttırmış, konuya daha farklı bir boyuttan bakılmasına neden olmuştur. Tezde kullanılan derinlemesine mülakat yöntemi, ateizm konusuna hem psikolojik açıdan farklı bir bakış açısı getirmiş hem de konuya gerçeklik boyutu kazandırmıştır.

Tezde bu konunun çalışılmasının sebebi, ateist insanların hayatı anlamlandırmaları, sıkıntılarıyla, acılarıyla baş etmeleri ve bu durumdan kurtulmak için nasıl bir yöntem izledikleridir. Ayrıca ateist insanların belli kavramlara (kader, cennet-cehennem, dua, ibadet vs.) karşı vermiş oldukları anlamlar, inanan insanlarla ateistlerin sorunlarla baş etmedeki farklılıklar, belli durum ve olaylar karşısındaki vermiş oldukları tepkiler ve bu süreci nasıl geçirdikleridir.

Tez bir giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde, tezin problemine, alt problemlere, denencelere, temel terim ve kavramlara kısaca değinilmeye çalışılmıştır. Birinci bölümde, ateizmin tanımına, çeşitlerine, tarihçesine, mutlak ateizmin imkansızlığına, ateizmde kötülük

problemine, ateizmin psikoloji biliminde ve felsefedeki temellerine kuramsal bir çerçeve içinde bakılmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde, tezde kullanılan derinlemesine mülakat yöntemi hakkında kısa bir araştırma yapılmıştır.

Üçüncü bölümde, röportaj yapılan ateistlere sorulan sorular ve bu sorulara verdikleri cevaplar ve bu cevapları betimsel analiz yöntemi kullanılarak teker teker yorumlarına yer verilmeye çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde ise, ulaşılan neticelerin kısa bir özetine ve değerlendirilmesine yer verilmiştir. Tez konusunun tespiti ve içeriğinin belirlenmesinde, tezin teknik yapısına kadar çalışmamın bütün aşamalarında bana ışık tutan, eleştiri ve düşünceleriyle bana yön veren danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Öznur Özdoğan'a, tezin savunulması sırasında yol gösterici fikirleriyle Prof. Dr. Salih Akdemir'e ve Doç. Dr. İbrahim Özdemir'e, çalışmam süresince tezin oluşmasında yardımcı olan konuştuğum kişilere ve hiçbir desteğini esirgemeyen aileme en içten teşekkürlerimi sunmaktan onur duyarım.

Efsun Ergezen

Ankara–2004

GİRİŞ

PROBLEM

Günümüz ateistleri hayatı nasıl anlamlandırıyorlar?

ALT PROBLEMLER

1) Günümüzde ateistlerin sıkıntılarla baş etme yolları nelerdir?

2) Günümüzde ateistlerin acılarla baş etme yolları nelerdir?

3) Huzur bulmak için neler yapıyorlar?

4) Depresyondayken neler yapıyorlar?

5) Umutlarını korumak için neler yapıyorlar?

6) Yaşamları ve yaşamak hakkındaki düşünceleri nelerdir?

7) Din hakkındaki düşünceleri nelerdir?

8) Dinle ilgili bazı kavramlar hakkında neler düşünüyorlar?

DENENCELER

1) İnanan insanlar sorunlarla daha kolay baş etmektedirler.

2) Bazı durumlarda ateistler inanan insanlara göre daha farklı tepkiler vermektedirler.

3) İnanan insanlarla ateistlerin din ve Tanrı hakkındaki düşünceleri arasında farklılıklar bulunmaktadır.

4) İnanan insanlarla ateistlerin hayatı anlamlandırmaları arasında farklılıklar bulunmaktadır.

SAYILTILAR

Mülakata katılan ateistlerin konuyla çok ilgilendikleri, sorulara içtenlikle ve samimiyetle cevap verdikleri, sorulan bazı sorular üzerinde şimdiye kadar hiç düşünmedikleri ve hayatlarında bazı farkındalıklar yaşamalarına yardımcı olunduğu düşünülmüştür.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma derinlemesine mülakat yönteminin yanı sıra Türkçe ve yabancı eserlerin toplanmasıyla sınırlı tutulmuştur. Ateist insanların görüşleri daha çok psikolojik açıdan ele alınmıştır.

ARAŞTIRMANIN GEREĞİ VE ÖNEMİ

Araştırmada, ateist insanların hayatı anlamlandırmaları, sıkıntılarıyla, acılarıyla baş etmeleri, belli durum ve olaylar karşısında vermiş oldukları tepkileri, bu süreci nasıl geçirdikleri ve bu durumdan kurtulmak için izledikleri yöntem araştırılmaktadır. Ayrıca ateist insanların belli kavramlara (kader, cennet-cehennem, dua, ibadet vs.) karşı vermiş oldukları anlamlar incelenmektedir. Din anlayışı insanları mutlu edebileceği gibi mutsuz da edebilmektedir. İnanan insanlar her durumda dinden yararlanabilmektedirler. Bununla birlikte bu durumda ateistlerin neler yaptığını belirlemek amacıyla ateistlerin açısından bakılmaya çalışılmış, bu da araştırmanın önemini arttırmıştır. Araştırma konunun daha büyük gruplarla çalışılması için temel oluşturacak on araştırma niteliğindedir.

TEMEL TERİM VE KAVRAMLAR

TANRI: Felsefî açıdan Tanrı, metafiziksel düşüncede, vahiy ya da inanç temeli üzerinde varolduğu kabul edilen, varlık ve değerin kaynağı olan mutlak, zorunlu yüce varlık. Doğanın bir parçası olmayan ama doğanın yaratıcısı ya da nedeni olan, zaman ve mekan kavramlarının kendisine uygulanamayacağı, varlığa gelmiş olduğu düşünülemeyen, doğadan çok daha kudretli ve mutlak iyi olan doğaüstü, ezelî- ebedî ve sonsuz varlık. Doğanın üstünde ve ötesinde olan, doğanın ve insan yaşamının çeşitli boyut ya da görüntülerini yöneten yüce varlık. (Cevizci, 2003, s. 377)

TEİZM: En genel şekliyle, varolan her şeyin yaratıcısı olan bir Tanrı'nın varoluşuna inanma. Tanrı'nın mutlak ve sınırsız bir bilgiye ve güce sahip olduğuna sarsılmaz bir inanç besleme. Evrende bulunan ve duyularımız aracılığıyla bilinen ya da imgelem ve akıl sayesinde varolduğu sonucuna varılan tüm varlıkların varoluşlarını ve varoluş durumundaki devamlılıklarını sonsuz, ezelî-ebedî ve bilinçli bir varlığın ve bu varlığın iradesinin yaratıcı ve nedensel eylemine borçlu olduğu, Tanrı adı verilen bu varlığın özünü ve karakterini akıllı yaratıklarının düşüncelerinde ve ideallerinde açığa vurduğu ve bundan dolayı, insan varlıklarıyla kişisel bir ilişki içinde bulunduğu inancı. (Cevizci, 2003, s. 383-384)

TEİST: Teistik Tanrı kavramına inanan ve onu savunan kişidir. (Topaloğlu, 2001, s. 15)

ATEİZM: Ateizm terimi öncelikle felsefî bir kavram olup Tanrı inancı karşısında tepkisel bir düşünceyi dile getiren dünya görüşünün ismidir. Yaratıcıya inanmama anlamına gelir. (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=2&yid=6_Cevizci, 2002, s. 101)

Diğer bir deyişle ateizm, evreni yaratan ve onu devam ettiren özü itibariyle aşkın fakat sonsuz gücü, bilgisi, iradesi ve sairesi ile evrende içkin olan teistik, hatta belki de daha yerinde bir terimle monoteistik Tanrı inancına karşı tepki olarak doğan bir düşünce hareketidir. (Aydın, 1981, s. 192)

ATEİST: Geniş anlamda ateist, sadece "teist olmayan", başka bir deyişle Tanrı'yı hayatına sokma gereğini duymayan kişi şeklinde tanımlanabilir. Dar anlamda ise ateist, düşünerek ve tartışarak Tanrı'nın var olmadığını öne süren kişidir. (Aydın, 1981, s. 189)

DEİZM: Yaradancılık. Yetkin, yarattığı varlık alanına müdahale etmeyen ve akıl yoluyla keşfedilebilir kişisel bir varlık olarak Tanrı'nın varlığına duyulan inanç.

İngiltere ve Fransa'da XVI. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan ve dinî yaşantının Romantik hareket tarafından önemli bir dönüşüme uğratıldığı XIX. yüzyıla kadar süren eleştirel din hareketidir. Akıl çağında anlaşıldığı şekliyle doğal teoloji ve rasyonel bir ahlakın, dinin tek mümkün içeriğini meydana getirdiği görüşü olarak deizm vahiy, vahyin bildirdiği Tanrı'yı ve dinî inkar ederek, yalnızca akıl yoluyla kavranan bir Tanrı'nın varoluşuna inanır. (Cevizci, 2003, s. 98)

DEİST: Tanrı inancından doğan; insanın hiçbir dine dayanmadan, bizzat özünde bulunan nitelikler sebebiyle de doğruluğu, ahlakı ve iyiliği bulabileceğini görüşünü savunan kişidir. (http://www.plat-forum.org/antikapitalist/ateizm.htm)

AGNOSTİSİZM: Agnostisizm Türkçe'ye "bilinmezcilik" olarak da çevrilir. Agnostisizm, Tanrı'nın varlığının "bilinemez" olduğunu savunur. Dinlerin Tanrı'dan gelmediğini söyler ve dinlerin Tanrı'sını da reddeder ancak felsefi anlamda başka bir Tanrı'nın, bir yaratıcının varolup olmadığının hiçbir zaman

bilinemeyeceğini söyler. Bu bakımdan agnostisizm kendini, “Kesinlikle Tanrı vardır.” diyen teizmden de, “Kesinlikle Tanrı yoktur.” diyen ateizmden de ayrı tutar. Agnostik kelimesi hem “Tanrı’nın varlığı asla bilinemez” diyenler için, hem de “Tanrı’nın varlığı konusuyla hiç ilgilenmeyenler” için kullanılır. (http://www.geocities.com/wankeragnostic/agnostisizm.htm)

DİN: Kelime anlamı itibariyle din; ceza, ibadet, tutulan ve gidilen yol, boyun eğme ve kullukta bulunma demektir. İnsan varlığının yaşam ve tecrübelerinin üç temel boyutuyla ilgili sorulara, belirli özellikleri olan bir Tanrı kavramıyla yanıt getirmeye çalışan inanç sistemi. Doğaüstü bir Tanrısal güç ya da varlıkla ilgili inançların, bu varlığa yönelik manevi eğilimlerin ve Tanrı’ya yapılan ibadetin oluşturduğu bütün. (Kula, 2001, s. 47 _ Cevizci, 2003, s. 107)

DUA: Kulun, Allah’ın yüceliği karşısında aczini itiraf etmesi, sevgi ve tâzim (saygı gösterme) duyguları içinde lütuf ve yardımını istemesi demektir. Dilek, istek, sığınma, yardım dileme ya da çağrı ve bir bakıma da iman anlamına gelir. Ayrıca Allah’a sunulacak talepleri sözlü ve yazılı olarak dile getiren metinlere de denir. (Soysaldı, 1999, s. 19 _ Deniz, 2002, s. 22 _ http://www.islamiyetgercekleri.org/islduaibadet.html)

İBADET: İbadet sözcüğü “abd” sözcüğünden gelme olarak Tanrı'ya kulluk, kölelik, tapınma ve yakarma (dilekte bulunma), itaat etme, tevâzu gösterme, kişinin bir kimseye isyan etmeksizin, ondan yüz çevirmeksizin, mukavemet (dayanma) de göstermeden itaat etmesi ve boyun eğmesidir. Terim anlamı ise, inanılanın yapılmasıdır. (http://www.islamiyetgercekleri.org/islduaibadet.html_ Soysaldı, 1999, s. 67-68)

İNANÇ: Genel olarak, bir şeyin ya da kimsenin varlığına, bir iddianın doğruluğuna inanma, biri için güven besleme durumu. Genel bir çerçeve içinde, özü itibariyle temsilî bir karaktere sahip olup, bir önermeyi kendisine

içerik olarak alan, ama son çözümlemede iradî davranışın kontrolü altında bulunan, zihin hali. (Cevizci, 2003, s. 207)

METAFİZİK: Felsefenin, amacı varolanların gerçek doğasını belirlemek, varolanların anlamını, yapısını ve ilkelerini ortaya koymak olan temel disiplini. (Cevizci, 2003, s. 265)

AHLAK: Genel anlamda, mutlak olarak iyi olduğu düşünülen ya da belli bir yaşam anlayışından kaynaklanan davranış kuralları bütünü. İnsanların kendisine göre yaşadıkları, kendilerine rehber aldıkları ilkeler bütünü ya da kurallar toplamı. Bir kimsenin iyi niteliklerini ya da kişiliğini ifade eden tutum ve davranışlar bütünü, huy. (Cevizci, 2003, s. 5)

KÖTÜLÜK: Doğadan gelen ya da bilinçli insan eyleminin sonucu olan ve insan varlığına bu dünyadaki yaşamında büyük zarar veren durum, oluşum ya da şey. Kimileri kötülüğü "yararsız", "hoşa gitmeyen", "yapılmaması gereken davranış" olarak tanımlarken; kimileri de "acı", "bilgisizlik", "adaletsizlik", "istenmeyen şey" olarak tanımlamıştır. (Cevizci, 2003, s. 241 _ Yasa, 2003, s. 15)

KÖTÜLÜK PROBLEMİ: Tanrı tarafından yaratılmış olduğu kabul edilen dünyamızda varolduğu ve Tanrı'nın varoluşuna ya da en azından temel sıfat ya da özelliklerine zarar verdiği veya gölge düşürdüğü düşünülen kötülüklerle ilgili problem. Tanrı tarafından yaratılan bu dünyadaki kötülüklerle ilgili her şeyi bilen, gücü her şeye yeten ve mutlak iyi olan Tanrı'nın varoluşunun bağdaştıramaması problemi. (Cevizci, 2003, s. 241)

RUH: Bir kimsenin tinsel etkinliğinin ve çok çeşitli bilinç hallerinin merkezi; o kişinin benliğini meydana getiren entellektüel, ahlakî ve duygusal yetilerin

tümü. Kendisini çeşitli şekillerde ifade edebilmekle birlikte, çokluk ve çeşitlilik sergileyen fenomenlerin ya da nesnelerin karşısındaki, birlik ve özdeşlik sergileyen, bölünmez töz. Bedeni harekete geçiren aktif ilke, pasif ve cansız olan beden üzerinde etkide bulunan güç. Can ile tutulan, tinden ayrı yaşam ilkesi. (Cevizci, 2003, s. 346)

REENKARNASYON: Tekrar doğuş, yeniden bedenlenme. Ruhsal kökenin, kaynağın yeni bir tensel kabuğa yani et bedene geri dönüşüdür. (Encausse, 1999, s. 19)

EVRİM TEORİSİ: Varoluşun evrimsel yasalara bağlı olduğu, insanın, ottan çiçeğe, amipten maymuna uzanan, organik bir dünyanın parçası olan, yani bütün canlıların bulundukları ortamdaki sayılarını muhafaza edecek şekilde matematiksel düzeylerin üzerinde üreme eğilimi gösterdikleri görüştür. Bu görüşün en ünlü savunucusu Charles Darwin'dir. (http://www.genetikbilimi.com/tip/darwintr.html)

HÜMANİZM: Genel olarak, akıllı insan varlığını tek ve en yüksek değer kaynağı olarak gören, bireyin yaratıcı ve ahlaki gelişiminin, rasyonel ve anlamlı bir biçimde, doğaüstü alana hiç başvurmadan, doğal yoldan gerçekleştirebileceğini belirten ve bu çerçeve içinde, insanın doğallığını, özgürlüğünü ve etkinliğini ön plana çıkartan felsefi akım. İnsanın kendisinin ve ilgilerinin, çıkarların çok temel bir öneme haiz olduğunu savunan yaklaşım; insan varlıklarına varolanların meydana getirdiği genel varlık şeması içinde özel bir konum atfeden öğreti. (Cevizci, 2003, s. 188)

KADER: Allah'ın her şeyi çok önceden ezelde, Levh-i Mahfuz'da yazıp belirlemiş olmasıdır. Yani Allah'ın ezelî hüküm ve takdiridir. (Soysaldı, 1999, s. 72)

ADALET: Bir toplumda, değerlerin, ilkelerin, ideallerin, erdemlerin cisimleşmiş, somutlaşmış, hayata geçirilmiş olması durumu. Herkesin hak ettiği ödül ya da cezayla karşılaşmış hali. Adalet en yüce, nesnel ve mutlak bir değerin anlatımı olarak, insanın davranışını ahlakî açıdan inceleyen ve eleştiren bir düşünce, hakka ve doğruluğa saygıyı temel alan ahlak ilkesi, doğruluk, dürüstlük, tarafsızlık, uygun ve doğru muamele biçiminde karşımıza çıkar. Bu çerçeve içinde, adalet bir kimsenin haklarıyla başkalarının (toplumun, halkın, hükümetin ya da bireylerin) hakları arasında bir uyumun bulunması hali, hak ve hukuka uygun olma durumu, devletin farklı hatta karşıt çıkarları olan insanlar arasında hakka uygun bir denge oluşturması durumu olarak anlaşılır. (Cevizci, 2003, s. 2-3)

UMUT: Mümkün olan, fakat kesin olmayan bir şeyi istemek ve beklemek, bir şeyin olmasını istemek ve bir şeyin muhtemelen olacağına dair güvene sahip olmak anlamına gelmektedir. (Hökelekli, 2002, s. 184)

DEPRESYON: Biyolojik, psikolojik, ekonomik, sosyal ve çevresel etkenlerin neden olduğu, belirtileri hafif, orta ve şiddetli yaşanabilen, etkili biçimde tedavi edilebilen, tedavi edilmediği takdirde kimi vakalarda intiharla sonuçlanabilen yaygın ve ciddi bir ruhsal rahatsızlık; birçok duygunun bir araya gelişini betimlemek için kullanılan üzüntü, umutsuzluk, çaresizlik duyguları ve olumsuz otomatik düşünceler ile kendini gösteren psikolojik çöküntüdür. (Erkuş, 1994, s. 59 _ Blackburn, 1996, s. 9 _ http://www.annecocuk.com/cocuk/psikoloji/intihar.htm)

HAYATIN ANLAMI: Kişinin kendisi olduğunu kavramasıdır. Herkesin yaşamında özel bir mesleği veya uğruna çaba harcanarak bir misyonu, yerine getirilmeyi bekleyen somut bir görevi vardır. Hayatın anlamı insandan insana, günden güne, saatten saate farklılık gösterir. Her insan yaşam tarafından sorgulanır ve herkes, sadece kendi yaşamı için cevap verirken yaşama cevap verir; sadece sorumlu olarak yaşama karşılık verebilir. Logoterapiye göre

hayatın anlamı 3 yoldan keşfedilir: 1) Bir eser yaratarak ya da bir iş yaparak 2) Bir şey yaşayarak ya da bir insanla etkileşerek 3) Kaçınılmaz acıya yönelik bir tavır geliştirerek. Hayatın anlamı içinde, anlam hissine sahip olan biri, hayatı bir amaca veya yerine getirilecek bir işleve, insanın kendini vereceği bir hedef ya da hedeflere sahip olarak yaşar. (Frankl, 1995, s. 97-98-99 _ Yalom, 2001, s. 663)

BÖLÜM I

ATEİZM VE PSİKOLOJİ

A. ATEİZM KAVRAMI ÜZERİNE

"Ateizmin tanımı konusunda tarih boyunca farklı yaklaşımlar sergilenmiş ve değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bunun nedeni de gerek teizmin ve gerekse ateizmin değişik biçimlerde sergilenmiş olmasıdır." (Topaloğlu, 2001, s. 13) "Felsefî bir problem olarak ateizmin tanımlanması bu terimin anlaşılması kadar kolay değildir." (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=2&yid=6)

"Ateizm bir anlamda teizme karşı bir tepki olarak çıkmıştır. Her şeyden önce dünyanın çeşitli yerlerinde birbirinden farklı anlayışlar görülmektedir. İnsanlar teistik Tanrı inancına sahip olmalarına rağmen, farklı yaklaşım ve kabullere sahip olmuşlardır." (Topaloğlu, 2001, s. 13) "Dolayısıyla ortada net bir ateizm tanımından veya teizm biçiminden söz etmek mümkün olmayacaktır."(http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=2&yid=6)

"Batı dillerinin çoğunda, Tanrı hakkında düşünmenin belli başlı akımları için kullanılan terimler genellikle ya Yunanca'daki "theos" dan ya da Latince'deki "deus" dan türetilmiştir." (Aydın, 1981, s. 189) "Ateizm terimi de Yunanca Tanrı anlamına gelen theos'dan türetilen İngilizce theism kelimesinin başına "a" olumsuzluk ön takısının eklenmiş halidir. Theism kelimesinin başına getirilen "a" ön takısı, önüne getirildiği terimin anlamını olumsuz yönde değiştirmektedir. Yani teizmi Tanrı inancına sahip olmak veya diğer bir deyişle Tanrı'nın varlığına inanmak olarak anlarsak, ateizmi de bu durumda terim

olarak Tanrı inancına sahip olmamak (Tanrısızlık) biçiminde ifade etmemiz mümkün olacaktır.” (Topaloğlu, 2001, s. 14-15)

“Günlük dilde ve halk arasında kullanılan “Allahsız!” sözü, bilindiği gibi, “insafsız, merhametsiz” v.b. anlamlarda ve daha çok yergi ifadesi olarak kullanıldığı için, ateizmle doğrudan bir ilgisi yoktur.” (Aydın, 1981, s. 187)

“Ama kültürümüzdeki “inançsız” veya “inkârcı” gibi kelimeler de bu terimin karşılığında kullanılmaktadır. Ayrıca bu kelime dinî literatürümüzdeki “kâfir (Tanrı’nın varlığını inkar eden), müşrik (Tanrı’ya ortak koşan), zındık (Tanrı ve ahirete inanmayan)” ve özellikle “mülhid” (dinsiz, doğru yoldan çıkmış) gibi sözcüklerle de ifade edilebilmektedir.” (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=2&yid=6) “Bununla birlikte eksiklerine rağmen Tanrıtanımaz terimini ateizm karşılığında kullanmak mümkündür.” (Topaloğlu, 2001, s. 14-15)

“Ateizmin tanımlaması ve anlaşılması büyük ölçüde teizmin ne olduğunun bilinmesiyle mümkündür. Çünkü ateizmin reddettiği Tanrı öncelikle teizmin Tanrı kavramıdır. Teizm de ilahi dinlerin Tanrı inancının özünü oluşturmaktadır. Bu dinlerde Tanrı olarak “ezeli ve ebedi olan, her şeyi yapmaya gücü yeten, her şeyi bilen, evreni yaratan, düzenleyen ve koruyan, daima iyiliği isteyen ve fiillerinde özgür olan zatî bir varlığa” inanılmaktadır. Dolayısıyla söz konusu niteliklere sahip bir Tanrı’nın varlığını iddia etmek bir anlamda teizmdir. Teist de doğal olarak teistik Tanrı kavramına inanan ve onu savunan kişidir.” (Topaloğlu, 2001, s. 15)

“Bazı düşünürler ateizmi “Tanrı fikrine sahip olmamak” biçiminde algılamış ve tarif etmişlerdir. Bu yaklaşıma göre Tanrı’nın varlığının reddedilmesi veya yalanlanması ilk planda söz konusu değildir. Bu tanıma göre, Tanrı gerek insan zihninde gerekse de dış dünyada mevcut değildir. Var olmayan bir şey hakkında da herhangi bir kavrama veya bilgiye sahip olunamaz. Dolayısıyla böyle bir varlığı kabullenmek veya reddetmekten söz etmek de yersizdir. Ateizmin “Tanrı fikrine sahip olmamak” biçiminde tanımlanması çeşitli problemleri gündeme getirmiştir. Bu tanıma göre ateist

herhangi bir şeyi iddia etmediğini ifade etmektedir. Dolayısıyla kendisine görüşlerini temellendirecek kanıtları getirmeyi zorunlu görmemektedir." (Topaloğlu, 2001, s. 16)

"Ateizm birinci tanımdan biraz farklı olarak daha dar anlamda "Tanrı'nın varlığını bilinçli biçimde reddetmek" olarak tanımlamıştır. Bu tanıma göre ateist bir yandan Tanrı'nın varlığına inanmamakta diğer yandan ise bilinçli olarak onun yokluğun göstermek için kanıt getirmeye çalışmakta, diğer bir deyişle Tanrı'nın varlığı lehinde ileri sürülen kanıtları çürütmeye gayret göstermektedir. Bazı ateistler sadece teistik Tanrı'yı reddetmekle kalmayıp nitelikleri ne olursa olsun bütün Tanrı anlayışına karşı olumsuz yaklaşmışlardır. Yani bir anlamda o mitolojik, dinî ve felsefi Tanrı kavramlarının tümünü reddetmiştir. Tanrı'nın varlığını reddeden ateist doğal olarak Tanrı kavramıyla ilgili olan mucize, vahiy, peygamberlik, ölümsüzlük ve ahiret yaşamı gibi inançları da reddetmektedir." (Topaloğlu, 2001, s. 17-18)

"Ateizm üçüncü olarak "Tanrı'yı yaşama sokmamak" veya diğer bir deyişle "sanki Tanrı yokmuş gibi yaşamak" biçiminde tanımlanmıştır. Ateizm bazen zihinde Tanrı düşüncesinin bulunmaması, bazen Tanrı'nın varlığının bilinçli bir biçimde reddedilmesi, bazen Tanrı yokmuş gibi yaşanılması, bazen de Tanrı'nın varlığına ilgisiz kalınması (varlığını veya yokluğunu tartışmayı anlamsız bulmak) biçiminde tanımlanmıştır." (Topaloğlu, 2001, s. 18-19)

"Ateizmin bir kavram olarak tanımlanması ve anlaşılması öncelikle ilâhî dinlerin Tanrı inancının ne olduğunun bilinmesiyle mümkün olacaktır. Çünkü ilâhî olmayan herhangi bir inancı (putperestliği, totemizmi, paganizmi v.b.) ya da dinî (Budizmi, Şintoizmi, Afrika'daki kabile inançlarını v.b.) reddetmek mutlaka ateizm anlamına gelmeyecektir. Yine ateizmin tanımlanması için ilâhî dinlerde Tanrı inancıyla ilgili olarak peygamberlik ve âhiret inanışlarının da göz önünde bulundurulması gerekecektir. Bunun sebebi de ateizmin gerek kavram ve gerekse bir düşünce olarak söz konusu inançlara olan bağımlılığıdır. Çünkü böyle bir inanç olmasaydı zaten ateizm de olmayacaktı. Bilindiği gibi dünya üzerinde birden fazla Tanrı anlayışı bulunmaktadır. Hatta ilâhî dinlerin yanında, aynı mezhebin veya ekolün dahi

kendi içerisinde farklı yorumlara sahip olduğu görülmektedir. Bu noktadan bakıldığında her türlü Tanrı inancının veya dinin tam olarak ilâhî dinleri yansıtmadığı (bir anlamda teizm olmadığı) anlaşılmaktadır. Bu durumda dünya üzerinde tek tip bir dinî inançtan bahsetmek mümkün değildir." (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=2&yid=6)

"Aynı şekilde ateizmi de geniş anlamda inançsızlık olarak ele alırsak yine dünyada tek çeşit bir inançsızlığın olmadığı görülmüştür. En azından şekil, yöntem, gerekçe ve amaç itibariyle bazı inançsızlıkların birbirinden farklı olduğunu tespit edilmiştir. Dolayısıyla inançsızlık denilince hemen akla ateizm gelmemelidir. Meselâ insanların çoğu inanç sahibi ve bir dine mensup olmasına rağmen öteki dinleri reddetmektedirler. Diğerleri de aynı şekilde davranmakta, sadece kendi anlayışlarını savunarak karşısındaki inanışları yanlışlamaya çalışmaktadırlar. Bu duruma en bâriz bir şekilde Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâmiyet arasında karşılaşılmaktadır. Hıristiyanlar İslâmiyet'i (İslâm'ın ortaya koyduğu Allah kavramını) ve Hz. Muhammed'i reddederken, müslümanlar da Hıristiyanların teslîs, enkarnasyon ve aslî günah gibi inanışlarını reddetmekte ve Hz. İsa'nın sadece bir "peygamber" ve bir "insan" olduğunu belirtmektedirler. Buna karşın Yahudiler Tanrı'nın İsrâiloğulları'nı mümtaz kıldığını ve dolayısıyla kendi Tanrı'ları olduğunu söylemişler, müslümanlar Tanrı'nın bütün insanları eşit yarattığını, rengi, dili ve kültürü ne olursa olsun herkesi kucakladığını yani O'nun evrensel olduğunu ifade etmişlerdir. Görüldüğü gibi aynı Tanrı'ya inandıkları halde söz konusu dinlerin mensupları kendi aralarında ayrılmakta ve birbirlerinin Tanrı yorumunu kabul etmemektedirler." (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=2&yid=6)

"Felsefe tarihinde dindar olmadığı halde Tanrı inancına sahip olan düşünürler de bulunmaktadır. Buna karşın günümüzde çok sık rastlandığı gibi özellikle Batı dünyasında görünüşte dindar olduğu halde gerçekte Tanrı'ya inanmayan pek çok kişi vardır. Ateizm temelde Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâmiyet gibi üç büyük ilâhî dinin Tanrı anlayışını kendine hedef olarak seçmektedir. Yorum farkları bir tarafa bırakılırsa, bu dinlere göre Tanrı,

özünde ezelî ve ebedî olan, irade ve kişilik sahibi, aşkın bir varlıktır. Varlığı için hiçbir sebebe gereksinim duymayan bu varlık, maddî değildir ve görünen âlemin de ötesindedir. Nesneleri yoktan var kılmaya muktedir olan bu varlığın gücü de Tanrı olmak bakımından her şeyi yapmaya muktedirdir. Ayrıca yaratmış olduğu evreni ve içerisindeki varlıkları da şekillendirmekte, düzenlemekte ve işleyiş yasalarını belirlemektedir. Bir anlamda bu yasalar sayesinde onların varlıklarını devam ettirmelerine imkân tanımaktadır. Bu tanım çerçevesinde, Tanrı'nın varlığına inanan ve bu inancını da ifade eden kişiye "mümin" denmektedir. Böyle bir Tanrı kavramına inanmayan kişiye ise "ateist" denmektedir. Yani bir anlamda ateist, ilâhî dinlerin ifade ettiği biçimde, varlığının öncesi veya sonrası bulunmayan, aşkın olan, evreni yaratan ve yasalarını belirleyen, irade ve kişilik sahibi olan, her şeyi yapma, bilme ve görme kudretinde bulunan, insanların hayrını dileyen ve onlara hayatı bahşeden bir varlığa inanmayan kişidir." (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=2&yid=6) "Diğer bir deyişle ateist hem düşünce seviyesinde hem de günlük yaşantısında söz konusu Tanrı'nın varlığını reddeden bununla birlikte peygamberi ve âhiret inançlarını da kabul etmeyen kişidir. Bu yüzden teistler tarafından ateizm, bir yaşam tarzı olarak her zaman kötü ve sakıncalı olarak gösterilmiştir." (Smith, 1989, s. 21) "Bunun yanı sıra, insanların her istediklerini yapabilmesi için ateist olmaları, ateistlerin Tanrı'dan nefret etmeleri, ateistlerin şeytana tapmaları, herkesin bir şeye tapması gerektiğinden dolayı ateistin de bir Tanrı'ya sahip olması, din adamlarıyla olan kavgalarından dolayı kişinin ateist olması gibi ateizm hakkında birçok yanlış anlaşılmalar vardır. Ateizm tek başına dünya görüşü ya da hayat felsefesi değil ateizm çok daha büyük bir görüşün parçasıdır." (Krueger, 1998, s. 19-23)

"Dinler tarafından Tanrı'ya atfedilen nitelikler bazen çevreden çevreye değişebilmektedir. Özellikle Yahudi ve Hıristiyan düşünürlerin bir kısmı bu temel niteliklere sadık kalmakla birlikte, bazen kendi dışındakilerinin (müslümanlar) kabul edemeyeceği bir biçimde O'nu yorumlamaktadırlar. Meselâ Yahudilerin Tanrı'yı sadece İsrâiloğulları'na ait millî bir Tanrı biçiminde görmelerine, Hıristiyanların da Tanrı'yı bir yandan Baba (Father)

olarak tasvir etmelerine diğer yandan O'nu oğul İsa biçiminde dünyaya gelmiş olarak yorumlamalarına müslümanlar karşı çıkmışlardır." (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=2&yid=6)

A. 1. ATEİZMİN ÇEŞİTLERİ:

"Tanrı inancını kabul etmeyen ateistler de dindarlar gibi kendi aralarında farklı gruplara ayrılmışlar ya da en azından aynı sonuca varsalar da ateizmi farklı yorumlamışlardır. Dolayısıyla bir tek ateizm tanımından söz etmek de doğru olmayacaktır. Ana hatlarıyla da olsa ateistlerin kendi görüşlerinden hareket ederek onları şöylece gruplandırabiliriz." (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=3&yid=6)

a. Mutlak Ateizm

"Bazı ateistlere göre ateizm, "Tanrı'yı reddetmekten öte, zihinde Tanrı fikrine sahip olmamak" demektir. Bu anlayışa göre insan doğuştan Tanrı kavramına sahip olmadığı için reddedecek bir şeyi de bulunmamaktadır. Bu tür bir ateizm *mutlak ateizm* olarak tanımlanmış ve taraftarlarına da *mutlak ateist* denmiştir. Bu anlayışı savunanların arasında Baron D'Holbach (1723-1789) ve Charles Bradlaugh gibi düşünürler bulunmaktadır. Mutlak ateizm ile ilgili pek çok tartışma yapılmıştır. İnsanların doğuştan inançsız oldukları iddiası yalanlanmış ve bazıları inkâr etse dahi hemen hemen bütün insanların zihin ve gönlünde bir yaratıcı fikrinin bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca mutlu ve sağlıklı günlerinde Tanrı'yı inkâr eden ateistin sıkıntılı zamanlarında ona sığınması mutlak ateizmin imkânsızlığına dair bir örnek olarak ileri sürülmüştür."(http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=3&yid=6)

b. Teorik Ateizm

“Ateizm birinci yaklaşımdan biraz farklı olarak “Tanrı'nın varlığını reddetmek” şeklinde de tanımlanmıştır. Aslında ateizm denilince akla bu tanım gelmektedir. Felsefede önemli olan ve Tanrı inancına ağır eleştiriler yönelten ateizm biçimi de budur. Yani düşünerek, tartışarak zihnî bir çabayla Tanrı’nın varlığını reddetmek ve ilgili iddiaları çürütmeye çalışmaktır. Teorik ateizm de denen bu anlayış doğrultusunda dindarların iddiaları ve Tanrı'nın varlığı lehinde getirdikleri kanıtlar eleştiri konusu olmuş, bu süreçte Tanrı'nın varlığını çürütmeye yönelik karşı tezler ileri sürülmüştür. Teorik ateizmde Tanrı'nın varlığı inkâr edilmekle kalınmamış, bu kavramla ilgili olarak gündeme gelen mûcize, vahiy, peygamberlik, kutsal kitap, ölümsüzlük ve âhiret hayatı gibi inançlar da eleştirilmiş ve reddedilmiştir. Ayrıca bu tür bir ateizmde sadece teistik Tanrı kavramı hedef alınmamış, bunun yanı sıra mistik, mitolojik, transandantal (aşkın) veya antropomorfik (insanbilimcilik) anlayışlarla, panteizm (Tanrı ile evreni birleştirip özleştiren felsefe öğretisi) ve deizm gibi, bir şekilde Tanrı inancına yer veren diğer ekoller de reddedilmiştir. Tanrı'nın varlığına inanan ve ateizmi yukarıdaki şekilde tanımlayanlara göre ateist niçin inanmadığını açıklamak ve temellendirmek durumundadır. Aksi takdirde o dogmatik bir tavırla, gerekçesiz yere Tanrı’nın varlığını inkâr etmiş olacaktır.” (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=3&yid=6)

c. Pratik Ateizm

“Ateizm yukarıdaki tanımlardan biraz farklı olarak bazen da “sanki Tanrı yokmuş gibi yaşamak” veya “Tanrı'yı günlük yaşama sokmamak” biçiminde tanımlanmıştır. Buna da *pratik ateizm* adı verilmiştir. Bu tür bir ateizmde kişi daha ziyade günlük yaşamındaki tavır ve davranışlarıyla, hayat tarzı, ilke ve alışkanlıklarıyla, Tanrı’sız bir dünya ve Tanrı’sız bir yaşam

kurmayı istemektedir. Bunun yanında Tanrı'yla alâkalı olarak en ufak bir şey düşünmemekte, kendini dinden, ibadetlerden ve bunlarla ilgili törenlerden de uzak tutmaya çalışmaktadır. Pratik ateizm anlayışında Tanrı'nın teorik tartışmalarla reddedilmesi ikinci planda kalmaktadır. Pratik ateistler aktif ve pasif olmak üzere kendi aralarında ikiye ayrılmışlardır. Pasif olanlar, Tanrı'nın varlığını reddetmekle birlikte, dinî inançlarla veya dindarlarla bir problemi bulunmayan, buna karşın kendi dünyalarında yaşayan ve içlerine kapanan kişilerdir. Aktif olanlar ise, gerek zihinlerinde ve gerekse günlük yaşantılarında Tanrı inancını reddeden bunun yanında çevresinde Tanrı'yı hatırlatan her türlü fikir, sembol ve davranışa karşı savaş açan kişilerdir. Bu tür ateistler dindarlarla da her zaman mücadele etmeyi ve insanları dinsizleştirmeyi kendilerine amaç edinmişlerdir. Bu yüzden bu kişilere bazen militan ya da eylemci ateistler de denmektedir. Felsefede ki temsilcileri arasında L. A. Feuerbach (1804-1872), F. Nietzsche (1844-1900), S. Freud (1856-1940) ve K. Marx (1818-1883) gibi ünlü düşünürler de bulunmaktadır. Söz konusu filozoflar teorik açıdan Tanrı inancını çürütmeye çalışmakla kalmamış ayrıca pratik olarak inançsız bir toplumun hayalini de kurmuşlardır." (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=3&yid=6)

d. İlgisizlerin Ateizmi

"Bir kısım düşünürler Tanrı'nın varlığını veya yokluğunu tartışma konusu yapmadan bu konulara uzak durmayı tercih etmiştir. Her iki hususun da eşit derecede anlamsız bir iş olduğunu öne sürerek konuya ilgisiz kalmayı yeğlemişlerdir. Bu tür ateistlere göre insan, sadece var olanla yetinmeli görünen âlemin ötesine ilgi duymamalıdır. Dolayısıyla dünyanın ötesindeki herhangi bir varlık hakkında olumlu ya da olumsuz bir yargıda bulunmaya ya da konuşmaya çalışmak anlamsız bir iş yapmak olacaktır." (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=3&yid=6)

e. İdeolojik (Materyalist) Ateizm

"Özünde felsefî bir problem olan ateizm bazen da ideolojik bir ilke olarak savunulmuş ve politik bir kabul haline gelmiştir. Özellikle Karl Marx, F. Engels (1820-1895) ve V. I. Lenin'in (1870-1924) görüşlerinden hareketle kurulan sosyalist yönetimlerde ateizm komünist partilerin propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Materyalizmin mutlak doğru olarak kabul edildiği komünizmle yönetilen ülkelerde ateizmin bilimsel (materyalist) temellere dayandığı söylenmiş, dinin de toplumsal (içtimaî) bir hadise olarak görüldüğü ifade edilmiştir. Bu yönüyle de ilmî ateizm kendini Batıdaki (felsefî) ateizmden ayrı görmüş, onları (yani Marxist ve materyalist olmayanları) burjuva ateizmi diye nitelemiş, kavramlarını ve üslûbunu eleştirmiştir. Bu çerçevede toplumdaki bütün dinî inançlar, kurumlar, ibadetler, törenler, alışkanlıklar, âdet ve gelenekler şiddetle reddedilmiş ve yasaklanmıştır." (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=3&yid=6)

A. 2. ATEİZMİN TARİHÇESİ:

"Ateizm gerçeği, felsefe tarihindeki kökleri çok gerilere, teknik anlamda felsefenin başlangıç günlerine kadar uzanan bir olgudur. Antik dönemlerin ateistik fikirleri ile orta ve yeni çağların ateistik düşünce ve tutumları arasında önemli farklar bulunmaktadır. Yunan filozofları arasında Tanrı'ların varlığını inkar edenler de çıkmıştır; ancak Yunan halk inanışları teistik bir sistem oluşturmadığı için, orada bugünkü anlamda bir ateizm yoktur. Bu bakımdan düşünce tarihinin geleneksel ateizmi gıdasını büyük ölçüde teizmden, özelliklede Tanrı'nın varlığını kanıtlamaya çalışan felsefi kanıtlardan olmaktadır." (Aydın, 1981, s. 191-192)

“Ateizmin tarihi Tanrı inancı kadar olmasa da çok gerilere kadar gitmektedir. Ancak tarihi çok eskilere giden bu ateizm biçimi bizim bugünkü anlamda anladığımız dinî inançların eleştirisi gibi değildir. Çünkü ateizm öncelikle Tanrı inancına karşı bir tür tepkidir. Dolayısıyla ateizmin Tanrı inancının bulunduğu ve bu inancın dile getirildiği yerde ortaya çıkma ihtimali daha yüksektir. İster geniş anlamda “herhangi bir Tanrı anlayışına karşı inançsızlık” olarak düşünülsün, isterse felsefî anlamda “teizmin reddi” olarak alınsın, ateizmin tarihçesini düşünce tarihinde ana hatlarıyla İlkçağ (Antik dönem), Yeniçağ ve Modern dönem olmak üzere üç safhada ele almak mümkündür. Bu tasnifin yanında kutsal kitaplardan ve peygamberlerin sözlerinden aldığımız bilgilere göre çok eski dönemlerden itibaren bir kısım insanların inançsız olduklarını ve dinle mücadele ettiklerini de öğrenmekteyiz. Bu insanlar Tanrı inancına şiddetle karşı çıkmış, çoğunluğu ahlâksızlıkta ileriye gitmiş, peygamberlerin uyarılarını da kabul etmemişlerdir.” (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=5&yid=6)

“İlkçağ felsefesi (antik dönem) denilince dar anlamda Yunan felsefesi ile bu felsefeden doğmuş olan Helenizm-Roma felsefesi anlaşılmaktadır. Ateizmin geniş anlamda inançsızlık olarak görüldüğü dönemdir.” (Topaloğlu, 2001, s. 21)

“Ateizmin inançsızlık olarak görüldüğü İlkçağ’da Epikuroscular, şüpheciler ve Atinalı sofistler ilk göze çarpanlar olmuştur. Yine bu dönemde Epikuros (m. ö. 341-270), Lucretius (m. ö. 94-55) ve Democritus'un (m. ö. 460-370) fikirleriyle oluşan Yunan atomculuğu ya da klasik materyalizm de inançsızlıkta önemli bir rol oynamıştır. Bilindiği gibi materyalizm maddenin yaratılmadığını, düşünceden önce geldiğini ve hiçbir şeyin yoktan var olmadığını iddia etmiştir. Bunun yanında doğa üstü bir gücün (Tanrı) varlığını da reddetmiştir. Materyalizm günümüze kadar çeşitli biçimlerde de olsa devam etmiş ve etkisini sürdürmüştür. Materyalizmi Antik dönemin ateizmi olarak kabul edebiliriz. Ancak ifade edildiği gibi Antik dönemde materyalist olmayan ve dolayısıyla kendilerine ateist denilemeyecek düşünürler de bulunmaktadır. Kaldı ki tabiatla ilgili çalışmalarda bulunan

herkesi ateist görmek de mümkün değildir. Sokrat (m. ö. 470-399) öncesi dönemde yetişen ve günümüze kıyasla bazı çevrelerce gerçek filozof olarak nitelenen Xenophanes, Heraklitos, Empedokles ve Anaxagoras gibi düşünürlerin fikirlerinde Tanrı kavramıyla paralellik arz eden pek çok nokta bulunmaktadır. Bu filozofların düşüncelerine baktığımızda maddî dünyanın ötesinde var kabul ettikleri ve kendisiyle bütün varlığı açıkladıkları soyut bir kavrama da rastlamaktayız. Dolayısıyla tabiatla ilgili çalışmalarda bulundukları için Antik dönemi bütünüyle ateist görmek ve bu yanlış tespiti de ideolojik amaçlar uğruna çeşitli şekillerde tekrarlamak yanlış olacaktır." (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=5&yid=6)

"Ortaçağ'da monoteizmin (tek tanrıcılık) ağırlığını hissettirmesinden dolayı açıkça bir inançsızlık görülmemiştir. Her ne kadar bu dönemde Hıristiyan dünyasında kiliseye ve kilise öğretilerine karşı içten içe bir tepki ve nefret oluşmuşsa da bunlar gizlilikten kurtulamamış ve baskılardan dolayı açığa çıkamamıştır. Vanini (1585-1619) ve Bruno (1548-1600) gibi kiliseye aykırı konuşan kişiler de bu dönemde yargılanmışlardır. Zaten Aydınlanma dönemiyle birlikte ortaya çıkan ve modern dönemde iyice belirginleşen din düşmanlığının temelinde de Ortaçağ'da kilisenin Tanrı adına yapmış olduğu insanlık dışı uygulamaların büyük rolü olmuştur." (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=5&yid=6)

"Bununla birlikte ateizm denilince İslam tarihinde akla iki isim gelmektedir. Yahya b. İshak er-Râvendî (H. 205-245) ve Ebû Bekir Muhammed ibn Zekeriyya er-Râzî (865-932). Bu düşünürler vahiy, peygamberlik ve mucize gibi dinî inançları eleştirmiş ve geleneğe aykırı şeyler söylemişlerdir. Râvendi hakkında elde kesin bilgiler olmamakla birlikte ona nispet edilen fikirlere bakıldığında tabiatçı ve maddeci olduğu, ilâhî hikmeti reddettiği ve Kur'an'a inanmadığı anlaşılmaktadır. Ancak bu ve benzeri görüşlerin Râvendi'den ziyade hocası olan Ebû İsa el-Varrak'a ait olduğu, onun ateist olmadığı buna karşın deizmi benimsediği ifade edilmiştir. Ateist olarak meşhur olan Râzi İslâm dünyasında "Tabiat Felsefesinin" kurucusu sayılmaktadır. Ancak onun ateist (mülhid) olarak bilinmesine

rağmen felsefî sisteminde Tanrı'ya yer verdiği ve onu beş ezelî ilkeden biri olarak gördüğü diğer ilkeler Ruh, Madde, Mekân, ve Zaman bilinmektedir." (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=5&yid=6)

"Ortaçağ'da felsefî anlamda ateizmin yaygın olmayışının iki temel gerekçesi bulunmaktadır. Bunların birincisi yukarıda da kısaca ifade edildiği gibi kilisenin baskısıdır. İkincisi ve en önemli nedeni ise ateizmin ortaya çıkabileceği fikrî bir boşluğun bulunmamış olmasıdır. Ortaçağ'da dinî düşünce zirvede olmuş ve çok çeşitli düşünürlerce de dile getirilip mantıklı bir biçimde temellendirilmiştir." (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=5&yid=6)

"XVII. yüzyılda gerçekleşen Rönesans'la birlikte yeni bir anlayış ortaya çıkmıştır." (Topaloğlu, 2001, s. 21) "Akılcılığın hâkim olduğu bu yeni dönemde bazı çevrelerde sadece doğal bilimlerin değil dinî hakikatlerin de akılla temellendirilebileceği kanaati yaygınlaşmıştır. Ancak bu kanaatin yayılması uzun sürmemiş, akılla metafiziğin kurulabileceği inancına ciddi eleştiriler getirilmiştir. Bu eleştiriler çoğunlukla maddecilerden kaynaklandığı gibi, dinde akıldan ziyade inanca önem veren bazı dindar insanlardan da gelmiştir." (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=5&yid=6)

"XVIII. yüzyılla birlikte Aydınlanma dönemi başlamış, metafiziğe karşı sistemli bir şüphecilik başlamıştır." (Topaloğlu, 2001, s. 21) "Ateizm XIX. yüzyıldan itibaren yeni bir karakter kazanmıştır. Bazı çevrelerce bilimsel çalışmalar dinin aleyhinde görülmüş, pozitif bilimlerdeki çeşitli araştırmalar ve var sayımlar dinî inançların çürütülmesi amacıyla kullanılmaya çalışılmıştır. Ayrıca modern dönemde Batıda insan özgürlüğü ile Tanrı iradesi (Kilise doktrinleri) arasında derin bir uçurum oluşmuş ve insanlar kendilerini bu ikilem içerisinde bulmuşlardır. Bu dönemde Tanrı problemi, ateistlerce insanın özüne yabancılaşması ve özgürlüğünü kaybetmesi açısından da temel bir mesele olarak gözükmüştür. Modern dönemde materyalizm çeşitli biçimlerde savunulmaya devam etmiştir. Materyalizmin iddiaları özellikle Marxist çevrelerde yenilenmiş ve bilimsel ateizm adı altında savunulmuştur. Yine bu dönemde Comte'un pozitivizmi ve

diğer pozitivist akımlar da inançsızlık adına etkin bir rol oynamıştır. Bu akımların en etkili silahı da pozitif bilimler (doğrusu bilimsel var sayımlar) olmuştur. Şöyle ki; XVIII. yüzyılın sonlarıyla XIX. yüzyılın ortalarından itibaren çeşitli gerekçelerle bilim ile din arasında bir karşıtlık kurulmuş ve bilim adına bu sözde karşıtlık her fırsatta yenilenmiştir.” (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=5&yid=6)

“Ateizm XIX. yüzyıldan itibaren Batıda yeni bir karakter kazanmıştır.” (Topaloğlu, 2001, s. 22) “Bilimin mutlaklığına inanan dolayısıyla bilimden hareketle dini eleştiren ve reddeden ateist düşünürler çağımızda kendilerince bilim dışı olan her türlü inancın, değerin ve yaklaşımın da artık bir kenara bırakılmasını istemişlerdir. İnsanlık var olduğu sürece düşünce ve inançlardaki çeşitlilik de devam edecektir.” (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?sayfa=5&yid=6)

B. MUTLAK ATEİZMİN İMKANSIZLIĞI

“Mutlak ateist sadece Tanrı’nın varlığını reddetmekle kalmayıp zihninde hiçbir surette Tanrı kavramı olmadığını söyleyen kişidir. Ancak bunun mümkün olmadığına ilişkin güçlü tezler ileri sürülmüş ve ciddi tartışmalar yapılmıştır. Bu tartışmalar esnasında bazı düşünürler her ne olursa olsun ateizmin imkansızlığından bahsetmiş, bir kısım düşünürler ise bunun aksini savunmuşlardır. Mutlak ateizmle ilgili ateistlerin fikirlerine bakıldığında pek çok şeyin genelleme olduğu ve zorlama yorumlara başvurduğu anlaşılmaktadır. Kabul etsin veya etmesin bütün insanların zihninde Tanrı kavramı vardır. Bu kavram değişik kültür ve dinlerde farklı biçim almakta ve farklı niteliklere bürünebilmektedir. Bunlardan hangisinin daha anlaşılır olduğu ya da olmadığı bir tarafa, bütün insanlarda böyle bir fikrin bulunması daha işin başında mutlak ateizm iddialarını boşa çıkartmaktadır. Tanrı’ya inanmadığını söyleyen insanlar zihinlerindeki bu kavrama Tanrı ismini vermek istememektedirler. Ateistlerin büyük çoğunluğu Tanrı’nın var olmadığını söylemekle birlikte kesinlikle evrende bir kaos bulunduğunu ya da kainatın

düzensiz bir kütle yığını olduğunu iddia etmemişlerdir. Dolayısıyla onlar da evrende hakim olan gizli bir gücün, sebebin, enerjinin, kozmik bilincin bulunduğunu belirtmektedirler. Sonuçta Tanrı'yı kabul etmeseler dahi görünen mevcut durum ve düzen karşısında Tanrılık işlevi gören bir ilkenin, gücün veya açıklamanın arayışı içerisinde bulunmuşlardır. Özellikle materyalist olan ateistler teorik olarak aşkın bir Tanrı fikrini reddetmekle birlikte, içkin bir Tanrı kavramını benimsemişlerdir. Yani onlar bir anlamda doğanın kendini Tanrı olarak görmüşlerdir. Doğaya sonsuzluk, sınırsızlık, yaratıcılık, ezelilik ve ebedilik gibi nitelikler atfetmekle bir şekilde onu kutsallaştırmışlardır. Bu da onların dinden farklı da bir Tanrı kavramına sahip olduklarını ortaya koymaktadır." (Topaloğlu, 2000, s. 35-36)

"Dine ve dindarlara tepki duyarak inançsızlığı tercih eden insanların büyük bir kısmı, aslında içi aşk ve sevgi dolu bir gücün varlığını kabul ettiklerini itiraf etmektedirler. Bu insanların büyük bir kısmı, gerek Batı'da gerekse Doğu'da olsun, kendilerine sunulan geleneksel din anlayışını yeterince insancıl bulmamış ve ondan nefret ettiklerini söylemişlerdir. Din adına yapılan savaşlar, zulümler, aforozlar, cehennemle korkutmalar vb. tarihte olduğu kadar bugün de pek çok kişiyi dinden uzaklaştırmakta ve onların başka yönelmelerine sebep olmaktadır. Dinden soğuyan veya soğutulan insanlar bazen kapılmış oldukları ideolojinin de etkisiyle inançsızlığa doğru kaymaktadırlar. İnançsızlıktan sonra dile getirdiği fikirler ise aslında bu kişinin kendi fikirleri olmayıp, eline tutuşturulan ve gerçek olduğu kendine söylenen ideolojik iddialardır. Nitekim bunların büyük bir kısmı dini reddederken veya dindarları kötülüklerle itham ederken daima hayalindeki ütopik tiplemelere karşı tepki göstermişlerdir. Din herhangi bir politik ideoloji haline getirildiğinde doğal olarak bu ideolojinin veya mezhebin karşısında yer alan kişiler kendilerini dinsiz olarak görmektedirler. Ancak bu kişilerin büyük bir kısmı da tahmin edilebileceği gibi mutlak ateist değildir." (Topaloğlu, 2000, s.37-38)

"Mutlak ateizmin olamayacağını gösteren diğer bir kanıtta şudur. İnsan içerisinde yaşadığı tecrübeler karşısında mantıkî bir kuralı keşfetmiştir. O da her şeyin bir sebebinin bulunduğu ve hiçbir şeyin sebepsiz olamayacağı

ilkesidir. Günlük yaşamda edindiği bu tecrübe, insanı eninde sonunda dünyanın ötesine götürmekte ve evrenin varlığını düşünmesine neden olmaktadır. Mutlak inançsızlığın imkansız oluşunu sadece teistler değil, geleneksel dinlere inanmayan ve bu anlamda dindar olmayan düşünürler dahi ifade etmişlerdir. Bunların arasında D. Hume (1711-1776), İ. Kant (1724-1804) ve Voltaire (1694-1778) gibi filozoflar da bulunmaktadır. David Hume, dini ve mucize gibi kavramları şiddetle eleştirmesine rağmen mutlak ateizme inanmamıştır: "Evrendeki gaye ve düzen en dikkatsiz ve en geri zekalı bir insanın dahi her yerde dikkatini çekecek açıklıktadır. Bütün ilimler bizi farkına varmadan ilk yaratıcının varlığını kabule götürmektedir." Voltaire de Sokrat ve İtalyan filozofu Vanini (1583-1619) gibi düşünürlerin bu konuda asılsız ithamlarla haksızlığa uğratılarak öldürülmelerini kınamış, mutlak ateizme ise ihtimal vermemiştir. Voltaire ateizmi din adamlarının taassubuna ve Tanrı'yı kötü göstermelerine bağlayarak insan zihninde yaratıcı bir üstün varlık fikrinin daima yer aldığını belirtmiştir." (Topaloğlu, 2000, s.39-40)

"Bütün insanlar gerek *içgüdüsel* ve gerekse *zihinsel* açıdan Tanrı inancına doğuştan yatkındırlar. Nitekim İslam peygamberi de her insanın doğduğunda fıtrat üzerine doğduğunu daha sonra ailesi ya da çevresince yönlendirildiğini ifade etmiştir. Tanrı'ya inanmak için insanın önünde sayısız gerekçeler bulunmakta buna karşın yalanlamak için ise insanın gözünü dış dünyaya kapaması ve kalbinin sesine kulak tıkaması gerekmektedir. İnançsızlık doğuştan olmayıp daha sonra dine karşı oluşan tepkilerle birlikte ortaya çıkmış bir durumdur. İnançsızlığın ortaya çıkmasında yani birtakım insanların ortaya çıkıp "Tanrı'ya inanmıyorum" demelerinin temelinde elbette birtakım gerekçeler bulunmaktadır. Bu gerekçelerin bir kısmı ilmi var sayımlar olabildiği gibi bir kısmı da sosyolojik ya da psikolojik tespitler olabilmektedir. Amacı ve üslubu ne olursa olsun Tanrı inancına karşı dile getirilen herhangi bir iddiadan insanların uzak durmasına gerek yoktur. Buradan da anlaşılacağı gibi insanın zihninde Tanrı fikrinin bulunmaması imkansızdır. Dolayısıyla bir ateistin "Zihnimde böyle bir fikir yok" diyerek Tanrı inancını reddetmesi inandırıcı değildir. Bu durumda geriye ateistler için Tanrı'yı bilinçli olarak reddetme seçeneği kalmaktadır." (Topaloğlu, 2000, s. 41-42-43)

C. ATEİZMDE KÖTÜLÜK PROBLEMİ

"Dünya tarihi ya depremler, volkanik patlamalar, hastalık ve açlık gibi doğal felaketlerle ya da savaşlar, ekolojik felaketler ve dinsel zulüm gibi insan eylemlerinin sonucunda meydana gelen acılarla doludur." (Poidevin, 2000, s. 140) "Bunun sonucunda ortaya çıkan kötülük problemi, Tanrı'nın varlığı aleyhinde kullanılan en eski ve en iddialı argümandır." (Topaloğlu, 2001, s. 205) "Eğer Tanrı her şeyi biliyorsa kötülüğü nasıl önleyeceğini bilir, eğer Tanrı her şeyi yapabilecek güçteyse kötülüğü önleyebilir, eğer Tanrı iyilik sahibi ise kötülüğü önlemek ister. Teist, Tanrı'nın her şeyi bilen, her şeyi yapabilecek güçte olan ve iyilik sahibi olduğuna inanır. Eğer teistin bu inancı doğruysa, neden kötülük vardır?" (Smart, Haldane, 2003, s. 60) Bu soru düşünce tarihinde yüzlerce kez sorulmuş ve cevaplandırılmaya çalışılmıştır.

"Bazı teistler, kötülüğün reel varlığını inkar ederek; bazıları onu insanın olgunlaşması için bir araç şeklinde yorumlayarak; bazıları kötülüğü Tanrı'nın öfke ve uyarısına bağlayarak; bazıları da sınırlı bir Tanrı kavramı kabul ederek çözmeye çalışmışlardır." (Aydın, 1981, s. 192-193)

"Beşeri düşüncenin gelişimi seyri içinde, belki de yararlı gördüklerine "iyi" zararlı gördüklerine de "kötü" diyen, böylece de karşılaştığı fenomenleri iki gruba ayıran insan, her bir fenomeni özü ve değeri ile bağdaşır güç ya da güçlere bağlamaya çalışmıştır. İnsanı böylesi bir yönelişe iten şey, kuşkusuz, iyiliklerin varlığından çok, kıtlık, savaş, deprem, hastalık, günah gibi kötü sayılan şeyler ve neden oldukları hayal kırıklıkları ve acı çekmelerdir." (Yasa, 2003, s. 9) "Kötülük problemini ileri sürenler Tanrı'nın varlığı için ciddi sıkıntılar ortaya koymakla birlikte sonuç itibariyle Tanrı inancı karşısında geri adım atma durumunda kalmıştır." (Topaloğlu, 2001, s. 205) "Bu konuda sorulan temel soru, iyiliklerle kötülüklerin yaratıcısı aynı mıdır yoksa ayrı mıdır? Kökü tarihin karanlık devirlerine, belki de "İlk Yaratılış" a kadar uzanan bu soru, çözümü hiç de kolay olmayan kötülük probleminin doğmasına neden olmuştur. Kötülük problemi Ortaçağ filozofları tarafından da ele alınmış

ve tartışılmıştır. Ancak onlar, problemin çözümünü Tanrı'da ya da maddede değil, kötülük kavramını yorumlamada bulmuşlardır. Ortaçağ düşünürlerinin söz konusu görüşlerinden şu ortak sonucu çıkarmak mümkündür. Kötülüklerin reel varlığı yoktur; onlar, yokluğa, eksikliğe ve belirsizliğe ilişkin hususlardır, dolayısıyla da kötülük problemi sadece bir "sözde-problem" dir." (Yasa, 2003, s. 9-11-13)

"Teizme göre Tanrı; 1) Her şeye gücü yeten 2) Her şeyi bilendir. 3) Mutlak iyidir." (Topaloğlu, 2001, s. 206)

"Her şeye gücü yeten bir varlık olarak Tanrı'nın üstesinden gelemeyeceği şeylerin olmaması gerekir. Çünkü Tanrı'nın gücü için herhangi bir sınır söz konusu değildir. Her şeyi bilen Tanrı'nın dünyada cereyan eden acı olaylardan habersiz olması da mümkün değildir. Dolayısıyla iyilik sahibi bir Tanrı'nın kötülük istemesi ve yarattıklarının boş yere acı çekmesini dilemesi imkansızdır. Ayrıca Tanrı, mutlak iyidir. O, her zaman iyiyi tercih etmekte ve iyiliği dilemektedir. İyiliğin en belirgin özelliği de kötülüğe karşı olmak ve onu istememektedir. Dolayısıyla, eğer Tanrı her şeye gücü yeten bir varlıksa, kötülüğü önlemeye muktedir olabilmelidir. Eğer O, mutlak iyilik sahibi bir varlıksa kötülüğü önlemeyi istemelidir. Ancak kötülüğün var olduğu görülmektedir. Bu yüzden Tanrı, her şeye gücü yeten bir varlık olmadığı gibi mutlak iyilik sahibi bir varlık da değildir. Kötülük problemi teistleri bir hayli düşündürmüş ve ateistlere karşı cevap vermeye zorlamıştır. Teistlere göre Tanrı'nın her şeye gücünün yetiyor olması veya iyiyi dileyip dilememesi kötülükle doğrudan ilişkili değildir. Her şeye rağmen teistler "şayet ortada bir kötülük varsa, Tanrı da bunu engellemiyorsa, bu noktada Tanrı'nın bir bildiği olacaktır" tezini ileri sürmüşlerdir." (Topaloğlu, 2001, s. 208)

"Bu durum ateistlerce Tanrı'nın varlığıyla, kötülüğün varlığı arasında bir ikilem oluşturulmuş, kötülüğün varlığıyla Tanrı'nın varlığı mantıken çeliştiği iddia edilmiş, çelişmediği düşünülse bile kötülüğün varlığının Tanrı'ya inanmamak için geçerli bir neden olduğu ileri sürülmüştür." (Topaloğlu, 2001, s. 207)

Kötülük problemi "ahlaki" ve "fiziki" olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır.

Ahlaki kötülük: "Ahlaki kötülük, en genel tanımı içinde, insanın iradesini kötüye kullanması sonucu ortaya çıkan hata ya da günah olarak anlaşılmaktadır. Bencillik, kıskançlık, yalan söylemek, zulüm, öldürmek gibi hatalardan her biri ayrı bir ahlaki kötülüktür. Ahlaki kötülük daha çok din felsefesi literatüründe yer almakla birlikte, çağdaş din felsefecileri söz konusu kavramı, din literatüründe yer alan daha çok "günah" kavramı ile eş anlamda kullanmışlardır. Bunun iki nedeni vardır. Bunlardan birincisi, kötülüğün ne olduğunu ancak kutsal kitapların belirleyebileceğini kabul etmeleri; ikincisi ise, kötülükler ile "ilk günah" arasında bir ilişkinin varlığını ileri sürmeleridir. Ahlaki kötülük ile yaptığımız tanımdan da anlaşılacağı gibi, irade hürriyeti arasında sıkı bir ilişki vardır." (Yasa, 2003, s. 17)

"Ahlaki kötülüklerin nedeni irade hürriyeti ise, Tanrı niçin insanı hür yaratmıştır? Sorumluluk iyi bir şey midir? İyi ise neden bütün canlılar sorumlu değildir? Kötü ise niçin sadece insanlar sorumlu oldu? Hem Tanrı, her şeye gücü yeten varlık ise, nasıl oluyor da insanın iradesini kötüye kullanmasına engel olmuyor?" (Yasa, 2003, s. 18)

"Sonuç olarak, insanın iradesini kötüye kullanmasından kaynaklanan ahlaki kötülükler, genel olarak, irade hürriyeti ile Tanrı'nın gücünün bağdaştırılamayacağı esasına dayanan bir takım güçlük ve itirazlara neden olmaktadır. Bu durumda, irade hürriyeti ile Tanrı'nın gücü arsındaki ilişki nasıl değerlendirilmelidir? Çelişik görünen bu durum üzerine ne tür açıklamalar yapılmalıdır?" (Yasa, 2003, s. 18)

Fiziki kötülük: "İnsanlar tarafından bile bile meydana getirilmeyen ve insanların kendi ihtimallerinin bir sonucu olarak gelmesine izin verilmeyen bütün kötülüklerdir. Bu durum, insanlar kadar hayvanlara da ait olan hem

fiziksel acıyı hem de zihinsel acıyı içerir.” (Swinburne, 2001, s. 87) “Fiziki kötülük ile, genel olarak, “acı çekme” kastedilir. Hastalık, kıtlık, yoksulluk, ölüm gibi kötü sayılan şeylerin her biri ayrı bir fiziki kötülüktür.” (Yasa, 2003, s. 18)

“Kötülük problemine bağlı olarak, fiziki kötülüklerin neden olduğu itirazlar, genel olarak, “hayat boyu karşılaşılan sıkıntılar” biçiminde değerlendirilebilir. Bu itirazlar da, ahlaki kötülüklerde olduğu gibi, büyük ölçüde yine Tanrı’nın “her şeye güç yeterlik” niteliğine yöneliktir. Bu bağlamda, artık şu türden itirazlarda ileri sürülebilir. Bilgisizlik, güçsüzlük, zayıflık, yoksulluk gibi kusur ve eksikliklerin hikmeti nedir? Bilgiye, güce ve servete ihtiyaç duyan birinden bunları esirgemek zulüm değil midir? Bu eksiklikler bir yana, bakıma muhtaç birinin, hayatı boyunca eziyet çekmesine, huzurunun kaçmasına neden olan bela, afet ve musibetleri (ansızın gelen felaketler) Tanrı neden esirgemiyor? Hastalıklar, zulüm ve baskılar, savaşlar, depremler bütün bunlar neden var? Dahası, insan neden önce yaratılır, derken dünyaya getirilir, sonra hayatın tadına varır ve ölümsüzlük dileğindeyken acılar içinde birden ölüme gönderilir? Hayat böyle son bulacaksa hiç var olmamak, var olmaktan daha iyi değil midir? Çünkü var olmayanın hiç değilse ölüm gibi bir endişesi de olmazdı. Oysa şimdi var olmakta, sonra da dileklerimizi elde edemeden göçüp gitmekteyiz. Şu halde var oluşun ne amacı olabilir ki? Varoluşun bir amacı, dünyada bir düzen olsaydı yararlı olan her şey var olur; zararlı olan hiçbir şey de var olmazdı.” (Yasa, 2003, s. 20)

Kötülük Problemine Ateistik Yaklaşım:

“Ateist yaklaşım, kötülük probleminin dayandığı önermeler arasında giderilmesi imkansız bir çelişkinin var olduğunu kanıtlamaya yönelik bir yaklaşım biçimidir. Ateist yaklaşım, öz olarak şöyle ortaya konulabilir. “*Tanrı’nın mutlak gücü vardır; Tanrı bütünüyle iyidir; ve buna rağmen kötülük*

vardır. Bu üç önermeden her hangi ikisinin doğruluğu halinde üçüncüsü yanlış olacağından, bu üç önerme arasında bir çelişkinin varolduğu görülüyor. Fakat bu üç önerme aynı zamanda çoğu teist düşüncenin vazgeçilmez yapı taşlarıdır. Teolog, öyle görülüyor ki, hemen her üçüne bağlı kalmalıdır; ona tutarlı olarak bağlı kalamaz." Bilindiği gibi, kötülük problemi "Tanrı'ya inanıyorum" diyen herkes için aynı oranda güçlüklere neden olmaz. Bu güçlükler, büyük ölçüde, "Nasıl Tanrı'ya inanıyorsun?" sorusuna cevap ile, doğru orantılıdır.

Sözgelimi, "hareketsiz" yahut "müdahalesiz bir Tanrı'ya inanıyorum" diyen biri, verdiği bu cevapla, güçlükleri belki en aza indirgeyecek; ama Tanrı'sı da aynı oranda aşkınlığını kaybedecektir. Teizmin geleneksel Tanrı anlayışına uygun olarak "her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten ve iyi olan bir Tanrı'ya inanıyorum" diyen biri için ise, ilkinin aksi bir durum ortaya çıkacaktır.

Ateistler, öyle anlaşılıyor ki, varsa eğer, Tanrı'dan - iyi, bilgili ve güçlü ise - ya bütünüyle kötülüğü önlemesini ya da acı ve kötülüğün yer almadığı başka bir mümkün dünya yaratmasını istemektedir." (Yasa, 2003, s. 26-27-29)

Kötülük Problemine Teistik Yaklaşım:

"Teist yaklaşım, adından da anlaşılacağı gibi, kötülük probleminin dayandığı önermeler arasında herhangi bir çelişkinin olmadığını savunmaya, bir çelişki varsa bile bunun, ateistlerin iddia ettikleri kadar güçlü olmadığını kanıtlamaya yönelik bir yaklaşım biçimidir." (Yasa, 2003, s. 29)

"Tanrı'nın niçin kötülüğe izin verdiği noktasında bir sorun vardır ve eğer teistin buna doyurucu bir yanıtı yoksa, o zaman onun Tanrı'ya inancı akılcı olmaktan daha aşağıdadır ve ateistin bu inancı paylaşması için bir neden yoktur." (Swinburne, 2001, s. 16)

“İslam düşünürleri insanların doğuştan günahkar olduğunu kesinlikle reddetmiş, insanların kötülüğü hak ettiği ve acı çekmek için cezalandırıldığı anlayışını kabul etmemişlerdir. Onlara göre cereyan eden kötü olayların nedenleri başkadır. Suç işleyen ve kötülük yapan kişiler zaten bu dünyada adalet önüne çıkacaklardır. Çıkmayan ve suçunun karşılığını görmeyen kişiler ise ahiret yaşamında mutlaka bunun hesabını vereceklerdir. Ayrıca kimse bir başkasının yapmış olduğu suçtan dolayı manen ya da maddeten cezalandırılamaz, cezalandırılamadığı gibi lanetlenemez veya kınanamaz. Dolayısıyla bu noktada Hıristiyanlıkla İslamiyet arasında ciddi inanç ayrılıkları ortaya çıkmıştır.” (Topaloğlu, 2001, s. 210-211)

“Tanrı insanların acı çekmesinden zevk alan bir varlık değildir. Bu durum belki bazı insanların arasında cereyan eden bir durum olabilir. Ancak Tanrı birbiriyle problemli ve kavgalı olan iki insandan birine benzememektedir. O, herkesin Tanrı’sıdır. Yarattığı bütün varlıklara hayat vermekle sevgisini göstermektedir. Tanrı kötü insanların bile iyiliğini istemekte, onları her fırsatta masum tabiatlarına dönmeye çağırmaktadır. Bu amaçla peygamberleri aracılığıyla buyruklarını ve uyarılarının herkese ulaştırmıştır. Tanrı kötülüklerin bir an önce iyiye dönüştürülmesini ve insanların mutlu olmalarını dilemektedir. Acı çeksin ve çekmesin bütün insanlar Tanrı’nın kullarıdır. Var olmalarının temelinde de kötülük ve acı değil, iyilik ve sevgi bulunmaktadır. Sonuçta dünyada karşılaşılan fiziksel kötülüklere karşı insan çalışıp tedbirini almalı moral kötülüklere karşı da iyiliği egemen kılmak için uğraşmalıdır. İslamiyet'e göre insanın Tanrı katındaki değeri de iyilikler uğrundaki gayretleri ve kötülüğü bertaraf etmedeki çabalarıyla açığa çıkacaktır.” (Topaloğlu, 2001, s. 211)

Yaratılış Açısından Kötülükler ile İyilikler Arasındaki İlişki:

"Çoğumuzun iyilik için de, kötülük için de eğilimleri vardır. Ama bu eğilimlerin görece ağırlığı bireyden bireye ve topluma göre değişmektedir. Kötülük ve kendini yitirme, iyilik ve canlılık kadar gerçektir." (Fromm, 2001, s. 185-186)

Çağdaş felsefe geleneğinde, bu maddeden hareketle, kötülük probleminin çözümüne ilişkin olarak ileri sürülen çözüm önerilerini iki grupta toplamak mümkündür:

1) Kötülük olmasa iyilik de olmazdı düşüncesi: "Bu öneri, genel olarak iyiliklerle kötülükler arasındaki ilişkinin ontolojik (varlık bilimi ile ilgili) açıdan değerlendirilmesi ile ilgili olup, "Bir şeye karşılık bir şey olmalıdır." ilkesinden kaynaklanmış olmalıdır. "Tanrı'nın var olan kötülüklere izin vermesinin haklı nedeni vardır." önermesinden hareketle varılan "Kötülük nedensiz değildir." sonucu desteklenmeye çalışılmıştır.

Bazı düşünürlere göre, dünyadaki bir fenomen (olgu) ontolojik açıdan çok gerekli, gerekli ve az gerekli olabilir; ama gereksiz olmaz. Çok gereklinin varlığı bazen veya az gereklinin varlığına bağlı olabilir. İyiliklerle kötülükler de bundan farklı değildir. Onlar birliktedir. Bu birlik içinde her şey olması gerektiği gibidir; olmaması gerektiği gibi olan hiçbir şey yoktur. İyiliklerle kötülükler birbirinden ayrı olamadığına göre, iyiliklerle kötülüklerin birlikteliği iyi olduğundan, başka nedenler olmasa bile, sırf bu neden Tanrı'nın var olan kötülüklere izin vermesi için yeter bir neden olarak görülebilir." (Yasa, 2003, s. 35)

2) Kötülük olmasa iyilik bilinmez ve takdir edilemezdi: "Teistler Tanrı'nın, tüm fenomen (olgu) ve numen (nesnenin kendisi, görüngü karşıtı) ilişkilerinin

üzerinde olan bir varlık olduğuna inanırlar; bu nedenle de yine teistlere göre ilgili her hangi bir ilişkiden hareketle Tanrı'nın gücü sınırlandırılamaz. Aslında sözünü ettiğimiz çözüm önerisi, gerçekte, Tanrı'nın, bir bütün olarak yarattığı dünyada araçsız amaç, amaçsız da araç olmadığının belirtilmesi bakımından oldukça önemli bir öneridir. Bu nedenle, bu düşünceden ancak "yaratılmış olan hiçbir şeyin boşa yaratılmadığı" sonucu çıkarabilir; yoksa Tanrı'nın "her şeye güç yeterlik" niteliğinin sınırlandırılması gerektiği değil. Diğer taraftan, Tanrı'nın yarattığının bir araç-amaç ilişkisi içinde değerlendirilmesi bir eksiklik değildir; bu, Tanrı'nın gelişi güzel iş yapmaktan uzak olduğunu gösterir." (Yasa, 2003, s. 44)

D. ATEİZMİN PSİKOLOJİ BİLİMİNDE VE FELSEFEDEKİ TEMELLERİ

"Modern dönemde felsefeci, dini sadece teorik bir problem olarak ele almış tartışmaya çalışmış, psikolog onu sadece duyguyla alakalı bir şey olarak görmüş bir takım tahlillere girmiş, sosyolog ise onu toplumsal bir olay gibi düşünmüş fonksiyonunu yorumlamaya çalışmıştır. Ekonomisiler de dini, iktisadi bir yaşamın gölgesinde görmeye çalışmış, antropolog ise neredeyse onu dünyanın geri kalmış yörelerindeki ilkel insanların davranışlarında aramaya koyulmuştur." (Topaloğlu, 2000, s. 125)

"Pozitivizm sözcüğü sadece bir ekol olarak felsefede değil, bilim, sanat, edebiyat ve hukukta da belirli bir düşünce biçimini ifade etmek için kullanılmıştır. Pozitivizm terimini ilk defa kullanan Saint Simon (1760-1825) olmuştur. Fransız filozofu Auguste Comte (1789-1857), Simon'un fikirlerini devam ettirmiş, bilimde deneye önem vermiş, deneyle elde edilemeyen bilgileri de (metafiziği ve teolojiyi) hayal mahsulü olarak görmüştür. Comte, evrimci bir yaklaşımla insan zihninin de üç aşamadan geçtiğini ve zaman içerisinde olgunlaştığını belirtmiştir. İnsanlık tarihini teolojik (Tanrı bilimi), metafiziksel

(doğa ötesi) ve pozitivist (olgucu) olmak üzere sırasıyla üç döneme ayırmıştır. Comte'a göre, birinci dönem olan teolojik evrede, insanlık doğada cereyan eden hadiseleri Tanrı ve ruh gibi doğa üstü nedenlerle açıklamıştır. İkinci dönem olan metafiziksel evrede ise, insanlık doğada olup biten şeylerin arkasında Tanrı gibi doğa üstü güçler aramak yerine doğanın kendine yönelmiş olayların nedenlerini soyut bir biçimde de olsa yine doğada aramıştır. Hayal yerine aklını kullanmış, cevher ve arazlardan bahsetmeye başlamıştır. Üçüncü dönem olan pozitif evrede ise, Comte'a göre, insanlık teolojiyi ve metafiziksel muhakemeleri bir kenara bırakmış, deneyle doğayı anlamaya çalışmıştır. Olayların arkasındaki sebepler için doğa üstü ya da metafiziksel gerekçeler aramak yerine gözlemde bulunarak ya da deney yaparak dünyanın kanunlarını keşfetmeye koyulmuştur. Comte'a göre yetişkin insanın yapacağı ve pozitif bilimin takip ettiği yol budur. Yine bu evre Tanrı inancının ortadan kalkacağı bir dönem olacaktır. Görüldüğü gibi Comte üç hal yasasıyla aynı zamanda bir tarih felsefesi kurmuş, insanlığın gelişimini de tarihi evrimin bir sonucu olarak görmüştür." (Topaloğlu, 2000, s. 131-132)

"Comte'nin ileri sürmüş olduğu düşüncelerle beraber ateizm de kaçınılmaz olarak insanların karşısına çıkmıştır. En önemli sorun da fiziksel bilimlerle Tanrı inancı arasındaki ilişkide doğmuştur. Diğer bir deyişle Tanrı'nın varlığının bilimsel bir biçimde kanıtlanıp kanıtlanamayacağı sorusu olmuştur. Çünkü Comte'a göre bilim çağında elde edilen bilimsel veriler Tanrı inancına kapı aralamış doğa üstü varlıkların mevcudiyetine ihtimal dahi vermemiştir." (Topaloğlu, 2001, s. 51)

"Feuerbach yaşamının ilk yıllarında Tanrı'ya inandığı halde daha sonraları Hıristiyanlığı eleştirerek dinden kopmuş bir filozoftur. Kilisenin Tanrı kavramına şiddetle karşı çıkmış buna karşın düşüncesinde insana büyük yer vermiştir. Feuerbach'a göre Tanrı kavramı, insanın kendi doğasını dışarıya yansıtması sonucu oluşmuştur. O'na göre insanın Tanrı'nın varlığına inanması, bir anlamda kendi benliğini yalanlaması, özüne yabancılaşması ve fakirleşmesi anlamına gelecektir. Çünkü bu durumda insan kendi değerlerini bir başkasına vermektedir. Feuerbach'a göre esas olan, insanın kendisi ve kendi varlığıdır.

Feuerbach'ın aksine pek çok filozof Tanrı inancının insanın doğasında bulunduğunu ve bunu doğuştan getirdiğini iddia etmiştir. Ama o, insanda Tanrı inancının doğuştan geldiğini kabul etmemiş ve Tanrı kavramının insanın zihninde sonradan oluştuğunu ileri sürmüştür. Feuerbach baba ve oğul gibi insan figürleriyle sembolize edilen Tanrı kavramını yine insanın (Hıristiyanlar) kendilerini ortaya çıkardığını iddia etmiştir. Bir şekilde o enkarnasyonu (bedenleşmiş Tanrı) hedeflemiş ve onu yıkmaya çalışmıştır." (Topaloğlu, 2000, s. 134-135-136)

Akdemir, "Ateizmin Sosyolojik Gerekçeleri ve Teizmin Cevapları" konulu yüksek lisans tezinde, Feuerbach'ın Tanrı konusundaki görüşlerine yer vermiştir. "Tanrı'nın yokluğunu ispatlamak adına üretilen ve Tanrı'nın, insan zihninin salt bir yanılsaması olduğu iddiası ile ortaya çıkan Feuerbach'ın antropolojik (insan bilimiyle ilgili) teorisine göre, Tanrı, insanın ulaşmayı isteyip de bir türlü ulaşamadığı arzu, istek ve ideallerinin yansıtıldığı hayali bir varlıktan başka bir şey değildir. Bu teoriye göre, insan kendisinde görmeyi istediği, fakat bir türlü görmeyi başaramadığı nitelikleri kurgusal bir varlığa atfetmekte ve farkında olmadan, onu Tanrı konumuna yükseltmektedir. Yani, insanın Tanrı diye taptığı şey, kendisinin yüceltilmiş sıfatlarından başka bir şey değildir. Bu anlamda insan, Tanrı'ya değil, "idealize edilmiş ben"ine tapmaktadır. İnsanlığın tarih boyunca niçin hep bir Tanrı ve Tanrısal alan yarattığının cevabını ise Feuerbach, insandaki bağımlılık, bencillik, mutlu olma ve arzu etme gibi duygularda bulmaktadır. Ona göre, insanın sahip olduğu bu duygular onun sürekli olarak bir Tanrı ve Tanrısal alan yaratmasının temel nedenleridir. Tanrı inancının insan hayatındaki en olumsuz sonucu ise insanın giderek artan bir şekilde kendi doğasına ve insani yeteneklerine yabancılaşması ve fakirleşmesidir. Feuerbach'ın teolojiyi bütünüyle antropolojiye indirgeyerek, insanın içinde yaşadığı dünyayı anlama ve anlamlandırma ve sürdürdüğü hayatta bir değer atfetme gibi en aslî ihtiyaçlarını karşılayan din ve Tanrı inancının kökenini insanın arzu, istek ve ihtiyaçlarında araması ciddi bilimsel tespit ve tahlillere dayanmaktadır. O daha çok problemi psiko-antropolojik bir terminoloji içerisinde çözmeye çalışmaktadır ki, bu savunulabilir bir ateizm için yeterli değildir. Kaldı ki, insanlık Tanrı fikrine ve

inancına, Feuerbach'ın ifade ettiği yolla ulaşmış olsa bile bu, böyle bir fikrin ontolojik bir temelden yoksun olduğunu göstermez." (Akdemir, 2000, s. 114-115)

"Marx'ın dünya görüşü sanayileşmeyle birlikte Batı'da görülen toplumsal çarpıklıklara bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Kısacası Batı'nın kendi bünyesinde oluşturduğu kapitalist sisteme karşı bir reaksiyondur. Marx, pozitivizmi kuran Comte gibi toplumsal yapıyla ilgilenmiş, gördüğü problemler karşısında siyasi ve ekonomik yapıyı yeniden düzenlemek istemiştir. Toplumlarda üretim araç ve gereçlerini ellerinde bulunduranların (burjuva), çalışanları (işçiler - proleterya) daima ezdiğini tespit etmiş, eşitliğin ve adaletsizliğin ortadan kaldırılması için bu duruma bir son verilmesi gerektiği söylenmiştir. Bunun en kısa yolu da şekli ne olursa olsun bir işçi iktidarıyla gerçekleşecektir. Bunun içinde Marksistlere göre şiddet dahil her şey yapılmalıdır. Marx'a göre üretim gücünün burjuvazinin (burjuva sınıfı) elinden alınması göründüğü kadar kolay değildir. Çünkü onların ellerinde çok güçlü silahlar bulunmaktadır. Bunlardan birisi de dindir. Dolayısıyla toplumda insanların ezilmesi ve sömürülmesi için bir araç olarak kullanılan dinin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Çünkü din bir tür uyuşturucu görevini yapmaktadır. Din ortadan kaldırılırken de, insana en yüce değerin kendisi olduğu öğretilmeli ve böylece özgürlüğe kavuşması sağlanmalıdır." (Topaloğlu, 2000, s. 139-140) "Marx'ın her dinin eleştirisinde takip ettiği amaç, insanı tüm köleliklerden, bütün yabancılaşmalardan kurtarmak, onu bizzat kendi kılmak, onu diğerleriyle ve tabiatla barıştırmak şeklindedir." (Coffy, 2003, s. 30) "Marx dine uyuşturucu rolü verirken, insanlık tecrübesini bir tek teoriyle izah etmeye kalkışmış insanın bütün ideallerini, kişiliğini, inancını, davranışlarını, karakterini onun maddi yapısına indirgemiştir. Tarihe de bu gözle bakmış ve olup biten her şeyin arkasında da maddi (ekonomik) gerekçeleri aramıştır. Zaten ona göre tarih bütünüyle sınıf ve çıkar çatışmalarıyla doludur. İfade ettiğimiz gerekçelerden dolayı din Marksizm tarafından şiddetli bir şekilde eleştirilmiş ve her fırsatta çürütülmeye çalışılmıştır. Hatta bu eleştiriler ve saldırılar felsefi düzeyde kalmamış, ideolojik alana çekilerek dinle savaşma yoluna gidilmiştir. Çünkü din,

materyalist bilimin tam karşıtıdır. Materyalist bilim, gerçeğin çelişkilerini ters yüz etmeden, doğru olarak, aslına sadık kalarak, yabancı, imgesel, gerçek olmayan bir şey katmadan yansıtır." (Politzer, 1998, s. 187) "Yani bir anlamda her yol denenerek dinsizliğin yayılmasına gayret gösterilmiştir. Bu süreçte de materyalist düşünürlerin fikirleri ön plana çıkarılmış ve maddecilik hakim kılınmak istenmiştir." (Topaloğlu, 2000, s. 140-141) "Marx için Tanrı'nın inkarı, insanın kurtuluşudur ve bu tek kurtuluştur." (Coffy, 2003, s. 30) "Marx'ın ateizm anlayışına proleteryen ateizm de denmektedir. Çünkü Marxsizme göre Tanrı'nın varlığını iddia etmek burjuvayı gözetmek ve onlar için çalışmak anlamına gelecektir. Tanrı'nın yok olduğunu söylemek ise proletarya tarafında yer almak ve onların lehinde çalışmak olacaktır." (Topaloğlu, 2000, s. 139-140-141)

"Marksistler, Tanrı'nın olmadığının bilimsel delilini kabul etmeyi iddia ediyorlar. Onlar, üstün bir Varlığa inancın nasıl olduğunu ve geliştiğini psikoloji, daha ziyade tarih, sosyoloji ve ekonomi ile ispat ediyorlar." (Coffy, 2003, s. 11) "Marksist ateizmin ilkesi zihni bir düzen değildir; o insanî ve tutkusal bir düzendir." (Verneaux, 2001, s. 28) "Marksizm, dinler ve modern kiliseleri, her çeşit dini organizasyonları işletmeyi yasaklamaya ve işçi sınıfını şaşkına çevirmeye yarayan burjuvaz tepkinin organları olarak düşünür." (Verneaux, 2001, s. 31)

Akdemir, "Ateizmin Sosyolojik Gerekçeleri ve Teizmin Cevapları" konulu yüksek lisans tezinde, Marx'ın ateizmine yer vermiştir. "Marx'ın sosyo-politik ateizmine göre, din insanlığın afyonu olup, Tanrı kapitalin bir aleti ve aracı, mücadeleyi kaybedenin sığındığı hayali bir sığınaktır. Din kapitalizmin bir aldatmacasıdır. Marx'a göre din bilinci ve Tanrı inancı insanoğlunun teselli arayışında çektiği acıların bir ifadesidir. Sosyo-psikolojik durumda insanın bastırılmış doğasının bir iç çekmesidir. Marx'a göre bu duruma yönelik sadece teorik protestolar yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla pratik önlemler de alınmalıdır. Her şeyden önce gerçek mutluluğun gerekleri yerine getirilmelidir. Bu da özel mülkiyetin ve sınıf çatışmalarının olmadığı, Tanrı inancından ve dinsel bir içerikten mahrum bir toplumsal düzenin

kurulması ile mümkündür. İnsanlığı, proleterya ve burjuva şeklinde, insanlığın düşünce dünyasını ve bu dünyanın ürünlerini, "alt yapı" ve "üst yapı" şeklinde ikiye ayıran Marx'a göre, insanlığın tarihi yukarıdaki iki sınıfın mücadelesinden ibarettir. Ekonomiyi alt yapı, din, sanat, ahlak ve benzeri insani faaliyet alanlarını da üst yapı kurumları olarak tanımlayan Marx'a göre, üst yapı kurumlarının bütününün nedeni ve varlık sebebi alt yapı yani, ekonomik gayeler ve ekonomik faktörlerdir. Din, sanat, düşünce ve politika gibi tüm insani etkinlik alanlarının materyalistik yorumlar ve insanların içerisinde bulundukları materyalistik şartlar ile izah edilebileceğini iddia eden Marx, bütün Tanrı'ların "insan zihninin projeksiyonu"ndan başka bir şey olmadığını ve insanların, Tanrı'ları "kendi zihinleri"nde yarattıklarını ileri sürer. Sosyal ve politik açıdan insanların özgürlüklerinin sağlandığı ve yabancılaşmanın ortadan kaldırıldığı bir ortamda, hem dine duyulan ihtiyaç, hem de Tanrı inancı kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Bu açıdan, özellikle dinin sosyal yaşamdaki kaynakları kurutulmalı ve insanları yanılgıya sevk eden durumlar ortadan kaldırılmalıdır. Dolayısıyla, din eleştirisini politik eleştiriler ile devam ettirmeli daha sonra da, felsefi zemini hazır olan pratik devrim gerçekleştirilmelidir. Marx'a göre tarihin temel ödevi, bu dünyanın gerçekliğini kurmaktır. Felsefenin temel ödevi ise, kutsallık maskesine bürünen insanın, kendisine yabancılaşmış doğasını kurtarmak ve geri getirmektir." (Akdemir, 2000, s. 116-117)

Yine Akdemir, "Ateizmin Sosyolojik Gerekçeleri ve Teizmin Cevapları" konulu yüksek lisans tezinde, Emile Durkheim'in din ve Tanrı konusunda görüşlerine yer vermiştir. "Sosyolojik teorinin teorisyeni Emile Dukheim'e göre, günümüzün kompleks ve karmaşık dinlerini anlamak ve sağlıklı bir tahlilini yapabilmek için, dinin ulaşılabilen en ilkel evresinden bugünkü gelişmiş dönemine gelinceye kadar geçirdiği evrimi incelemeliyiz. Ona göre bir dinin ilkel olabilmesi için şu iki koşulu taşıması gerekmektedir. Bu koşullardan birincisi, o dinin sosyal örgütlenme bakımından daha yalının bulunmasının imkansız olduğu bir sosyal ortamda doğması ve ikincisi ise, bu dinin ve öğelerinin en yalın olması gerekmektedir. Durkheim, Güney Avustralya yerlileri üzerinde yaptığı araştırmalar neticesinde, o gün popüler

olan ne animizmin (canlıcılık) ne de natüralizmin (gerçeğin doğa ile açıklanması) din ve Tanrı inancının kaynağını izahta yeterli olmadığını, çünkü natüralizmin de animizmin de, gerek içinde doğdukları toplumun sosyal örgütlenmesi bakımından, gerekse sahip oldukları dinsel yapı bakımından yalınlık ve ilkellik arz etmediklerini söyler. Durkheim'e göre, en ilkel din totemizm olup, bütün dinsel düşünceler ve sistemler kaynaklarını toteminden almışlardır. Toplum, üyeleri üzerinde yaptığı etkiler ile zihinlerde Tanrı duygusunu uyandırmak için gereken bütün koşulları içerisinde barındırmaktadır. Durkheim totemizmin, hem sosyal birimin en ilkel şekli olan kalana dayanması, hem de gelişmiş dinlerin bütün karakteristiklerini taşıması sebebiyle, onun ilk ve gerçek din olduğunu iddia etmekteydi." (Akdemir, 2000, s. 118-119)

"Lenin'e göre de, din, daima ve her yerde, başkasının yararına devamlı çalışmayla, sefalet ve yalnızlıkla bunaltılmış halk kitleleri üzerine etki yapan ruhi baskının bir görünümüdür. Öbür dünyadaki en iyi bir hayata iman, sömürülen sınıfların sömürülene karşı yaptığı savaştaki güçsüzlükten kaçınılmaz bir şekilde doğuyor; Tanrılara, şeytanlara, mucizelere vs. inanç ise tabiata karşı yapılan savaştaki vahşiliğin güçsüzlüğünden doğuyor. İnsanlığın dinî baskısının sadece toplumun bağrındaki ekonomik baskının yansıması olduğunu unutmak burjuvazi düşlüğünü göstermek olacaktır." (Verneaux, 2001, s. 34-35)

"Camus, Tanrı'nın varolmadığını ispatlamak için boşuna çabalayıp durmamaktadır. O, saf ve tabiî olarak inançsızlığını, insanı kurtarmak iradesi üzerine kuran bir inançsızdır. O, her ideolojiyi reddettiği ve kendine göre Hıristiyanlık da bir ideoloji olduğu için, Tanrı'ya ve kiliseye imanı büsbütün reddediyor. Camus'un inançsızlığı bizzat kendinin onu tarif ettiği gibi, tutkulu bir inançsızlıktır ve bu tutku, insanın, somut insanın, bugünün insanın tutkusudur." (Coffy, 2003, s. 96,97)

"Modern dönemde ateizmin bir diğer öncüsü Freud ise, insandaki Tanrı inancını psikolojik tahlillerle açıklamaya çalışmış, din duygusunu insanlığın en eski, en güçlü ve en kaçınılmaz arzusu olarak değerlendirmiştir.

Bu duyguyu da çocuksu bir yanılgı (hayal) olarak ifade etmiştir.” (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?id=325&yid=6&sayfa=5)
“Dinsel düşünceler, dış veya iç gerçekliğin, kişinin henüz kendisi tarafından keşfedilmemiş yönleri hakkında bir şeyler söyleyen ve kişinin inancını gerektiren olguları ve koşulları hakkındaki öğreti ve iddialarıdır. Yaşamda bizim için en önemli ve ilginç olan şeyler hakkında bilgi verdiklerinden üstün tutulurlar.” (Freud, 1994, s. 31)

“Hastaları üzerinde ortaya çıkan psikolojik rahatsızlıkları araştıran Freud, bu rahatsızlıkların kaynağında toplumun, mevcut kanunların, ailenin ve dinin baskısı olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre kişinin arzu ve istekleri bu baskılar sonucunda bastırılmış ve şuur altına itilmiştir. Şuur altına itilen ve tatmin edilmeyen bu arzu ve istekler de insan bünyesinde birtakım rahatsızlıklara yol açmış ve onları anormal davranışlara sevk etmiştir.” (Topaloğlu, 2000, s. 147)

“Tanrı fikrinin kaynağı, insan soyunun, çocukluk döneminde karşı karşıya kaldığı zorluk ve felaketler karşısında geliştirdiği zihinsel bir savunma mekanizmasıdır. Bundan dolayı din, Freud’un nazarında “nürotik bir kalıntı” dan ibarettir. Freud’a göre, insanlık büyüyüp olgunlaştıkça hayali varlıkların yardımına ihtiyaç duymayacak ve yavaş yavaş Tanrı fikrinden kurtulacaktır. Freud’un görüşü teizmin aleyhine kullanabildiği kadar ateizmin de aleyhine kullanılabilir. Her şeyden önce, bir ateizm, bir olgunluk işareti değildir. Onda da çocukluk döneminde yer alan bir ruh halinin tekrarı söz konusudur.” (Aydın, 1981, s. 196-197)

“Freud, Tanrı inancının temelini çocukla babası arasında yaşanan psikolojik ilişkide aramıştır. O’na göre çocuktaki korunma duygusu, yaşamı boyunca devam etmiş karşılaşılan zorluklarda böyle bir korunma ihtiyacını çocuğun zihnine yerleşmiştir. Dolayısıyla Tanrı fikri insanın, çocukluk döneminde karşı karşıya kalmış olduğu zorluk ve felaketler karşısında geliştirdiği zihinsel bir savunma sisteminden kaynaklanmıştır. Yani insanın çocukluk devresinde yaşamış olduğu birtakım korkuları, tedirginlikleri ve

suçluluk duygusu Tanrı inancının ortaya çıkmasında önemli etmenler olmuştur.” (Topaloğlu, 2000, s. 148)

Atsız, “Ateizmin Psikolojik Gerekçeleri ve Teizmin Cevapları” konulu yüksek lisans tezinde, Freud’un din ve Tanrı hakkında görüşlerine değinmiştir. “Nevrozların, dinsel tören ve uygulamalara benzediğinden hareketle, dinin evrensel bir nevroz, saplantılı nevrozun da, bireysel bir din olduğunu ileri süren Freud, yalnızca dinin kaynağını değil, aynı zamanda uygarlığın da kökenlerini, psikanalizin bakış açısıyla incelemeye çalışmış ve bireysel “oedipus kompleksi”yle insanlığın tarih öncesi arasında bağlantılar kurmaya gayret etmiştir. Çeşitli antropolojik verilerden etkilenen Freud, dinin kaynağı hakkındaki açıklamalarını, yararlandığı bu hipotezlerle desteklemeye çalışmış ve ilk din olarak kabul ettiği totem dininin oluşumunda etkin bir faktör olan “baba katli” eylemini de, revaçta olan antropolojik malzemeyi değerlendirme sonucunda ortaya koymuştur. Devamlı evrim geçiren Tanrı kavramının, psikanalitik düşünce tarzıyla yorumlanmasında Freud’un ulaştığı son nokta, Yahudilik ve Hıristiyanlığın, kaynak açısından, diğer bütün dinlerde olduğunu gibi totem dinine dayandığı sonucudur. Bu tezinde Freud, totem inancının kaynaklık ettiği diğer dinler için Yahudilik ve Hıristiyanlık’taki uygun materyalleri kullanmaktadır. Gerek temel inanç doktrinleri gerekse dini ritüelleri (ayin) açıdan bu iki din, Freud’un işini kısmen kolaylaştırmaktadır. Tanrı tasavvurunun ve din kavramının, uygarlığın şekillenmesindeki olumlu etkilerini, yadsıyan bir söylem içinde olan Freud, Tanrı kavramının gelecekte, hiçbir işe yaramadığından dolayı bir önem ifade etmeyeceğini iddia etmektedir. Bir zamanlar karşı koyamadıkları tabiat karşısında çaresiz kalan insanların kendi kendilerine var ettikleri Tanrı, bilim ve teknolojinin ilerlemesi sonucu insanların gündeminden düşecek ve önemini yitirecektir. Onun boşalttığı yeri dolduracak olan tek şey ise, bilimdir.” (Atsız, 2000, s. 118-119-121)

“Çağdaş varoluşçuluğun kaynaklarından biri olan ve yaşamı hastalıklar içerisinde geçen Nietzsche, dini reddetmiş, özellikle Hıristiyanlığın Tanrı anlayışına ve bu anlayışın üzerine kurulan ahlaki yapıya karşı amansız bir mücadele vermiştir. Tanrı inancını içeren bütün gelenek ve değerlere

eleştirel ve kuşkucu bir yaklaşım sergileyen Nietzsche, Tanrı'yı inanılmaya değer bir varlık olarak bulmamış, buna karşın nihilist (her türlü gerçek varlığı inkar eden aşırı bireyselcilik) bir dünya görüşünü savunmuştur. Nietzsche moral ve varoluşsal gerekçelerle Tanrı'nın varlığını reddetmiş ve insanın özgürlüğüne dikkat çekmiştir. Daha sonra dramatik bir üslupla Tanrı'nın öldüğünü ifade ederek ateizmini açıklamıştır." (Topaloğlu, 2001, s. 67-68)

"*Tanrı öldü O'nu biz öldürdük*, diyen Nietzsche bu ifadesiyle Tanrı'sız bir yaşam istediğini açığa vurmuştur. Tanrı'nın ölmesi de ona göre insan zihnindeki Tanrı kavramının yok edilmesi ve çıkarılıp atılması anlamına gelmektedir. Bu durumda insan, Nietzsche'ye göre, özgürlüğünü ve onurunu yeniden kazanacak ve kendi özünü kendisi belirlemiş olacaktır." (Topaloğlu, 2000, s. 152)

İpek, "Ateizmin Etik Boyutu ve Teizmin Verdiği Cevaplar" adlı yüksek lisans tezinde, Nietzsche'nin ateizmine değinmiştir. "Nietzsche'nin felsefedeki önemi, ilim ve ahlak değerleri hakkında tam anlamıyla en şiddetli tenkitleri yapmış olması ve kendine göre ahlak dışı bir ahlak felsefesi kurmak istemesidir. Nietzsche'nin amacı, üst-insan potansiyeline sahip olanlar üzerinde sürü ahlakının egemenliğini kaldırmak yüksek insan olabileceklerin yolunu açmaktır. Nietzsche aydınlanma düşüncesinin mantıksal sonuçlarını çıkartırken, aydınlanmanın silahı olan aklı en keskin bir biçimde kullanmış ve Tanrı'nın öldüğünü iddia etmiştir. Tanrı'nın ölümü karşısında, hümanizmin de bir anlamı olmadığını, Tanrı'nın yokluğunda, insanın metafiziksel bakımdan ilk ve temel olma iddiasının bir dayanağı olmadığını öne süren Nietzsche, hümanizme karşı çıkarak, insanı Tanrılaştıran, O'na hayvani varoluşu aşma olanağı veren başarılarının temelinde, hakikatin değil de yanlış ve yanılsamanın bulunduğunu göstermeye çalışmıştır. Tanrı inancının zayıfladığı zaman insanlar Darwin'in öğretisine inanmaya başlıyorsa, ileride büyük savaşların ortaya çıkmasının kaçınılmaz olduğunu söylemiştir. Nietzsche, dinlerin hakim fikri olan Tanrı fikrinin, zayıfları korumak gibi zararlı ve tekamüle engel olduğunu söylemektedir. Tanrı fikrini benimsemeyen Nietzsche yine de çoktanrıcılığın tektanrıcılıktan daha sağlıklı olduğunu söylemiştir. Ona

göre tektanrıcılık, insandaki çok yönlü hayat güçlerine uymaz. Çoktanrıcılık, ilkel olmasına rağmen bu bağlamda tektanrıcılıktan daha mantıklıdır. Çoktanrılar, ilkel insanın doğal yapısının her yönünü temsil eder. Nietzsche'ye göre tektanrıcılık, insanlığın karşılaştığı en büyük tehlikedir. Tektanrıcılık insandaki en doğal duyguları "kötü", "günah", "dünyevi" diye alçaltmış ve hayatı kirleterek, hakir görerek, gerçekleri yalana dönüştürmüştür. Nietzsche'nin dine dayalı dünya görüşünü eleştirmesi sadece din düşmanlığı yaratmak için değil, insanlık için daha sağlıklı bir hayat aramasındandır. Kendisi de Hıristiyan idealine savaş açmasının sebebi, daha zinde ideallere yol açmak ve insana daha güzel yaşama şartları sağlamak olarak açıklamaktadır." (İpek, 2001, s. 9-10-11-12-15)

"Modern döneminde varoluşçuluk akımının en ünlü ateist filozoflarından biri de Jean Paul Sartre olmuştur. İnsanın doğasından hareketle ateizmini temellendirmeye çalışan, insanın özgürlüğe mahkûm olduğunu iddia eden Sartre, Tanrı fikrinin insanın kendini Tanrılaştırma ve kendini Tanrı olarak görme arzusunun bir sonucu olduğunu iddia etmiştir. Sartre'a göre varlığı özünden önce gelen tek varlık insandır." (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/weboku.asp?id=325&yid=6&sayfa=5)
"İnsanda varlığın özden önce gelmesi, onun herhangi bir kavramla tanımlanmadan önce var olması demektir. Yani her şeyden önce, o vardır. Daha sonra özünü oluşturmuş ve kendisini istediği biçimde tanımlamıştır." (Topaloğlu, 2001, s. 68) "Nietzsche'den büyük çapta etkilenen Sartre da insanın özgürlüğü için Tanrı'nın yok olması gerektiğini öne sürmüştür. Ona göre Tanrı varsa özgürlük yok demektir. Bu durumda insan kendi özünü oluşturma imkan ve gücünden yoksun kalacaktır." (Topaloğlu, 2000, s. 152) "Sartre; "Eğer Tanrı öldüyse, her şey hoş görülür, her şeye izin verilir." diye ifade etmiştir." (Kolak, 1994, s. 133) "Sartre'nin bütün eseri Tanrı'nın inkarı, açık, kesin ve kestirip atan bir inkardır. Sartre, Tanrı'nın varolmayışının temel iki delilini vermektedir. Tanrı kavramı kendi içinde çelişkilidir; hür insanın varoluşu, Tanrı'nın varoluşuyla uyuşmazdır." (Coffy, 2003, s. 64-65)

“Tanrı’nın varoluşunu bilmek, gerçekte kendindenin varoluşunu, kendisi için olarak, kendisiyle tamamıyla aynı olan bir varlığın varoluşunu doğrulamaktır. Aynı zamanda o, kendinin şuurunda olacağı için bizzat kendisiyle aynı olmayan, kendine göre olmanın bir ayrılmayı gerektirdiği varoluşu doğrulamaktır. Eğer Tanrı kendinde olarak var ise kendisi için olmaz. Artık o sadece, anlamsız, evrenle ilişkisiz, hiçbir şekilde etkisi olamayan bir şey, bir objedir. Eğer O, kendisi için olarak varolsaydı, kendisi için olarak varolmayı kendine veren kendindeye atılmış olurdu. O halde o artık Tanrı değildir. Tanrı ancak insanın kalbinde var olur, ve o, bir ideal olarak, yararsız bir tutku olarak var olur. Böylece insanın tutkusu, Mesih'inki ile ters çevriliyor, zira Tanrı’nın doğması için insan, insan olarak kendini kaybediyor. Fakat Tanrı fikri çelişkilidir ve biz kendimizi boş yere kaybediyoruz, insan yararsız bir tutkudur. ” (Coffy, 2003, s. 68)

“Eğer insan Tanrı tarafından yaratılmışsa, o düşünülmüş, istenilmiş, bir maksat, gerçekleştirilecek bir amaç için varoluşa çağrılmıştır. İnsan varoluşundan önce gelen bir öze, kendisine uygun düşmek mecburiyetinde olduğu bir öze sahiptir. Fakat insan hürdür. Hayatını bizzat kendisi yaratır, alın yazısını kendisi oluşturur ve bütünüyle Tanrı’yı beklemez. Eğer Tanrı insan karşısında devam ettirilirse o zaman iki şeyden biri olur. Ya Tanrı varolur ve insan sadece, hürriyeti oynayan bir kukla olur, o zaman insan hiçbir şeydir, o varolmaz; veya insan varolur, hür olur ve o zaman da yok olan Tanrı’dır. Seçmek gerekir. Sartre seçiyor ve seçiminin nedenlerini bir fenomonolojik analiz, kendini, insanı mutlak bir hürriyet olarak belirtmeye götüren bu analiz üzerine kuruyor. Sartre’ın ateizmin amacı insanı, kötü niyetli olan bu hayali takipten kurtarmaktır.” (Coffy, 2003, s. 69-73)

Topaloğlu, “Çağdaş İngiliz Felsefesinde Ateizm Problemi” konulu doktora tezinde, Sartre’nin ateizmini, insanın doğasından hareketle temellendirildiğine değinmiştir. “Ona göre, varlığı özünden önce gelen tek varlık insandır. İnsan varolduktan sonra kendi özünü oluşturmakta ve kendini belirlemektedir. Dolayısıyla Sartre’a göre, herhangi bir Tanrı’nın varlığından söz etmek doğru değildir. Tanrı fikri de, ona göre, insanın kendisini

Tanrılaştırma ve kendini Tanrı olarak görme arzusunun bir sonucudur."(Topaloğlu, 1996, s. 174)

Tanrı problemini çalışan filozoflardan biri de Bertrand Russell'dir. Dalkılıç, "Bertrand Russell'ın Felsefesinde Tanrı Problemi" konulu doktora tezinde, Russell'ın Tanrı problemine değinmiştir. "Russell'ın tartışmalarında kabul ettiği Tanrı kavramı, "Yüce bir varlık sahibi"dir. O, sadece kavramsal düzeyde bir Tanrı kavramını kastetmiştir. "Tanrının Varlığı" probleminde ve önermesinde "Tanrı" teriminin bir betim olduğunu öne süren Russell, aynen deney önermelerinin çözümlendiği gibi, Tanrı'nın varlığı meselesinin çözümlenmesinde de Tanrı'nın bir özel ad olmadığı, bir tanım olduğu sonucuna varmıştır. Russell, Tanrı'nın varlığı hakkında öne sürülen delillere eleştiriler getirmiştir. Russell'a göre her ne şekilde ve kim tarafından ortaya konulursa konulsun, ontolojik (varlık bilimiyle ilgili) delil, ileri sürdüğü Tanrı'nın varlığını ispatlayamamış ve ispatlanması da imkansızdır. Kozmolojik (evren bilimi) delili, ilk neden- yeter delili, tabiat kanunu delili ve ebedi doğruluklar delili şeklinde üç kısımda inceleyen Russell, bu delillerinde, iddia ettikleri Tanrı'yı ispatlayamadıklarını öne sürmüştür. Teolojik delili, önceden kurulu düzen delili, niyet delili ve amaç delili şeklinde üç kısımda incelemiştir. Alemin, önceden düzenlendiği, bu düzen için niyet eden birinin bulunduğunu ve alemde görülecek anlamda bir amaçlılığı ispatlayacak hiçbir pozitif verinin olmadığını iddia etmiştir. Russell, dini tecrübe delilini de, delilin sübjektifliğini öne çıkararak, tecrübeyle varlığına sahip olunduğu savunulan şeylerin yanılsama olabileceğini belirterek eleştiri getirmiştir. Ona göre bu delilde bir Tanrı'nın varlığını ispatlayabilmekten uzaktır. Russell Tanrı-Alem münasebeti konusunda Tanrı ile Alem ve İnsan arasında herhangi bir münasebetin bulunmadığını öne sürmüştür. O, Tanrı'nın yokluğunu öne sürmediğini ve en azından Tanrı'nın yokluğunun ispatlanamayacağını kabul ettiğinden dolayı, felsefi açıdan ve filozof olarak kendini agnostik ama sıradan bir insan olarak Tanrı'ya inanması söz konusu olduğunda ise ateist olduğunu belirtmiştir." (Dalkılıç, 1997, s. 141-142-143-144-145)

Aydın , “J. N. Findlay’de Tanrı Problemi” konulu yüksek lisans tezinde XX. yüzyıl İngiliz felsefecilerinden Findlay, Tanrı’nın varolmadığını delillendirmesini çalışmıştır. “Findlay, Tanrı’nın hakkıyla “ilahî” denen ya da başka bir deyişle “dini tutumların gerçek objesi” olan bir varlık olarak düşünebilmesinin koşulu olarak O’nun aşkın (hem mantıken, hem de gerçekte zorunlu olarak varolan) bir varlık olması gerektiğini ileri sürer. Findlay, inananların Tanrı’yı kendi düşüncelerine göre şekillendirdiği, dolayısıyla bu durumun, Tanrı’nın aşkın varlık olma gereklilik ve özelliğini ortadan kaldırdığı kanaatindedir. Çünkü O’na göre, “Tanrı hakkında bir şey söylemek, O’nu düşünebilir bir keyfiyetle sınırlandırmaktır. Dolayısıyla insanların zihinlerinde yüceleştirilen bir Varlığın bizim tapınımsal tutumlarımız üzerinde bir iddiası olamaz. Findlay, bu muhakeme sonucunda Tanrı’nın mantıken zorunlu bir varlık olamayacağı fikrine ulaşır. O’na göre, Tanrı’nın varlığıyla ilgili önermelerindeki zorunluluk, sadece bizim sözcükleri kullanış şeklimizi, yani dilimizin keyfi teamüllerini yansıtmaktadır.” (Aydın, 1997, s. 35)

BÖLÜM II

ARAŞTIRMA

YÖNTEM

Dokümanlar incelendikten sonra niteliksel araştırmaya dayanan derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmış ve verilere betimsel analiz yapılmıştır. Örneklem belirlendikten sonra gözlem yapılmış, yapılandırılmış mülakat sorularıyla bire bir görüşmeler standartlaştırılmış açık uçlu görüşme ile gerçekleştirilmiş, daha sonra betimsel analizle yorumlanmıştır.

Aşağıda teknikle ilgili detaylı bilgi verilmiştir.

GÖRÜŞME:

Görüşme, sosyal bilimlerde ve özellikler de sosyolojide en sık kullanılan araştırma yöntemlerinden biridir. Görüşme, beceri, duyarlılık, yoğunlaşma, bireyler arası anlayış, öngörü, zihinsel uyanıklık ve disiplin gibi pek çok boyutu kapsaması açısından, hem sanat hem de bilimdir. Görüşmenin amacı, bir bireyin iç dünyasına girmek ve onun perspektifini anlamaktır. Görüşme yoluyla, deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar ve zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlemeyeni anlamaya çalışırız. Bu süreçte, sorulan sorulara, karşı tarafın rahat, dürüst ve doğru bir şekilde tepkide bulunmasını sağlamak görüşmecinin temel görevidir.

Literatürde genellikle iki görüşme türünden söz edilir. “Yapılandırılmış” ve “Yapılandırılmamış”. Yapılandırılmış görüşmede amaç, görüşülen bireylerin verdikleri bilgiler arasındaki paralelliği ve farklılığı saptamak ve buna göre karşılaştırmalar yapmaktır. Yapılandırılmamış

görüşmede ise, önceden belirlenmiş herhangi bir soru ve doğal olarak yanıtlara ilişkin bir beklenti yoktur. Bunların yanı sıra üç görüşme yaklaşımı daha vardır. Sohbet tarzı görüşme, görüşme formu yaklaşımı ve standart açık uçlu görüşme tarzı.

Sohbet tarzı görüşme: Bu yaklaşım, genellikle araştırmacının gözlem amacıyla doğrudan ortama katıldığı alan araştırmalarında kullanılır. Önceden belirlenmiş sorular yoktur, görüşmenin hangi yöne gideceği kesin hatlarıyla önceden kestirilemez. Sorular konuşmanın anlık akışı içinde kendiliğinden gelişir.

Görüşme formu: Bu görüşme yaklaşımı, görüşme sırasında keşfedilecek bir sorular veya konular listesini kapsar. Görüşme formu yöntemi, benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacıyla hazırlanır. Görüşme formu, araştırma problemi ile ilgili tüm boyutların ve soruların kapsamını güvence altına almak için geliştirilmiş bir yöntemdir.

Standartlaştırılmış açık uçlu görüşme: Bu yaklaşım, “dikkatlice yazılmış ve belirli bir sıraya konmuş bir dizi sorudan oluşur ve her görüşülen bireye bu sorular aynı tarzda ve sırada sorulur.

Görüşme yönteminin açık seçik bazı artıları vardır. Bunlar; esneklik, yanıt organı, sözel olmayan davranış, ortam üzerindeki kontrol, soruların sırası, anlık tepki, veri kaynağının teyit edilmesi, tamlık, derinlemesine bilgidir.

Görüşme yönteminin artıları olduğu gibi eksileri de vardır. Bunlar; maliyet, zaman, olası yanlılık, kayıtlı ve yazılı bilgileri kullanamama, zaman ayırma güçlüğü, gizliliğin ortadan kalkması, soru standardının olmayışı, bireylere ulaşma güçlüğüdür.

Görüşmenin temel boyutlarını görüşme formunun hazırlanması, test edilmesi, görüşmelerin organize edilmesi, hazırlıkların yapılması ve görüşmelerin gerçekleştirilmesi oluşturur. Görüşme formunun hazırlanmasında dikkate

alınması gereken bazı ilkeler vardır. Kolay anlaşabilecek sorular yazma, odaklı sorular hazırlama, açık uçlu sorular sorma, yönlendirmekten kaçınma, çok boyutlu soru sormaktan kaçınma, alternatif sorular ve sondalar hazırlama, farklı türden sorular yazma, soruları mantıklı biçimde organize etme, soruları geliştirme.

Görüşme sürecinin daha etkili ve verimli hale getirilmesine yönelik bazı önerilere dikkat etmek gerekir. Bunlar:

1) Görüşme sorularının sorulmasında görüşmenin akışına göre gerekli değişikliklerin yapılması

2) Soruların konuşma tarzında sorulması

3) Teşvik edici olmak ve geri bildirimde bulunmak

4) Görüşme sürecini kontrol etmek

5) Yansız ve empatik olmak

Bireysel görüşmeler yanında grup görüşmeleri de, nitel veri toplamada önemli bir işleve sahiptir. Grup görüşmelerinde sorulara verilen yanıtlar, gruptaki bireylerin birbirleriyle etkileşimleri sonucu oluşur. Görüşme ile elde edilen verilerin kaydedilmesinde izlenen iki temel yöntem vardır. Cihaz ile kaydetme ve not alma.

GÖZLEM:

Gözlem, herhangi bir ortamda ya da kurumda oluşan davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Yapılandırılmamış alan çalışmaları, yapılandırılmış alan çalışmaları, yapılandırılmamış laboratuar çalışmaları, yapılandırılmış laboratuar gözlemi olmak üzere gözlem yöntemi 4'e ayrılır.

Gözlem yönteminin bazı güçlü ve zayıf yönleri vardır. Güçlü yönleri arasında sözel olmayan davranış, doğal çevre, zamana yayılmış (uzun süreli) analizi; zayıf yönleri arasına ise, kontrolün olmaması, sayısallaştırma güçlüğü,

örneklem küçüklüğü, alana giriş güçlüğü, gizliliğin ortadan kalmasını sayabiliriz.

Gözleme başlamadan önce neyin hangi kapsamda gözleneceğinin açık bir biçimde ortaya konması, yani araştırmacının belirli bir yönelimi olması gerekmektedir. Böyle bir yönelimin açıklandığı formda hangi boyutların olması gerektiği ve bu formun görüşmeciyi nasıl yönlendireceği; gözlenecek olgunun çok yönlü olarak gözlenmesine olanak verecek biçimde gözlem boyutlarını belirlemekle, fiziksel ortamın tanımlanmasıyla, ortamın sosyal boyutunun gözlenmesiyle, ortamda oluşan etkinliklerin gözlenmesiyle ve ortamda oluşan dilin gözlenmesiyle olmaktadır.

Birçok nitel araştırmada görüşme ve gözlem birlikte kullanılır ve bu şekilde elde edilen verilerin birden fazla yöntemle teyit edilmesi sağlanmış olur. Nitel gözlemlerde kullanılan en yaygın kayıt etme yöntemi not almadır. Ayrıca bunun yanı sıra görüntü kayıt cihazları, ses kayıt cihazları ve fotoğraflar da, gözleme dayalı araştırmalarda kullanılır.

VERİ ANALİZİ:

Veri analizi, toplanan verilerin analiz edilerek bir rapor haline getirilmesidir. Veri analizinde her araştırmacı için üç temel kavram vurgulanmaktadır. Betimleme, analiz, yorumlama. Bu temel kavramların iyi anlaşılması, veri analiz planında bu kavramların ne şekilde ele alınacağını karar verilmesi yönünden önemlidir. Veri analiz süreci iki grupta incelenmektedir.

Betimsel Analiz: Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analiz dört aşamadan oluşur:

1) Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma

2) Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi

3) Bulguların tanımlanması

4) Bulguların yorumlanması

İçerik Analizi: İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu temel amaç çerçevesinde, içerik analizinin yapılışında takip edilen birtakım aşamalar vardır. İçerik analizinde kullanılan "tümevarımcı analiz", "kodlama", "kavram", kategori (tema)" gibi bazı kavramlar vardır. Bu aşamalar, verilerin kodlanması, üç tür kodlama biçimi vardır. Daha önceden belirlenmiş kavramlara göre yapılan kodlama, verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama, genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama, temaların bulunması, verilerin kodlara ve temalara göre organize edilmesi ve tanımlanması, bulguların yorumlanmasıdır.

Nitel Verilerin Sayısal Analizi:

Nitel verilerin nicelleştirilmesi; görüşme, gözlem veya doküman incelemesi yoluyla elde edilmiş yazılı verinin, belirli süreçlerden geçirilerek sayılara veya rakamlara dökülmesidir. Burada birkaç temel amaç vardır. Sayısallaştırmanın güvenirliği arttırması, üç tür güvenirlikten söz edilebilir, değişmezlik, tekrarlanabilirlik ve isabet, yanlılığı azaltmak ve nitel verinin belirli ölçüde sayısallaştırılması, veri analizi sonucunda ortaya çıkan tema veya kategoriler arasında karşılaştırma yapma, yapılan küçük ölçekli bir araştırmanın veya bir durum çalışması sonuçlarının, daha sonra anket gibi araçlarla daha geniş bir örnekleme ulaşarak tekrar sınanmasına olanak verilmesidir.

Nitel Veriyi Sayısallaştırma Yöntemleri:

Nitel veri temel olarak iki yöntemle sayısallaştırılabilir. Basit yüzde hesapları ve kelime sıklık hesapları. Nitel verinin yüzdelere indirgenmesi ve kelime sıklığının hesaplanması yönteminde, elinde belirli ve önceden saptanmış kategoriler olan araştırmacı, ilgili kategorinin hangi sıklıkta tekrar edildiği not edilir. Burada izlenecek bazı aşamalar vardır: Analiz biriminin saptanması, tema veya kategorilerin açık ve kesin bir biçimde tanımlanması, kodlamanın örnek bir veri seti üzerinde denenmesi, kodlama sonuçları ile önceden saptanmış olan tema veya kategorilerin tekrar gözden geçirilmesi, yeniden gözden geçirilmiş kodlarla başka bir örnek veri setinin kodlanması ve verinin tümünün kodlanmasıdır.

DOKÜMAN İNCELEMESİ:

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgu hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Bu tür araştırmalarda, araştırmacı, ihtiyacı olan veriyi, gözlem veya görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edebilir. Bu anlamda doküman incelemesi, araştırmacıya, zaman ve para tasarrufu anlamında katkıda bulunacaktır. Yazılı doküman kaynakların yanı sıra film, video ve fotoğraf gibi görsel malzemeler de nitel araştırmalarda kullanılabilir.

Doküman incelemesinin bazı artı ve eksileri vardır. Kolay ulaşılamayacak özneler, tepkiselliğin olmaması, uzun süreli (zamana yayılmış) analiz, örneklem büyüklüğü, bireysellik ve özgünlük, (göreli) düşük maliyet, nitelik doküman incelemesinin artılarıdır. Doküman incelemesinin eksileri ise; olası yanlılık, seçilmişlik, eksiklik, ulaşılabilirlik, örneklem yanlılığı, sınırlı sözel olmayan davranış, standart bir formatın olmaması, kodlamanın zorluğudur.

Doküman incelemesinin dokümanlara ulaşma, orijinalliğin kontrol edilmesi, dokümanların anlaşılması, verinin analiz edilmesi, verinin kullanılması gibi beş tane aşaması vardır.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni, Ankara'da yaşayan ateistlerdir. Değişik yaş grubundan ve çoğunluğunun öğrenci olduğu 10 kişi araştırmaya katılmışdır. Bu kişilere 25 tane soru sorulmuş ve derinlemesine mülakat yapılmıştır.

VERİ TOPLAMA ARACI

Konuşulan ateistlere yapılandırılmış sorular sorulmuştur.

1. Ne zaman ateist olmaya karar verdin? Ateist olmandaki sebep neydi?

2. İnanmak için somut bir şey mi görmek istiyorsun? Ne gibi? Neden?

3. Dünya düzeninin nasıl oluştuğunu düşünüyorsun?

4. Dünyaya nasıl geldiğini düşünüyorsun?

5. Öldükten sonra ne olacağını düşünüyorsun? Nasıl? Neden?

6. Hayatı nasıl anlamlandırıyorsun? Neden? Sen hayattan ne bekliyorsun? Hayat senden ne bekliyor? Neden?

7. Bir sıkıntın olduğu zaman ne yaparsın? Huzur bulmak için ne yaparsın? Neden?

8. Acılarını nasıl paylaşıyorsun? Depresyondayken onlarla nasıl baş ediyorsun? Neden?

9. Umudunu korumak için ne yaparsın? Gelecek için umudun var mı?

10. Yaşamın ve yaşamak hakkında ne düşünüyorsun? Nasıl yaşıyorsun? Neden?

11. Neden yaratıldığını düşünüyorsun? Dünyadaki görevin ne?

12. Hümanizm nedir? Hümanist misin? Neden?

13. Evrim teorisi nedir? Evrim teorisine inanıyor musun? Neden?

14. Reenkarnasyon nedir? Reenkarnasyona inanıyor musun? Neden?

15. Din nedir?

16. İbadet nedir? Nasıl görüyorsun? Neden?

17. Dua nedir? Dua eder misin? Neden?

18. Ruh nedir? Ruh hakkında ne düşünüyorsun? Neden?

19. İyiyi ve kötüyü nasıl ayırt ediyorsun? (Yalan söylemek din için kötüdür, din olmasaydı bunun kötü olduğunu bilebilir miydin?)

20. Kader, cennet-cehennem nedir? Bu kavramlara inanıyor musun? Neden?

21. Adalet nedir? Dünyada adalete inanıyor musun? Neden? İlahi adalet hakkında ne düşünüyorsun?

22. Başka bir dine inanma ihtiyacı duydun mu? Neden?

23. Yaşadığın bazı olayları tesadüf olarak mı görüyorsun yoksa her şeyin bir nedeni olduğunu mu düşünüyorsun? Tesadüf nedir? Mucize nedir? Mucizeye inanır mısın? Neden?

24. Bir din yaratmak isteseydin ilk ilken ne olurdu, neyin üzerine temellendirirdin? Ya sonrakiler ne olurdu? Neden?

25. Ya varsa?

Cinsiyeti:

Yaşı:

Öğrenimi:

Sosyo- ekonomik durumu:

BÖLÜM III

HAYATIN İÇİNDE ATEİZM VE YORUM

Cinsiyeti: Erkek

Yaşı: 1979 doğumlu

Öğrenimi: Lise mezunu

Sosyo ekonomik durumu: Orta, şu anda çalışmıyor.

1. Ne zaman ateist olmaya karar verdin? Ateist olmandaki sebep neydi?

Ateist olmak karar vermekle değil, şartlarla alakalı bir durum. Dayanacak, güvenecek bir şey kalmadığı için 10 yaşında ateist oldum. Ama bu bende geçiş döneminde bir çelişki yaratmadı. Önceleri ateist olmamdaki sebep, dualarımın kabul olmamasıydı. Ailem iyi yaşasın, kimse ölmesin diye dua ederdim. Ölüm olayı benim için çok önemli. Yani insanlar öldürülmemeli ya da hastalıktan ölmemeli, yaşlanıp ölmeliler diye düşünürüm. Bunun ateist olmanla alakası yok derseniz de ben de insanlar niye inanıyor derim. Büyüdükçe Tanrı'nın olmadığını daha da iyi anladım ve kavradım. Öğrendikçe uzaklaştım.

2. İnanmak için somut bir şey mi görmek istiyorsun? Ne gibi? Neden?

Evet, karşıma çıkmasını istiyorum. Her şekilde kendini gösterebilir. Bu ışık, böcek, çiçek her şey olabilir. Madem bu kadar şey yaratmış, konuşacağım bir şey olmalı, neyin, nasıl olduğunu bana anlatmalı. Bende neye inanıldığını göreyim.

3. Dünya düzeninin nasıl oluştuğunu düşünüyorsun?

Gaz ve toz bulutundan oluştuğunu düşünüyorum. Ama bunun yaratanla bir alakası yok tamamen bilimsel bir olay. Yani doğanın kanunu.

4. Dünyaya nasıl geldiğini düşünüyorsun?

Dünyaya biyolojik olarak geldiğimi düşünüyorum. Herkesin bildiği şekilde.

5. Öldükten sonra ne olacağını düşünüyorsun? Nasıl? Neden?

Hiçbir şey olmayacak, toprağa karışıp çürüyeceğim, zamanla yok olacağım. Bedenimi böcekler yiyecek, bakterilerle karışacak ve yok olacağım.

6. Hayatı nasıl anlamlandırıyorsun? Sen hayattan ne bekliyorsun? Hayat senden ne bekliyor? Neden?

Hayatı para olarak algılıyorum. Yanlış anlaşılmasın ben paragöz bir insan değilim. İstediğim şeyleri yapmak adına paraya ihtiyacım var. Hayatta maneviyata çok inanmıyorum sadece kısıtlı olarak etrafımdaki sevdiğim insanlara karşı duyduğum sevgi var. Karşındaki insana göre değişir ama sevginin bazı durumlarda parayla satın alınabileceğini düşünüyorum.

Hayat, ölene kadar iyi veya kötü yaptığın her şeydir. Hayattan beklentim, hayatımı geçindirecek kadar maddiyat. Dediğim gibi manevi şeylere inanmıyorum. Hayatın benden bir şey beklediğini düşünmüyorum. Çünkü benim yaşadığım bir şeyin beklentisi olanaksızdır. Yani hayat senden bir şey beklemez sen hayattan bir şey beklersin.

7. Bir sıkıntın olduğu zaman ne yaparsın? Huzur bulmak için ne yaparsın? Neden?

Sıkıntım olduğu zaman çoğunlukla içki içerim; çünkü düşünmekten daha iyi olduğunu düşünüyorum yoksa kafayı yerim. İçerken düşünmüyorum. Eğer düşünürsem sarhoş oluyorum. onun dışında duvarlara yumruk atarım. Aslında bu tamamen psikolojik bir durum; çünkü elinde acı duyduğun zaman acıdan başka bir şey düşünmüyorsun yani bir şekilde kafan dağılıyor. Somut olarak sığınacak bir şey aramak. Hırsını ya kendinden çıkarırsın ya da başkasından. Huzur bulmak için de müzik dinlerim, uzun yürüyüşler yaparım, içerim ama bunları yaparken düşünmemeye dikkat ederim.

8. Acılarını nasıl paylaşıyorsun? Depresyondayken onlarla nasıl baş ediyorsun? Neden?

Acılarımı çoğu zaman paylaşmam, ama gerekirse birileriyle konuşurum, düşünmemeye çalışırım. Dışarı çıkıp başkalarını eğlendiririm; çünkü insanları mutlu etmek beni mutlu ediyor, kafam dağılıyor, yaşadığım acıyı değil iyi şeyler düşünmeye dikkat ediyorum. Acı çekmek içimde sıkıntı yaratır. Örneğin ölüm gibi acı bir olay karşısında hırsımı başkalarından çıkarıyorum, bu durum elimde olmuyor. Bunu içime atamıyorum. Ölüm olayında suç ölenin değilse suçlu arıyorum bulduğumu düşündüğüm anda yapmak istediğim tek şey eziyet çektirerek öldürmek oluyor. 15 yaşınayken babamı ve yakın bir zamanda en yakın arkadaşlarımdan birini kanserden kaybettim.

Depresyondayken sürekli sigara içip hep aynı müziği dinliyorum. Yaşadığın kötü olayın ardından zaten önce ne olduğunu anlamadığın için depresyona giriyorsun. Ama bu insanın kendi elinde olan bir durum. Yani ilaçla doktorla düzelecek bir durum değil.

9. Umudunu korumak için ne yaparsın? Gelecek için umudun var mı?

Umudumu korumak için hiçbir şey yapmıyorum. Çünkü hayatımda hiç bir şey düzenli gitmiyor. Umudumu koruyacağım tek dayanağım annem. Onun için bir

şeyler yapıyorum. Beni dünyaya getirmesi, büyütmesi, koruması açısından bu durum benim için bir zorunluluk. Gerçi o olmasaydı da umutsuz, amaçsız yaşardım ki yaşıyorum da. Ara sıra gelecek için umudum oluyor ama isteklerimin gerçekleşmemesi olan bu umutlarımı da yıkıyor. Ama çok az da olsa gelecek için umudum var diyebiliyorum fakat bunu da olumlu şeylerin olmasına bağlıyorum.

10. Yaşamın ve yaşamak hakkında ne düşünüyorsun? Nasıl yaşıyorsun? Neden?

Yaşamımı umutsuzca görüyorum. Hayatımı geçici mutluluklarla yaşıyorum. Yaşamımın berbat olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla yaşamakta berbat bir şey; şanslı olanlar iyi yaşarlar, şansız olanlar sürünürler. Ben istenmeyen bir çocuk olarak doğmuşum. Burada kastettiğim şey kimse beni istemiyor gibi bir durum değil bu tamamen benle alakalı psikolojik bir olay. Benim yaşama sebebim annem. Yaşamdan hiçbir zaman özel bir isteğim olmadı.

11. Neden yaratıldığını düşünüyorsun? Dünyadaki görevin ne?

Bilmiyorum, yanlışlıkla gelmişim zaten. Dünyada hiçbir görevim yok. Yani doğuştan gelen bir görevin olmadığını düşünüyorum.

12. Hümanizm nedir? Hümanist misin? Neden?

Hayır ama sadece çevremdeki insanlara karşı hümanistim, bu da bana yetiyor. Hümanist olmayı yardım olarak görüyorum. Yoldan geçen herkesi sevemem çünkü herkese iyilik yapıp, yardım edemezsin.

13. Evrim teorisi nedir? Evrim teorisine inanıyor musun? Neden?

Evrim teorisi bence iki canlının bir araya gelip başka bir canlı meydana getirmesidir. Farklı bir türden yani maymundan gelmesi değildir. Bu yüzden evrim teorisine inanıyorum.

14. Reenkarnasyon nedir? Reenkarnasyona inanıyor musun? Neden?

Reenkarnasyon, bir insanın ölüp başka bir bedende var olmasıdır. Bu durumu hiç mantıklı bulmadığım için inanmıyorum.

15. Din nedir?

İnsanların avunmak için uydurduğu yazılı ya da hayal ürünü olan bir şeydir. İnsanlar ne olduğunu bilmediği bir varlığın gönderdiği kitaba inanıyorlar. Avunmaya ihtiyacı olmak insan yapısında olan bir durum. Sorularına cevap bulmaya çalışmak gibi bir şey ama bunun dinle alakası yok diye düşünüyorum.

16. İbadet nedir ? Nasıl görüyorsun? Neden?

İbadeti avuntu olarak görüyorum. İnsanların kendinden yüce bir varlığa yalvarışıdır. İbadet inanan insanlar için karşılığı olan bir şey. Mesela bu yardım için geçerli değildir yani yardım bir ibadet değildir; çünkü yardımın karşılığı olmaz.

17. Dua nedir? Dua eder misin? Neden?

10 yaşımda dua etmeyi bıraktım. Duayla insanlar kendini avutuyor. Bence dua avuntu sözlerdir. “Hani” ya da “Keşke” gibi kelimelerle başlayan cümleler duaya girmez. Bunlar olmayacağını bile bile söylenen kelimelerdir. İstediğin şeyi herkes isteyebilir, olursa da şanslıyım derim.

18. Ruh nedir? Ruh hakkında ne düşünüyorsun? Neden?

Bence ruh, belli olmayan, insanların inandığı bir enerjidir. Mantıklı olmadığı için ruha inanmıyorum.

19. İyiyi ve kötüyü nasıl ayırt ediyorsun? (Yalan söylemek din için kötüdür, din olmasaydı bunun kötü olduğunu bilebilir miydin?)

Din olmasaydı da bilirdim. Onun için bir kitaba ihtiyaç yok. İyiyi ve kötüyü kendime göre ayırt ediyorum. Zarar veren şeyler kötü, zarar vermeyen şeyler iyidir.

20. Kader, cennet-cehennem nedir? Bu kavramlara inanıyor musun? Neden?

Kader, vadedir. Olan olaylara konması gereken bir sıfat. Hayatında bir şeyler iyi gitmiyordur bu senin kaderindir diyorsun. Ama bu durum değişebilir yani insanın elinde olan bir şey. Bunu herkes yapamaz. İyi hale getirmek için çaba harcadığından dolayı zor bir durumdur. Kötü hale getirmek daha kolaydır.

Cennet, Allah'a, kitaba inanan insanların kurallara bağlı olarak yaşadığı ve bu yüzden ödüllendirilecekleri bir yer ama benim cennetim benim odamdır. Her şeyi sınırsızca yaptığım, kimsenin karışmadığı bir yer.

Cehennem, inanan insanların dünyada yaptıkları kötülükleri çekecekleri bir yer. Benim için cehennem yine benim odam.

Bu kavramların hepsini saçma bulduğumdan ve insanların avuntusu olarak gördüğümden dolayı hiç birisine inanmıyorum.

21. Adalet nedir? Dünyada adalete inanıyor musun? Neden? İlahi Adalet hakkında ne düşünüyorsun?

Bence adalet; insanların bir işi çabalayarak, kendinden bir şeyler harcayarak yaptıkları şeyin ödülüdür. Yaptığın bir şeyin karşılığını göremiyorsan bu adaletsizliktir. Adaleti de insanlar belirlediği için adalete inanmıyorum. İlahi adalete hiç inanmıyorum.

22. Başka bir dine inanma ihtiyacı duydun mu? Neden?

Hayır, başka bir dine inanma ihtiyacı hiç duymadım çünkü hepsi birbirinin kopyası.

23. Yaşadığın bazı olayları tesadüf olarak mı görüyorsun yoksa her şeyin bir nedeni olduğunu mu düşünüyorsun? Tesadüf nedir? Mucize nedir? Mucizeye inanır mısın? Neden?

Tesadüf, beklemediğin bir anda istediğin bir şeyin olması ya da hiç ummadığın birisiyle ummadığın bir yerde karşına çıkmasıdır diye tanımlıyorum. O yüzden yaşadığım olayları tesadüf olarak görüyorum.

Mucize, hayatta olmayacağına inandığın bir şeyin olmasıdır. Mucizeye inanmıyorum. Çünkü bu kavram dini bir saçmalıktır. Olup olmaması ya da karşılaşıp karşılaşmamakla alakası yok diye düşünüyorum.

24. Bir din yaratmak isteseydin ilk ilken ne olurdu, neyin üzerine temellendirirdin? Ya sonrakiler ne olurdu? Neden?

Bir din yaratmak isteseydim herkesin rahat yaşayabileceği bir din yaratırdım. Onu sağlayacak ortam yaratırdım. Maneviyata çok inanmıyorum. Yarattığım dinimi somut şeyler üzerine temellendirirdim. Çünkü somut şeyler insanı daha çok mutlu ediyor. Para, gayri menkul gibi. Elle tutup gözle gördüğün zaman insan daha çok mutlu oluyor. Maneviyatı da sevgi, iyilik gibi şeyleri de somut bir şeyler yaratıyor ve yaşıyorsun. Diğerleri de kendi doğrularından şaşmamak, başkalarının sizi etkilemesine izin vermemek, hayatınızı kendinizin yönlendirmesi yani kutsal kitap gibi belli başlı şeylere bağımlı kalmamak olurdu.

25. Ya varsa?

Ne olduğu hiç önemli değil eğer varsa karşıma çıksın. Ama kendini gösterse bile inanacağımı sanmıyorum.

Cinsiyeti: Erkek

Yaşı: 1964 doğumlu

Öğrenimi: Ortaokul mezunu

Sosyo ekonomik durumu: Orta, Aşçı

1. Ne zaman ateist olmaya karar verdin? Ateist olmandaki sebep neydi?

Ateist olmam karar vermekle olmadı. 16-17 yaşlarındaydım, bazı şeyleri yaşayarak anladım ve yaşayarak öğrendim. Kendi bilincimle doğruları buldum. Benim Tanrı kavramım yok. İnandığım şey enerji. Yetiştiğim çevre dindar bir çevreydi. Çevremdeki insanlar dertlerini hep bana anlatırlardı. 18 yaşlarında sadece yardım amaçlı camide çalıştım. Bir kere Cuma namazına, bir kere de cenaze namazına katıldım. Sonuçta bir geçiş dönemi yaşadım ama bu geçiş döneminde herhangi bir çelişki yaşamadım. Ama dinsel terim olarak kullandığım bazı ağız alışkanlıkları var tabii. Mesela bazı cümlelere "Allah'ım" gibi kelimelerle başlamak gibi. Bana verilen kültürün yanlış olduğunu düşündüğüm için şu anda ateistim. Örneğin, Adem ve Havva'dan geliyor olmamız ya da gönderilen kitaplar diyebilirim.

2. İnanmak için somut bir şey mi görmek istiyorsun? Ne gibi? Neden?

Hayır, inanmak için somut bir şey görmek istemiyorum. Çünkü bir din ya da inanç arayışında değilim.

3. Dünya düzeninin nasıl oluştuğunu düşünüyorsun?

Sistemin oluşturduğu bir şey, atmosferle alakalı olduğunu düşünüyorum.

4. Dünyaya nasıl geldiğini düşünüyorsun?

Biyolojik olarak geldiğimi düşünüyorum.

5. Öldükten sonra ne olacağını düşünüyorsun? Nasıl? Neden?

Bedenimle hiçbir alakam kalmadan boşlukta dolaşıp tekrar bir bedene dönüşeceğimi düşünüyorum. Bedenim çürüyecek kurtlar oluşacak ve kendi kendini yok edecek. Sorgulanacağımı, ödüllendirilip, cezalandırılacağımı düşünmüyorum.

6. Hayatı nasıl anlamlandırıyorsun? Neden? Sen hayattan ne bekliyorsun? Hayat senden ne bekliyor? Neden?

Ben hayattan zevk almayı ve daha iyi bir yaşam bekliyorum. Çünkü egoma düşkün bir insanım ve en iyi şekilde yaşamayı isterim. Hayatın benden beklediği çocuklarıma karşı olan sorumluluğumu yerine getirmem olur. Hayatın benden ders almak istediğini sanmıyorum. Düz bir oluşum var. Doğuyoruz, yaşıyoruz ve ölüyoruz. Herkes zekasına göre bir yaşam kurmuş. Aslında amaçsız yaşıyorum ama gelecek için planlarım var. Hayatın bir anlamı olduğunu düşünmüyorum. Sadece sorumluluğum olduğu için bir anlam yükledim. Aşk olsaydı belki anlam taşırdı. Daha önce sene birisine aşık olmuştum ve hayatın anlamı karşımdaki insan oldu, hayatıma anlam kazandıran o idi. Bitince anlamsızlaştı, her şey rutin oldu.

7. Bir sıkıntın olduğu zaman ne yaparsın? Huzur bulmak için ne yaparsın? Neden?

Bir sıkıntım olduğu zaman film seyrederim ya da ateri oynarım. Çünkü kafamı dağıtır. Sevdiğim, aşık olduğum insanla konuşmak beni çok rahatlatır. Huzur bulmak içinse, eğer kafamı meşgul edecek, kafama takmayacağım bir sorunum yoksa kitap okumayı tercih ediyorum. Eve gidince beni güler yüzle karşılamaları ya da evde verilen ortak bir karar, çocuklarımı mutlu görmek, onlarla vakit geçirmek bana inanılmaz huzur veriyor.

8. Acılarını nasıl paylaşıyorsun? Depresyondayken onlarla nasıl baş ediyorsun? Neden?

Acılarımı paylaşmam. Genelde köşeme çekilmeyi tercih ediyorum. İnsanların beni anlamayacağını düşünürüm. Ben biraz yapı gereği megaloman bir insanım. Konuştuğum kişilerin beni anlayacak kapasitede olmadıklarını düşünürüm. Köreleceğimi düşündüğüm için benden alt seviyedeki insanlarla konuşmam. Karşımdaki insandan bir şeyler alabilmek amaçlı konuştuğum kişinin benden daha üstün olmasını isterim.

Bir zamanlar alkol yüzünden tedavi gördüm. Bu yüzdende depresyona girdim. Alkol çevremi, işimi, ailemi ve beni çok etkilemişti ama alkol almak hoşuma gidiyordu, beni rahatlatıyordu. Şimdi alkol beni değil ben alkolü içiyorum. Tedavi gördüm ama yinede kendi kendime hallettim ve kurtuldum. Sonuçta depresyondan kurtulmakta girmekte insanın kendi elinde olan bir şey. Ben bunu istediğim anda yapıyorum. Çok kolay depresyona girip istediğim anda bir insanın bir lafıyla ya da bir espriyle unutup çıkabiliyorum. Ama o dönem içerisinde de çok suratsız oluyorum.

9. Umudunu korumak için ne yaparsın? Gelecek için umudun var mı?

Umudumu korumak için sürekli o umudu beslerim. Bunu kendi imkanlarım çerçevesinde çabalayarak yapıyorum. Ama her şeyi de son dakikada yaparım. Yapı gereği boş veririm. Aslında çok hayalperest bir insanım ama gerçekçi olmaya dikkat ediyorum. Aşırı özel isteklerim olmuyor. Gelecek için umudum da planlarımda var. Çünkü emin olduğum gerçekçi, gerçekleşecek planlarım var.

10. Yaşamın ve yaşamak hakkında ne düşünüyorsun? Nasıl yaşıyorsun? Neden?

Yaşamak; denemek gibi bir şey. İnsan zevklerini kendi yaratıyor, hayatını kendi seçiyor ya da yönlendiriyor. Herkes zevk aldığı şeyleri yapıyor. İnsanların çoğunun boş yaşadığını, boş şeylerle ilgilendiklerini düşünüyorum.

Ben kendimi yetiştirmeye açık bir insanım; bu da beni olumlu etkiliyor tabii. Hayatın bana vurabileceği en kötü darbe, sakat kalmak ya da yalnız kalmak, etrafımda konuşacak birilerinin kalmaması olurdu.

Yaşamımın sıradan olduğunu düşünüyorum. İmkanlarımın doğrultusunda yaşamaya çalışıyorum ama daha iyi yaşayacağımı da biliyorum. Çünkü gerçek olacağını bildiğim planlarım var.

11. Neden yaratıldığını düşünüyorsun? Dünyadaki görevin ne?

Sadece oluşumun bireylerinden biriyim. Dünyada herhangi bir görevim olduğunu düşünmüyorum.

12. Hümanizm nedir? Hümanist misin? Neden?

Hümanizm, insan sevgisidir. Her insanı sevmediğimden dolayı tam hümanistim diyemem. Sevmediğim insanlar bana hep kötü bir şeyler yapacakmış gibi görünüyor. Çok önyargılı bir insan değilim ama bazen çevrenin yorumları da beni etkiliyor. Hatta bazen de insanları tiplerine göre ayırt ediyorum.

13. Evrim teorisi nedir? Evrim teorisine inanıyor musun? Neden?

Evrim teorisi, insanların yaratılışıyla ilgili bir şey. Maymundan geldiğimizi düşünmüyorum. Çünkü karşıma insan olmuş bir maymun henüz çıkmadı. İnsanoğlu hep bir arayış içinde ama ben insanın kendini geliştirdiği bir evrime inanıyorum.

14. Reenkarnasyon nedir? Reenkarnasyona inanıyor musun? Neden?

Reenkarnasyon; dönüşümdür. Yaşadığım bazı olaylardan dolayı inanıyorum. Bedenimin öldükten sonra düşüncelerimin öleceğini sanmıyorum. Yaşadığım bir olaydan bahsetmek istiyorum. Bilimsel olarak kanıtlanmış bir şeydir ki rüya 5 ile 7 saniye arasında görünür. Bende uyurken rüya gördüğüm bir anda uyanma esnasında daha önce hiç bilmediğim tıp terimlerini telaffuz ediyorum.

Daha öncede bu tarz şeyler yaşadığım ve anlamlandıramadığım için yatmadan öce sağıma ve soluma kağıt ve kalem koymuştum. Uyanık bir vaziyetteyken bunları kağıda yazdım. Daha sonra bunları araştırdığımda ilaç prospektüslerinde olan tıbbi terimler ve bileşimler olduğunu öğrendim. Ama uzun zamandır bu tarz rüyalar görmüyorum.

15. Din nedir?

Din, insanların arayış içindeyken buldukları bir çobandır. Dine inanmıyorum. İnsanların içindeki hayvansal düşünceleri, uzak oldukları insani duyguları engellemek amaçlı olduğu için gerekli bir şey olduğunu düşünüyorum. Tanrı korkusu insanları dizginliyor, o yüzden bunu destekliyorum. Fakat bu korku bende yok. Gözlemlediğim şeylerden dolayı ben kendimi bunların dışında tutuyorum.

16. İbadet nedir ? Nasıl görüyorsun? Neden?

İbadet; tapınmadır. Başka bir deyişle gelenek ve göreneklerine bağlı kalmak bile diyebiliriz. İnanan insanların yapmaları gereken bir prosedür diye görüyorum. İbadet kavramına inanmıyorum. İnsanların vicdanlarını rahatlatmalarını istemelerinden dolayı zorunlu olarak yaptıkları bir durum. Benim vicdanım rahat. Mesela karşımdaki insana bir kötülük yaptıysam onu kırdıysam gönlünü almaya çalışırım. Benim için yardım bir ibadet değildir.

17. Dua nedir? Dua eder misin? Neden?

Dua; yardım istemedir. Ben dua etmem, hesap sorarım. "Keşke" ve "Hani" dediğim zamanlar oldu ama bunlar dua boyutunda değildi. Keşke'ye olabildiği kadar izin vermedim çünkü yaptım. Dua etmek yerine kendim çabalamayı tercih ediyorum. Yani bu benim istememle alakalı bir durum.

18. Ruh nedir? Ruh hakkında ne düşünüyorsun? Neden?

Ruh; enerjidir. Ölen kişilerin ruhlarının yoğunlaşıp sürekli havada olduklarını düşünüyorum. Ruhları (enerjiyi) yönlendirenin insanlar olduğunu düşünüyorum. İstediğin zaman yoğunlaşarak iletişim kurulabileceğini düşünüyorum.

19. İyiyi ve kötüyü nasıl ayırt ediyorsun? (Yalan söylemek din için kötüdür, din olmasaydı bunun kötü olduğunu bilebilir miydin?)

Bilirdim ama zamanla çözerdim. Mantık dahilinde kötü olan bir şey. Bana zarar veriyorsa kötüdür; iyi olan bir şey faydalıysa iyidir diyebiliyorum.

20. Kader, cennet-cehennem nedir? Bu kavramlara inanıyor musun? Neden?

Kader; Tanrı'ya inanan insanların kabullendiği bir kavram. Bu benim tanımım değil çünkü ben kadere inanmıyorum, kader diye bir şey yok. Belirlenen bir yazgıya inanmıyorum.

Cennet; inanan insanların hayal dünyası. İnanan insanların kandırılıp ödüllendirilmeleri gerekiyor.

Cehennem; inanan insanların korkulu rüyası, gitmek istemedikleri bir yer. Bu kavramların hiç birine inanmıyorum. Çünkü dinin bütünleştirilmesiyle oluşturulan şeyler. Bence böyle kavramlar yok.

21. Adalet nedir? Dünyada adalete inanıyor musun? Neden? İlahi adalet hakkında ne düşünüyorsun?

Adalet; kişilere göre hak dağılımı, eşitlik demek. İlahi adalet; dine göre Tanrı katında olması gereken eşitlik. İlahi adalete inanmıyorum çünkü Tanrı'ya inanmıyorum. İlahi adalet kavramını çok yerde kullanırım çünkü insan üzerinde iyi bir etkisi olduğunu düşünürüm. Genel olarak insanların yaşam şartları değişik olduğu için adalete inanmıyorum.

22. Başka bir dine inanma ihtiyacı duydun mu? Neden?

Hayır, başka bir dine inanma ihtiyacı duymadım. Merakımdan dolayı iki kez kiliseye gittim. Bana göre insanlar kendilerini yönlendirecek bir şeyler arıyorlar, bulurlarsa kötü. Tevrat ve Zebur'un yeterli olmadığını düşündüğüm gibi az da olsa Hıristiyanlığı araştırdım.

23. Yaşadığın bazı olayları tesadüf olarak mı görüyorsun yoksa her şeyin bir nedeni olduğunu mu düşünüyorsun? Tesadüf nedir? Mucize nedir? Mucizeye inanır mısın? Neden?

Tesadüf, olası bir şeyin denk gelmesidir. Mucize; ütopyadır. Olan şeydir ama mutlaka gerçekleşecek olan şey değildir fakat olasılık vardır. Olanaksız bir şeyin olmasına inanıyorum. Fakat bunun Tanrısal olmadığını düşünüyorum. Yaşadıklarımın tesadüf veya neden-sonuca bağlı oldukları olaylara göre değişir. Daha gerçekçilik payı olduğu, somut ve mutlak olduğu için neden ve sonuç olması bana daha mantıklı geliyor.

24. Bir din yaratmak isteseydin ilk ilken ne olurdu, neyin üzerine temellendirirdin? Ya sonrakiler ne olurdu? Neden?

Bir din yaratmak istemezdim. Çünkü böyle bir şeye inanmıyorum. İnsanların bir şeye inanması gerekiyorsa inansınlar. Ben Tanrı'yı kabul etmiyorum. Kimseye de kulluk yapmıyorum. Bu yüzden kendimi Tanrı ile kul arasında sıkışmış hissediyorum. Ama yine de kendimi iyi hissediyorum.

25. Ya varsa?

Eğer Tanrı varsa cehennemlik olurum ama bundan rahatsız değilim çünkü O'na soracak sorularım var.

Cinsiyeti: Erkek

Yaşı: 1983 doğumlu

Öğrenimi: Üniversite öğrencisi

Sosyo ekonomik durumu: Orta, çalışmıyor, ailesi karşılıyor

1. Ne zaman ateist olmaya karar verdin? Ateist olmandaki sebep neydi?

Ateist olmak bir anlık bir karar değil süreçle alakalı bir şey. 12-13 yaşımdan itibaren kopmaya başladım. Bilinçlenmeye başladığım andan itibaren anlamsız geldi. Ateist olmamdaki en büyük etken yakın çevrem oldu. Anne tarafımda tutucu insanlar var. Hep bana bir şeyleri empoze etmeye çalıştılar. Bunu direkt olarak değil, dolaylı yönden yapmaya çalışıyorlardı. İnanmadığım dönemlerde beni Tanrı ile avuttular. Bu da bende ters tepki yarattı. Babamın da sorunlarımla ilgilenmeyip benimle konuşacağı zaman sürekli Tanrı konusunu açması da bende ters tepki yarattı. Ayrıca gözlemlerimi göre inanan insanların yaptıklarıyla inandıkları şeylerin bağdaşmaması beni uzaklaştırdı. Çünkü ben inanmamama rağmen daha tutarlı olduğumu düşünüyorum. Benim bir Tanrı kavramım yok.

2. İnanmak için somut bir şey mi görmek istiyorsun? Ne gibi? Neden?

Somut bir şey görmek inanç hakkındaki fikirlerimi sorgulamama sebep olabilir. Mucize gibi şeylerle karşılaşırsam bunu Tanrı ile bağdaştırmam sadece sorgularım. İnanmamı sağlayacak hiçbir şey görmek istemem. Reddettiğim şeylerle yüz yüze gelmek istemem bu beni korkutur. İnanmanın insanları kör ettiğini düşünüyorum.

3. Dünya düzeninin nasıl oluştuğunu düşünüyorsun?

Maddelerin birbirine etkisi. Sebep-sonuç ilişkisine dayandırarak açıklıyorum. Bir anda gökten bir düzen inmedi. Etkileşimler sonucunda bir denge oluşturulduğunu düşünüyorum.

4. Dünyaya nasıl geldiğini düşünüyorsun?

Biyolojik olarak dünyaya geldiğimi düşünüyorum.

5. Öldükten sonra ne olacağını düşünüyorsun? Nasıl? Neden?

Öldükten sonra doğal dengeye katılacağım. Bedenim çürümeye başlayacak. Bunun sayesinde başka canlılar hayatını sürdürecek. Bu olaya manevi bir değer yüklemiyorum çünkü bunun bilimsel bir şey olduğunu düşünüyorum.

6. Hayatı nasıl anlamlandırıyorsun? Neden? Sen hayattan ne bekliyorsun? Hayat senden ne bekliyor? Neden?

İnsanın yapabilecekleri çok sınırlı ve kendisini üstün görmek istiyor. Herkes yaşamak için aynı şansa sahip. Mutlu olacağım şeyleri yapmak istiyorum ama yok olduğum zaman hatırlanmak istiyorum. İstediğim şeyleri yaparak hayatımı anlamlandırıyorum. Ölümden sonra cennet ve cehennemde olmadan yaşanabileceğini kanıtlamak istiyorum. Hayattan isteğim ve beklediğim şey; bana yardımcı olmasa bile adil davranmasını, yaptığım şeyler de engel olsun istemiyorum, açık kapı olsun istiyorum. Hayat benden; geçmiş için pişmanlık duymaktansa müzik adına gelecek için bir şeyler yapmamı bekliyor. Hayatın fazla zamanının kalmadığını düşünüyorum. Yaşamak için bir şeye tutunmam lazım. Öldükten sonra gitarımla gömülmek istiyorum.

7. Bir sıkıntın olduğu zaman ne yaparsın? Huzur bulmak için ne yaparsın? Neden?

Bir sıkıntım olduğu zaman gitar çalarım. Sıkıntımın geçerli bir bahanesi olup olmadığını düşünürüm. Eğer bir sebebi yoksa sıkılmam. Eskiden şiir ya da yazı yazardım. Gün doğumunu izlemek, çevremde yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmek, babamın ve amcamın yanımda olduklarını bilmek, kitap okumak bana huzur verir. Hayat sandığımızdan daha kısa ve fazla zamanımız yok diye düşünüyorum.

8. Acılarını nasıl paylaşıyorsun? Depresyondayken onlarla nasıl baş ediyorsun? Neden?

Hayatımda çok fazla yer almayan insanlarla konuşmayı tercih ediyorum çünkü onların beni anladıklarını düşünüyorum. Diğer insanların yaşadıklarıyla kendi yaşadıklarımı kıyaslıyorum. Her şeyi kaybetmediğimi hatırlarım ve bu durum bende farkındalık yaratır. Çok ciddi olarak depresyona girmedim. Eskiden kendimi zarar verirdim. Bunun anlamsız olduğunu gördüm. Bana bir şey kazandırmayacağını fark ettim. Eğer böyle bir durumla karşılaşacak olsam gitar çalarım, geleceğim yerleri hayal ederim. Bu beni mutlu eder.

9. Umudunu korumak için ne yaparsın? Gelecek için umudun var mı?

Umudumu kaybettiğim zamanlarda başıma ne geldiğini düşünürüm. Başa çıkabileceğimi düşünürüm, Polyannacılık değil. Umudumu korumak için kendimi sahnede düşünürüm. Çaba harcadığım şeylerin getirilerini görmeye çalışırım. Eğer bir şey getirmemişse umudumu kaybetmeme gerek yok. Gelecek için fazlasıyla umudum var. Beni mutlu edecek şeyleri yapabileceğime inanıyorum.

10. Yaşamın ve yaşamak hakkında ne düşünüyorsun? Nasıl yaşıyorsun? Neden?

Araçlarla amaçları birbirine karıştırmamak gerektiğini düşünüyorum. Yaşamın ilahi bir amacı yok. İnsanlar kendi potansiyelleri doğrultusunda amaç edinirlerse hayat anlamlıdır. Yapmak istediğim şeyleri yapabilirsem hayatımın bir anlamı olur. İnsanların standartlarına göre kötü bir yaşam sürdürüyorum ama ben bu şekilde yaşamaktan memnunum. Maddiyata bağlı yaşamıyorum. Ailenin çocuğundan beklentileri iyi bir iş, iyi bir gelecek. Ben ülkenin dayattığı zorunlulukları yerine getirmiyorum. Kız-erkek gibi belirli kalıplar var ama ben bunları kriter alırsam mutlu olacağımı düşünmüyorum. İstediğim şeylerin peşinde koşarak yaşıyorum. Müzikle ilgili bir gelecek istiyorum.

11. Neden yaratıldığını düşünüyorsun? Dünyadaki görevin ne?

Yaptığım müzikle insanlara bir şeyler katmak, hissedemedikleri şeyleri hissetmelerini sağlamak istiyorum. Benim fark ettiğim her şey müzik sayesinde oldu. Yaşadıkları, dinledikleri vs. müzik bana idoller yarattı.

12. Hümanizm nedir? Hümanist misin? Neden?

Hümanizm, insanların birbirlerinin hayatına saygı göstermesi ve gerekmedikçe müdahale etmemesidir. Evet, hümanistim çünkü hala kazanılabilecek insanlar olduğunu düşünüyorum.

13. Evrim teorisi nedir? Evrim teorisine inanıyor musun? Neden?

Evrim teorisi, insanların ilkel formdan gelişmişe adım atmasıdır. Evrim teorisine kısmen inanıyorum. Hala kafamda soru işaretleri var. Bu konu hakkında fazla kaynak okumadım ve araştırma yapmadığım için çok fazla şey bilmiyorum.

14. Reenkarnasyon nedir? Reenkarnasyona inanıyor musun? Neden?

Reenkarnasyon, ruhun bedenler arası yolculuğudur. Farklı zamanlarda, farklı mekanlarda farklı iki insanın bir ruhu paylaşmasıdır. Somut bir kanıt olmadığı ve bana da mantıklı gelmediği için inanmıyorum. Dinsel soyut kavramlara inansaydım soyut şekilde açıklardım. Sonuçta neye inanırsan onunla temellendirirsin.

15. Din nedir?

Din, hayatın anlamına cevap bulamayan insanların hayatı anlamlandırmaya çalışması ve her yönden zor durumda olan, sorunlarla başa çıkamayan insanlara sağlanan bir motivasyon. Ben dine inanmıyorum. Çünkü benim bu tarz motivasyonlara ihtiyacım yok.

16. İbadet nedir ? Nasıl görüyorsun? Neden?

İbadet, belli kurallar dahilinde kavramı hatırlamaktır. Namaz kılmak gibi. Dini yanlış anlayan ve kavrayan insanların örneğin cennet için çalışmaları bana çıkarcılıkmış gibi geliyor. Dinsel anlamda çok kalıplaşmış. İnsanlar ibadet ederken yoğunlaşamıyor. Zorunluluk haline getirilmiş. İbadet zaman gerektirir. Bana göre ibadet; uzağımdaki insanları hayatımı kıyaslamak adına gözlemlemek, bir şey düşünmek, bulunduğum zamanın ve yerin değerini bilmek, kime karşı sorumlu ve borçlu olduğumu bilmektir.

17. Dua nedir? Dua eder misin? Neden?

Dua etmem. Dini kalıplar içinde değil ama istediğim şeyler var, bunlar duaya girmiyor. “Hani” ya da “Keşke” dediğim zaman kendimin bir şeyler yapabileceğini düşünüyorum. Ama yinede ağız alışkanlığı olan kullandığım kelimeler var.

18. Ruh nedir? Ruh hakkında ne düşünüyorsun? Neden?

Ruh; kişiliktir. Dinde insanların yaptıkları şeyler; ödül ya da ceza alacak bir şey ruhla bağdaştırılır. Bende bunu kişilikle bağdaştırıyorum. İnsanların ruhu kötü olduğu için kötülük yapmaz, bu kişiliğiyle alakalıdır. Yaşadıklarının ölçüsünde bir şeyler yaparsın ve temeli vardır.

19. İyiyi ve kötüyü nasıl ayırt ediyorsun? (Yalan söylemek din için kötüdür, din olmasaydı bunun kötü olduğunu bilebilir miydin?)

Yaşadığım topluma göre ayırt ederdim. Kötü sonuçlar doğuruyorsa, zarar veriyorsa bunu sorgulayıp karar verirsin. Toplumdan güzel şeyler istiyorsam iyi davranmam gerekir. Başıma kötü bir şey gelirse bundan şikayet etme hakkım yok. İyiyi ve kötüyü tecrübelerimle ayırt ederim.

20. Kader, cennet-cehennem nedir? Bu kavramlara inanıyor musun? Neden?

Kader; insanların müdahale edemeyeceği noktalarda bazı şeylerin olması gerektiği için gerçekleşmesi kaçınılmaz bir şey. Hayattaki ciddi konularda belli durumlarda kader geçer. Benim kader kavramım; bir insanın yaşamdan öncesi ve sonrasıdır. Yaşam içinde her şeyi kontrol edemezsin. Ben bu anlamda inanıyorum.

Cennet; dünyada eksik kalan ulaşamadığımız şeylerin bütünü. Benim cennet kavramım yaptığın şeylerin karşılığını gördüğün gün, hak ettiğin için saygı görmek.

Cehennem; dünyada başımıza gelmesini istemediğimiz ama yanlış şeyler yaparsak karşılaşacağımız şeyler. Benim cehennem kavramım herkes tarafından hiç yaşanılmamışçasına unutulmak.

Dinsel anlamda bu kavramların hiç birisine inanmıyorum. Çünkü cennet-cehennemi gören yok ve mantıklı bir açıklaması yok.

21. Adalet nedir? Dünyada adalete inanıyor musun? Neden? İlahi adalet hakkında ne düşünüyorsun?

Adalet; herkesin yaptıkları sonucunda hak ettiği yerde olmasıdır. Eşitlik değildir. Adalete inanıyorum. Büyük ölçüde insanların yaptıkları şeylerin sebebi kendileridir. Kendi ellerinde olan bir durum. İlahi adalete inanmıyorum. Çünkü sakat doğan insanlar var.

22. Başka bir dine inanma ihtiyacı duydun mu? Neden?

Bütün dinlerin insan tarafından şekillendirildiğini ve formlarını kaybettiğini düşünüyorum. İnsan eli deydiği için kirlendiğini düşünüyorum. Tanrı'nın kendi eliyle yazmamış olması ve insanların kendi çıkarlarını dine karıştırmalarından dolayı bir dine inanma ihtiyacı duymadım.

23. Yaşadığın bazı olayları tesadüf olarak mı görüyorsun yoksa her şeyin bir nedeni olduğunu mu düşünüyorsun? Tesadüf nedir? Mucize nedir? Mucizeye inanır mısın? Neden?

Tesadüf; insanın en son geldiği noktaya sürükleyen şeylerin hepsi. Mucize; alışık olmadığımız ve fiziksel anlamda açıklayamadığımız olaylar. Hayatın içinde çok yol ayrımları var. Sadece hangi yolu seçtiğimize bağlı. Yaşadığım bazı durumlar neden-sonuca bazı durumlar tesadüfe bağlıdır. Gelecekte olabilecek şeyleri bilemediğimden dolayı yaşadığım bazı olaylar tesadüf gibi gelebiliyor.

24. Bir din yaratmak isteseydin ilk ilken ne olurdu, neyin üzerine temellendirirdin? Ya sonrakiler ne olurdu? Neden?

Bir din yaratmak isteseydim insan üzerine temellendirirdim. Tanrı üzerine değil. Çünkü gerçek olan somut olarak yaşadığımız her şey insan ilişkileri olduğunu düşünüyorum. Diğerleri de; amaç, yaşamın amacı, teşvik etmek, herkesin bir şeyler yapması gereken bir şeyler olduğu üzerine temellendirirdim.

25. Ya varsa?

Varlığı beni ilgilendirmiyor. Hayatıma bir etkisi yok.

Cinsiyeti: Bayan

Yaşı: 1985 doğumlu

Öğrenimi: Üniversite öğrencisi

Sosyo ekonomik durumu: Orta, çalışmıyor, ailesi karşılıyor.

1. **Ne zaman ateist olmaya karar verdin? Ateist olmandaki sebep neydi?**

Karar verme gibi bir durum olmadı. Ortaokulda din derslerinden dolayı araştırmaya girdim. Çeşitli kitaplar okudum ama işin içinden çıkamadım, din kitapları, Adem ve Havva, ilk insanın ortaya çıkışı gibi bazı şeylerde saçma geldi ve sonunda 11-12 yaşlarında ateist oldum. Karar vermekle ateist olmak bazı insanlar için geçerlidir. Allah'a sığınabileceğim bir şey olarak bakmadım. Bu durum ben de bir çelişki yaratmadı. Ailemden gelen bir şey çünkü benim annemde babamda ateist. Aramızda oturup konuşma gibi bir durum olmadı ama bir arada yaşıyor olmamızdan dolayı etkilenmişimdir. Benim bir Tanrı kavramım yok.

2. **İnanmak için somut bir şey mi görmek istiyorsun? Ne gibi? Neden?**

Bir zamanlar inanmak için somut bir şeyler görmek istedim. Mesela Tanrı varsa tepeden taş düşürsün gibi. Belki somut bir şeyle karşılaşırsam düşüncelerimin değişeceğinden dolayı bu beni korkutur. Ama yinede inanmam. Bir şey dilesem o anda gerçek olsun isterim gibi somut bir şey olabilir.

3. **Dünya düzeninin nasıl oluştuğunu düşünüyorsun?**

Tanrı olsaydı düzene gerek kalmazdı. Tanrı bu kadar güce sahipse, her şeyin bu kadar düzenli olmasına gerek yok. Her şey bu kadar düzenliyse yöneten birinin olmasına gerek yok. Her şeyden önce bir düzensizlik vardı, aşama aşama oluştu. Bilimsel olarak parçaların bir araya gelmesiyle oluştuğunu düşünüyorum.

4. Dünyaya nasıl geldiğini düşünüyorsun?

İnsan vücudunun gereksinimlerimden dolayı biyolojik olarak dünyaya geldiğimi düşünüyorum.

5. Öldükten sonra ne olacağını düşünüyorsun? Nasıl? Neden?

Bedenimin çürüyeceğini, toprak olacağımı düşünüyorum. Çünkü inanan insanların inancına göre beni gömecekler ve toprağa karışacağım, böcekler yiyecek, çürüyeceğim ve tamamen yok olacağım.

6. Hayatı nasıl anlamlandırıyorsun? Neden? Sen hayattan ne bekliyorsun? Hayat senden ne bekliyor? Neden?

Benim için hayatın anlamı; insanın hiçbir ödül beklemeden kendisi için yaşaması, her gün zevk alabilecek şeyler bulması. Kendim için bir şeyler yapmak beni mutlu eder.

Hayat benden, umutlu olmamı, bir amaç uğruna mücadele etmemi bekliyor ama şu anda benim bir amacım yok.

Ben hayattan, hak ettiğim şeyleri karşılamasını bekliyorum ama şu an bir şey hak ettiğimi düşünmüyorum.

7. Bir sıkıntın olduğu zaman ne yaparsın? Huzur bulmak için ne yaparsın? Neden?

Sıkıntılı olduğum dönemlerde müzik dinlerim. Çünkü müzik sıkıntılarımı unutturuyor. Tanrı'ya sığınmam. Daha önceleri kitap okurdum. Etrafımda genelde konuşacak kimse olmuyor. Konuşsam sıkıntım daha da artıyor. Paylaşmak istediğimde onları yeteri kadar yakın görmüyorum ya da ben paylaşmak istemiyorum. O yüzden huzur bulmak, düşüncelerimden uzaklaşmak ve unutmak için ya uyurum ya da sadece müzik dinlerim.

8. Acılarını nasıl paylaşıyorsun? Depresyondayken onlarla nasıl baş ediyorsun? Neden?

Kendime zarar verdiğimden dolayı başkalarıyla paylaşmayı tercih ediyorum. Ciddi anlamda depresyona girmedim. Sadece bir kere kendimi kaybedecek kadar kötü oldum, ondada annem beni psikiyatriste götürdü. İlaç verdiler ama hiçbir faydası olmadı. Zamanla hallolduğunu gördüm. Zaman her şeyi unutturuyormuş. Bu durumu hem kendi kendime hem de paylaşarak hallettim.

9. Umudunu korumak için ne yaparsın? Gelecek için umudun var mı?

Umudumu korumaya çalıştığımda her seferinde umutsuzluğa düşüyorum. Her şey güzel olacak dedikçe daha kötü oluyor o yüzden fazla düşünmemeye çalışıyorum. Hiçbir amacım yok, kendimi çok boş hissediyorum. Yani beni tatmin edecek bir uğraşım yok. Amaçsızlığa çok alışıyorum içimden bir şey yapmak gelmiyor. Umudumu korumak için ilgi alanlarıma yoğunlaşıyorum. İsteklerimin olmadığını görmek beni umutsuzlandırıyor. Etrafımdaki insanları kaybediyorum, eskisi gibi iletişim kuramıyorum gibi geliyor. Yakın gelecek için bir umudum yok. Düzensizliğin içinde olduğum için bana hep böyle geliyor. Uzak gelecek için tek dileğim başarılı olmak ama içinde bulunduğum durumdan dolayı bir şey diyemiyorum.

10. Yaşamın ve yaşamak hakkında ne düşünüyorsun? Nasıl yaşıyorsun? Neden?

Yaşamak, ne kadar umutsuzluk olsa da acıların ve sorunların olsa da güzel bir şey. Bazen tamamen amaçsız olmanın ne kadar güzel bir şey olduğunu düşünüyorum. Yani hiçbir şey düşünmeden yaşamak. Üniversiteye kadar her şey çok güzeldi, daha sonra her şeyin büyüsü bozuldu. Üniversitede hiçbir şey beklediğim gibi çıkmadı. Farklı insanlar bekliyordum düşündüğümden daha basit insanlar çıktı. Yaşamımı güzel kılan anılardır. Gelecekten çok geçmişi düşünüyorum. Kötü anıları düşündüğümde taktığım, ağladığım olaylara şimdi gülüyorum. Komik geliyor. Önceleri anımı yaşardım. Şimdi içinden çıkılmaz

bir boşluğa düştüm, tek başıma kalmaktan sıkıldığım gibi insanların arasında da sıkılıp kaçıyorum.

11. Neden yaratıldığını düşünüyorsun? Dünyadaki görevin ne?

Kendimi ve sevdiklerimi mutlu etmek gibi basit görünen aslında zor olan bir görevim olduğunu düşünüyorum.

12. Hümanizm nedir? Hümanist misin? Neden?

Hümanizm, insan sevgisidir. Tam hümanistim diyemeyeceğim çünkü insanlara karşı aşırı bir sevgi beslemiyorum. Bazı insanların bunu hak etmediklerini düşünüyorum.

13. Evrim teorisi nedir? Evrim teorisine inanıyor musun? Neden?

Evrim teorisi; insanların maymundan geldiği düşünülen bir görüştür. Mantıklı geldiği için inanıyorum. İnsanların özlerine döndüklerini bu yüzden maymunlaştıklarını düşünüyorum. İnsanlar bir birleriyle çıkar için ilişki kuruyorlar. Beyin ve fiziksel olarak bir şekilde evrim geçirerek geldik. Adem ve Havva'dan gelmedik.

14. Reenkarnasyon nedir? Reenkarnasyona inanıyor musun? Neden?

Reenkarnasyon; öldükten sonra yeniden doğmaktır. Toprağa karıştıktan sonra mümkün olmadığını düşündüğüm için reenkarnasyona inanmıyorum. Ama ruh kavramına insanın içindeki enerji dersek inanırım.

15. Din nedir?

Din; insanların çaresizliğinden, acizliğinden ortaya çıkan bir kavram. Aslında dinlerin ortaya çıkması iyi. Çıkmasaydı her şey düzensiz olurdu. Dine inanmıyorum ama gerekli şeyler olduğunu düşünüyorum. Çünkü toplumun bir

şekilde düzene girmesi gerek diye düşünüyorum. İnsanlar bir şeye sığınmasalardı bu kadar düzenli olmayabilirdi. Namaz, oruç gibi bazı dinsel kavramlar bana saçma geliyor. Var olan bir şeyden kaçamayacağıma göre dinin içindeyim ve toplum düzenine ayak uydurmak zorundayım.

16. İbadet nedir ? Nasıl görüyorsun? Neden?

İbadet; Allah'ın insanlara verdikleri karşısında bir şekilde şükranlarını sunmaktır. Allah'a inanıyorum diyorlarsa bu tarz şeyleri yapmalarına gerek yok. İbadetin korkudan yapılan bir şey olduğunu düşünüyorum. Korkmalarından dolayı vicdanen rahatlamak olarak görüyorum. Bu korkular Tanrı korkusu, öldükten sonra cennet-cehennem korkusu olabilir. Ayrıca bu korku kendi hayatlarıyla da ilgili olabilir. Hayattayken cezalandırılacakları korkusu da olabilir.

17. Dua nedir? Dua eder misin? Neden?

Kime edeceğim? İnanmadığım bir şeye dua etmem. "Hani", "Keşke" gibi kavramlar her zaman duaya girmez. Sadece kullanmak zorunda kalabilirsin. Bunlar insanın kendisinden olan bir dilek. Söze "Allah'ım" diye başlarsan burada bir sığınma durumu ortaya çıkar. Kendinden daha yüksek gördüğü bir şeyden isteme olur. Çalıştığın zaman istediğini elde edersin, dua etmene gerek yok.

18. Ruh nedir? Ruh hakkında ne düşünüyorsun? Neden?

Ruh; enerjidir diye düşünüyorum. Ruhtan kasıt enerjiyse inanırım. Sonuçta organlarımız bir şekilde enerjiyle çalışıyor. Bu enerjiyi nasıl gördüğümü açıklayamıyorum ama ölümle birlikte bu enerjide bitiyor.

19. İyiyi ve kötüyü nasıl ayırt ediyorsun? (Yalan söylemek din için kötüdür, din olmasaydı bunun kötü olduğunu bilebilir miydin?)

İyi olan şey bana zarar vermez, kötü olan bana zarar verir. Din olmasaydı da bilirdim. Din olmasaydı bu tarz korkularda olmayacaktı. İnsanlar dinlerin olmadığı zamanlarda yapabilmiş ki din de yer almış.

20. Kader, cennet-cehennem nedir? Bu kavramlara inanıyor musun? Neden?

Kader; insanların kendilerinin çizdiği bir yoldur. İyi ya da kötü olması bize bağlı olan bir durum. Bu görüşe inanıyorum ama önceden belli olan bir kadere inanmıyorum. Önceden belli olan kader dinsel kaderdir.

Cennet; ölümden sonra insanların hayatta yaptıkları iyiliklerin ödüllendirilecekleri yer. Benim cennetim odamda sevdiğim müziği dinlemek ve içki içmek.

Cehennem; insanların hayatta yaptıkları kötülüklerin cezasını çekecekleri yer. Benim cehennemim zihnim. Beni rahatsız eden düşünceler ya da düşünmek zorunda kalmam.

Bu kavramların hiç birisine inanmıyorum. Çünkü bunlar din kitaplarında yazıyor ve ben kitaplara inanmıyorum. Kitapların Tanrı tarafından gönderildiğine inanmıyorum. Toplumu düzene sokmak için akıllı insanların böyle şeyler yaratmış olabileceğini düşünüyorum.

21. Adalet nedir? Dünyada adalete inanıyor musun? Neden? İlahi adalet hakkında ne düşünüyorsun?

Adalet; insanın hak ettiğini bulmasıdır. Bazı zamanlar çok adilce dediğim oluyor ama çoğunlukla olduğunu düşünmüyorum. Eğer Tanrı olsaydı iyiler bu kadar ezilmezdi diye düşünüyorum. Bu yüzden ilahi adalete inanmıyorum.

22. Başka bir dine inanma ihtiyacı duydun mu? Neden?

Başka bir dine inanma ihtiyacı duymadım. Çünkü bu bir şekilde sığınmaktır ve sığınmakta acizliktir. Bu bütün dinler için geçerlidir.

23. Yaşadığın bazı olayları tesadüf olarak mı görüyorsun yoksa her şeyin bir nedeni olduğunu mu düşünüyorsun? Tesadüf nedir? Mucize nedir? Mucizeye inanır mısın? Neden?

Tesadüfün tanımını yapamıyorum ama mucize; beklemediğim anda bir şeyin olmasıdır. İnanmıyorum ama bu şekilde açıklıyorum çünkü mucize kavramı güzel. Tanrı'ya inanmadığım için Tanrı'nın bir mucizesi olacağına inanmıyorum. Daha önce böyle bir durum yaşadım ama gerçekleşmemesi imkansız değildi. O yüzden mucize olarak bakmıyorum. Genel anlamda yaşadığım şeylerin bir nedeni ve sonucu olduğuna inanıyorum.

24. Bir din yaratmak isteseydin ilk ilken ne olurdu, neyin üzerine temellendirirdin? Ya sonrakiler ne olurdu? Neden?

Bir din yaratmak istemezdim çünkü toplumlar için gerekli olan her şey yaratılmış.

25. Ya varsa?

Vardır, ilgilenmiyorum.

Cinsiyeti: Erkek

Yaşı: 1980 doğumlu

Öğrenimi: Üniversite öğrencisi

Sosyo ekonomik durumu: İyi, çalışmıyor, ailesi karşılıyor.

1. **Ne zaman ateist olmaya karar verdin? Ateist olmandaki sebep neydi?**

Ateist olmaya karar vermedim. Zaten ateist olmanın karar vermekle bir alakası olduğunu düşünmüyorum. Babam ateist ve ben ateist olarak yetiştim. Gerçekten farkındalık yaşayıp önemsemememem ve inanmamam üniversiteye başladığım zaman oldu. Yani tamamen ideolojik bir durum. Ama lisedeyken ateizm tanımım din yok, Tanrı yok, bilim yok şeklindeydi. Hatta bir keresinde aşık olduğum kız bana yaklaşsın diye Tanrı'dan yardım istemiştim ama bu Tanrı olduğu için değildi. Benim Tanrı kavramım yok, hiç olmadı. Benim için sadece madde vardı ve form değiştirdi. Ateist olmadaki ilk sebep babamdır. Şimdiye kadar aramızda hiç ciddi bir konuşma geçmedi. Babam hep sistemi eleştirdi, din ve milliyetçilik üzerinden açıklamalar yaptı. Diyaloglarımız hep monolog olarak geçti. Kendisi bana seçim hakkı verdi ama bazı zamanlarda da neden Tanrı'ya inanıyorsun diye bana kızdı. Çok az da olsa üzerimde bir baskı vardı. Ayrıca etrafımdaki çoğu insan yobaz, gerici, şeriatçı gibi düşünceleri savunuyordu. Bende onlara karşı her zaman bilimi savundum. Bu tarz durumlarda beni ateist olmama sebep oldu.

2. **İnanmak için somut bir şey mi görmek istiyorsun? Ne gibi? Neden?**

Ben beş duyu organımla algıladığım her şeye inanıyorum. yani gördüğüme inanırım. Benim Tanrım Marx, kitabımda komünist manifesto. Tanrı'nın yerine geçecek somut bir şey görmeye ihtiyacım yok. Çünkü bu ihtiyaç insanın güçsüzlüğünden, sığınma ihtiyacından kaynaklanan bir durum. Güçsüz olsam bile inanacağımı sanmıyorum.

3. Dünya düzeninin nasıl oluştuğunu düşünüyorsun?

Madde hep vardı ve olacakta ve başka formlara dönüşecek. Bunun temelinde de hareket vardır. Dünya atomların sıkışması ve bir araya gelmesi sonra katı bir kütlenin oluşması yani rastlantı sonucu oluştuğunu düşünüyorum. Metafiziğe inanmıyorum. Her şey karşılıklı zıtlıkların oluşmasıyla meydana geliyor.

4. Dünyaya nasıl geldiğini düşünüyorsun?

Dünyaya biyolojik olarak geldiğimi düşünüyorum. Beni annemle babam yarattı.

5. Öldükten sonra ne olacağını düşünüyorsun? Nasıl? Neden?

Toprağa karışıp, çürüyeceğim. Bedenimi solucanlar yiyecek. Aslında toprağa karışmak istemiyorum. Kendimi yaktırmak istiyorum. Bunun sebebi de doğaya zarar vermek istememem. Çünkü canlı olan her şeyin içindeki organizmalar toprağın verimini düşürdüğü ve toprağa zarar verdiği bilimsel olarak açıklandığını biliyorum.

6. Hayatı nasıl anlamlandırıyorsun? Neden? Sen hayattan ne bekliyorsun? Hayat senden ne bekliyor? Neden?

Hayat benden ona karşı sorumlu olmamı, yani hayatı güzelleştirmemi, her boyutta yardıma ihtiyacı olana yardım etmemi bekliyor. Hayattan dinamik olmayı ve engellenmemeyi bekliyorum. Başka insanların hayatını anlamlandırarak hayatımı anlamlandırmaya çalışıyorum. İnsanlar için bir şeyler yapmak, varlığımla onları mutlu edebilmek için çünkü toplum mutlu değilse bende mutlu değilimdir. Başkasını mutlu etmek beni mutlu ediyor. Bizler dünya üzerinde yaşayan küçük canlılarız. Elimde fazla veri olduğunu düşünmüyorum dolayısıyla doğanın sunduğu veriler kadar hayatımı anlamlandırıyorum.

7. Bir sıkıntın olduğu zaman ne yaparsın? Huzur bulmak için ne yaparsın? Neden?

5 yada 6 yıl öncesinde sıkıntılı olduğum dönemlerde hiç bir şey yapmazdım. Lise zamanlarımda çok kötü bir dönem geçirmiştim ve o dönemde sadece müzik dinlemiştim. Ama 5 yada 6 yıldır aile yaşantım, özel yaşantım ve çevremden dolayı çok sıkıntılıyım. Bir sıkıntım olduğu zaman içerim, birileriyle konuşurum ki buna çok ihtiyacım oluyor, çoğunlukla sıkıntımın üzerine gitmeye sorunlarımı çözmeye çalışırım, anlamsız bir şekilde düşünerek yürürüm çünkü yürümek beni çok rahatlatır. Böyle dönemlerimde çok fazla bisiklete binerim, hareket halinde olmakta beni rahatlatır. Kız arkadaşımla paylaşmayı çok severim. Çok sıkıldığımda beynimde çok nostalji yaşarım. Eskiden görüştüğüm insanları ararım çünkü yaşadığım dönemden farklı bir dönemi hatırlattığı için rahatlarım. Sıkıntılı olduğum dönemlerde ya çok öfkeli olurum ya da iyi davranırım. Ama iyi davrandığım zamanlar daha çok oluyor. İlişkilerden müziğe, sanata kadar her alanda çok üretken olurum. Çünkü çok çalışırım.

Hayatımdaki en önemli kavramlardan birisi huzurdur. Huzur bulmak için öncelikle hayal ederim. Aslında etrafımdaki her şey bana huzursuzluk veriyor. Bu yüzden maskesiz, insanların birbirlerini meta olarak görmediği, bireysel olarak menfaat ve çıkarlarını düşünmediği bir dünya hayal ederim. Çünkü ben kendimi iyi ve dürüst bir kişi olarak görüyorum. Huzur bende insanî ilişkilerden, sosyolojik gerçeklerden ortaya çıkar. Doğada huzur bulurum ama insan ilişkileri daha önemlidir. Namuslu, şerefli yaşamak huzurun ön koşuludur. Ayrıca ekonomik boyutta (gelir, ev vs.) her şeyin varsa huzurlusundur.

8. Acılarını nasıl paylaşıyorsun? Depresyondayken onlarla nasıl baş ediyorsun? Neden?

Acılarımı içime atıyorum, kendimle paylaşıyorum. Paylaşmam gerekirse birileriyle konuşurum. Yaşanan acılara karşı güçlü olunmalı, duygusal anlamda karmaşıklaştırmamak ve derinleştirmemek gerekiyor çünkü durumdan çıkış

zorlaşıyor. Acıların oluşmasında Tanrı ya da varlık gibi bir şey etkili değil diye düşünüyorum. Olan olayları anlamlandırıyorum ama dışarıdan atfedilen bir durum söz konusu değil. Tanrı'ya inanan birisi acıyı daha kolay kabullenebilir ama bende ediyorum bu sadece olayları kabullenmekle alakalı bir durum.

Depresyona neden girdiğimi çok iyi analiz edebiliyorum. Nasıl düzelteceğimi de biliyorum. Bir şeylere sığınmayı değil tercih etmiyorum. Savunma mekanizmalarımı kullanmaktan çok çözüm geliştirmeyi ve uygulamayı tercih ediyorum. Depresyon durumunda farkındalık oluyor ama kontrol edemiyorsun. İnsan acı çekmesi gereken bir varlıktır. Çektiği acıları yatıştırabilmek, iyileştirebilmek için belli yollar vardır, bu yollar bana göre seçilmiş yollardır.

9. Umudunu korumak için ne yaparsın? Gelecek için umudun var mı?

Şu an için olması gereken kadar değil ama gelecek için umudum var. Okulum itibariyle hayatımda belirli kapılar açıldı. Umudumu korumak için kitap okurum. Okumadığım zaman geleceğimin olmadığını düşünüyorum. Okudukça umutlanıyorum çünkü her açıdan gelişiyorum. Dinamizm taşıdığını, çok sesli ve doğal olduğunu düşündüğüm için özellikle klasik müzik dinliyorum. Doğallığın umut yarattığını düşünüyorum.

10. Yaşamın ve yaşamak hakkında ne düşünüyorsun? Nasıl yaşıyorsun? Neden?

Yaşamak alabildiğince güzel bir şey. Ne olursa olsun insanın hayatını güzelleştirmesinin bir yetenek olduğunu düşünüyorum. Bunun da zekayla alakalı olduğunu düşünüyorum. İnsan elindeki fırsatları değerlendirmelidir. Yaşam olabildiği kadar keyifli, güzel, yaşanabilir kılınmalıdır. Bunun karşılığının da üretimle olduğunu düşünüyorum. Tanrı'ya inansaydım seçilmiş bir insan olduğumu düşünürdüm çünkü çok iyi, dürüst bir insan olduğumu düşünüyorum. Sıkıntılıyım ama her zaman için çok mutluyum. Geçmişe ait bir insan olduğumu düşünüyorum. Mutlu insan bir şeyler yapmak ister. Doğayı, toplumu çok seviyorum.

Ben içerek, okuyarak, sinir olarak, insanların yarattığı her şeyi eleştirerek, sistemi sorgulayarak, anlatarak, dinleyerek, kızarak, saçmalayarak, çok fazla düşünerek ki yaşamların doldurulması gerektiğini ve insanların sürekli tükettiğini, üretmediklerini ve boş yaşadıklarını düşünüyorum, çok fazla üzülerek, severek, aşık olarak yaşıyorum. Bu kadar düşünmek bende çelişki yaratmıyor aksine faydası oluyor. Bu şekilde yaşıyorum çünkü öyle yetiştirildim. Ben işçi kültürüyle yetiştim. Hayatta özün önemli olduğu, biçimin önemli olmadığı bir kültürle yetiştim.

11. Neden yaratıldığını düşünüyorsun? Dünyadaki görevin ne?

Beni doğa yarattı. Beni rastlantı, hareket, zıtlıkların savaşı birlikteliği yarattı. Dünyada tarihsel bir misyonum olduğunu düşünüyorum. Yani komünist bir dünya kurmak, insanların eşit, özgür olduğu bir dünya yaratmak. Bu misyonu beni hayvandan ayıran yönüm insan olmam, sorumluluk duygusu verdi.

12. Hümanizm nedir? Hümanist misin? Neden?

Hümanizm, sokakta sara nöbeti geçiren birini görüp ona bakmak, yardım etmektir. Ben hümanistim. İnsanları seviyorum, acı çekmelerini istemiyorum. Konuşmak, paylaşmak, yaptığım bütün güzel şeyleri insanlarla yapıyorum. İnsanların acı çektirilmesine engel olunmalı, işkence ortadan kaldırılmalı.

13. Evrim teorisi nedir? Evrim teorisine inanıyor musun? Neden?

Evrim teorisi, mikro organizmanın rastlantı sonucu meydana gelip koşullara uyum sağlaması, canlıların farklılaşmasıdır. Doğal ayıklanma yani güçlü olanların ayakta kalması, güçsüzlerin kalamamasıdır. Doğada da, toplumda da evrim teorisine inanıyorum. Sürekli bir hareketlilik ve gelişme var. İnsanların maymundan geldiğini düşünüyorum. Evrim teorisine inanıyorum çünkü canlıların koşullara uyum sağlaması, zıtlıklar, hareketlilik, beynin gelişmesi gibi durumlar söz konusu.

14. Reenkarnasyon nedir? Reenkarnasyona inanıyor musun? Neden?

Reenkarnasyon, ölümden sonra dünyaya başka bir beden ve ruhla gelmektir. Reenkarnasyona inanmıyorum çünkü transfer olan bir ruha inanmıyorum. Başka bir bedenle dünyaya gelmenin ne gereği var diye düşünüyorum. Yani ölüm korkusuna karşı savunma mekanizmasıdır.

15. Din nedir?

Din, insanların hayat karşısındaki güçsüzlüklerine dair kullandıkları bir el kitabıdır. Bu kitabın değiştirildiğine inanıyorum. Aslında din kötü bir şey değil, iyi bir şeydir. Ama sadece bir araçtır. Kur'an'ın söylediği bazı şeylerin iyi olduğunu düşünüyorum ama bunun yanında bir sürü yanlış şeylerde var. Din yıllarca kullanılmış ve bir şekilde toplumları düzene sokmuş o yüzden Kur'an'ı hoş görüyorum.

16. İbadet nedir ? Nasıl görüyorsun? Neden?

İbadet, rahatlama aracıdır. Düşünsel olarak da, fiziksel olarak da insanın rahatlamasıdır. İbadette hareketle ilgilidir. İnsanın inandığı şeyle arasında etkileşeceği bir şey olması gerekir. İbadetin gösteriş olduğuna inanıyorum. Yani inanan insanların bir şekilde kendini Tanrı'ya göstermesi. Bunun temelinde de korkunun olduğunu ve insanın bencilliğinden kaynaklandığını düşünüyorum.

17. Dua nedir? Dua eder misin? Neden?

Dua, insanın kendini, bağlılığını, sevgisini Tanrı'ya ifade etme çabasıdır. Dua çözüm aracı olabiliyor. Duanın diğer ibadetlerden farklı daha etkili bir tarafı olduğunu düşünüyorum. İnsanların anlamlandıramadıkları durumları duayla anlamlandırmaları beni sinirlendiriyor. Duanın zaman zaman boşluğu dolduran bir yanı da var. "Hani" ya da "keşke" ile başlayan cümlelerin dua olduğunu düşünmüyorum. Bunlarda daha çok dilek, istek, hasret durumu var. Eğer

bunlara dua olarak bakılırsa kızarım çünkü bir şey yapmadan, uğraşmadan karşılaştığı bir durum karşısındaki pasif bir durumu ifade ediyor. Tanrı insanın kendi olmalı ve insan kendine dua etmelidir.

18. Ruh nedir? Ruh hakkında ne düşünüyorsun? Neden?

Ruh, fiziğe hareketlilik veren enerjidir. Ölümden sonra varolan bir şey değildir. Enerji olan bir ruha inanıyorum. Başka bir oluşuma transfer olduğunu düşünüyorum. Çünkü tin ve tinselliğe, ne olduğu belli olmayan, içinde bilimsellik olmayan şeylere karşıyım.

19. İyiyi ve kötüyü nasıl ayırt ediyorsun? (Yalan söylemek din için kötüdür, din olmasaydı bunun kötü olduğunu bilebilir miydin?)

Din kitaplarının iyiyi ve kötüyü ayırt ettiğine inanmıyorum o yüzden ben ayırt ederdim. Bu durum ahlakın, etiğin ortaya çıkmasıyla oluştu. Eğer din bunu yaptıysa bence iyi bir şey yapmış diye düşünürüm çünkü insanoğlu becerememiş din kitapları yapmış diyebilirim.

20. Kader, cennet –cehennem nedir? Bu kavramlara inanıyor musun? Neden?

Kader, alın yazısıdır. Bana göre kader, insanın oto kontrolünün sıfırlayan onu pasivize eden(etkisizleştiren), onu depolitize (siyasetten uzaklaştırma) eden hayata yabancılaştıran (Marksist anlamda kendine ve topluma yabancılaşma) bir olgudur. Bence kader diye bir şey yok Çünkü insan kendi kaderini kendi çizer diye düşünüyorum yani çizilmiş bir kader yok.

Cennet, sevabın çoksa ebedi mutluluğun yaşanacağı bir yerdir. Benim cennetim eşit, sömürüsüz bir dünya veya sevdiğim kızla geçireceğim bir saattir.

Cehennem, insanın çocukluğundan beri korkutulduğu yanacaksın denildiği yerdir. Benim cehennemim bir insanın kışın soğuktan ölmesi, savaş veya bombadır.

Cennet cehenneme materyalist olduğum için inanmıyorum.

21. Adalet nedir? Dünyada adalete inanıyor musun? Neden? İlahi adalet hakkında ne düşünüyorsun?

Adalet, çıkar çatışmasının ortadan kalkmasıdır. Eşitlik adaleti doğurur. Herkesin kendi adaleti vardır. Adalet toplumsal bir kavramdır. Şu anda dünyada adaletin olduğuna inanmıyorum. Eşitlik adaletinin olması gerektiğini düşünüyorum. Yaşam koşulları, toplumsal sistemden dolayı bazen keşke olsaydı diyorum. Çünkü o zaman ilahi adalet olurdu diyorum. Eksik olan şey Tanrı inancı değil Tanrıdır. Bunun sebebi de kapitalist bir dünyanın olmasıdır.

22. Başka bir dine inanma ihtiyacı duydun mu? Neden?

Hıristiyanlığa karşı bir sempatim var bunun sebebi de Hıristiyanlığın dahil olduğu coğrafyada benimsediğim değerler çıktığı için. İslamiyet'e karşı tepkisel bir durumum var.

23. Yaşadığın bazı olayları tesadüf olarak mı görüyorsun yoksa her şeyin bir nedeni olduğunu mu düşünüyorsun? Tesadüf nedir? Mucize nedir? Mucizeye inanır mısın? Neden?

Tesadüf, olasılık referanslı bir durumdur. Yaşananlar hep olasılık üzerine kuruludur, olasılıktır. Mucize, bilimin açıklayamadığı şeylerdir. Kesinlikle yoktur. Yaşadığım inanılmaz olayları bilimsel olarak açıklayabildiğim için ben bunu mucize olarak adlandırmıyorum.

Yaşadığım şeylerin teolojik bir nedeni yok. Doğa bilimlerinde neden ve sonuçlar vardır. Doğa bilimleriyle toplum bilimi arasında fark vardır. Tesadüf bilimsel olarak açıklanabilecek bir durumdur.

24. Bir din yaratmak isteseydin ilk ilken ne olurdu, neyin üzerine temellendirirdin? Ya sonrakiler ne olurdu? Neden?

Bir din yaratmak isteseydim ilk ilkem eşitlik olurdu. Bu özgürlük ve adaleti de kapsar. Çünkü eşitliği seviyorum. İnsan ilişkilerinde problemin en temelinde eşitsizlik vardır. Diğeri sadakat olurdu. Sadakatsizlik kötü bir şeydir. İnsan bağlı olduğu bir şeye bağlı kalabilirse başarıdır ki bu zor ve önemli bir durumdur.

25. Ya varsa?

Her şey gayet mantıklı ve bilimseldir. Tanrı varsa, cennete göndereceği ve en seveceği insanların materyalistler olduğunu düşünüyorum. Ne olduğuna bakmaksızın (din, ırk vs) insanın iyi, dürüst olduğuna bakacağına inanıyorum. Tanrı varsa bu kadar adaletsiz olduğunu düşünmüyorum.

*****

Cinsiyeti: Bayan

Yaşı: 1983 doğumlu

Öğrenimi: Üniversite öğrencisi

Sosyo ekonomik durumu: Orta, çalışmıyor, ailesi karşılıyor.

1. Ne zaman ateist olmaya karar verdin? Ateist olmandaki sebep neydi?

Hiçbir zaman bir Tanrı'ya inanmadım. Sadece orta son sınıfa kadar adını koyamadım. İnanmadığım bir durum söz konusuydu ama inanmadığım durumun adı yoktu. Ateist olmak karar vermekle alakalı bir durum değil çünkü ateizm insanın doğasında olur. Yani karar vermek ya da bir din seçmek inanmak, inanmamak üzerinde oluyor. Ateist olmamda bir sebep yok. Sebepten bahsedersek karar vermeye girer. Ben öyle doğdum. Benim bilinçlenmemde

etkili olan babaannemdi. Çünkü o bana bilinçsiz hiçbir şey seçmemem gerektiğini öğretti. Tanrı kavramı kafamda hiçbir zaman olmadığı için şu ya da bu etkili oldu, sebep oldu diyemem. Çelişkili dönem hiç yaşamadım. Ama anneannemin yaptıkları inançlı insanlara karşı olan tepkimi çoğalttı. Anneannem dini bana karşı kullanarak birtakım korkutmalarda bulunmuştu.

2. İnanmak için somut bir şey mi görmek istiyorsun? Ne gibi? Neden?

İnanmak için somut bir şey görmek isterdim. İnsanların söyledikleri bana yeterli gelmiyor. Somut bir şey görmekten kastım, onu hissetmeliyim. Yani bana elini, kolunu göstersin gibi bir durum değil. İçimde hissetmeliyim. Çünkü, benim inanmam için kendisiyle görüşmem lazım, ilk ağızdan duymak için. Ona soracağım sorular olsaydı ona inanırdım. İnanan insanlar her şeylerini ona sorup, ona yüklüyorlar. Ondan o kadar çok şey isteyip, soruyorlar ki kendi kişiliklerini unutuyorlar.

3. Dünya düzeninin nasıl oluştuğunu düşünüyorsun?

Tamamıyla big-bang yanlısı bir insanım. Gördüğümüz bildiğimiz her şey enerjinin yoğunlaşmış farklı türleridir. Enerji ezeli ve ebedi olandır. Sürekli hareket halindedir. Enerji asla yok edilemez. Bu durumda big-bang'in olması çok mantıklı bir durum.

4. Dünyaya nasıl geldiğini düşünüyorsun?

Biyolojik olarak dünyaya geldiğimi düşünüyorum. Beni annem ve babam yarattı. Beni leylekler bile getirmiş olabilir ama Tanrı kendi nefesinden üflemiş olamaz.

5. Öldükten sonra ne olacağını düşünüyorsun? Nasıl? Neden?

Ölüm bedenin yok oluşudur. Ruh bir çeşit enerji olduğundan dolayı doğaya geri dönecektir. Bedenim azot ayrıştırıcı maddelerle karışacak, moleküllerin

ayrışıp doğaya geri kazandırılacak. Gerçeğin bu olduğunu biliyorum çünkü bilimin en net açıklayabildiği şeylerden birisidir.

6. Hayatı nasıl anlamlandırıyorsun? Neden? Sen hayattan ne bekliyorsun? Hayat senden ne bekliyor? Neden?

Hayat benim. Bir Tanrı varsa o da benim ki herkes kendisinin Tanrı'sıdır. Benim hayatı anlamlandırmadaki en büyük yardımcım kendime olan güvenimdir. Tanrı'nın değil ben her şeye kadir olduğumu düşünüyorum. Hayat her bireyin birbiriyle çatışması sonucu olarak döner, buna örnek de Yunan mitolojisi verilebilir. Orada da Tanrılar birbirleriyle çarpışırlar, hata yaparlar, aşık olurlar ve bunların her birinin sonucu diğer Tanrıları ve onların davranışlarını etkiler. Hayat da bunun gibi. Çünkü her şeyi yaratan yöneten ve sona erdiren benim dersem bile, çevresel faktörler her zaman işin içinde oluyor. Ben hayattan, mutlu olmayı bekliyorum. Bunun içinde sağlık, başarılı olmak sayılabilir, aslında beklediğim hayat değil benim. Bu soruyu kendinden ne bekliyorsun diye algılarım. Hayatın ne verdiği diye bir şey yok. Benim yarattığım ve benim aldıklarım var. Her şeyin bir karşılığı vardır. Yaşamım boyunca yapmak istediklerime ulaşmak için bir sürü savaş veriyorum. Hayatta çabalarım var ve mutluluk bunun karşılığı. Hayat benden, eminim ona katkıda bulunmamı bekliyordur çünkü benim varlığım başkalarının varlığı üzerinde de etkilidir. Katkı derken çevremdeki insanlar devam ederken benim etkilerim olduğunu düşünmemdir.

7. Bir sıkıntın olduğu zaman ne yaparsın? Huzur bulmak için ne yaparsın? Neden?

Beni rahatlatan şeyler vardır. O koşullar altında kaldırabileceğim ağırlıkta bir sorunsa üzerine giderim. Ama o sırada üzerine gitmek benim için daha kötü sonuçlara yol açacaksa beni rahatlatan şeyleri kullanırım. Kitap okumak, müzik dinlemek, Ankara'da olmasaydım sahile gitmek derdim. Çünkü inanan bir insanın zor durumda kalıp Tanrı'sına yalvarmasıyla aynı şey. Bana iç huzuru getiren şeyler bunlar. Mesela kitap okurken sadece ben ve kitap vardır.

Sevdiğim bir insanla stressiz bir yerde bulunmak ve sevdiğim şeyleri yapmak, benim için değerli olan olgular ve durumlar içinde olmak bana huzur verir. Ben küçük şeylerle mutlu olabilen bir insanım. Ben huzura muhtaç bir insan olduğum için huzur bulduğum her şeyden huzuru ayıklayıp bünyeme katıyorum. Çünkü benim hayattan beklediğim bana kazandıracak olan huzur mutluluğun bir üst basamağıdır. Çünkü bu durum sevdiğim ve istediğim şekilde yaşamama sebep oluyor.

8. Acılarını nasıl paylaşıyorsun? Depresyondayken onlarla nasıl baş ediyorsun? Neden?

Dostlarım çok önemlidir. Gerçekten paylaştıkça sevincim artar, üzüntüm azalır. Acıya karşı olan savaşımda yanımda dostlarımın olduğunu bilmek benim için çok büyük bir referanstır. Bir sorunla baş etmeye gücün olmadığı zaman bile baş etmek zorundasındır. Burada gereken bir destektir. Kendin yapamıyorsan seni ayakta tutabilecek birine ihtiyacın olmasıdır. Ben dostlarımın yanımda olduğunu hissedebiliyorum. İnanan insanların Tanrı'ya sığınmasıyla benimde dostlarımın yanımda olmasıyla aynı şey diye düşünüyorum. Ölüm olayında, baş edilen şey ölüm değil baş edilen şey sevdiğin insanın senin yanında olmamasıdır. Herhangi bir şeyin varlığına alıştığın gibi yokluğuna da alışırsın, en büyük destek senin kendi bilincindir.

Depresyonda olduğumu düşündüğüm zamanlarda yanımda, dostlarım, kitaplarım ve müzik var. Bunların hepsini besleyen benim kendime güvenimdir. Beni depresyondan çıkartan kendime olan güvenim. Başta bahsettiklerim yani dostlarım, kitaplarım ve müzik tutunup destek aldığım şeyler. İnsanın kendini kötü hissetmesi çok doğal, Tanrı'ya inananlar da depresyona giriyor ama sonuçta ikimizde çıkıyoruz ama ben ondan daha öncede çıkabiliyorum. Bu en büyük gücün ben olduğumun en büyük kanıtıdır. Eğer Tanrı olsaydı inanan insan daha önce çıkardı. Bu benim yaşadıklarımdan sadece bir örnek. Çünkü benim için doğru ve gerçek olan budur.

9. Umudunu korumak için ne yaparsın? Gelecek için umudun var mı?

Benim başardığım her şey umudumu korumamın diğer anlamı. Üstesinden geldiğim her şey bana gelecek için daha fazla umut verir. Gelecek için umudum var. Direkt kendimden umudum var. Umudumu yitirdiğim tek şey yaşadığım ölüm olaylarıdır. Ölüm itibariyle yok olup gidiyor olması bu durum insanı tüketmez ama törpüler. İnsan kendini zaman zaman çaresiz hisseder ama çaresiz değildir. Eğer öyle olursa durumun içinden çıkamaz ve yaşam destek kaynakları tükenmiş olur.

10. Yaşamın ve yaşamak hakkında ne düşünüyorsun? Nasıl yaşıyorsun? Neden?

Yaşamımı, yaşamayı da seviyorum çünkü kendimi seviyorum. Ne olursa olsun üstesinden gelebileceğimi biliyorum. Bunlar yaşamımı sevmemin en büyük ip uçları. Anımı yaşıyorum, çünkü her birimizin tek bir hayatı var ve en güzel şekilde hiçbir şey ertelenmeden yaşanmalı, keşke denmemeli. Ama bu da başkalarının hayatlarına zarar vermeden yapılmalıdır. Hayatın benden beklediği diğer insanların yaşamlarına katkıda bulunmaktır. Sonuna kadar yaşarsın ama başkalarının da yaşamasına izin vererek. Yaşamak, kutsaldır. Çünkü kendi anne ve babamızın bize verdiği yaşamak hakkını şekillendirip sonuna kadar kullanıyoruz. Burada şekillendiren ve yaratan biri olduğum için kutsal lafını kullanabilirim Çünkü yaratan ve biçimlendiren biziz.

11. Neden yaratıldığını düşünüyorsun? Dünyadaki görevin ne?

Yaratılış doğanın bir parçası. Bir kaplan niye doğuruyorsa bende annem ve babam tarafından o yüzden yaratıldım. Benim tek görevim kendimi ve kendi hayatımı yaşamak.

12. Hümanizm nedir? Hümanist misin? Neden?

Hümanizm, insan sevgisidir. Diğer insanları da sevmektir. Hümanist değilim çünkü bana bir şey katmayan, bana kötülük yapan insanları sevmek zorunda değilim. Ben biraz bu tarz şeylere pragmatik yaklaşıyorum. Bana huzur, sevgi, bilgi vermeyen insanları sevemem.

13. Evrim teorisi nedir? Evrim teorisine inanıyor musun? Neden?

Evrim teorisi, hücre bazında başlayıp, organizmalara kadar uzanan gelişim sürecidir. İlk basamağı tek hücreli canlıyken son basamağı insan değildir. Evrim hiçbir zaman durmaz. Evrim teorisine inanmıyorum ama doğru olduğunu biliyorum. Çünkü evrim teorisinin gerçekliği bilinir ya da bilinmez. İnanmak kelimesini bilimsel şeylerde kullanmıyorum.

14. Reenkarnasyon nedir? Reenkarnasyona inanıyor musun? Neden?

Reenkarnasyon, enerjinin tekrar yoğunlaşıp beden bulmasıdır. İnanmıyorum ama biliyorum. Bunun da bilimsel bir şey olduğuna inanıyorum yani bunun Tanrı ile alakası yoktur.

15. Din nedir?

Din, insanların kendi yarattıkları kavrama nasıl tapılacağına dair kendi kendilerine koydukları kurallardır. Din hayatımda duyduğum en saçma şeylerden biri. Din, bir şirket kurup, orda müdürle nasıl konuşacağına dair yönetmelik yazmak gibi bir durum. Ama insanlar bu kurallara o kadar çok bağlanıyorlar ki bir süre sonra onları kendileri yarattığını unutuyorlar.

16. İbadet nedir ? Nasıl görüyorsun? Neden?

İbadet, inanan insanların Tanrı'ya tapınma yollarıdır. Ama bence insanların yararına bir şey yapmaktır. İbadet, namaz kılmak değildir. O sadece bir çeşit spordur. İbadet, başka bir insanın mutluluğunda rol oynayabilmektir. İbadet

kelimesi bence yardımdır. Ben bu kelimeyi kullanmayı tercih etmiyorum çünkü dini bir kavram. İnanan insanların ibadeti bence saçmalık çünkü çok bencilce olduğunu düşünüyorum. Namaz kılınması, hacca gidilmesi, dua edilmesi, kurban kesilip etini kişinin kendisinin yemesi, bunlar çok bencilce. Çünkü kendi kurtuluşun için yapıyorsun.

17. Dua nedir? Dua eder misin? Neden?

Dua, istek ve dilektir. İnanan insanlara göre dua, Tanrı'ya yalvarıp bir şeyler isteme durumudur. İnanan insanlardan farklı olarak bilmediğim bir şeyden değil, ne diliyorsam direkt kendimden istiyorum. Dua etmiyorum çünkü bir şey istemek yerine, onun için çabalıyorum. "Hani" ya da "Keşke" gibi kavramlar duaya girmez. Bunlar isteğe girer. Dua, isteğin bir çeşididir ama tek dua Tanrı'dan istenen bir durumdur.

18. Ruh nedir? Ruh hakkında ne düşünüyorsun? Neden?

Ruh, enerjinin gözle görülemeyen diğer bir deyişle yoğunlaşmamış halidir. Vücuttan ayrılabilir ve başka bir vücuda geri dönebilir. İnsanlar kendilerine ait olan şeyleri daha kutsal bir şeylere bağlamaya çalışıyorlar ama ben bunu saçmalık olarak görüyorum. Ruh yani enerji karşımdaki insanın göremediği fakat hissedebildiği bendir. Dostlarımı yanımda hissedebiliyorum derken kastettiğim şey onların enerjileriydi. Bu şekilde düşünüyorum çünkü bu bilimsel bir gerçek. Bilimin Tanrı'yı laboratuara indirgeyebildiği gün herkes doğru olanın bu olduğu görecek.

19. İyiyi ve kötüyü nasıl ayırt ediyorsun? (Yalan söylemek din için kötüdür, din olmasaydı bunun kötü olduğunu bilebilir miydin?)

İyi ve kötü kesinlikle öznel ve etik kavramlardır. Beni ilgilendiren olayların sonuçlarının kişiler üzerindeki etkisidir. Bir davranışın birinin ölmesine neden oluyorsa benim ahlaki değerlerim açısından kötüdür. Ama yol açtığı o insanın mutluluğuysa iyidir. Din olmasaydı da iyiyi ve kötüyü bilirdim. İnsan vicdan

sahibi bir yaratık ve bu durum da biraz vicdana bağlı. İnsan öldürmek kimi zaman kötü derken, kimi zaman ötenaziyi gerçekleştirmek iyi olabiliyor. İnsanlar için din, kendi vicdanları dahilinde oluşturdukları bir şeydir. Benim için bir din yok ama ben neyin iyi, neyin kötü olduğunu biliyorum. Bana bunları öğreten din değil, toplum da değil; bunları bana öğreten kendi vicdanım.

20. Kader, cennet-cehennem nedir? Bu kavramlara inanıyor musun? Neden?

Kader, inanan insanlara göre Allah'ın yaşanmışı ve yaşanacağı bilip o insanın yaşamını çizmesidir. Bana göre kaderin tanımı yok çünkü kaderin olmadığını düşünüyorum. Çünkü Tanrı yok. Kader Tanrısal bir kelimedir. Sanki senin elinde değil, başkasının elinde olan gibi bir durum. Yaşadıklarımı ben yaratırım, ben çizerim.

Cennet, inanan insanlara göre, sevapları günahlarından ağır basan insanların yaşadıkları yerdir. Bana bir barınak ve bir sürü kitap verseler ve o barınağı deniz kenarına yerleştirseler yani bana huzur veren her şey ve her yer benim cennetim olabilir. İnananların cenneti olmadığını bildiğim için ve insanların elinde olmayanı arzulamalarını bildiğim için saçmalık olduğunu düşünüyorum. Cenneti yaratıyorlar çünkü hiç öyle bir yerde hiç bulunmadılar. Binada yaşayan insanın cenneti ormandır. Ama ormanda tek başına yaşayan bir insanın cenneti insanlarla dolu bir yerdir.

Cehennem, inanan insanlara göre günahları sevaplarından ağır basan insanların gönderildiği ve yakıldıkları yerdir. Benim için cehennem küçük ve kalabalık, toprak altıdır çünkü klostrofobiğim. Bu durum benim için dayanılmaz bir şey. İnanan insanların cehennemine inanmıyorum. Benden huzur çalan her şey benim cehennemim olabilir.

Cennet ve cehennem kavramlarını kültüre atfediyorum o yüzden cennet ve cehennem benim için toplumsal kavramlar.

21. Adalet nedir? Dünyada adalete inanıyor musun? Neden? İlahi adalet hakkında ne düşünüyorsun?

Adalet, o durum ve koşul altında haklının yanında olmak demektir. Dünyada adalet diye bir şey yoktur. Adalette de adaletsizlikte bu dünyadadır. Adaletin olduğunu biliyorum çünkü her birimiz zamanı geldiğinde birer hakim olabiliyoruz. İlahi adalet diye bir şey yoktur. Çünkü ilahi adalet Tanrısal bir şey değil, insanî bir şeydir. İnsanlar adaleti yaratırlar, matematiği yarattıkları gibi. Adaletin eğitimini biz veriyoruz.

22. Başka bir dine inanma ihtiyacı duydun mu? Neden?

Başka bir dine inanma ihtiyacı duymadım çünkü hiçbir dine inanmıyorum. Din yoktur ama inanacak olsaydım İslamiyet'i seçmezdim çünkü hepsine dair bir bilgim olduğu için bence içlerindeki en bağnaz olanın İslamiyet olduğunu düşünüyorum.

23. Yaşadığın bazı olayları tesadüf olarak mı görüyorsun yoksa her şeyin bir nedeni olduğunu mu düşünüyorsun? Tesadüf nedir? Mucize nedir? Mucizeye inanır mısın? Neden?

Tesadüf, olmadığı için tanımını yapamıyorum çünkü tesadüf yoktur. Hayatımda yaşadığım tüm olayların tesadüf olmadığını neden sonuçları olduğunu düşünüyorum. Mucize Tanrısal değildir. Mucizeleri insanlar ve bilim yaratır. Mucize, olmayacağını düşündüğün bir şeyin oluvermesi ve seni şaşırtması demektir.

İnanan insanlara, en son ne zaman suyun üzerinde birinin yürüdüğünü ya da demiri yoğurduğunu gördüklerini soruyorum.

24. Bir din yaratmak isteseydin ilk ilken ne olurdu, neyin üzerine temellendirirdin? Ya sonrakiler ne olurdu? Neden?

Bir din yaratmak isteseydim ilk ilkem kendine güven olurdu. İnsanlar bir Tanrı yaratarak ve ona sığınarak sahip oldukları Tanrı olma potansiyelinden vazgeçiyorlar ve yarattıkları Tanrı'ya o kadar çok güveniyorlar ki kendilerine güvenmeyi unutuyorlar. Tanrı'dan bir dilekte bulunduklarında ve Tanrı bunu gerçekleştirmediğinde kendileri de savaşmayı unuttuklarından elleri boş kalıyor. Diğer ilkelerim de kendini sevmek, istediğin bir şey uğruna çabalamak olurdu çünkü sahip olduğum her şeyi bana kazandıracağını düşünüp elde edeceğimi şeyler olurdu. Bu herkes için geçerlidir. Çünkü kendisiyle barışık olmayan bir insan ne derse desin hiçbir şeyi başaramaz.

25. Ya varsa?

Varolmadığından eminim. Ütopik olmak Tanrı'nın varlığını kabul etmek ve gerçeklerden uzaklaşmaktır. Ben gerçeği biliyorum. Bildiğim gerçek Tanrı'nın olmamasıdır. Objektif bakabilen ve gözlem yeteneği olan herkes Tanrı'nın olmadığını bilebilir diye düşünüyorum.

*****

Adı soyadı: Bayan

Yaşı: 1984 doğumlu

Öğrenimi: Üniversite öğrencisi

Sosyo ekonomik durumu: İyi, çalışmıyor, ailesi karşılıyor.

1. Ne zaman ateist olmaya karar verdin? Ateist olmandaki sebep neydi?

Ateist olmam karar vermekle olmadı. Orta son sınıfta Müslümanlığa karşı tepki duyuyordum. Bu tepkim toplumsal bir bakış olarak ortaya çıktı. Müslümanlığın

bizim yaşadığımız zamana uyum sağlamadığını düşünüyorum. O zamanın koşullarına göre yazılmış bir şey. İnsanların da körü körüne bağlı olmaları, söyledikleri ve yaptıkları mantıksız bana geliyordu. Bir şeyleri çözebilecek bir mantığı olmadığını düşünüyorum. Diğer dinler hakkında pek bilgim yoktu. 15-16 yaşlarında okuduğum bazı kitaplardan dolayı bir geçişim oldu. Onun öncesinde çok fazla kurcalamıyordum ama inanıyorum da demiyordum. Ailem çok inançlı değil, babam ateist. Beni etkileme gibi bir durumu söz konusu olmadı ama ister istemez bir etkilenme olmuştur. Geçiş sürecinde her hangi bir çelişki yaşamadım. Ateist olmamdaki sebep ise, ben hayatı hissedebildiklerimle ve bildiklerimle yaşarım. Tanrı benim hayatımı etkileyen bir şey değil. Benim hayatımı etkilemediği için Tanrı kavramım yok. Dinlerle ilgili okuduğum her şey bana masal gibi gelmiştir.

2. İnanmak için somut bir şey mi görmek istiyorsun? Ne gibi? Neden?

Tanrı'nın olduğunu bilseydim ve onun bir şeylere müdahale edeceğini de bilseydim de reddederdim. Onun bir enerji olduğunu da düşünseydim ya da eğer enerji olarak kanıtlansa Tanrı'yı bilirdim. Sadece bir şeylerin oluşumuna müdahale edip orda kalan bir Tanrı olduğunu bilsem Tanrı var derdim çünkü biliyor olurdum. Somut bir şey gördüğümde bilmiş olurdum. İnanmak için kanıt aramazsın çünkü bilirsin. Benim hayatımda inanmak diye bir şey yoktur ya bilirim vardır ya da yoktur.

3. Dünya düzeninin nasıl oluştuğunu düşünüyorsun?

Açıkçası birçok şeyin bilinemeyeceğini düşünüyorum. Bir şeyin başlangıcının ve sonunun olması insanın düşüncesi olabileceğini düşünüyorum. Bu durum bence insan algısıyla meydana geliyor. Dünya düzeninin oluşmasının benim için bir önemi yok. Çünkü bunu bilemem. Benim hayatımı çok fazla etkilemiyor. Bilmek iyi olurdu ama üzerinde çok düşündüğüm bir durum değil. Bilmiyorum diye bunu Tanrı yaratmış demem. Bu bana inandırıcı gelmez.

4. Dünyaya nasıl geldiğini düşünüyorsun?

Biyolojik olarak dünyaya geldim. Bu durumun da tesadüflerle alakalı olduğunu düşünüyorum.

5. Öldükten sonra ne olacağını düşünüyorsun? Nasıl? Neden?

Toprağa karışacağım, çözüleceğim. Hiçbir şey kalmayacak. Gömüleceksem bütün organlarım çürüyecek. Bir enerji söz konusuysa her şey bitecek. Havaya ve toprağa karışacağım. Bunun nedeni insanların biyolojik yaratıklar olmasıyla alakalı. Beyin öldüğünde insanda ölür.

6. Hayatı nasıl anlamlandırıyorsun? Neden? Sen hayattan ne bekliyorsun? Hayat senden ne bekliyor? Neden?

Eğer yaşama sebebimse bu hayattan zevk almaya, keyif almaya bakarım. Bundan sonrası yoktur. Ölümden sonrasının olmadığını bildiğim için kendi çapımda kendimi geliştirmek bana keyif veriyor. Yapmayı sevdiğim şeyler ve sevdiğim insanlar var. Bunlar için yaşayabilirim. Hayattan zevk almak için önümde sadece bir ömür var bunu olabildiğince istediğim gibi yaşamak hayatı anlamlandırmama sebep olur.

Hayat konusunda çok iyimser değilim. Hayattan çok fazla şey beklemiyorum. Tek istediğim kendi istediğim şekilde yaşamak. Bu dünyada istediğim şeye sahip olamayacağımı biliyorum ama istediğime en yakın bir hayatı kurabilmek istiyorum. Aslında hayat sana bir şey sunmaz sundukları bellidir. Sen kendi fırsatlarını yaratırsın ve değerlendirirsin. Nedeni çok insani bir şey. İnsan bencil bir yaratıktır ve mutlu olmak ister. Kendi hayatım için istediğim şeyler beni mutlu edecek şeyler ve mutlu ve huzurlu olmak bir ihtiyaçtır.

Yaşam benden bir şey bekleyemez. Ben varsam yaşam vardır. Ben hayatı benden ayrı göremem, ben de hayattan bir şey bekleyemem. Kendimden beklerim. Hayatın benden bir şey isteme gibi bir hakkı yok. Bu tamamen bana bağlı ve benim var olmamla alakalı bir durumdur.

7. Bir sıkıntın olduğu zaman ne yaparsın? Huzur bulmak için ne yaparsın? Neden?

Sıkıntım olduğu zaman yoğun olarak düşünürüm. Sıkıntılarımı çok kolay atlatamam. Kısa bir süre ağlarım, perişan olurum, acılı geçer ama bu durum uzun sürmez. Her şey olur, her şey büyür ve her şey biter diye kendimi rahatlatmaya çalışırım. Başka şeylerle ilgilenmeye, kafamı dağıtmaya çalışırım. Kitap okurum, flüt çalarım, müzik dinlerim, sıkıntılardan kaçmak amaçlı uyumayı tercih ederim. Eğer sıkıntımı o an çözemiyorsam kendimi çok fazla hırpalamamak adına bunları yaparım.

Huzur bulmak içinse, resim yaparım, müzik dinlerim, flüt çalarım imkanım varsa deniz kenarında oturum, bozkır çocuğu olduğum için denizi çok seviyorum, yalnız kalmak isterim ya da çok sevdiğim bir dostumun sohbet etmek dışında yanımda olduğunu bilmek isterim. Bunun nedeni, insanın ihtiyaçlarıyla alakalı bir durum olduğunu düşünmem. Paylaşmak amaçlı yani. Bir şeyi sevmemin sebebi içsel bir durumla alakalı olduğunu düşünüyorum.

8. Acılarını nasıl paylaşıyorsun? Depresyondayken onlarla nasıl baş ediyorsun? Neden?

Acılarımı paylaşmakta zorlanırım. Konuşmam ve anlatmam kelimelere dökmem zordur. Yapabildiğimde dostlarıma anlatmaya çalışırım. Her zaman paylaşmam. Bunun nedeni, çok yoğun bir şeyler hissettiğimde bunu kelimelere dökmekte, anlatmakla zorlanıyor olmam. Yalnız kalmayı, konuşmamayı tercih ediyorum. Kendimle olmayı tercih ediyorum.

Depresyondayken de, genelde yalnız olmayı tercih ediyorum. Çok fazla düşünmem bir şeyler yazarım. Birine anlatmaktansa yazmayı tercih ederim. Bir şekilde içimdekileri yazarak kendimle yüzleşmeyi tercih ediyorum. Yazmak beni rahatlatır.

9. Umudunu korumak için ne yaparsın? Gelecek için umudun var mı?

Her şeye rağmen hayatın bir şekilde devam ettiğini düşünüp, hayatın güzel olduğunu düşünmeye çalışırım. Aslında hiçbir şeyin çok önemli olmadığını yaşadığımız şeylerin çok küçük şeyler olduğunu düşünürüm. Bu benim umudumu korumama yetiyor. Gelecek için umudum var ama artık küçük umutlarım var. Bunun nedeni de, gerçekten istediğim gibi bir hayat bu dünyada, toplumda olabilecek bir hayat değil. İstediğim hayata yakın yaşabilecek gibi umutlarım var bu da bana yetiyor. Meslek sahibi olmak istemiyorum paranın zorunlu bir şey olmasını istemiyorum özgür bir hayat istiyorum.

10. Yaşamın ve yaşamak hakkında ne düşünüyorsun? Nasıl yaşıyorsun? Neden?

Şimdiye kadar çok fazla kendi tercihlerimle yaşayabildiğimi düşünmüyorum. Kendi istediğim yerde değilim ama bu bundan sonra olmayacak anlamına gelmiyor. Bu sistemin de toplumun da getirdiği bir şey. Anımı yaşamayı isteyen bir insanım ama çok fazla yapamıyorum çünkü yeterince rahat değilim, yetiştiriliş tarzı, sorumluluk hissi bunu engelleyebiliyor. Yaptığım şeylerin sorumluluklarını almayı da çok gözüm yemiyor yani garanti altına alamıyorum. Bir tedirginlik var. Ama bana mantıklı gelen anımı yaşamak, o an ne hissediyorsan nasıl istiyorsan öyle yaşamalısın diye düşünüyorum.

11. Neden yaratıldığını düşünüyorsun? Dünyadaki görevin ne?

Yaratıldığımı düşünmüyorum kendi dışımda yaşamamın bir özel sebebi yok. Her şeyin tesadüfen olduğunu düşünüyorum. Her hangi bir görevim olduğunu düşünmüyorum.

12. Hümanizm nedir? Hümanist misin? Neden?

Hümanizm, insana değer vermek anlamına gelebilir. İnsanlara değer veririm. Çok hümanistim diyemeyeceğim çünkü bunun içsel bir şey olduğunu düşünüyorum yani tamamen hissi bir şey, insani bir durumdur.

13. Evrim teorisi nedir? Evrim teorisine inanıyor musun? Neden?

Evrim teorisi, tek bir canlının çok uzun periyotlar içinde doğal seleksiyonlarla, koşullara bağlı olarak, bir şekilde bir çok türlerin oluşmasıdır. Mantıklı gelen çok yönleri var. Böyle bir şey olabilir diyebiliyorum çünkü bana mantıklı geliyor. Böyle olduğunu bilmiyorum ama olabilir.

14. Reenkarnasyon nedir? Reenkarnasyona inanıyor musun? Neden?

Reenkarnasyon, bir insanın öldükten sonra tekrar bir şekilde dünyaya gelmesidir. İnanmıyorum çünkü insan öldükten sonra her şeyin bittiğini düşünüyorum. Aynı genlerin çok düşük bir ihtimalle de olsa bir araya gelmesi gibi bir durum söz konusu olursa olabilir ama buna reenkarnasyon demem.

15. Din nedir?

Din, insanların özellikle daha ilkel dönemlerde büyük bir gücü öne sürerek toplumu düzene sokmak gibi bir olgudur. Dine inanmıyorum. Zamanında bir şekilde gerçekten yaramış, bir şeyleri düzene sokmuş olabilir. Dini fanatikçe savunup herkesi dahil etme isteklerini çok ilkelce buluyorum. Dinin Tanrısal bir şey olmadığını düşünüyorum. Dinin insanlar tarafından çıkarıldığını düşünüyorum.

16. İbadet nedir ? Nasıl görüyorsun? Neden?

İbadet, İslamın bir gereği, Tanrı'nın kullarından yapmalarını istediği bir şeydir. Bana çok anlamlı gelmiyor. İnanan insanların inandığı bir şey benim için bir anlamı yok. İnsanlar ibadet ettiklerinde Tanrı'ya daha yakın oluyorlar ve huzur

buluyorlar. Onların da huzur bulma yolu budur. Onlar da yaşama güçlerini başka bir varlıkta buluyorlar. Tanrı olduğunu kabul etmediğim için ibadetin bana göre bir anlamı yok. İnanan insanlar için çok kötü bir şey değil. İstiyorsa yapsın ama beni rahatsız etmesin, beni ilgilendirmez.

17. Dua nedir? Dua eder misin? Neden?

Dua, Tanrı'ya yakarmak, Tanrı'dan bir şeyler istemektir. Aslında bana göre bu durum çok bencilce bir şey. Dua bana çelişkili geliyor. Mesela eğer gerçekten kader diye bir şey varsa dua ederek değiştirebiliyor musun? Hiç dua etmedim. "Hani" ya da "Keşke" gibi kavramlar duaya girmez. Olmasını istediğim şeyler için kullanırım ama bu bana ya da başkalarına bağlıdır. Benim çabamla olabilecek bir şey. Dua tamamen Tanrı'yla alakalı bir şey olduğu için dua etmiyorum.

18. Ruh nedir? Ruh hakkında ne düşünüyorsun? Neden?

Beden ve ruh diye ayrı şeyler yoktur. Ruh kelimesini kullanıyorsam da bir insanın duygusal, içsel şeylerinden bahsederken kullanırım ama bu benim için beyinle de alakalı bir şeydir. Beynin duygu boyutuyla alakalı olarak kullanıyorumdur. Ruha inanmıyorum. Açıkladığım tanıma ruh diyorum. Dinde tanımlanan ruh benim için yok.

19. İyiyi ve kötüyü nasıl ayırt ediyorsun? (Yalan söylemek din için kötüdür, din olmasaydı bunun kötü olduğunu bilebilir miydin?)

Din olmasaydı da iyiyi ve kötüyü ayırt ederdim. Hiçbir zaman Müslümanlığın söylediği iyi ve kötü şeylere göre yaşamadım. Şu yaşıma kadar kendi değerlerimle yaşadım. Bunu bana din değil kendi değerlerim söyledi. Her insan din olmadan da bunu yapabilmeli. İyi ve kötü göreceli bir kavramdır. İyi kavramı çevreyle çok alakalı bir durumdur. Mesela yapan bir insan bile cinayet işlemenin kötü olduğunu bilir.

20. Kader, cennet-cehennem nedir? Bu kavramlara inanıyor musun? Neden?

Kader, hiç değişmeyecek bir şekilde katlanılması gereken bir şeydir. Benim için kader diye bir şey yok. İnsanın hayat boyu yaptığı seçimler vardır. Bu tamamen insanın elinde olan bir şeydir. Çevre ve insanlara, insanların hayatının gidişiyle alakalıdır. Yani başka bir deyişle koşullarla alakalı.

Cennet, Müslümanlıkta insanların dünyada yaptıklarının sonucunda verilecek ödüldür. Sınavdan geçip ödüle hak kazandıkları bir şey. Bana saçma sapan ve anlamsız geliyor. Kafamda kurduğum bir cennet kavramı yok sadece istediğim şeylere ütopya demişimdir.

Cehennem, Müslümanlıkta insanların günahlarının cezalarını çektikleri, yandıkları bir yerdir. Kötü bir mantığın sonucu olarak görüyorum kendi değerlerim açısından çok adaletsizce. Kendi kafamda yarattığım bir cehennem kavramım yok. Hata yapsam da cezamı da kendi içimde, kendim çekerim. Katlanacak ben olurum. Hayatın dışında bir ceza olmayacağını düşünüyorum.

21. Adalet nedir? Dünyada adalete inanıyor musun? Neden? İlahi adalet hakkında ne düşünüyorsun?

Adalet, hak etmekle alakalı bir şey ama çok göreceli bir kavramdır. İnsan hayatta bir şeyleri hak ettiğini düşünür ve bunun karşılığını, emeğin karşılığını almak ister. Ben dünyada adalete inanmıyorum. Dünyaya baktığımda benim kendi hak ettiğimin ve kavramıma uymayan çok şey olduğunu düşünüyorum. İlahi adalete de inanmıyorum. Çünkü Tanrı'nın koyduğu kurallar, kullarından beklentileri benim iyi kavramıma uyan şeyler değil. Tanrı yaratıyorsa ve müdahale etmiyorsa yine reddederdim. Yani benim kafamdaki iyiyle onun iyisi uymuyorsa reddederim.

22. Başka bir dine inanma ihtiyacı duydun mu? Neden?

Başka bir dine inama ihtiyacı duymadım. Çünkü bir şekilde devam etme gücümü kendimde buldum. En mutsuz anımda bile Tanrı'ya yakarma, yardım isteme gibi bir durumum olmadı. Bunu hiç düşünmedim.

23. Yaşadığın bazı olayları tesadüf olarak mı görüyorsun yoksa her şeyin bir nedeni olduğunu mu düşünüyorsun? Tesadüf nedir? Mucize nedir? Mucizeye inanır mısın? Neden?

Tesadüf, olasılıklarla alakalıdır. Dünyada bir sürü insan var herkesin tercihleri var. Her şeye tesadüftür diyemeyiz. Tesadüf benim için çok derin bir kavram değil. Aslında bu durumda her şeyin bir nedeni ve sonucu olduğunu söyleyebilirim. Tesadüf de derim ama bir sebebi vardır. Burada ilahi bir durum yoktur. Mucize diye bir şey yoktur. Mucize, olması imkansız bir şeyin olmasıdır. Ama ben bilimsel bir yanı olmadığı için inanmıyorum. Benim için çok somut bir şey olmalı. Mucize açıklamayan bir şey.

24. Bir din yaratmak isteseydin ilk ilken ne olurdu, neyin üzerine temellendirirdin? Ya sonrakiler ne olurdu? Neden?

Bir din yaratmayı istemem ama böyle bir şey olsa ilk ilkem anını yaşamak derdim. Çünkü insanlar bu hayattan başka bir hayatı yaşamayacaklar ve hayat onlar için değerli olmalıdır. İnsanların kendi hayatlarını gerçekten yaşayabilmeleri için derim.

Dini, toplumu düzenlemek adına yapılmış bir şey gibi görüyorum. İlahi bir durum olması ban ters geliyor. İnsanlara bir şeyler söylemek istiyorsam din aracılığıyla yapmak istemem.

25. Ya varsa?

Varsa benim için bir şey fark etmiyor. Varsa vardır. Beni ilgilendirmiyor varsa diye yaşayabilecek bir insan değilim.

Cinsiyeti: Bayan

Yaşı: 1980 doğumlu

Öğrenimi: Üniversite mezunu

Sosyo- ekonomik durumu: İyi, çalışmıyor.

1. Ne zaman ateist olmaya karar verdin? Ateist olmandaki sebep neydi?

Ateist olmam zamanla alakalı bir durum değil. Ben öğretmen çocuğuyum ama ailemin bana dinle ilgili bir eğitim vermek ya da empoze etmek boyutunda bir yaklaşımları olmadı. Dinle çok fazla bir bağlantım olmadı. Ailem dindar değil. Ama dindar olsalardı bende olurdum. Annem dua eder ama onun duaları biraz kendini rahatlatmak amaçlıdır. Küçüklüğümden beri Tanrı kavramım olmadı. Bir şeylerin farkına varmam orta okul dönemime rast geliyor. Bu dönemde madem iyiliği düşünen yüce bir Tanrı var neden bu kadar kötülük var diye düşünüyordum. Bilmediğim bir şeye dua etmek, sığınmak bana mantıklı gelmiyordu. İnsanın içinden geldiği için dua etmesi gerektiğini, Arapça dua etmenin anlamsız olduğunu, duanın bu şekilde olmaması gerektiğini, bu kadar yüce bir varlık varsa içimden geçeni bilmeli diye düşünüyordum. Kur'an'ı okudum ve duaların anlamlarını biliyorum. Bunun yanı sıra İncili de inceledim. Peygamberlerin zeki olduğunu düşünüyorum. Çünkü büyük kitleleri arkalarından sürüklemişler. Putperestlik dönemine rast geldiği için zamanlamaları çok iyi olmuş. Güzel bir düzen koymuşlar. Ateist olduğuma karar verdiğim süreçte yani geçiş dönemimde çelişki yaşadım. İnsanın bazen başına kötü bir olay geldiğinde bir şeye sığınmak ister. Dua etmek istersin. Ama bir yerden sonra dua etsem bile bir etkisi olmadığını fark ettim. Seni kurtaran şey gene senin kendi yaptıkların oluyor diye düşünmeye başladım. Ateist olmamdaki sebepler içerisinde, dualarımın isteklerime etki etmediğini düşünmem, inanan insanların yaptıklarıyla söylediklerinin bir birine ters düşmesini, evrim teorisini öğrendikten sonra Allah kavramının saçma geldiğini düşünmem, ben mantığımı kullanan bir insanım, bilmediğim bir şeye inanmaktansa bildiğim bir şeye inanmanın daha mantıklı gelmesini, dinin beni eğlenceden, içkiden bir şekilde mahrum bırakmasını sayabilirim. Bir dönem

ruh çağırma olaylarıyla ilgilendim. Ruh çağırma olayında ne olduğunu bilmediğim bir şey var ama bu benim için inanmak için bir sebep değil. İnsanların bilmediklerini bir şeye atfetmek insanları birçok külfetten kurtarıp rahatlatan bir şey. Bir Tanrı kavramımın olduğunu düşünmüyorum. Çünkü Tanrı varlığını reddetmek bende bir çelişki yaratır. Zaten böyle bir durum da saçma olurdu. Beni etkileyen çok fazla insan olmadı. Bunu inanan birileriyle tartışmadım. Küçükken ailemden ve çevremden etkilenmiş olabilirim ama inancı, dini empoze etme gibi bir durum hiç olmadı. Benim ağabeyim de ateist. Küçüklüğümde çevremdeki inanan insanlar yobazdı. İnancı herkesin kendine göre şekillendirme tarzı vardır. Bana göre, İslam'a inanıyorum dersen söylediği her şeyi uygulamak zorundasındır. Ama yine de bu tarz davranışları eleştiremiyorum. Dini gösteriş olarak kullanmayanlara daha ılımlı yaklaşıp saygı gösteriyorum.

2) İnanmak için somut bir şey mi görmek istiyorsun? Ne gibi? Neden?

İnanmak için sanırım somut bir şey görmek isterdim. Bilimsel bir şeye yani somut olana daha çok inanırım. Hislerime çok güvenen bir insanımdır. Evrim teorisinde olduğu gibi. Bu benim için somut bir kanıttır. Kazılardan bir şey çıkmasının kanıtı gibi. Altıncı hissim çok kuvvetlidir. Bu benim görebildiğim bir şey değil ama tecrübemle alakalı olduğu için inanırım. Küçükken Tanrı'yı kafamda sakallı, bilge bir insan diye canlandırırdım. Kadın gibi değil erkek gibi kurgulardım, belki de erkeğin egemen olduğu toplumda yaşadığımız içindir. Somut bir şey görmek istememin nedeni kanıtlaması daha kolay olduğu içindir.

3. Dünya düzeninin nasıl oluştuğunu düşünüyorsun?

Dünyanın gaz ve toz bulutundan oluştuğunu düşünüyorum. Bu sürecin hala devam ettiğini ve edeceğini de düşünüyorum. Evrim süreci de devam edecek.

4. Dünyaya nasıl geldiğini düşünüyorsun?

Dünyaya tamamen biyolojik olarak geldiğimi düşünüyorum.

5. Öldükten sonra ne olacağını düşünüyorsun? Nasıl? Neden?

İçinde bulunduğumuz toplumdan ve inanç sisteminden dolayı beni gömecekler ve bedenimi böcekler yiyecek dolayısıyla toprağa, doğaya karışmış olacağım. Bu inandığım doğanın döngüsüdür. Bedensel bir ölüm olduğundan dolayı beynim çalışmayacak ve vücudumu yönetecek bir şey olmayacak.

6. Hayatı nasıl anlamlandırıyorsun? Neden? Sen hayattan ne bekliyorsun? Hayat senden ne bekliyor? Neden?

Hayatı anlamlandırmam benim için bir mutluluk arama çabasıdır. Yani huzur bulmak ve yalnızlıktan kurtulmak çabası. Hayatta sürekli bir koşuşturmaca var. Hayatımı anlamlı kılan benim mutlu olmam, yaşamayı seviyor olmam, çevremde her şeyi paylaşabileceğim insanların olması, sağlıklı olmam, beni seven ve benim sevdiğim insanların olması, yalnız olmamaktır. Bir tatmin olayı yani. Hayattaki her şey bu tatmini yakalayabilmekten geçer. Beni mutlu eden şeyleri yapmaya çalışırım. Bunun nedeni, hayatı çekilebilir hale getirmek diyebilirim. Her gün yataktan "Ne bu hayat? " diye kalkıyorsan değiştirmen gereken bir şeylerin olduğunu düşünüyorum.

Benim hayattan beklentim, şu an için iş bulmak, huzurlu ve mutlu bir yaşam sürmektir. Sevdiklerimle güzel bir hayat geçirebilmektir. Ben duygusal bir insanım. Kendimi iyi hissetmek benim içi önemli olan bir şey. Bu şartların ve zamanın getirebileceği bir şey diye düşünüyorum. Nedeni yine bir tatmin olayı. Hayattan çok fazla abartılı isteklerim yok. Sağlıklı olmayı, kendimi geçindirecek kadar param olsun isterim. Hayatın mutluluklarını yakalamak, iyi vakit geçirmek isterim.

Hayatın benden, bazen yenilmemi ve boş vermemi istiyor gibi geliyor ve şu anda buna direniyorum. Güç ve direnç göstermediğim her zaman zor anlar yaşadım. Hayat insandan çok şey istiyor. Aslında bu insanların isteği ama bu

da hayatın bir parçası sonuçta. Hayatın sunduğu güzel fırsatları değerlendirmek gerekiyor ama sunduğu zorluklarda içinde bulunduğum durumdan dolayı şu anda biraz zor. Hayat pozitif ve negatif olanları yaşamanı istiyor. Hayat güzel bir şey. Zor engelleri aşmanın vermiş olduğu güven güzel bir durum. Nedeni kendi bütünlüğünü yaratmak iyisiyle kötüsüyle bir bütün olmanı ve yaşamanı istiyor.

7. Bir sıkıntın olduğu zaman ne yaparsın? Huzur bulmak için ne yaparsın? Neden?

Ailemle aram çok iyi değil. Sıkıntım olduğu zaman analiz ederim, nedenini ararım, giderecek yollar üretmeye çalışırım, geçmiyorsa sıkılayım derim, güvendiğim birisiyle konuşurum çünkü anlatmak rahatlamadır, başkalarına akıl sorarım. Şimdiye kadar kendi problemlerimi hep kendim çözdüm. İnsanlar bana yol gösterdiler, ben seçtim. Doğru yolu ben buldum. Çünkü, sıkıntını başka bir varlığa atfetmek kolay bir şey. Sıkıntı dua ederek geçecek bir şey değil. Çözüm yollarını kendin bulacaksın. Çözümü olmayan yerlerde ve durumlarda insanlar Tanrı'ya sığınıyor. Atfetmenin çözüm getirmeyeceğine inanıyorum.

Huzur bulmak için yüzerim çünkü suyun içinde kendimi çok iyi hissediyorum. Dolaşmayı, doğanın içinde olmayı severim. Etrafımın sessiz olması, kitap okumak, insanlara anlatmak, paylaşmak, anneannemin yanında olmak bana hikayeler anlatması, bazen içki içmek, sevdiğin insanla sevgini paylaşmak, kucaklaşmak, sevdiğinle sarılmak bana huzur verir. Bazen gözlerimi kapatıp güzel şeyler düşünmeye çalışırım. Hiçbir şey düşünmemeye çalışırım. Çünkü, kendimi daha iyi hissetmeme sebep oluyor. Bunlar deneme yanılmayla ortaya çıkan şeyler, insan sıkıntılı zamanında bunlara yöneliyor.

8. Acılarını nasıl paylaşıyorsun? Depresyondayken onlarla nasıl baş ediyorsun? Neden?

Hayatımda en büyük acı sevdiğim birini kaybetmek olur. Bu benim için bir

korku ama paylaşmayı pek tercih etmem ama gerekiyorsa onu tanıyan kişilerle konuşup, paylaşmak, olayı kabullenmek olurdu. Zamana bırakırım. Aşk acısı da zamanla tüketilen, zamana bırakılması gereken şey. Yine kabullenmekle alakalı bir durum. Yaşama dair çektiğim acılar da olabiliyor. İnsanlardan beklemediğim bir davranış gördüğümde, yaşadığım hayal kırıklıkları, istediğim bir şeyi başaramamak benim için acı olabiliyor. Ama bu durumu kabullenmek zorundasın çünkü reddetmek çözüm yolu olmayabilir. Ama yaşadıklarından dolayı acılardan bir şekilde ders çıkarabilirsin.

Depresyondayken içki içiyorum. Okula ilk başladığım zamanlarda, kendimi umursamaz bir tavrım olmuştu. Her şeye sahip olmama rağmen bir tatminsizlik vardı. Burada yaşadığım kabullenmek değil reddetmekti. Hayattan zevk alamıyordum. Kendi kişiliğim altında ve insan ilişkilerinde belli şeyleri sorgulamak vardı. Beni depresyona sürükleyen hayattaki genel tatminsizlikti. Bu durumdan kurtuluşum farklı aktivitelere katılmakla oldu. İnsanlarla kolay iletişim kurabildiğimi fark ettim. Farklı insanlarla tanıştım ve bir şekilde hayata bağlandım. Yani bir şeyleri yapıyor olma durumu. Bu, kendime güvenimi getirdi. Hayatın içinde kendimi hissettim. Kafamın en karışık olduğu dönem liseyi bitirdiğim yıldı. Yaşımın ilerlemesiyle kazandığım tecrübelerle depresyonu kolay atlatabiliyorum. Doktora gitmeyi asla düşünmedim. Bu durumdan kendi kendime çıktım. Güven verici olmasından dolayı iyi, kaybettiklerinden dolayı kötü bir şey.

9. Umudunu korumak için ne yaparsın? Gelecek için umudun var mı?

Umudunu kaybedersen geriye bir şey kalmıyor. Hayatta ayakta kalmak çok zor bir şey. Her şey çok imkansız gibi görünse de, her zaman bir yol vardır. İnsanlık kendi kendini yok edecek ama bir gün akılları başlarına gelecek diye umudum oluyor. Hayatta tutunacak bir şey kalmazsa yaşamak çok zor olur. Aslında bir şey yapmıyorum ama kendi kendine oluşan, içimde olan bir şey. İçimdeki küçük çocuğu koruduğum gibi bir şey hâlâ içimde umut var. Umudumu kırmalarına izin vermiyorum. Umut insanda her zaman olasılık şeklinde bulunmalıdır. Gelecek için yapmak istediğim şeyler var o yüzden

umudum da var.

10. Yaşamın ve yaşamak hakkında ne düşünüyorsun? Nasıl yaşıyorsun? Neden?

Yaşamak, genellikle iyisiyle kötüsüyle keyifli olan bir şeydir. Bazen nefret ettiğin ya da zevk aldığın anlar oluyor ama benim için önemli olan bunu dengeli bir şekilde götürebilmektir. Zor şeyleri aştığın zaman kendini iyi hissediyorsun. Kötü şeyler hayatın ne kadar güzel olduğunu anlamamı sağlıyor. Kötü bir hastalık geçirdiğin zaman iyileştiğinde ne kadar güzel bir hayat yaşıyormuşum demek gibi. Yaşadıklarının farkına varmak yani.

Yaşamım da, çoğu zaman mutlu olmayan bir insandım. Aslında hâlâ öyleyim. Hayatta aradığım tatminler farklıydı. Bazen mutlu oldum bazen olmadım. Ama daha iyisi olabilir. İstediklerimi daha iyi elde edebilirim diye düşünmüşümdür. İçimde daha iyileştirmeye yönelik bir durum var. Uzun vadeli planlar yapan bir kişi değilim. Çok planlı programlı değilimdir ama insanlara verdiğim sözleri tutarım. Günü gününe yaşamayı tercih ediyorum. Hayatımı oturttuktan sonra daha planlı, daha düzenli yaşarım diye düşünüyorum. Plan yaptığında uygulamak için çaba sarf ederim. Çok istediğim bir şey yapmanın yollarını ararım. Şu anda hayatımda bir belirsizlik yaşıyorum. Sıkıntı ve zorluklara göğüs gerip, kaldırabileceğimi hissediyorum. Hayatım için daha büyük hedefler koyabilirim. Ama eskiden beri çok büyük planlarım yoktur. Hayattan istediklerimle alakalı bir şey olabilir. Uzun vadeli planlar yapmak zor geliyor. Çünkü değişken bir tarafımda var. Seçimlerimi değiştirebilirim. Mutlu olmayı isterim tabii yeteri kadar tatmin olabilirsem.

11. Neden yaratıldığını düşünüyorsun? Dünyadaki görevin ne?

Dünyada bir görevim olduğunu düşünmüyorum. Kendime güvenen bir insanım ama kilit noktada bir insan değilim. Pek fazla kötülüğü olan, kötü düşünen bir insan değilimdir. İnsanlar arasında belki bir köprü oluşturuyor olabilirim. Uzlaştırıcı bir araya getirici bir yönüm var. Önyargım yoktur. Belki o zaman

kolay iletişim kurabiliyorum. Orta yol bulabilme gibi bir durumum var ve iyi bir dinleyiciyimdir. Yaratılmam için özel bir sebebim yok.

12. Hümanizm nedir? Hümanist misin? Neden?

Hümanizm, insanlara karşı bir şeyde ılımlılıktır. İnsanlara karşı yaşanan hoşgörüdür. Önyargılı olmadan insanları kendi özelliklerine göre kendi içinde değerlendirmektir. Bu söylediklerime dayanarak hümanistim derim. Çünkü bu durum hayatı ve iletişimi kolaylaştırır.

13. Evrim teorisi nedir? Evrim teorisine inanıyor musun? Neden?

Evrim teorisi, çevresel koşullara ve yaşam koşullarına bağlı olarak canlıların şekil ve zekalarının bugünkü konumlarına nasıl geldiklerini bir şekilde ve bir şekilde oluşumunu açıklayan bir teoridir. Evrim teorisine inanıyorum. Çünkü karşıma bir kanıt çıkarıyor ve akla yatar bir şey. Hâlâ üzerinde çalışılıyor ve geliştiriliyor. Bana mantıklı geliyor. Çalışmalar da benim içim özel ve önemli bir durum var. Bir şeye atfedilmiş, üzeri kapatılmış bir şey değil.

14. Reenkarnasyon nedir? Reenkarnasyona inanıyor musun? Neden?

Reenkarnasyon, insanın ruh olarak başka bir beden içinde tekrar dünyaya gelmesidir. Reenkarnasyona inanmıyorum çünkü insan öldüğünde beyin ve bütün vücut fonksiyonları durduğuna fiziksel ölüm olayı olacak.

15. Din nedir?

Din, peygamber dediğimiz insanların ortama ayak uydurarak yaptığı kurallar bütünüdür. İnsanların problemli zamanlarında ortaya çıkmış şeylerdir. Peygamberler kafası çalışan insanlardır. Toplumu düzene sokacak, güzel kurallar getirmişler. O zaman için insanların elinden belli şeyleri alıyor. Dine bağlandığın zaman insanın elinden belli özgürlükleri almış oluyorsun. Mesela, müslümanlar için içki içmek haramdır der. Daha önce bu bir özgürlüktü.

Dinler, toplumu düzene sokmak amacıyla yapılmış şeyler. Bir araya getirici bir şey olması gerektiği için yapılmıştır. Düşünce olarak da düzeni sıkıştıran şeyler vardır. Allah'ın sözünü eleştiremezsin. Sorgulamadan kabul etmen gerekir. Bu da sorgulama özgürlüğünü elinden alıyor.

16. İbadet nedir ? Nasıl görüyorsun? Neden?

İbadet, Tanrı'nın şart koştuğu eylemleri yerine getirmektir. Bence ibadet, Tanrı'yla iletişim aracıdır. Bence gerekli değil. İnsanın iyi olması, belli tavırları yaşamaksa her zaman değerlendirmelidir. İnananların belli bir iç huzuru yakalamak için yaptıkları bir şey. İnanıyorsanız bu her zaman insanın içindedir. Şekilselliğe gerek yok. İbadette Tanrı'ya bağlılığı göstermek, onaylamak var. Pekiştirme söz konusudur. Pavlov'un olayı gibi. Eğer böyle olmazsa inanç havada kalan bir şey olur. Pekiştirme olmalı ki inananlar daha çok bağlansın. Unutulduğu zaman yoldan çıkmak daha kolay olur.

17. Dua nedir? Dua eder misin? Neden?

Dua, Tanrı'yla iletişim kurma yöntemidir. Bir şekilde ona inandığını onaylamaktır. Dua etmem. Ettiğim duanın anlamsız olduğunu düşünüyorum. "Keşke", "Hani" ile başlayan cümleler duaya girmez. Keşkeler kendi hatalarındır. Elinde olmayan şeyler için diyebilirsin. Dua umudun dile getirilmesi gibi bir şey. Duanın yerine umut beslerim. Dua da istek vardır, ben kendi açımdan düşünürüm, o yönde çalışırım.

18. Ruh nedir? Ruh hakkında ne düşünüyorsun? Neden?

Ruh, insanın fiziksel yapısından farklı olarak sahip olduğu bir oluşumdur. Bence ruh, kişilik yani insanın kendisidir. Ruhlar alemine inanmıyorum. İçinde bir ruh varsa onu besleyen nedir diye düşünürüm. Ruhun kişiliktir yani senin yaşadıklarını ve beyinsel fonksiyonlarını ortaya koyuyor, oluşturuyor ve kişilik ortaya çıkıyor. İnsanın fiziksel bir varlık olduğuna inanırım.

19. İyiyi ve kötüyü nasıl ayırt ediyorsun? (Yalan söylemek din için kötüdür, din olmasaydı bunun kötü olduğunu bilebilir miydin?)

Benim içim kötü kendi yaşamımı ve çevremdekileri etkiliyorsa kötüdür. Ama bazen yalan söylemek gerekebilir o zaman kötü olmayabilir. Bir şey yaptığımda vicdanen kendimi iyi hissediyorsam iyidir. İç huzurumu etkiliyorsa tekrar tartarım. Kişisel özelliklere bağlı olan bir şey. İyilik ve kötülük göreceli bir kavramdır. Din olmasaydı da bilirdim. Bu bilgiye ulaşmanın yolu din değildir.

20. Kader, cennet-cehennem Nedir? Bu kavramlara inanıyor musun? Neden?

Kader, insanın müdahale edemeyeceği hayat çizgisidir. Kaderi bellidir. Doğduğu anda yazılmıştır, ne yaparsa yapsın değiştiremez. Bu tarz bir kader anlayışına inanmıyorum. Her şeyin belli ve yazılı olması bana çok abartılı geliyor. İnsanın özgür bir iradesi vardır ve kullanır. Eğer yazılmışsa, neden var mi diye yaşıyoruz. Kader bence, kendi çizeceğin bir yoldur. Çünkü hayatımı bu şekilde yaşıyorum, kendi seçimlerimle.

Cennet, bu dünyada Tanrı'nın isteklerine uygun olarak yaşayan insanların gideceği hayat sonrası mekandır. Cennet insanları dine daha kolay çekmek için yapılmış bir şeydir. İnsanlara konan bir ödül olmazsa inanalar neden ibadet etsin ki. Cennete inanmıyorum. Kendi cenneti insanlar dünyada yaratmalı diye düşünüyorum.

Cehennem, bu dünyada Tanrı'nın isteklerine uygun olarak yaşamayan insanların hayat sonrası gideceği mekandır. Cehenneme inanmıyorum. Hayatta yaşanan bir şey diye görüyorum. Açlık, uyuşturucu, hastalıklar, cennet cehennem yeryüzünde yaşanan bir olgudur.

21. Adalet nedir? Dünyada adalete inanıyor musun? Neden? İlahi adalet hakkında ne düşünüyorsun?

Adalet, iyilik yapanın iyilik bulması, kötülük yapanın cezalandırılmasıdır. Bence adalet, hak ettiğini bulmaktır. Bir şekilde adaletsizlik varsa, başka bir şekilde çıkacağına inanırım. Adalet kavramı kişiden kişiye değişir. Toplumdan topluma değişir. Dünyada adalete inanmıyorum. Çünkü, adaleti hukuk sistemi olarak algılarsak çok fazla boşluğu var. Dünya adaletli bir yer değil. İyilik yapan iyilik bulur kötülük yapan kötülük bulur diye bir şey yok. İlahi adalet yok, inanmıyorum. Olsaydı bir şekilde insanlar kötülük yapıldığını gördükleri zaman yılarlardı. Olsaydı insanlara iyi bir örnek olurdu.

22. Başka bir dine inanma ihtiyacı duydun mu? Neden?

İnansam önce Müslümanlığa inanırdım, Müslümanlığı seçerdim. Çünkü, en çok bilgiye ulaşabileceğim bir din. Bu, yaşadığın toplumla alakalı bir durum, uyumla lakalı bir şeydir. Ama hiç birisi diğerinden daha mantıklı ya da sıcak gelmedi. Kafamı kurcalayan bir din kavramı vardı, sorguladığım buydu bir din olası değil.

23. Yaşadığın bazı olayları tesadüf olarak mı görüyorsun yoksa her şeyin bir nedeni olduğunu mu düşünüyorsun? Tesadüf nedir? Mucize nedir? Mucizeye inanır mısın? Neden?

Tesadüf, olasılıktır. Mucize, aslında karşına çıkan bir olasılık ama senin dilediğin ve istediği bir şeydir. Olasılığın adı değişiyor. Olasılığı düşük ihtimalidir. Mucize dilemedim. Bunun bir olasılık olarak kabul edersem mucizeye inanırım. Hayatımda neden sonuç ilişkisi daha baskın ama tesadüflerde yok değil. Tesadüfe inanmıyorum demiyorum ama bazı şeyleri tesadüf olarak adlandırabiliyorum. Olasılığı düşük şeyleri tesadüfe bağlayıp yüksek şeyleri neden sonuca bağlıyoruz.

24. Bir din yaratmak isteseydin ilk ilken ne olurdu, neyin üzerine temellendirirdin? Ya sonrakiler ne olurdu? Neden?

Din yaratmak istemem. Her bireyin kendi dini olsun, kendine göre yaşam kuralları olsun, insanlar istediği şekilde yaşasın. Dinin getirdiği kuralları sen kedine koymalısın. Mesela özgürlük üzerine olabilir. Çünkü, insanlara hayatı yönlendirecek bir şey istemem. Herkes özgür iradesini kullanıp, herkes ne istiyorsa onu yapsın. Hukuk olan bir ortamda dine gerek yok diye düşünüyorum. Ölümde sonra cezalandıralacağını dayatan bir dine gerek yok. Zaten bir hukuk var. Din insanı zihinsel bir tembelliğe yöneltiyor.

25. Ya varsa?

Hayatta bir seçim yapıyorsun ve bu seçimin sonuçlarına katlanıyorsun. Varsa da bu zaman içinde çok güzel bir hayat geçirmiş olurum. Bu soruya karşılık bende ya yoksa diye sorarım.

*****

Adı soyadı: Erkek

Yaşı: 1946 doğumlu

Öğrenimi: Felsefe Profesörü

Sosyo- ekonomik durumu: İyi

1. Ne zaman ateist olmaya karar verdin? Ateist olmandaki sebep neydi?

Genel olarak inanan olduğunda neye denirse, dindar olmayıp kurumsal bir yapıya sahip değilim. Tüm farklı yolların aynı yere çıkacağını düşünüyorum. Kendimi öyle buldum. İslami eğitimi almış bir insanım. Dedem imam, Nakşi'lerden ve kapalı bir çevreden geliyorum. Ailem benim üzerimde fazla ısrarcı bir etki yapmadı. Yani benim arayışım üzerinde etkili olmadılar. 16-17

yaşlarında Tanrı'ya inandım fakat o gücün hiçbir dinin tekelinde olmayan masonluk veya farklı cemaatlerin elinde olmadığını düşünüyorum. Ben bizzat kendi tecrübelerimle empoze ile değil. Bilinçli bir arayışla bu tanıma gelmek kendini arayan bir insan olarak görüyorum. Mevlayı bulacağımı düşünüyorum çünkü o kendisini arayan insana çok yaklaştırıyor. Ben agnostiğim. Akılla bilinemez aşkın bir varlık, aklın sınırlarının dışında, akılla açıklanamaz. Halı hazırda duyduğum rahatsızlık aklileştirme çabalarını saçma buluyorum. Fakat İslam kültürüne katkısı var. İslamiyeti ben bir kültür olarak görüyorum. İçki içerim, ibadet etmem. Bazen ben kendimi dinsiz Müslüman olarak görürüm. Camiye gitmeyen örneklerde olabilir. Şiir yazan, insana saygısı olan bir kişiyim. Öyle sanıyorum ki dinin çok önemli bir işlevi var. Bir çok insan din olmasa çok kaotik bir ortamda yaşayacaktı. Kendimin de bunları aştığımı düşünüyorum. Mevlana, "Kabuğunu at özünü yakala" diyor. Ben de öyle anlıyorum. Yahudi, Musevi ayrı yollardan aynı şeyi açıklamaya çalışıyorlar. İlahi olan her şeyde olandır. Kendimi tasavvufa yakın hissediyorum. Geniş boyutlarda beni etkiliyor. Zikirler vb. değil. Örneğin İbn Arabi. Tanrı'yı ben ceza veren olarak görmüyorum. Onunla benim bir problemim olmadı. Cezayı zaten bu dünya veriyor. Himaye eden bir güç olarak düşünüyorum. Yaşarken hep yanımda karşımda değil. Bunun önemli olduğunu düşündüm isyan etmedim. O bakımdan İslamiyet ruhuma işlemiş. İnsanların şekle bağlanmaları bana saçma geliyor. Aynı gemideyiz. Asıl yaşanmıyor. Hesapçı mantıkla yaklaşılıyor. Din adamlarımızda maalesef öyle. İlahiyatçıları pozitivist olarak görüyorum. Grand tuvalet dolaşıyorlar. İnanmanın verdiği yüksekliğe erişemediklerini düşünüyorum. Cinsellikle ilgili problemleri var. Sen içini terbiye edemediğin sürece yanlış her şey bu kadar basit değil. Camiye gitmek bir şey değil. Ben topluma kendimi kabul ettirdim. Toplumda beni kabul etti. Ne hissediyorsak onu yaşamamız önemli. İnanmak samimiyet gerektiriyor. Riyakardan müslüman olmaz.

2. İnanmak için somut bir şey mi görmek istiyorsun? Ne gibi? Neden?

Tam tersi inanmak büyük bir tehlike. Aklımla bulamadığım şeye inanırım. İnanıyorum ya da inanmıyorum saçma bir ifade. İman bir risktir. Gerçek bir inanma yok hiçbir zaman son dakikada ne olacağın belli değil özellikle kul olanlarda.

3. Dünya düzeninin nasıl oluştuğunu düşünüyorsun?

Onu bilemiyorum. Bir düzen var. "Tam bir zatı var mıdır?", bilemiyorum. Bir gücün olduğunu bilmiyorum yani aklımla nitelendiremiyorum. Biz bu gücü belki çok üstün hayat tecrübelerinden sonra anlayacağız. Kıyamet yolun sonunda ve kurulmuş senaryo sonucu yaşanan bir şey olmadığını, onun bizim aklımız doğrultusunda oluştuğunu ve somut düzen açıklamasının değerli olduğunu düşünüyorum Pagan mitolojilerinin bile anlamlı olduğunu düşünüyorum.

4. Dünyaya nasıl geldiğini düşünüyorsun?

Bunların cevaplarını bilmiyorum. Bilinebileceğine de inanmıyorum. Sadece sorgularım ve yorumlarım.

5. Öldükten sonra ne olacağını düşünüyorsun? Nasıl? Neden?

Hayır ebedi bir ruha inanmadığım için ölümden sonra bir yaşama inanmıyorum. Öldükten sonra bedenim çürüyecek ve toprağa karışacağım çünkü bilimsel olan bu. Yani doğanın kanunu diyebiliriz. Zaman zaman ölüme mana bulamadığımda korkuyorum. Bir mana çerçevesinde baktığımda ölüm hakkında epistemolojik hiçbir bilgim yok. Ölümden sonra hakkımda korkmuyorum. Ceza varsa görürüm beni asıl korkutan mana yitimi. Beni korkutuyor. Projelerimin yarıda kalmasından korkuyorum. Heideger, "İnsan ölüme giden bir varlıktır." der. Kanser oldun, 15 gün içerisinde gideceksin dense korkum hayata verdiğim mananın yarım kalmasıdır. Manaya dair bir

şeyler var. Bunları yaşamadan ölmek bu yorumla gizlenmiş korkuda olabilir. Güçten düşmekten de korkuyorum. Acı ve sefil olarak ölmekten yani insanca yaşayamamaktan korkuyorum. Öldüğümde müslüman mezarlığında gömülmeyi ve imamın cenaze namazımı kılmasını istiyorum.

6. Hayatı nasıl anlamlandırıyorsun? Neden? Sen hayattan ne bekliyorsun? Hayat senden ne bekliyor? Neden?

İnsanın içinde bir anlam kaynağı olduğuna inanıyorum. Biz bu anlamı okuduğumuz kitaplardan, gelenekten, çevreden bir de kendimiz hayata anlam katıyoruz. Hayata verilecek anlam yaratılacak bir şeydir. Özgürlük dediğim şey budur. Her insanın biricik olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla hayatın anlamını bulup keşfetmek özgürleşmek kalbini, beynini açmakla mümkün. Bu konuda kopya çekmek çok ayıp bir şeydir. Hayatın anlamı hayatın araştırılmasında yatıyor. Her bireyin hayatının anlamı da onun arayışında yatıyor. Burada düştüğümüz sıkıntı ve boşluklar önemlidir. Murathan Mungan, "Biz hüznün peşrevinde muallaktayız." diyor. Bizim kültürümüzde aktif hüzün çok önemli bir kavramdır. Bu rafine edilmiş estetize edilmiş bir ızdırabın ürünüdür. Hüzün bizim kardeşimizdir. Bundan birçok yüce şeyde gördüğüm bir gizli isyanı da anlayabilirim. İsyan ahlakı diye bir şey vardır. İsyan etmezseniz mana kalıplarını daraltıyorsunuzdur. İsyan ederek o kalıplarımı düşünüyorum. Edepli isyanı severim. Sanat, edebiyat, felsefe vb. değiştirilebilir. Silahla değil korkakça bir mantık. Müslüman hüznü bilmiyor. Hüznün trajik yanını çelişkilerle yaşamayı hep önemli diğeri içimize almayı bilemediğimiz için İslamın içindeki birçok güzelliklerden bihaberiz.

Hayat bizden hayatı geliştirmemizi istiyor. Onu güzelleştirmemizi ve adil bir düzen kurmamızı bekliyor. Bende hayattan bunları yapabilecek imkanları sağlamasını istiyorum. Allah beni hayatı güzelleştirecek imkanlarla donatıyor. Allah yerine hayatı da koyabilirsiniz hayatın anlamı serpilme bir çiçek gibi açmak aslında açmadan solmak beni üzer Yunus, "Genç ölenlere gök ekini biçmek gibidir. " diyor. Hayatın florish etmesi çok anlamlı geliyor.

7. Bir sıkıntın olduğu zaman ne yaparsın? Huzur bulmak için ne yaparsın? Neden?

Mana gücü ile sıkıntımdan çıkarım, huzur bulurum. İnsan ya da manevi insan mana gücünü kullanan bir insandır. İnsana duyduğum sevgi ve saygı benim mana gücüm oluşturur. Bunu da düşünerek, sentez yaparak, sorgulayarak yaparım.

8. Acılarını nasıl paylaşıyorsun? Depresyondayken onlarla nasıl baş ediyorsun? Neden?

Acılarımı paylaşırken ya da depresyondayken yine mana gücümü kullanırım. Çünkü bu acılarımı baş etmede bana kolaylık sağlayacağını düşünüyorum. Yine aynı şeklide sorgularım, eleştiririm, sentez yaparım, sorunun kaynağını bulmaya çalışırım ve sorunun üzerine giderek kendi imkanlarım ve durumum çerçevesinde çözmeye çalışırım. Bana mantıklı gelen bu. Yani bulunduğum durumu başka şeylere atfedip ilahi yardım almam.

9. Umudunu korumak için ne yaparsın? Gelecek için umudun var mı?

Umutsuzluk mana verme gücünün kaybıdır. Bir mana patolojisi hastalığıdır. Umutsuzluk bir patolojidir. İslamı da o yüzden seviyorum. İslam mutsuz ve umutsuz olmayı reddediyor. Umut beni şimdiye kadar hep kurtardı. Gelecek çok önemli. Öteki gelecekten geldiği için önemli aynı zamanda gelecekte bir geçmişi getirir. Geleceğe doğru yürüdüğümüzde bulunduğumuz yer gelecek yani gidilecek bir yer.

10. Yaşamın ve yaşamak hakkında ne düşünüyorsun? Nasıl yaşıyorsun? Neden?

Yaşamak her şeye rağmen çok güzel ve yaşamanın her şeye değeceğine inanıyorum. Hayatımızda karşımıza bir çok sorun ve güçlükler çıkmaktadır. Ama önemli olan bu zorlukların üstesinden gelebilmektir diye düşünüyorum.

Bence her sorunun bir çözümü vardır. Sadece içinde bulunulan durum bunu zorlaştırıp bizim görmemizi engelleyebilir. Ben şimdiye kadar isteklerim ve amaçlarım doğrultusunda elimdeki imkanlar dahilinde her şeyi gerçekleştirdim diyebilirim. Yaşamımdan çok memnunum diyebilirim. Bence insanlar istedikleri şeyleri elde edebilirler tabii istekleri imkanlarını aşmıyorsa. Burada önemli olan istemek, umut etmek ve çalışmaktır.

11. Neden yaratıldığını düşünüyorsun? Dünyadaki görevin ne?

Ödev ve sorumluluklarım var. Daha adil dünya olması için görevlerim var. Ama bu bana verilmiş bir ödev değil. Kendi karar verdiğim bir durum.

12. Hümanizm nedir? Hümanist misin? Neden?

Hümanizm, bir ideolojidir. Bir kültürün kendi egoizmini ve hıyarlığını gösteren bir kavram. Tartının bir alternatifi olamaz. Tanrı insana aşkın yanını, arayışını gösterir. Orada insan insani bir şey olamaz. Dinleri de aynı görüyorum. Tanrı aslında sürekli mesajlar veriyor. Ben öyle düşünüyor ve öyle güç alıyorum. Tabii süründürmesi de olabilir.

13. Evrim teorisi nedir? Evrim teorisine inanıyor musun? Neden?

Evrim teorisi, canlıların doğaya uyum sağlayarak gelişmesi, değişmesidir. Açıklama yollarından biridir. Yanlış olabilirler. Ama her teori gibi bir teoridir. Her teoride yanlışlanacaktır. Çok saçma gelmiyor, çok açıklayıcı olarak da görmüyorum, yaratılmış da olabiliriz.

14. Reenkarnasyon nedir? Reenkarnasyona inanıyor musun? Neden?

Reenkarnasyona inanmıyorum, çünkü spiritizma, ruh çağırma ile uğraştım. İnsanın öldükten sonra yok olacağına inanıyorum. Bunlar dediğim gibi farziyeler. Sürekli devam eden bir ruh olmadığına inanıyorum. Kainatta tek olmadığımıza inanıyorum farklı dünyalar olabilir.

15. Din nedir?

Dinin sosyolojik, sosyo- kültürel bir kuruluş olduğunu düşünüyorum. Çıkış itibariyle insanın bir anlam arayışı ve ışığıdır. Yüzyıllardır devem eden bir güçtür. Bana tüm varoluşumuzun sebebi nedir diye sorarsanız, Tanrı'yı kaldırınca amaç ortadan kalkıyor mu işte onun da bilemeyeceğimiz türden bir soru olduğunu düşünüyorum. Muhammed, Einstein vb. çok saygın insanlar. İsa'nın Musa'ya Muhammed'in bir diğerine göre bir üstünlüğünün olduğunu düşünmüyorum. Siyasi bir kuruluşu var. Kendimiz bizzat tecrübe ettiğimizde gerçeklerin farkına varıyoruz. İnsanları kaba dindarlıktan kurtulmaları gerekli dinden değil.

16. İbadet nedir ? Nasıl görüyorsun? Neden?

İbadet, sosyal anlamda hayatın anlamına dinde ve ibadetlerde gören kişilerin yerine getirmesi gereken sosyal kuruluşu olan bir durumdur. Dindar olmak ritüelleri yerine getirmeleri gerekir. İnanan insanların vicdanlarını rahatlatması açısından yapmaları gereken bir durum olarak görüyorum.

17. Dua nedir? Dua eder misin? Neden?

Dua, mana tazelemesi, mana gücünü toparlamadır. Umutsuz olduğumda ve bir beklenti içinde olduğumda daha çok korkularım karşısında hem de Allah'a dua ederim. Dua bir torpil yapma değil, şöyle bir şey: Yarın karşısında beni güçlü kıl, beni hasta etme. Bu yanlış bir şey. Yaşamak borçlu olmaktır. Ben insanlığa karşı borçluyum. Heidegger thinking and thanking yani teşekkür ve tefekkür kavramlarından bahsediyor. Düz bakan şükreder. Bana verilenin karşılığını ödemeliyim. Bence en büyük günahkarlar tembel, korkak, haksızlık yapmaya eğilimli menfaatlerinden başka şey düşünmeyen insanlardır. Bunlar din yoluyla kendilerini kurtaramazlar. Mensubiyetlerinden dolayı bir ayrıcalıkları yoktur. Hıristiyan'ın veya Afrikalının ne günahı var ki cehennemde yansın.

18. Ruh nedir? Ruh hakkında ne düşünüyorsun? Neden?

Ruh, çok gelişmiş bedene sahip olan bir insanın beden fonksiyonuna bağlı olarak geliştirilmiş soyut bir kavramdır. Ben herkesin bildiği ilahi kavram olarak bilinen ruha inanmıyorum. Çünkü ebedi bir ruha inanmıyorum.

19. İyiyi ve kötüyü nasıl ayırt ediyorsun? (Yalan söylemek din için kötüdür, din olmasaydı bunun kötü olduğunu bilebilir miydin?)

Benim kriterim insana olan saygı ve sevgidir. İnsana tapma değil. Din olmasaydı da ayırt ederdim. Dinler toplumu düzene koymak için getirilmiş kurallardır. İyi ve kötü din olsa da olmasa da göreceli kavramlardır. O yüzden yaşadıklarım itibariyle ayırt ederdim.

20. Kader, cennet-cehennem nedir? Bu kavramlara inanıyor musun? Neden?

Kader, alınyazısıdır. Kadere inanırım. Belirlemelerin ve seçmelerin getirdiği bir şey farklı seçmeler farklı belirlenmişlikleri getiriyor.

Cennet, dünyada insanların yaptıkları iyiliklerin sonucu ödüllendirilmek için gidecekleri yerdir. Bana göre cennet, iyi yaşarsan yaşadığın yerdir.

Cehennem, dünyada insanların yaptıkları kötülüklerin sonucu cezalandırılmak için gidecekleri yerdir. Bana göre cehennem, kötü yaşarsan yine yaşadığın yerdir.

Bütün cezaların ve ödüllerin görüleceği yerin dünya olduğunu düşünüyorum. O yüzden bu kavramlara inanmıyorum. İnsanın yaşadığı hayatı güzel kılması da kılmaması da kendisinin elindedir. Yani cenneti de cehennemi de insanın kendisi yaratır diye düşünüyorum.

21. Adalet nedir? Dünyada adalete inanıyor musun? Neden? İlahi adalet hakkında ne düşünüyorsun?

Adaleti insanlar belirleyebilir diye düşünüyorum. Rasyonel ve adil bir dünya düzeni olduğuna inanmıyorum. Dünyadaki düzenin irrasyonel olduğuna inanıyorum. İlahi adalete inanmıyorum. Eğer olsaydı dünyada bu kadar kötülük olmaz, bu kadar insan madur durumda kalmazdı.

22. Başka bir dine inanma ihtiyacı duydun mu? Neden?

Hayır, başka bir dine inanma ihtiyacı hiç duymadım. Hıristiyanlığı çok saçma buluyorum. Budizm, Zenbudizm yollardan sadece birkaçı. Bunların hiçbirin birbirine göre bir üstünlüğü yok.

23. Yaşadığın bazı olayları tesadüf olarak mı görüyorsun yoksa her şeyin bir nedeni olduğunu mu düşünüyorsun? Tesadüf nedir? Mucize nedir? Mucizeye inanır mısın? Neden?

Probabilistik ve strik bir determinizm değil, bu da determinizm yok demek de değil. Mucizelere inanıyorum hayatımda çok önemli rastlantılar oldu. Senaryonun bir parçası olduğuna pek fazla inanmıyorum. O da benim agnostik bakış açımda bir şey. Her şey elimde veya önceden belirlenmiş demiyorum. İnsanların hür iradeleri var, yok değil, bunu aklımla söyleyemiyorum.

24. Bir din yaratmak isteseydin ilk ilken ne olurdu, neyin üzerine temellendirirdin? Ya sonrakiler ne olurdu? Neden?

"Çaresizsin ey insanlar!" mesajı olurdu. Çünkü çaresizliğini bilmeyen bir insan hiçbir şey yapamaz. Bunu bilmeyen bir insan kadar çaresiz bir insan bilmiyorum. Tarihe bakınca hep bunları görüyorum. Mahviyeti de ben böyle anlıyorum. Haddini bil demeyi biz yanlış anlıyoruz. Bu kendini tanı demektir. Biz yanlış anlıyoruz. Benim dinimin bireylerin kendi kendilerine yollarını bulacakları bir din olurdu. Arayanların yolu zihin düzeyleri gelişmiş insanların

yapabileceği bir şey. Bazı şeyleri o anlamda, mesela içki içmeyi anlamlı buluyorum. Dindeki bazı yasaların neden olduğunu da anlıyorum, onları da çok büyük günah olarak görmek çok yanlış geliyor bana. Kullara olan borcumuzu ödemeliyiz. Her türlü üç kağıdı yapıp sonra cennete gitmeyi beklememeliyiz.

25. Ya varsa?

Varsa da benim hayatıma çok fazla bir etkisi olmadığını düşünüyorum. Yani bunları düşünerek yaşamanın bir anlamı yok.

*****

Adı soyadı: Erkek

Yaşı: 1980 doğumlu

Öğrenimi: Üniversite mezunu

Sosyo- ekonomik durumu: İyi, çalışmıyor.

1. Ne zaman ateist olmaya karar verdin? Ateist olmandaki sebep neydi?

Lise 2. sınıfta karar verdim. Aslında ateist olmak karar vermekle alakalı bir durum değil. O sıralar felsefeyle ilgili kitaplar okuyordum. Komünist söylemle ilgili kitaplar. Ailemde dini inançlar ön plana çıkmazdı. Babam da ateist. Fikirlerini bana empoze etme gibi bir durum olmadı. Politzer'i okumamı tavsiye etti. Daha sonra ateist olduğumu fark etmeye başladım. Annemim kendince batıl inançları vardır. Ama dinle alakalı değil. Dedem öldüğünde mevlüt okuttu. Bu yüzden anneme tam ateist diyemem. Karar verme sürecinde bir çelişki yarattı. İlk dönmeye başladığımda akşam yatarken dua ediyordum. Dualarım diyalog şeklindeydi. Tanrı'yı reddetmek ya da Tanrı kavramım yok diye bir şey diyemem çünkü benim bir Tanrı'ya ihtiyacım yok. Tanrı'nın çıkış nedeni insanların kendilerini zor durumda bulduklarında başvurdukları bir şey. Ben önce kendime başvururum. Ateist olmamdaki sebep, okuduğum birçok

kitap ve bilimle ilgilenen bir insan olduğum için. İşlerin dini kitaplarda gibi olmadığını görüyorsun. Sonuçta bu da beni uzaklaştırıyor. Etrafımdaki insanların inançlarını empoze etme gibi bir durumları olmadı. Ateist olmadan önce kuşkuculuk ön planda oluyor. Bir yerden sonra sorgulamayıp inanmaya başlıyorsun. Bilimin de her şeyi çözeceğine inanmıyorum. Benim kendi kişiliğimi oluştururken öğrendiğim bilgiler Tanrı'ya kuşku duymayacağım boyutta olsaydı inanmak zorunda kalırdım. Kur'an'ı okuyan bir insanım.

2. İnanmak için somut bir şey mi görmek istiyorsun? Ne gibi? Neden?

Evet, somut bir şey görmek isterdim. Ufolara inanıp inanmamakla aynı. Bu noktadan sonra Tanrı'ya inanmak için Tanrı'yı görmem lazım. Farklı bir şeylerle ilgilenmiş olsaydım görmeye ihtiyaç duymazdım. Bilimle ilgilenmemden dolayı bazı olguları fark ettim ve inanmayı tercih ettim.

3. Dünya düzeninin nasıl oluştuğunu düşünüyorsun?

Bilimsel olarak big-bang oluştu, gezegenler, galaksiler, sistemler oluştu. Dünya gaz ve toz bulutundan meydana geldi.

4. Dünyaya nasıl geldiğini düşünüyorsun?

Dünyaya biyolojik olarak geldiğimi düşünüyorum.

5. Öldükten sonra ne olacağını düşünüyorsun? Nasıl? Neden?

Başka canlılara enerji sağlayacağım, toprak olacağım, toprak da mineral olacak. Çünkü tamamen maddesel bir şey. Bu doğanın parçası olduğum için, biyolojik çürüme oluyor, hücreler ölüyor. Bu toplumda yaşadığım için beni gömerler.

6. Hayatı nasıl anlamlandırıyorsun? Neden? Sen hayattan ne bekliyorsun? Hayat senden ne bekliyor? Neden?

Doğadaki bir canlı gibi günlük ihtiyaçlarımı karşılıyorum, hayatta kalıyorum, temel iç güdülerimi tatmin ediyorum ve ölümü bekliyorum. Onun dışında da mesleğimi yapıyorum. Çünkü benim sadece kendime değil, insanlığa yüklediğim bir anlam. Herkes öleceğini biliyor. Benden sonra gelecek insanlar beni hatırlasın diye bazı şeyler yapmaya çalışıyorlar. İnsanın mücadele yolu ürettikleriyle, aklıyla olur. Varlığımı sürdürecek ihtiyaçlarımı karşılıyorum. Hayattan beklentim, mücadeleyi sürdürebilmem için kafam ve bedenim sağlıklı olsun. Pek bir beklentim yok. Bunlar yerinde oldukça sonuçları getirileri olacaktır.

Hayat benden ne bekliyor? Onu hayata sormak lazım. Bence bu bizim soramayacağımız bir şey çünkü öyle bir kavram boşlukta kalıyor. Doğum ve ölüm senin dışında olan bir kavram.

7. Bir sıkıntın olduğu zaman ne yaparsın? Huzur bulmak için ne yaparsın? Neden?

Hükmedebileceğim bir sıkıntıysa ya çözerim, sonuna kadar giderim ya da hükmedebileceğim bir sıkıntı değilse hiçbir şey yapmam. Bir şey yapmamın sebebi, varoluş mücadelesi içinde açıklayabilirim. Bir şey yapmama sebebi olarak da gene varoluş sebebi diyebilirim. Bir şey yaptığın zaman kaybedeceğin şeyler kazanacağın şeylerden daha fazladır.

Huzur bulmak için, ailemle beraber olurum. Aile kavramında, aile çocuğuna özen gösterir ve her zaman yanındadır, destek olur. Bunların dışında doğaya açılmak diyebilirim.

8. Acılarını nasıl paylaşıyorsun? Depresyondayken onlarla nasıl baş ediyorsun? Neden?

Acılarımı genelde paylaşmam. Kendim mantıklı bir şekilde çözmeye çalışırım. Çünkü insanın kendi derdini anlatabileceği tek varlık gene insandır. O da senin

gibi çoğu şeyi çözememiş olduğu gibi insanla konuştuğun zaman genelde çözemiyorsun. Birey olarak kendin çözmeye yöneliyorsun. İnsanın doğadaki mücadele şekli düşünme, konuşma ve daha üstünü düşünmedir. Karşındaki insandan daha iyisini düşündüğü olduğu için senin düşünsel açılımın konuşmayla gerçekleşiyor. O yüzden karşı tarafa zayıflığını göstermemek için insanın kendisi çözer. Bu tür kaygılardan sakınacağın bazı durumlar olur. Aile daha farklı roller içindedir. Senin zayıflıkların onlar için üstünlük anı değildir. O yüzden ailenle acılarını rahatça paylaşabilirsin.

Bir kere depresyona girdim. Uyuyamıyordum, panik atak geçirdim. Sebebi Tanrı var mıdır, yok mudur? diye bir çelişki değildi, sadece hayatla mücadele içinde bir tökezleme anıydı. Uyumak için tek çarenin fiziksel yorgunluk sağlamak olduğunu düşündüm. Önce sabahın beşinde çıkıp yürüdüm sonra açık bir marketten içki aldım. Eve dönene kadar onu tükettim. O şekilde hem fiziksel hem de bedensel yorgunluk sağlayıp uyuyabildim. Uzun süreli bir depresyon değildi. Bu yaptıklarım etkili oldu.

9. Umudunu korumak için ne yaparsın? Gelecek için umudun var mı?

Kendi sahip olduğum şeylere bakarım. Nereye gelmişim diye edindiğim değerleri analiz ederim. Basit bir şekilde başka insanlarla karşılaştırırım. Kendimin daha iyi yerde olduğunu görürüm. Hayata pragmatik bakarım. Hayattan zevk aldığım, kendimi iyi hissettiğim noktaları seçerim. Bunları uygulamak için gerekli olan unsurları, ortamı yaratmak için çalışırım. Gelecek için umudum, gelecekte kendimi iyi hissedebileceğim şeyleri yapabileceğime inandığım kadar var.

10. Yaşamın ve yaşamak hakkında ne düşünüyorsun? Nasıl yaşıyorsun? Neden?

Nazım Hikmet'in dediği gibi, "Yaşamak, bir ağaç gibi tek ve hür. . . ve bir orman gibi kardeşçesine". Ben yaşamımda özgür olmak zorundayım. Ama toplumsal ihtiyaçları yadsımadan, toplumun bir parçası olduğunu unutmadan,

yaşamını kendi olmasını istediğin yönde kontrol altına almak, bir yaşama sanatı yani. Buna ulaşmak için insanın edinmesi gereken düşünsel, felsefi, psikolojik edinimler olması gerekiyor ki böyle bakabilsin yaşama. Yaşamım ise; ihtiyacım olan bazı şeyler şu an yaşamımda eksik olsa da göreceli olarak yaşamımdan memnunum. Yaşamın bana getireceklerinden şu ana kadar getirmiş oldukları ölçüde beklentiliyim. Yaşamım içerisinde büyük kararlar almadıktan sonra günlük olan olaylar karşısında yeterli kontrolü sağlıyorum. Hızlı düşünüp uyguluyorum bu tamamen benim istediğim dışında geliştiği için böyle davranıyorum.

11. Neden yaratıldığını düşünüyorsun? Dünyadaki görevin ne?

Yaratıldığımı düşünmüyorum. Varoluş sebebim sadece doğasal oluşumun bir parçasıdır. Yaratılış bazında bir görevim yok. Dünyada bir görevim olduğunu düşünmüyorum. Kendime görev veriyorum ama biri bana görev vermiş diye düşünmüyorum.

12. Hümanizm nedir? Hümanist misin? Neden?

Hümanizm, insan sevgisidir. Ayırt edilen noktalar var. Senin değer yargılarına uyan gerekli toplumsal kurallara benim gerekli gördüğüm kurallara uyan ve benim saygı duyduğum kadar bana saygı duyan insanlara karşı antipatik bakamam. O yüzden tam hümanistim diyemem.

13. Evrim teorisi nedir? Evrim teorisine inanıyor musun? Neden?

Evrim teorisi, dünyadaki tüm canlıların bilimsel çıkarımlara dayanan bir oluş döngüsünün anlatımıdır ve bir teoridir. Yeteri kadar mantıklı buluyorum. Canlılar birbirlerinden oluşmuşlar. Başka canlılar nasıl evrimleşerek bu duruma geldilerse bu insan içinde geçerli bunu ispat edecek yeterli bulgular var.

14. Reenkarnasyon nedir? Reenkarnasyona inanıyor musun? Neden?

Reenkarnasyon, insanların tekrar dirildiğine inanan bir Pagan görüşü. Hayır inanmıyorum çünkü çok saçma. İnsan bir kere ölür, ruh yoktur. Ruh olmadığı için de başka bir bedende dirilmesi söz konusu değil.

15. Din nedir?

Din, toplumsal işleyişi düzenleyici kurallar bütünüdür. Dinin Tanrı öğretisine inanmamakla beraber dinin insanın yaşayışını kolaylaştırıcı özelliklerinden dolayı bazı iyi yönleri vardır. Bu özellikler genellikle temel kurallardır. Musa'nın 10 emri gibi. Toplum işleyişini düzenleyici unsurlar. Dürüst, ahlakı, faziletli, adam gibi adam olmak. Bana bunları din değil toplum, aile, arkadaşlar okul vs. sağlamış olur. Toplumun bu tür edinimlere sahip olması içinde din önemli bir kaynaktır. Peygamberler akıllı insanlar. Toplumlarının iyiye gitmesi için, ahlak için kafa yormuş insanlar.

16. İbadet nedir ? Nasıl görüyorsun? Neden?

İbadet, Müslümanlık inancında namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek, zekat vermek, kelime-i şahadet getirmektir. Hıristiyanlıkta doğan çocuğu vaftiz etmek, kiliseye gitmektir. Bence ibadet hayattan zevk almaktır. Benim inancıma göre gereksiz görüyorum. Yapsınlar ben karışmıyorum ve hoş görüyle karşılıyorum.

17. Dua nedir? Dua eder misin? Neden?

Dua, Allah'a ihtiyacın olduğu zaman onunla iletişime geçmen için kullandığın kelimeler dizini. Normal bir insanla konuşmak gibi bir diyalog şeklidir. Dua etmem. Olmuş değiştiremeyeceğin konu ve olaylar hakkında bir kontrolün kalmadığı için gerek pişmanlık gerekse üzüntü, endişe sebebiyle ihtiyaç duyulan ve bu ihtiyacı Allah'a başvurarak tatmin etmek için kullanılan bir araç. Gelecekte yaşanacak bu tür konu ve olayların oluşmasını engellemek için

kullanılan bir çeşit güvence sigorta, teminat olarak da görülebilir. Duaya ihtiyacım yok. Her işi bu dünyada halledebilirim diye düşünüyorum.

18. Ruh nedir? Ruh hakkında ne düşünüyorsun? Neden?

Ruh, dini inançlara göre bedenden ayrı insanın hayattaki kontrolünü sağlayan özüdür. Bu tasarıma göre insan bedeni değil ruhu yaşar. Bu madde bağlamında çok mantıksız bir çıkarımdır çünkü bizim hayatla bire bir temasta olmamızı sağlayan hislerimizi oluşturan bedenimdir, maddesel bir varlıktır. Ruhu mecazi anlamda düşündüğümüz zaman insanın duyguları, hissettikleri konu ve oluşlar hakkındaki bir şekil olarak görülebilir. Ama benim çıkarımım bu duygu ve düşüncelerde somut olarak maddesel, kimyasal açıklamaları olan oluşlardır. Hayatta her sonucun bir nedeni vardır. Oluş sebebi vardır. Ama bazen bu sebepleri bilemeyiz. Bu yüzden de yaşadığımız, ait olduğumuz doğanın dışında kurgulara yöneliriz. Cevaplanmamış bu tür sorulara karşılık bu yüzden de zaten ruhu ve Tanrı'yı yaratmış oluruz. Ruha inanmıyorum.

19. İyiyi ve kötüyü nasıl ayırt ediyorsun? (Yalan söylemek din için kötüdür, din olmasaydı bunun kötü olduğunu bilebilir miydin?)

Dinlerin çıkış noktası bu tarz şeylerin kötü olduğunu fark etmiş olmaları olduğu için bu tür öğretilere ihtiyaç duyulmuş eğer ki ben doğduktan önce bir toplumu şekillendiren öğretiler olmamış olsaydı bil ki insanın maddesel olarak acı çektiği, kendini zayıf hissettiği noktaları maddesel bir şekilde algılayacaktı. İnsan yaşam mücadelesi sırasında zayıf olduğu noktalardan uzaklaşmaya çalışıyor. Zayıf olduğu noktalar acıya neden oluyor. Bu bağlamda da acı insan beyninde kötü olarak algılanıyor. Bu yaşayış düzeninde bu türden konularla karşılaşılacağı için insan bu tür çıkarımlara kendisi de varacaktır. Ama geç olacaktır.

20. Kader, cennet-cehennem nedir? Bu kavramlara inanıyor musun? Neden?

Kader, insanın alın yazısıdır. Allah tarafından insanların önceden nasıl ve ne şekilde yaşayacaklarına dair bir yoldur. İnsanla ilgili tüm oluşlar, kader denen Tanrı yetisine bağlıdır. Ben kader diye bir şeye inanmıyorum. Önceden belirlenmiş bir yazgı olsa yaşamanın pek bir anlamı olmazdı. Hayatına son veriyorsan da kaderinin bir parçası, olurdu anlamsız saçma olurdu.

Cennet, insanlar öldükten sonra Allah'ın buyurduklarını yapanların gideceğine inanılan yerdir. Ölümden sonra dünyadan başka gidecek bir yere inanmadığım için cennet kavramım bu şeklinde yok.

Cehennem, insanlar öldükten sonra Allah'ın buyurduklarını yapmayanların gideceğine inanılan yerdir. Aynı sebepten dolayı inanmıyorum.

21. Adalet nedir? Dünyada adalete inanıyor musun? Neden? İlahi adalet hakkında ne düşünüyorsun?

Adalet, insanların oluşturduğu toplumsal kuralların gerektirdiği ölçüde insanların kendilerine düşen haklarını koruyan bir sistem. Adaleti insanlar oluşturduğu için genelde güçlülerin yanında yer alır. Toplum dışında insanın kendi bireysel işleri, düzenleri için uyguladığı bir adalet olduğuna da inanmıyorum. Her insanın oluşturduğu kendi adalet sistemi referans olarak toplumsal adalet sisteminin öğretisini kendine referans olarak alır. Tanrı'ya inanmadığım için ilahi adalete inanmıyorum.

22. Başka bir dine inanma ihtiyacı duydun mu? Neden?

Bir ara Şamanizm'e sempati duymuştum çünkü birden çok Tanrı vardı ve sen istediğini, kendine en uygun olan Tanrı'yı seçebiliyorsun.

23. Yaşadığın bazı olayları tesadüf olarak mı görüyorsun yoksa her şeyin bir nedeni olduğunu mu düşünüyorsun? Tesadüf nedir? Mucize nedir? Mucizeye inanır mısın? Neden?

Tesadüf, zamanda oluşan seni hayrete düşüren, şaşırtan beklenmedik bir olaydır. Mucize, doğa yoluyla açıklayamayacağın olaylar. Mucizeye inanmıyorum. Hayatımda yaşadığım olayları kimi zaman tesadüf kimi zaman neden sonuça bağlıyorum. Benim kontrolüm içinde olan olaylar neden sonuçtur.

24. Bir din yaratmak isteseydin ilk ilken ne olurdu, neyin üzerine temellendirirdin? Ya sonrakiler ne olurdu? Neden?

Bir din yaratmayı hiç düşünmedim. Çünkü buna gerek olmadığını düşünüyorum.

25. Ya varsa?

Varsa sağlık olsun. Eğer varsa sonuçlarına katlanmaya hazırım yeter ki bu hayatta beni rahat bıraksın.

YORUM

1. Ateist oldukları zaman, ateist olmalarındaki sebepler

Yapılan görüşmelerin sonucunda, ateistlerin ateist olmalarına karar verme süreçlerinin olmadığı ve bu süreçlerde her hangi bir çelişki yaşamadıkları, ateist oldukları zamanın da ergenlik dönemine rast geldiği görülmüştür.

"Çocuk doğduğu zaman dini duygulara sahip değildir. Psikologlar yeni doğmuş bir çocuğu, beşeri olmaktan ziyade hayvana yakın bir varlık olarak kabul ederler. Çocuk beşeri varlığını kuvveden fiile çıkaracak yetenekte değildir." (Armaner, 1981, s. 177) "Dindar bir kimse, anlaşılması kolay olmayan bazı dini semboller üzerinde düşünürken Allah kavramını da zihninde canlandırmak ister. Bu canlandırma, onun en anlamlı ve en kuvvetli duygu ve tecrübelerine dayanılarak yapılır. Başlangıçta ana-baba sembolü ve ilişkileri çocukta ne kadar güçlü olursa etki de o kadar büyük olur. Çünkü çocuk bu ilişkilerin etkisi altında kalarak Allah kavramını zihninde yaratır. İnsanların zihninde bulunan Allah kavramı birbirinden farklıdır." (Armaner, 1981, s. 180)

"Ergenlik öncesi kişi Allah'ı şahıslaştırma dönemine girer. Bu dönemde Rab Allah, kurtarıcı Allah, baba Allah temaları üzerine daha çok önem verilir. Ergenlik döneminin ilk yıllarında özellikle 12-14 yaşları arasında soyut düşünme kabiliyetinin gelişmeye başlaması ve okulun, çevrenin de tecrübelerinin yardımıyla, ergende çevresindeki olayları tetkik etme, her şeyin hakikatini anlama, problem tahlilleri ve üst seviyede genellemeler yapma becerisi meydana gelir. Bu aynı zamanda tabiat üstü dini, metafizik konuları düşünmesini de sağlar.

Din psikolojisi açısından ergenlik dönemi hem "dini uyanış ve dine dönüş" hem de "dini şüphe ve kararsızlık" dönemi olarak bilinir. Ergenin içinde bulunduğu dini kültür ve geleneğin etkisi de dini gelişimde önemli bir yer tutar. Ergendeki bağımsızlık duygusunun uyanması, anne-babanın

düşüncelerinin, önceden öğrenilen ve itirazsız kabul edilen pek çok şeyin tetkik edilmesine ve tenkitçi bir tutum geliştirmesine sebep olur. Bu sebeple ergen, anne-babası ile olan ilişkilerinde çatışmalı bir durumla karşılaşır. Bunun sonucunda da her türlü otoriteye isyan etme arzusu belirir." (Kula, 2001, s. 50-51-53)

"15-16 yaşları şahıslaştırma dönemidir. Ergenin şahıs olarak düşündüğü Allah ahlaki ve günlük hayata ait zorluklarında onu koruyan, ihsanda bulunan bir Allah'tır." (Fırat, 1981, s. 583-585) "15 yaşına doğru şüpheler azalmaya başlar. 16-17 yaşına doğru şüpheler yatışmıştır, ergen tercihini yapmıştır. Daha sonra şüpheler yeniden görünür, fakat daha ziyade zihnidirler. Fakat ergenlikten sonra inanan genç, daha serbest olarak varlığın manasına kafa yorar. Dünyanın zihni sentezini yapmaya başlar. Kendi merkezinden daha sapmış ve daha önce bilinçle beşeri topluma bağlanmış olarak o, kendi kendine, ona anlatılan çeşitli hayat görüşleri üzerine, dine ait imanın beşeri zorunluluğu üzerine, müesseseleşmiş bir dinin manası üzerine sorular sorar. Fakat bir bölümü de, dini tamamen reddederek ateist veya agnostik olurlar." (Kula, 2001, s. 56) "İnsan, şahsi ve aşkın gayesi içinde bilinen gerçek dini imana 30 yaşlarına doğru ulaşır." (Fırat, 1981, s. 591)

Konuşulan ateistlerin ateist olmalarındaki sebepler içerisinde; dualarının kabul olmadığını görmeleri, öğrendikçe uzaklaşmaları, yaşayarak öğrenmek istemeleri, hayatı hissedebildikleriyle ve bildikleriyle yaşamaları olarak belirtilmiştir. Bunların dışında verilen kültürün yanlış olduğunu düşünmelerinin yanı sıra çevrelerinde bulunan tutucu insanların olduğunu ve bu insanların inanç konusunda düşüncelerini kendilerine empoze ettiklerini, inanan insanların inandıkları durumlara ters düşen hareketlerde bulunduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, Müslümanlığın yaşanılan zamana uyum sağlamadığını ve Müslümanlığın sadece oluştuğu zamanın koşullarına uygun olduğunu belirtmişler, Müslümanlığa karşı tepki duyduklarını, okudukları bazı kitaplardan etkilendiklerini, dinle ilgili olan her şeyin masal gibi geldiğini, inanan insanların dini kendilerine karşı kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bazı ateistlerin anne ya da babalarının ateist olmasından dolayı, direkt olarak etkilenmemiş olsalar da bazı durumlarda etkilendiklerini söylemişlerdir.

Ateistlerin ateist olmalarındaki sebeplerle aşağıdaki faktörlerle benzerlik gösterdikleri görülmüştür. “Ergende dini şüphe ve bunalımların doğmasında rol oynayan faktörleri şu şekilde sıralamak mümkündür. 1) Bağımsızlık duygusunun uyanmasıyla, her türlü otoriteyi reddeden isyankar eğilim; yetişkinlere olan güvenin sarsılması 2) Hayatın anlamsızlığı, mantıksızlığı duygusunun güçlü etkisi 3) Dini eğitim yetersizliği sebebiyle, uygunsuz ve başarısız bir dini sosyalleşme durumunun ortaya çıkması 4) Günlük hayat olayları ve ilmî teorilerle, dinî bilgi ve duygular arasında bir anlamsızlık ve çelişki görülmesi 5) Dindarların ve din görevlilerinin bazı yanlış tutum ve davranışları 6) Din konusunda rehbersizliğin olması” (Hökelekli, 2002, s. 39)

“Birçok insanın dininin, inancının gelişiminde en önemli etkenlerden biride insanların yaşadıkları kültürdür. Bunun yanı sıra, çevremizdeki insanlar neye inanıyorlarsa, biz de ona inanma eğilimindeyizdir ve kişiliğimizin biçimlendiği sıralarda dinlediğimiz kişilerin bize dünyanın doğasıyla ilgili söylediklerini gerçek olarak kabul etmeye de yatkınızdır.” (Peck, 1999, s. 197)

2. İnanmak için somut bir şey görmek istemeleri ve nedenleri

Yapılan görüşmelerin sonucunda, ateistlerin inanmak için somut bir şey görmelerine ihtiyaçları olmadığı görülmüştür. Somut bir şeylerle karşılaştıkları anda düşüncelerinin değişmesinden korktuklarını, her hangi bir inanca ya da dine gerek duymadıklarını, Tanrı’nın bir enerji olduğu kanıtlansa Tanrı’yı bileceklerini, bu durumun da hissetmeyle alakalı olduğunu ifade etmişlerdir. İnanan insanların sığınacak, güvenecek bir şeye ihtiyaç duymalarından dolayı somut bir şey görmek istediklerini söylemişlerdir. İnanmak için somut bir şey gerekiyorsa bunun her şekilde olabileceğini ve bazı şeyleri ilk ağızdan duymak istediklerini ifade etmişlerdir.

“Allah düşüncesinin neden ve nasıl doğduğu hakkında çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Bu düşüncenin ilkel kavimler arasında efsanelerle karışık bulunduğunu söyleyenler olmuştur. Allah’ın varlığının ispatlanması ise felsefi

düşünceler ve tek Tanrıcı dinlerle başlamıştır. Kur'an'da kâinatın yaratılışına dikkatler çekiliyor. Canlıların çift yaratılışları, göklerin katları, suların akışı, gece ve gündüzün oluşu Allah'ın varlığına delil olarak gösteriliyor. Düşünen insanlar için gece ve gündüzün birbiri ardından gelmesinde dünya ve yıldızlar âlemin yaratılmasında, denizlerde, deniz hayvanlarında rüzgârlarda Allah'ın varlığına dair deliller olduğu belirtiliyor." (Çubukçu, 1983, s. 9-10-13)

3. Dünya düzeninin oluşumu hakkındaki düşünceleri

Yapılan görüşmelerin sonucunda, ateistlerin dünya düzeninin oluşumunu tamamen bilimsel bir şekilde açıkladıkları görülmüştür. Bir şeyin başlangıcının ve sonunun olmasının insanın düşüncesi ve algısıyla alakalı olduğunu, dolayısıyla bu düzenin de maddeden ve hareketlilikten kaynaklandığını belirtmişlerdir. Bu durumun sebebini de, enerjiye, doğanın kanununa, zıtlıklara ve Big - Bang'e bağlamışlardır.

Dünya düzeninin oluşumunu bilimsel olarak ispatlara dayandıran ve açıklayan bilim adamlarıyla ateistlerin görüşlerinin ortak olduğu görülmüştür. Ateistler dünya düzeninin oluşumunu ilahi nedenlere dayandırmadıklarını ifade etmişlerdir.

"Evren (Kainat); gözlemlenen ya da düşünülen maddenin ve enerjinin tümünü içeren sistemdir. Bundan yaklaşık 15-20 milyar yıl önce tüm elementlerin küçük hacimde sıkıştığı bir varlık, aniden patlayarak (Big-Bang) genişlemeye başlamış ve içinde yine ağırlıklı olarak hidrojen olmak üzere diğer elementlerinde bulunduğu gaz kümesi meydana getirmiştir. Bu gaz kümesi aynı şekilde patlayarak genişlemeye devam etmektedir. Son derece yüksek sıcaklıkta bulunan kümede, yoğunlaşma sonucu merkeze doğru çeken bir güç oluştuğu gibi, ekseni çevresinde dönmesi nedeniylede itici bir güç daha oluşmuştur. İtici gücün etkisiyle dönme hızı gittikçe artan kümeden parçalar ayrılmakta, ayrılan bu parçalar çeken güç etkisi ile tekrar yoğunlaşmakta, yoğunlaşan kümeden itici kuvvet yeniden parçalar ayrılmakta böylece genişleme sürmektedir. Ayrılan her parça yoğunlaştığında bir yıldız

oluşturmaktadır. Güneş, sınırsız olan evrende yıldızlar ve bulutsular topluluğu içinde genel çekimle bir arada tutulan milyarlarca yıldızdan biridir. Dünyamızda dört buçuk milyar yıl önce güneşten ayrılan ve onun çekiminde bulunan bir gezegendir. Dünyamız güneşten ayrıldıktan sonra soğuması ve yoğunluğunun artması sonucu kabuk bağlamış, bu kabuk birçok etkenler altında bazı yerlerde çukurlu bazı yerlerde ise tepeli şekiller almış, sıcaklık derecesinin azalması ile havadaki bulutlar yağmur şeklinde yeryüzüne inip çukurları doldurmuş, yer yaşanmaya uygun hale gelir gelmez de ilk canlılar ortaya çıkmaya başlamıştır. Aslında Tanrı inancı bulunan diğer dinlerde de evrenin kendi hayal ettikleri Tanrı tarafından yaratıldığı inancı egemendir." (Bingöl, 1995, s. 1-2-3)

Ateistlerin her hangi bir Tanrı, dolayısıyla buna bağlı olarak din inançları olmadığından dolayı evrenin oluşumuna dinsel yönden değil tamamen bilimsel yönden bakmayı tercih ettikleri görülmüştür.

"Dinsel yönden de evrenin oluşumu ağırlıklı biçimde ilahi dinlerde açıklanmıştır. Özellikle evrenin Tanrı tarafından altı günde yaratıldığına dair Tevrat'ın Tekvin bölümünün 1, 2 ve 3. bablarında geniş açıklamalar vardır. Tevrat'ı doğrulayan Kur'an dahi evrenin Tanrı tarafından altı günde oluşturulduğunu çeşitli ayetlerinde açıklamıştır." (Bingöl, 1995, s. 102)

4. Dünyaya gelişleri hakkındaki düşünceleri

Konuşulan ateistler, dünyaya tamamen biyolojik nedenlerden dolayı geldiklerini, bu durumun da tesadüflere dayandığını yapılan görüşmelerde ifade etmişlerdir. Bu görüşlerin bilimsel çalışmalarla da benzerlik gösterdiği görülmüştür.

"Ovumu (yumurtalık) hangi spermin dölleyeceğine hiçbir ilahi kuvvet veya bilimsel yasa değil sadece rastlantı karar vermektedir. Erkeğin 44 + XY ve kadının 44 + XX şeklindeki kromozomlarının yarısından oluşan üreme

hücreleri bir araya gelince yine 44 + XX veya 44 + XY kromozomlu yeni zigot oluşur.” (Ertunç, 2000, s. 108)

5. Öldükten sonra ne olacakları hakkındaki düşünceleri ve nedenleri

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistler, beyin öldüğünde insanın da öleceğini söylemişlerdir. Öldükten sonra bedenlerinin çürüyeceğine ve toprağa karışacağına inandıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumun sebebini de tamamen bilimsel olarak açıklamışlardır. Bu görüşlere bağlı olarak ateistlerin ahiret inançlarının olmadığı anlaşılmıştır.

6. Hayatı anlamlandırmaları, hayatın ateistlerden beklentileri ve ateistlerin hayattan beklentileri ve nedenleri

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistler, bir ödül beklemeden kendileri için yaşadıklarını, her gün zevk alacak bir şeyler bulup bundan keyif aldıklarını, istedikleri şeyleri yaptıklarını, hayatlarını istedikleri gibi yaşadıklarını, başkalarının hayatını anlamlandırarak kendi hayatlarını anlamlandırdıklarını söylemişlerdir. Ayrıca insanlar için bir şeyler yaptıklarını, varlıklarıyla insanları mutlu ettiklerini, doğanın sunduğu veriler kadar hayatlarına anlam yüklediklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra kendine olan güvenlerinin hayatı anlamlandırmada etkili olduğunu belirtmişlerdir. Tanrı’nın değil insanın kendisinin her şeye kadir olduğunu söylemişler, belli sorumlulukları alarak ve hayatı geçindirecek kadar maddiyata sahip olmak istediklerini ifade etmişlerdir.

Hayatın ateistlerden beklentisi, çocuklarına karşı olan sorumluluklarını yerine getirmeleri, geçmiş için pişmanlık duymaktansa müzik adına bir şeyler yapmaları, umutlu olmaları, bir amaç uğruna mücadele etmeleri, hayata karşı sorumlu olmaları, yardıma ihtiyacı olanlara yardım etmeleri, hayata katkıda bulunmaları, istedikleri şekilde yaşamaları, fırsatları değerlendirmeleri, hayatı

geliştirmeleri ve adil bir düzen kurmaları gerektiğini ifade etmelerinin yanı sıra bazı ateistlerin hayatın kendilerinden bir şey beklemediğini, hayatın buna hakkı olmadığını belirtmişlerdir.

Ateistler hayattan, geçindirecek kadar maddiyata sahip olmayı, hayattan zevk alarak iyi bir yaşam sürmeyi, huzurlu, mutlu, sağlıklı ve başarılı olmayı, hayatın kendisine adil davranmasını, yaptıklarında engel olmamasını, hak ettiklerini karşılamasını, dinamik olmasını ve engellenmemesini, kendilerine imkan sağlamasını istediklerini ifade etmişlerdir.

Birçok psikolog ve felsefe düşünürünün ateistlerle ortak görüşlere sahip oldukları görülmüştür.

Adler'e göre; "Anlamlandırma işinin nasıl olup bittiğini, bunun insanın davranış ve yazgısını nasıl etkilediğini bilmenin insan toplumunun esenliği için nasıl bir yarar sağladığı, fizyoloji ve biyolojinin değil, psikolojinin bir konusunu oluşturur. Adler "Yaşamın anlam ve amacı" adlı kitabında hayatı anlamlandırmaya dair şunları demiştir. Ne kadar insan varsa hayatın anlamına ilişkin o kadar çok görüş vardır. Hiç kimsenin hayatının anlamı kusursuz ve doğru değildir. Her insan özellikle kendisini bekleyen ödevlerin üstesinden gelmek durumundadır. Söz konusu ödevler onun için gerçeği oluşturur. İnsanın karşısına çıkan bütün sorular bu ödevler doğrultusundadır. İnsan her gün kendisine kafa tutan ve meydan okuyan bu sorulara çözümler arayıp bulmak zorundadır. Bulduğu çözümler de hayatın anlamından ne anladığını ortaya koyar. Bu ödevlerden biri, insanın başka yerde değil dünya denilen gezegende yaşamasından kaynaklanır. İnsan yaşadığı bu yerin insana sunduğu sınırlamalar ve olanaklar çerçevesinde kendini geliştirmek durumundadır. Ayrıca, yeryüzündeki bireysel yaşamını sürdürebilecek ve insanlığın yarınını güven altına alabilmek için bedensel ve ruhsal bakımdan geliştirmesi gerekir. Hayata verilen anlam kişisel nitelik taşır. Amaçlarına erişildiği zaman bundan yararlanacak olan yine insanın kendisidir. Başarı yolunda çaba harcamalarının amacı, kişisel bir üstünlük ele geçirmekten başka bir şey değildir. Kazanılan zafer sadece kendisi için bir anlam taşır. Hayatın anlamı konusundaki bütün doğru görüş ve düşüncelerin belirleyici özelliği, onların genel geçer nitelik

taşımasıdır. Hayata verdiği anlama uygun olarak bir şey yapmak isteyen ve tüm çabasını bu amaca yönelten insan, yapacağı iş için fiziksel ve ruhsal bakımdan en iyi durumda olacaktır.” (Adler, 2000, s. 8-9-12-13-14-16)

Victor E. Frankl “İnsanın Anlam Arayışı” adlı eserinde yaşamın anlamına değinmiştir. Frankl’a göre; “Yaşamın anlamı insandan insana, günden güne, saatten saate farklılık gösterir. Bu nedenle önemli olan, genelde yaşamın anlamı değil, daha çok belli bir anda bir insanın yaşamının özel anlamıdır. Kişinin soyut bir yaşamın anlamı arayışına girmemesi gerekir. Herkesin yaşamda özel bir mesleği veya uğruna çaba harcanacak bir misyonu, yerine getirilmeyi bekleyen somut bir görevi vardır. Yaşamdaki her durum insana meydan okuduğu ve çözülecek bir sorun getirdiği için, yaşamın anlamı sorunu gerçekte tersine çevrilebilir. Nihai anlamda kişinin, yaşamın anlamının ne olduğunu sormaması, bunun yerine sorulan kişinin kendisi olduğunu kavraması gerekir. Tek kelime ile her insan yaşam tarafından sorgulanır ve herkes, sadece kendi yaşamı için cevap verirken yaşama cevap verir; sadece sorumlu olarak yaşama karşılık verebilir. Bu nedenle logoterapi insan varoluşunun özünü, sorumlulukta görmektedir. Logoterapiye göre; yaşamın anlamını üç farlı yoldan keşfedebiliriz: 1) Bir eser yaratarak ya da bir iş yaparak 2) Bir şey yaşayarak ya da bir insanla etkileşerek 3) Kaçınılmaz acıya yönelik bir tavır geliştirerek.

Kişi, hizmet edeceği bir davaya ya da seveceği bir insana kendini adayarak ne kadar çok kendini unutursa, o kadar çok insan olur ve kendini de o kadar çok gerçekleştirir. Kendini gerçekleştirme denilen şey, hiç de ulaşılabilir bir şey değildir. Bunun da basit bir nedeni vardır: Kişi buna ulaşmak için ne kadar çok uğraşırsa, bunu da o kadar çok kaçıracaktır. Başka bir deyişle, kendini gerçekleştirme, sadece kendini aşmanın bir yan ürünü olarak olasıdır. Yaşamın, her koşulda, hatta en kötü koşullar altında bile potansiyel olarak var olduğunu varsayar. Bu da sonuç itibariyle insanın, yaşamın olumsuz yanlarını olumlu ya da yapıcı şeylere yaratıcı bir yoldan dönüştürme yetisine sahip olduğunu varsayar. Başka bir deyişle belli bir durumda önemli olan, en iyisini yapmaktır. Mutluluk aranmaz; ortaya çıkması gerekir. İnsanın “mutlu olmak” için bir nedeni olmalıdır. Ne var ki bu neden bulunduktan sonra mutluluk

otomatik olarak gelir. Gördüğümüz gibi insan, mutluluk arayışında değildir. Belli bir durumda yapısal ve uykuda olan potansiyel anlamı gerçekleştirmek yoluyla mutlu olmak için neden aramaktadır. Bir bireyin anlam arayışı başarılı olduktan sonra bu onu mutlu kılmakla kalmaz, ona acıya başa çıkabilecek bir yeti de kazandırır.” (Frankl, 1995, s.97-98-99)

Geçtan’a göre ise, “Dünya ancak insanın onu oluşturduğu biçimiyle bir anlam taşır. Kendisine yarattığı bu dünyada, insan kendi yaşamından sorumludur. Yalnızca eylemleri için değil, eyleme dönüştürmedikleri için de. Dolayısıyla, yalnızca yaptıklarımızın değil, görmezlikten geldiklerimizin de sorumluluğu bize aittir.” (Geçtan, 1996, s. 135)

“Heidegger, insanın iki farklı biçimde varolduğunu görüşündedir. 1) varoluşun “dalgınlık” durumu 2) varoluşun “farkındalık” durumu.

İnsan, varoluşunu “dalgınlık” durumunda yaşarken, şeyler dünyasıyla birlikte olur ve kendisini yaşamın günlük olayları içinde bırakır. Böyle zamanlarda, insanın düzeyi alçalır, rastgele konuşmalarla vakit geçirir ve “ötekiler” in dünyasında kaybolur. Günlük yaşama teslim olan böyle bir insan, şeylerin yalnızca “nasıl” olduğuyla ilgilenir.

Varoluşun dalgınlığını yaşayan kişi, günlük bir yaşam sürdürür. Heidegger bunu “otantik olmayan” varoluş olarak nitelendirir. Böyle bir varoluşta insan, yaşamına sahip çıkabileceğinin ve yönlendirebileceğinin farkında değildir. İçinde yuvarlanıp durduğu ve seçimlerini yapmadan sürüklendiği bir dünyada yaşar.

Varoluşun farkındalık durumunu yaşayan insan, şeylerin nasıl olduğuyla değil, “olmakta olması”yla ilgilenir. Heidegger’in deyimiyle “otantik” yaşayan böyle bir insan, kendini var etmiş ve var etmekte olduğunun farkındadır, sınırlarını ve imkânlarını olabildiğince genişletmeye çalışır, mutlak özgürlükle ve hiçe indirgenme riskiyle yüzleşir. Bunlarla yüzleşmenin anksiyetesini de yaşar, ama ancak böyle bir varoluşun içinde kendini değiştirme gücünü bulur.” (Geçtan, 1996, s. 170-171)

Özdoğan, “Dindarlıkla İlgili Bazı Faktörlerin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi” adlı doktora tezinde, insanın kendini gerçekleştirme

sürecinde, hayatı anlamlandırmanın önem taşıdığını belirtmiştir. "Kişinin kendi yaşamında bir anlam bulma arayışı, insandaki temel güdülendirici güçtür. Bu anlam, sadece kişinin kendisi tarafından bulunabilir oluşuyla ve böyle olması gereğiyle, eşsiz ve özel bir yapıdadır; ancak o zaman bu, kişinin kendi anlam istemini doyuran bir önem kazanabilmektedir. Kişisel anlam sistemi, büyük ölçüde sosyalleşme süreci içinde öğrenilir, kişi hiçbir şey olmadan kişisel anlam sistemini kuramaz. Kişisel anlamlandırmalar insanın kendisi için en iyi rehberdir. Onlar vicdanımızın az duyulan sesleridir. Kişinin hayatının anlamının ne olduğunu sormaması, bunun yerine sorulan kişinin kendisi olduğunu kavraması gerekir. Gerçekte önemli olan hayattan ne beklediğimiz değil hayatın bizden ne beklediğidir." (Özdoğan, 1995, s. 122-123)

Fromm'a göre, "İnsan hayatının amacı, mutluluktur ve mutluluk da, sıkı sıkıya, erdemli olmaya, erdemli yaşamaya bağlıdır." (Fromm, 1999, s. XL)

7. Sıkıntılı oldukları zaman yaptıkları, huzur bulmak için yaptıkları ve nedenleri

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistler, sıkıntılı oldukları zamanlarda düşünmemek için içki içtiklerini, hırslarını kendilerinden ya da başkalarından çıkartmak için duvarlara yumruk attıklarını yani kendilerine fiziksel olarak zarar verdiklerini, öfkelendiklerini, somut olarak sıkıntılarını dağıtacak bir şeyler aradıklarını ve başka şeylerle ilgilendiklerini söylemişlerdir. Bunların dışında; film seyrettiklerini, ateri oynadıklarını, sıkıntılarını sevdiği insanlarla ya da etraflarındaki herhangi birileriyle paylaştıklarını, sıkıntılı oldukları dönemde kendilerini rahatlatan işler yaptıklarını, sıkıntının üzerine gittiklerini ifade etmişlerdir. Hareket halinde olmanın kendilerini rahatlattığı için bisiklete bindiklerini ayrıca sıkıntılı dönemle alakalı olmadığı için kafalarında nostalji yaşadıklarını, bu dönemde her konuda çok üretken olduklarını, gitar veya flüt çaldıklarını, müzik dinlediklerini, sıkıntıyı unutmak amaçlı uyuduklarını ve kitap okuduklarını belirtmişlerdir.

Bunun dışında huzur bulmak için, uzun yürüyüşler yaptıklarını, resim yaptıklarını, huzur buldukları her şeyi bünyelerine kattıklarını, sevdikleri insanlarla sevdikleri şeyleri yaptıklarını, hayal ettiklerini, doğaya açıldıklarını ve doğadan faydalandıklarını; bunun içinde bazen gün doğumunu seyrettiklerini söylemişlerdir. Ayrıca insani ilişkiler geliştirdiklerini, insanlara yardım ettiklerini, uyuduklarını, müzik dinlediklerini, kitap okuduklarını ifade etmişlerdir. Evde güler yüzle karşılanmaları, çocuklarını mutlu görmeleri ve onlarla vakit geçirmek istemeleri huzur bulmalarına bir etken olarak ifade edilmiştir.

“Kaygı- hayattaki baskıların uyandırdığı sıkıntı- bir hastalığın başlangıç ve iyileşme süreciyle bağlantısı bilimsel olarak en iyi kanıtlanmış olan duygudur. Kaygı bir tehlikeye karşı hazırlanmamıza yardımcı oluyorsa iyi bir hizmette bulunuyor demektir. Ancak modern yaşamda kaygı çoğunlukla ölçüsüz ve yersiz oluyor; sıkıntı, zaten katlanmak zorunda olduğumuz durumlar karşısında, ya da zihnimizde yarattığımız gerçek olmayan tehlikeler yüzünden ortaya çıkar. Tekrarlanan kaygı nöbetleri, stresin yüksek düzeylere ulaştığını belirtir. Stres ve kaygıyla, hastalıklara karşı direnç eksikliği arasındaki bilimsel ilintinin derecesi daha çok geleceğe dönük çalışmalarla saptanabilmektedir. Sıkıntının sağlık açısından bedeli büyük olduğundan, stresin fizyolojik uyarımını doğrudan engelleyen gevşeme teknikleri çok çeşit kronik hastalıkların belirtilerini hafifletmekle klinik olarak kullanılmaktadır.” (Goleman, 2004, s. 221-222-224)

Geçtan’a göre, “Kaygı, kişini sürekli olarak gerilim, üzüntü ve tedirginlik yaşamasına neden olur. Kaygılı insan, ilişkilerinde aşırı duyarlıdır, kendini yetersiz bulur ve kolayca çözüntüye girer; dikkatini toparlayamadığı ve yanlış yapmaktan korktuğu için karar vermek ona güç gelir.” (Geçtan, 1995, s. 202)

“İlişkilerinde aşırı duyarlı olan kişiler yaşadıkları günlük sorunlar karşısında kendilerini yetersiz bulur, kolayca depresyona girerler. Belirsiz kaygılar ve aşırı duyarlılık, sürekli sıkıntılı ve gergin olmalarına, umutlarını kolayca yitirmelerine neden olur. Kaygılı insanların olaylara bakış biçimi

oldukça karamsardır. Günlük olağan sorunları bile dünyanın sonu gelmişçesine yaşarlar. Kendilerine ilişkin olaylarda olduğu gibi, diğer insanların yaşantılarına ilişkin beklentileri de daima olumsuzdur. Kaygıyla birlikte yaşanan bir diğer duygu da çaresizliktir. Her insan yaşamı boyunca zaman zaman baş edemeyeceğini fark ettiği durumlarla karşılaştığında çaresizlik duyguları yaşayabilir. Bir insanın kaygılarından kurtulabilmesinin tek yol, kendi varoluş sorumluluğunu üstlenebilmesidir. Bu sorumluluk başka insanların desteği ve yardımını alabilmeyi de içerir." (Geçtan, 2004, s. 84-85-86-94)

Horney'e göre, "Endişeden kaçmak için belli başlı dört yol vardır. Endişeyi rasyonelleştirme, inkar etme, uyuşturma, endişeyi ortaya çıkarabilecek düşünce, duygu, ortam ve dürtülerden kaçınma. İlk yöntem rasyonelleştirme, sorumluluktan kaçmak için en iyi açıklamadır. Endişeyi mantıklı bir korkuya dönüştürmekten başka bir şey değildir. Böyle bir dönüşümün psikolojik değeri göz önünde bulundurulmazsa, bu yola başvurmakla pek bir şeyin değişmediğini söyleyebiliriz. Endişeden kaçmanın ikinci yolu inkar etmektir. Aslında, böyle durumlarda endişeyi inkar etmekten yani bilinç alanının dışına atmaktan başka bir şey yapılmaz. Tüm görünenler titreme, terleme, kalp çarpıntısı, tıkanma, sık işeme gereksinimi, ishal, kusma gibi endişe ya da korkunun fiziksel belirtileri ile huzursuzluk, saldırıya uğrama ya da felç geçirme korkuları gibi duygusal belirtilerdir. Korktuğumuz ve bunun farkına vardığımız zaman da tüm bu duygular ve duyular var olabilir; bunlar aynı zamanda bastırılmış bir endişenin belirtilerinden başka bir şey olmayabilir. Bununla birlikte, endişeyi bilinçli olarak inkar etmek, bilinçli olarak üstesinden gelmeye kalkışmak da olasıdır. Nevrotik bir insan da endişesinden kurtulabilmek için bilinçli karar verebilir. Endişeden kurtulmanın yolu onu uyuşturmaktır. Bu işlem bilinçli olarak ve sözcüğün çağrıştırdığı anlam ile alkol ya da uyuşturucu ilaçlar alınarak yapılanabilir. Bununla birlikte, aradaki bağlantı bariz olmasa bile, uyuşturma işleminin başka yolları da vardır. Bunlardan birisi, yalnız kalma korkusuyla toplumsal etkinliklere katılmaktır; bu korkunun varlığının farkına varılması ya da yalnızca bulanık bir huzursuzluk olarak hissedilmesi durumu değiştirmez. Endişeyi uyuşturmanın

diğer bir yolu da insanın kendisini işe vermesidir ki bu durum için bir zorunlu bir nitelik kazanmasından ve Pazar ya da tatil günleri bu kişilerde huzursuzluk görülmesinden anlaşılır. Aşırı derecede bir uyuma gereksinimi de aynı gerçeğe hizmet edebilir; burada ayırıcı tanı kişinin kendi kendini dinlenmiş hissetmemesidir. Endişeden kaçınmanın dördüncü yolu en köklü olanıdır. Burada kişi endişe yaratabilecek her türlü durumdan, düşünceden ve duygudan kaçmaya uğraşır. Daha doğru bir deyişle, kişi, endişelerinden ve bunlardan kaçındığından bilinçli olarak haberdar olabilir. Bununla birlikte endişelerini olduğu kadar bunlardan kaçındığını da hiç fark etmeyebilir ya da belli belirsiz fark edebilir.

Freud, endişeyle ilgili iki görüş belirtmiştir. Birincisi, kısaca, endişenin dürtülerin bastırılması sonucu ortaya çıktığını savunur. Bu görüş öncelikle cinsel dürtüleri kastediyordu ve bütünüyle fizyolojik bir yorumdu. Çünkü cinsel enerjinin boşalımı engellenirse bedende endişeye dönüşecek fiziksel bir gerilim ortaya çıkacağı inancına dayanmaktaydı. İkinci görüşüne göre de, endişe farkına varılması ya da gerçekleşmesi bir dış tehlike ortaya çıkarabilecek dürtülerden korkmaktan kaynaklanıyordu." (Horney, 1986, s. 42-44-46-47-65)

"Sıkıntının sonucunda ortaya çıkan durumlardan biriside öfkedir. Öfke uygun ifade edildiğinde, son derece sağlıklı ve doğal bir duygudur. Genellikle öfkeye yol açan nedenler arasında; engellenme, haksızlığa uğrama, fiziksel incinme ve yaralanmalar, tacize uğrama, hayal kırıklığı, saldırıya uğrama, tehditler sayılabilir. Uzmanlar bastırılan öfkenin kaygı ve depresyona yol açtığını iddia ediyorlar. İfade edilmeyen öfke, kişiler arası ilişkileri bozabileceği gibi, zihinsel ve fiziksel problemlere de yol açabilir. Psikologlar öfkemizi boşaltmanın çok yanlış ve tehlikeli bir inanç olduğunu göstermişlerdir. Bazı insanlar bu inancı, diğer kişileri incitmek için verilmiş bir onay gibi algılamaktadırlar. Araştırmalar, kızgınlık duygusunun "boşaltılması"nın kızgınlık, öfke ve saldırganlığı daha çok arttırdığını ve sorunu çözmek için hiçbir yararı olmadığını göstermektedir. Onun için en iyisi, kızgınlığınızı neyin tetiklediğini bulmanız ve kendinizi kaybetmeden, bu nedenlerle başa çıkabileceğiniz stratejileri geliştirmenizdir.

Öfkeyi doğru ifade etme becerisini kazanmaya "öfke kontrolü" denir. Öfke kontrolünde temel amaç; saldırganlıktan uzak, şiddet içermeyen, kişinin kendisine ve çevresindekilere zarar vermeyecek şekilde duygusunu ifade etme becerisini kazanmasıdır. Öfke kontrolünü öğreten pek çok yöntem vardır. Doğru yöntem kişiden kişiye değişir. Doğru yöntemi belirlerken; kişinin kendi kişiliğine, yaşam tarzına uygun olanı seçmesi ve seçtiği yöntemi uygularken günlük yaşamında fazladan sıkıntı hissetmemesi göz önüne alınması gereken temel faktörlerdir." (http://www.elyadal.org/pivolka/12/ofke.htm)

8. Acılarını hangi yollarla paylaştıkları, depresyondayken nasıl baş ettikleri ve nedenleri

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistler, acılarıyla baş ederken kendilerine fiziksel olarak zarar verdiklerinden dolayı başkalarıyla bazen de dostlarıyla paylaştıklarını, kendilerini anladıklarını düşündükleri için hayatlarında çok fazla yer almayan insanlarla konuştuklarını, farkındalık yaratması açısından diğer insanların hayatlarıyla kendi hayatlarını kıyasladıklarını söylemişlerdir. Bununla beraber düşünmemeye çalıştıklarını, iyi şeyler düşündüklerini, eğlendiklerini, kendilerinin mutlu olacağını düşündükleri için başkalarını mutlu ettiklerini ya da tam tersi olarak hissettiklerini kelimelere dökmenin zor olduğundan dolayı yalnız kalmayı tercih ettiklerini ve kimseyle paylaşmadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca kendileriyle olmayı istediklerini, olayları anlamlandırdıklarını ve kendi içlerinde hallettiklerini söylemişlerdir.

Victor E. Frankl "İnsanın Anlam Arayışı" adlı eserinde, umutsuz bir durumla karşılaştığımız, değiştirilemeyecek bir kaderle yüz yüze geldiğimiz zaman bile yaşamda bir anlam bulabileceğine değinmiştir. "Logoterapinin temel ilkelerinden birisi, insanın temel uğraşının haz almak ya da acıdan kaçınmak değil, yaşamında bir anlam bulmaktır. İnsanın elbette acısının bir anlamı olması koşuluyla, acı çekmeye hazır olmasının nedeni budur. Anlam bulmak için acı çekmek kesinlikle gerekli değildir. Acının kaçınılabilir olduğu

durumlarda yapılacak en anlamlı şey, ister ruhsal veya fiziksel, ister politik olsun, acıya yol açan nedeni ortadan kaldırmak olacaktır. Gereksiz yere acı çekmek, kahramanca değil, mazoşistçe bir tutumdur.” (Frankl, 1995, s. 100-101)

Geçtan’a göre; “Acıdan sürekli kaçınma, yaşamdan da kaçma ile sonuçlanır. Narkozite olma amacıyla kullanılan üretilmiş acıdan farklı olan gerçek acının kişi için bir anlamı vardır. Anlamı olan acı daha kolay kabul edilir. Anlam inanmayı içerir. İnançlarımız dünya ile aramızdaki bağları oluşturur. Bu bağlarda kopma olduğunda acı çekilir ve mutsuzluk yaşanır.

Sevilen bir insanın ölümü karşısında yaşanan yas da gerçekte, ölen kişiye duyulan kızgınlığın içe yöneltilmesidir. Ölen kişinin bizi terk etmiş ve sevgisinden yoksun bırakmış olmasından ötürü yaşanan kızgınlığın bilince ulaşması, her şeyden önce bir ölüye kızılmayacağı için engellendiğinden bu duyguyu kendimize yöneltiriz. Ölenin arkasından söylenen, “Beni bırakıp da nerelere gittin!” sözünde olduğu gibi, bazen duyulan kızgınlık doğrudan dile getirilebilir. Sevilen kişinin yitirilmesi sonucu yaşanan yas, psikolojik onarım mekanizmaları sayesinde yaklaşık iki aylık bir süreden sonra giderek yoğunluğunu yitirir. Ancak, eğer sevilen kişi aşırı bağımlı olduğumuz, dolayısıyla bilinçdışı düşmanlık duyguları da taşıdığımız bireyse, bu kez suçluluk duyguları ortaya çıkar ve kendimizi cezalandırma sürecine dönüşür. Böyle bir durum yas süresinin uzamasına, bazı durumlarda yıllarca sürmesine neden olabilir.” (Geçtan, 2004, s. 59-60)

Hardiman’a göre; “Çoğu insanın çektiği acılar, çocukluk döneminde aldığı yaraların mirasıdır. Kişiliğin biçimlenmesiyle bu yıllar, insanın en savunmasız dönemine denk gelir. Travmatik deneyimler, bazen bilinçsizce, ancak yetişkinlikte ortaya çıkmak üzere belleğe kazınır. Bazılarıysa acılarını başkalarına yansıtıp, yeni acılar doğururlar. Bu hasarı gidermek, geçmişin yaralarını sarmakla ve sağlıklı bir şekilde yaşamayı başarmakla mümkün olabilir. Bu yapılabilirse, gelecek kendi başının çaresine bakacaktır. Acı deneyimler, insanların değişmek istemesinde önemli bir rol oynar. İnsanın çekebileceği bu üç çeşit acı (duygusal, varoluşsal ve fiziksel acı) çoğunlukla

birbirleriyle bağlantılıdır. Diğer taraftan, duygusal acıları yüzünden tinsel ya da varoluşsal bir bunalıma giren ve ardından fiziksel kaynaklarını tüketerek bir hastalığa yakalanan, hatta ölen insanlar görmek mümkündür. Aynı zamanda, fiziksel bozukluğu, tinsel/varoluşsal acıya dönüşen ve çözümlenemeyecek olursa duygusal çöküntüye sebep olan kişiler de vardır. Varoluşsal/tinsel bir mücadele vermelerinden ötürü, duygusal ya da fiziksel bakımdan çöken kişiler de görebiliriz. Acı çekmek büyük bir iyiliğe ya da büyük bir kötülüğe de yol açabilir. Acıyla başa çıkma yöntemi, acının daha çok yıkıma yol açıp açamayacağı ya da olumlu sonuçlar elde edilip edilemeyeceğini önemli ölçüde belirler. İnsanlar iki şekilde acıya ve yıkıma yol açarlar. Birincisi, başkalarına doğrudan ya da dolaylı olarak yaşatılan acıdır. Acıya sebep olmanın ikinci yolu da, kendi kendimize acı çektirmektir. Bunun temelinde genellikle birinci türden acılar, yani başkalarının sebep olduğu acılar yatar. Kendimize acı çektirmenin yolu, yaşamımıza yeterince değer vermememizden geçer. Bu, kendi kendini yok etme, yavaş yavaş yıpranma, bağımlılıklar, zihinsel hastalıklar, kronik stres şeklinde ve hatta en acıklı yıkım olan intihar şeklinde ortaya çıkar." (Hardiman, 2001, s. 12-13-15)

Yine Hardiman'a göre; "Bazı insanlar acıyla başa çıkma tarzına göre diğerlerinden ayrılır. Kimileri, acıya gık demeden katlanır ve kendini başkalarından ve duygularından koparır. Diğerleri hayata küser, kıskançlaşır ve ruhsal açıdan bir enkaz haline döner. Bazıları, kendi çöküşleri yüzünden başkalarına kızar ve onları cezalandırırlar. Tüm bu tepkiler arasında, bir grup kişi olaylarla hepsinden farklı bir şekilde başa çıkar. Bu kişiler daha sağlıklı, daha cömert ve anlayışlıdırlar, aynı zamanda da gelişmeye, zihinsel ve ruhsal açıdan zenginleşmeye devam etmektedirler." (Hardiman, 2001, s. 171-172)

Bunu yanı sıra ateistler depresyondayken, bir şeye sığınmak yerine çözüm geliştirip uyguladıklarını, kendileriyle yüzleşmek ve rahatlamak amaçlı yazdıklarını, kitap okuduklarını, insanların kendilerini anlamayacaklarını düşündükleri için kimseyle paylaşmadıklarını ve yalnız kaldıklarını, kendi kendilerine hallettiklerini söylemişlerdir. Bunların dışında, gelecekte bulunacakları yeri hayal ettiklerini, müzik dinlediklerini, gitar çaldıklarını,

sürekli sigara içtiklerini ifade etmişlerdir. Depresyondayken doktora gitmenin gereksiz bir şey olduğunu belirtmişlerdir.

"Depresyonun temel karakteristiği en az iki hafta süreyle yaşanan depresif duygu durumu ya da hemen her şeye ilgisizlik ve bunlara eşlik eden yan belirtiler olarak tanımlanır. Yan belirtiler arasında, iştah bozulmaları, beden ağırlığında değişiklikler, uyku bozuklukları, psikomotor ajitasyon ya da yavaşlama, enerjinin azalması, değersizlik ve abartılı suçluluk duyguları, düşünme ve dikkat toplama güçlükleri, tekrar tekrar gelen ölüm ve intihar düşünceleri ya da girişimleri sayılabilir. Depresif duygu durumu yaşamakta olan kişi yaşadıklarını genellikle çöküntü duygusu, hüzün, umutsuzluk ve yüreksizlik olarak tanımlar. Depresif bozukluğun bir yakının ölümü izlemesi oldukça sık görülür. Bunun yanı sıra, sevilen biri tarafından terk edilme, para ve varlık kaybı gibi durumlar da neden olarak depresyonu başlatabilir." (Geçtan, 1995, s. 154-155)

"Biyolojik açıklamalar depresyonun fiziksel boyutunu, psikolojik açıklamalar da fiziksel değişmelerin bizi nasıl etkilediğini açıklar. Depresyonun biyolojik faktörleri arasında kalıtım, beyindeki değişmeler yani beyin kimyasındaki değişmeler, beyin elektriksel etkinliğindeki değişmeler ve hormonlardaki değişmeler; depresyonun psikolojik faktörleri arasında da, belli durumlara tepki olarak depresyon, psikolojik risk faktörleri, düşünce ve hareket tarzını sayabiliriz." (Blackburn, 1996, s. 17) "Elekrokonvulsiv terapiden (elektroşok terapi), antidepresan ilaç tedavisine ve psikoterapiye kadar, depresyonun birçok farklı tedavi yolu vardır. Bazen, bu tedaviler birbirleriyle yer değiştirir ya da birlikte uygulanırsa, daha iyi sonuçlar alınabilir." (Blackburn, 1996, s. 25)

Geçtan'a göre, "Kızgınlık, duygularının insanın kendi üzerine çevrilmesidir ki, bunun sonucu yaşanan duruma "depresyon" denir. Depresyonu ortalama insanın üzüntü ve elem duygularından ayıran en önemli özellik, keder duygusuna karamsarlığında eşlik etmesidir. Depresyona eğilimli kişi, olumsuzluklardan hiçbir zaman kurtulamayacağı inancını sürekli taşır. Aslında bu inancın gerisinde yoğun suçluluk duyguları bulunur. Baskıcı

vicdanın beklentilerini karşılamak ve suçluluk duygularını ödünlemek amacıyla kusursuz olmak ve herkes tarafından sevilmek çabasında olan böyle bir insan, küçük bir yanlış yaptığında ya da diğer insanların olağan eleştirileriyle karşılaştığında derhal çöküntüye girer, değersiz ve yeteneksiz biri olduğu duygusuna kapılır." (Geçtan, 2004, s. 58-59

9. Umutlarını korumak için yaptıkları ve gelecek için umutları hakkındaki düşünceleri

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistler, umutlarını korumak için imkanları çerçevesinde umutlarını beslediklerini, başardıkları ve üstesinden geldikleri her şeyin kendilerini umutlandırdığını söylemişlerdir. Kendilerini geliştirdiklerini düşündükleri için kitap okuduklarını, doğallığın umut getirdiğini, çok sesli ve doğal olması açısından klasik müzik dinlediklerini, kendilerini sahnede düşündüklerini ifade etmişlerdir. Yaşanılan çoğu şeylerin çok küçük şeyler olduğunu düşündüklerini ve her şeyle başa çıkabileceklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra eğer istekleri gerçekleşmezse umutlarını yitirdiklerini ve bazen de korumak için hiçbir şey yapmadıklarını ifade etmişlerse de, gelecek için, bazı ateistlerin umutları olduğu bazılarının da umutları olmadığı görülmüştür.

İnsan ne yaşarsa yaşasın hayata ve kendine dair her zaman umutlu olmalıdır. Umut beslemek insanı hayata bağlayacağı gibi birçok şeyin kolayca üstesinden gelinmesini sağlamaktadır.

"Umut, karşımıza çıkan duvarları yıkıp devirir, böylece yabani otların ve çalılıkların yerine çiçeklerin ya da sebzelerin yetiştiği düzenli bir bahçeyi gösterir bize. İçinden çıkamadığımız düşüncelerde bizi inciten şey, içinden çıkılamayan düşünceler değil, bunlara karşı koymaya çalışmamız ve onlarla bir çeşit mücadeleye girişmemizdir, ya da olup bitenleri kabul etmek istemeyişimizdir. Güçlü bir karakter nerede, hangi noktada olduğunu bilen, gerçekleri olduğu gibi gören, kaçınılmaz olan şeyleri olduğu gibi kabul eden ve

bu noktadan hareket ederek geleceğe doğru yönelendir.” (Alain, 1197, s. 113-147-148)

“Hayattaki yenilgileri kötümser bir biçimde yorumlamak, depresyonun özü olan çaresizlik ve umutsuzluk hislerini beslemektedir.” (Goleman, 2004, s. 305) “Karamsarlık ve umutsuzlukta kendi kendini doğrulayacak ve haklı çıkaracak bir çok güç vardır. Bu gücün işler hale gelebilmesi için kendimizi karamsarlığa ve umutsuzluğa kaptırmamız yeter. Oysa yalnızca bir vaat ve umut şeklinde de olsa, iyimser bir yaklaşım insanın kendi problemlerini çözmesine yardımcı olma konusunda şey sağlayacaktır.” (Fromm, 1999, s. XLI)

Mutahhari’ye göre, “İnsanın, geleceği üzerinde daha etkili, daha geniş ve faal bir rolü vardır. İnsanın geleceği üzerinde bizzat oynadığı rol, hem bilinçli hem özgürcedir. Yani, insan, hem kendisini hem de çevresini tanır. Akıl ve irade güçlerine sahip olması nedeniyle insan, geleceğini tamamen istediği şekilde ve hür olarak kurabilir. İnsanın geleceği üzerindeki etki çemberi daha geniştir. İnsanın geleceğiyle ilgili bu çemberin genişliği üç özelliğe dayanır. 1) Görüş ve bilgi zenginliği 2) Geniş bir istek ve arzular alanı 3) Kendi kendini yenileme ve düzeltme yeteneği.” (Mutahhari, 2004, s. 66)

Hardiman’a göre; “Hem şifa bulma hem de bireysel gelişme için gerekli olan anahtar zihinsel tutumlardan biri de umuttur. Bu sorunun çözümü, umut geliştirmekte yatar. Umudun tanımını yapabilmek için, ilk önce onu (safça iyimserlikten) ayırmak gerekir. Bu iyimserliğin özelliği, insanın başına gelen her şeyin bir sebebi ve iyi bir yönü olduğu inancıdır. Bu inancın amacı, kişiye, belirli bir tür umut sağlamaktır. Filozof, umudun, umutsuzluğa karşı faal mücadeleden başka bir şey olmadığını öne sürer. Bu basit ifadede, umudun iki önemli yanı göze çarpar. Birincisi, umut faal bir şeydir. İkincisi, umut mücadeledir.” (Hardiman, 2001, s. 163-164-165)

Özdoğan, “İnsan-Kutsal Kitap İlişkisi” adlı makalesinde umut konusuna değinmiştir. “Din eğitimi alan insanlar, umut kazanmak ve umutlarını güçlendirmek için Kur’an’ı Kerim’den yararlanmaktadır. Son dönem araştırmacılar, umudun sadece derlere karşı bir teselli olmaktan öte,

başka şeylerde sunduğunu bulgulamaktadır. Okuldaki başarıdan ağır işlere katlanmaya kadar, çeşitli alanlarda sağladığı üstünlükle, hayatta insanı şaşırtacak kadar güçlü rol oynar. Umut teknik anlamda her şeyin er geç yoluna gireceğine inanan aşırı iyimser görüşten öte bir şeydir. Synder, "Hedefler ne olursa olsun onlara ulaşmak için gerekli irade ve yönteme sahip olduğu inancı" olarak tanımlar umudu. Umutlu kişilerin kendilerini motive edebilme, hedefe ulaşma yeterli becerilerine sahip olduklarını hissetme, köşeye sıkıştıklarında kendilerini daha iyi günlerin geleceğini tesellisiyle yatıştırabilme, hedeflerine ulaşmak için değişik yollar bulma esnekliğini gösterebilme, imkansızlığı gördüklerinde hedef değiştirebilme ve zor bir işi baş edebilir küçük parçalara bölebilmek gibi ortak özellikleri bulunuyordu. Duygusal zeka açısından umutlu olmak; kişinin zorlu engeller veya yenilgiler karşısında bunaltıcı kaygıya, teslimiyetçi bir tutuma yada depresyona yenik düşmemesi anlamına gelir. Umut besleyebilen kişiler, hedeflerine doğru ilerlerken diğerlerine oranla daha az depresif, genelde daha az kaygılı, ve duygusal açıdan da daha az sıkıntı görür." (Özdağan, 2000, s. 308)

10. Yaşamak ve yaşamları hakkındaki düşünceleri

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistler, yaşamın her şeye rağmen güzel olduğunu, yaşamı güzel kılan anıların olduğunu, yaşamın ilahi bir amacı olmadığını, yaşamın denemek olduğunu ifade etmişlerdir. Buna bağlı olarak, insanın kendi zevklerini kendisinin yarattığını, yaşamını kendi seçip, yönlendirdiğini, yaşamı güzelleştirmenin zekayla ve insanın elindeki fırsatları değerlendirmesiyle alakalı olduğunu önemle vurgulamışlardır. Yaşamı keyifli, güzel, yaşanabilir kılınabileceğini bunun da üretimle alakalı olduğunu, potansiyelleri doğrultusunda amaç edinilirse yaşamın anlamlı olduğunu belirtmişlerdir. Bunun dışında ateistler kendi yaşamlarını istedikleri şeylerin peşinde koşarak, maddiyata bağlı kalmadan, her şeyi düşünerek, eleştirerek, sorgulayarak yaşadıklarını, anını yaşadıklarını fakat yetiştiriliş tarzından ve sorumluluk hissinden dolayı bunu çok fazla yapamadıklarını, başkalarının

hayatlarına zarar vermeden, hiçbir şeyi ertelemeden, keşke demeden yaşadıklarını söylemişlerdir. Yaşamlarının imkanları doğrultusunda sıradan olduğunu düşündüklerini, geçici mutluluklar yaşadıklarını, şanslı olanların iyi, şanssız olanların süründüğünü ifade etmişlerdir. Birçok psikologla ateistlerin ortak görüşleri olduğu görülmüştür.

Geçtan'a göre, "İnsanların içinde bulundukları anı yaşamayan ve yaşama etkin bir biçimde katılmayan insanlarda ölüm korkuları oldukça yaygındır.

Yaşama etkin bir biçimde katılmayı öğrenememiş kişilerin dış dünyadaki nesnelerle ve diğer insanlarla ilişkileri de ortalama insandan önemli farklılıklar gösterir. Aslında insan ve çevresi tek bir bütündür ve bu beraberlik bir "süreç" olarak yaşanır. Ama bazı insanlarda sürecin yerini sahip olma eğilimi alır. Süreç açık uçlu bir olgudur, bir yaşantı yeni bir yaşantının doğmasına engel olur ve bu böylece sürer gider. Dünyada iki türlü insan vardır. Yaşayanlar ve yaşayanları seyredip eleştirenler. Seyretmek ölümü, katılmak ise yaşamı simgeler. Yaşamak kendisi olabilmeyi ve yaşama etkin bir biçimde katılabilmeyi tanımlar. Bu, insanın kendi sorumluluğunu, bir başka değişle, hayatına anlam katma sorumluluğunu içerir. Sorumluluğunu üstlenen kişi özgürdür. Özgür insan daha az korkar, onun için sevebilir. Kendini yaşamak isteyen insan, süreci toplumdan değil kendisinden başlatır.

İnsan, dış etmenler tarafından engellenmedikçe kendi yönünü seçebilme yeteneğine sahip bir varlıktır. Burada anlatılmak istenen, insanın çocukluğundan bu yana geliştirdiği koşullanmalar doğrultusunda yaptığı seçimlerden farklı ve kendi içsel gerçeklerinden haberdar olabilmesi sonucu yapabildiği seçimlerdir. İnsanın içsel dünyasını tanıyabilmesi için dış dünyayı tehlikeli bir alan olarak algılamaması gerekir. Böyle bir durum insanın içinde bulunduğu koşullara en uygun ve çevresinde etkin olabileceği türde tepkileri gösterebilmesiyle gerçekleştirilir. Burada, "insanın içinde bulunduğu koşullar" deyimi, çevreden gelebilecek düşmanca tepkileri ya da toplumun bireyi kısıtlayıcı niteliklerini değer yargılarını da kapsamaktadır. Sürekli yaşantı üretebilmeyi içerir. Dünyamızla beraberliğimizde bu sürekliliği ya da ileri

doğru hareket eden süreci gerçekleştirebilmek, kendini yaşamakla eşanlam taşır.” (Geçtan, 2004, s. 157-159-160-161)

Fromm’a göre ise, “Yaşamın amacını ve bu amacın gerçekleştirilme araçlarını yalnızca insan bulabilir. İnsan, kesin ya da saltık kurtarıcı bir yanıt bulamaz, ama kendisine yanılsamalar olmaksızın yaşama ve özgür olma gücünü veren yeğinlik, derinlik ve açıklıkta yaşantılara erişmek üzere uğraşabilir. Eğer birey, yaşamı seçip de büyümezse zorunluluk sonucu yıkıcı biri, canlı bir ceset olacaktır.” (Fromm, 2001, s. 184-185)

Adler’e göre yaşam, “Başka insanlarla bir arada yaşamak demektir ve buna cesaret etmek demektir.” (Adler, 2001, s. 332)

11. Yaratılma sebepleri ve dünyadaki görevleri hakkındaki düşünceleri

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistler genel olarak dünyada bir görevlerinin olmadığını belirmişlerdir. Fakat bunun yanı sıra bazı ödevlerinin bulunduğunu söylemişlerdir. Bunlar içerisinde kendilerini ve sevdiklerini mutlu etmek, kendi hayatını yaşamak, ideolojileri doğrultusunda bir dünya yaratmak ve yetenekleri sayesinde de insanlara bir şeyler katmak olduğunu ifade etmişlerdir.

Fromm’a göre, “İnsanın ödevi ve görevi, özgürlüğünün sınırlarını genişletmek, kendi kendisini yaratmak, kendi güçlerini ve imkanlarını gerçekleştirmek, ölüme neden olana karşı yaşama neden olan koşulları güçlendirmektir. Burada sözü edilen yaşam ve ölüm, biyolojik durumlar olmayıp dünya ile ilgili varoluş durumlarıdır. Ayrıca insanın yaşamdaki bir diğer ödevi de, bireyselliğini algılamak ve aynı zamanda bu bireyselliği aşıp evrensellik deneyine ulaşmak türünden aykırı- kanıtsal bir ödevdir. İnsan, ancak kendini tümüyle geliştirdiği zaman ben’ini (ego) bir yana bırakabilir.” (Fromm, 2001, s. 184-187)

12. Hümanizm hakkındaki düşünceleri

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistler hümanizmi, insanı sevmek, insana değer vermek ve yardım etmek olarak tanımlamışlardır. Fakat bazı ateistler tam olarak hümanist olmadıklarını sadece çevrelerindeki insanlara karşı hümanist olduklarını önemle vurgulamışlardır. Bunun sebebini de, herkesin sevilemeyeceği, herkese iyilik yapılamayacağı, insanların kendilerine zarar verebileceği ve bazı insanlarında hak etmediği şeklinde açıklamışlardır. Bunun yani sıra hümanist olduklarını söyleyen ateistler bu durumun hissî ve insanî bir durum olduğunu, hâlâ kazanılabilecek insanların bulunduğunu ve yaptıkları her güzel şeyi insanlarla yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Adler'e göre insan sevgisi, "Hemen hemen din sayılacak kadar büyük bir tutkuyla bağlı olduğu erektir." (Adler, 2001, s. 332)

Küçüker (2001), "Aydınlanma Felsefesinde Din Anlayışı" konulu yüksek lisans tezinde hümanizme yer vermiştir. "İnsanı tek ve en yüksek değer kaynağı olarak gören, bireyin yaratıcı ve ahlaki gelişiminin, rasyonel ve anlamlı bir biçimde, doğaüstü alana hiç başvurmadan, doğal yoldan gerçekleştirebileceğini belirten ve bu çerçeve içinde, insanın doğallığını, özgürlüğünü ve etkinliğini ön plana çıkartan felsefi yaklaşım. Hümanizm deyimi ilkin ve dar anlamıyla XIV. yüzyılda antik literatürün çevrilip, yorumlanıp, gerçek ve tam kadrolarıyla ortaya konulmaya çalışıldığı filolojik çalışmalara verilen addır. Bu çaba Rönesans'ı oluşturan ana etkenlerden biri haline geldiği için kavramda yeni hayat anlayışı ve duygusunu dile getirme işlevi edinir. Bu yeni hayat anlayışı ve duygusu da, dinden bağımsız bir kültür kurmak, insan ve dünya ile ilgili bir felsefe yaratmak ve kültür bilimlerinin doğal bir sistemini temellendirmek ister. Hümanizm bu hayat anlayışının kendisine yöneldiği bir ide halini alır. Aydınlanma felsefesinde hümanizm öncelikle dünyanın, sınırları doğa tarafından değil de, ulusal sınırlar tarafından çizilen, insani bir dünya olduğu anlamına gelir. Dünya Tanrı tarafından yaratılmıştır, fakat o artık insanların elindedir. Bu durumda dünya, insanın değerleri, tutkuları, umut ve korkularıyla belirlenen insani bir evrede

bulunmaktadır. Bu evrede insanın evrensel olan doğasına büyük bir inanç beslenir. İnsanın temel duygu ve fikirleri her yerde aynı olduğu, farklılıkların yapay olduğu savunulur. Hümanizm, dini ya da dinci inancı dışlayan bir ahlakı savunarak, insanın kendi içinde bir değer taşıdığını, insanla ilgili tüm diğer hak ve değerlerinin temelinde, insanın insan olarak değerine duyulan saygının bulunduğunu öne sürer. İnsan yaşamına bir anlam yüklemeyen, insanı yalnızca Tanrı'nın inayetiyle kurtarabilecek değersiz ve sıradan bir varlık olarak gören dini anlayışa şiddetle mukavemet eden hümanizmi tamamlayan tavır Aydınlanmada deizm ya da ateizm olacaktır." (Küçüker, 2001, s. 15-16)

13. Evrim teorisi hakkındaki düşünceleri ve nedenleri

Yapılan görüşmelerde ateistlerin evrim teorisini genel olarak mikro organizmaların bir araya gelip beyinsel ve fiziksel olarak doğaya uyum sağlaması, farklılaşması ve gelişmesi olarak tanımladıkları görülmüştür. Bu tanım doğrultusunda ateistlere mantıklı gelen bu olduğu için genel olarak evrim teorisine inandıkları görülmüştür. Evrim teorisi hakkında yapılan çalışmalarla ateistlerin görüşlerinin ortak olduğu görülmüştür.

"Evrim teorisi yıllar boyu araştırılan konuların başında gelmiştir. Sürüngenlerden, basit memelilerin oluşmaya başlaması, çağımızdan ortalama 100- 65 milyon yıl öteye kadar uzanır. Maymunumsuların; maymuna benzeyenlerin ortaya çıkması 60-65 milyon yıl önce olmuştur. Gerçek maymunların ise 35-20 milyon yıl önceki sık tropikal ormanlık bölgelerde yaşamakta oldukları bilinir. Adem- Havva öyküsünün sarsılmaya başladığı dönemlerde, ilk fosil insan kafası, 1848 yıllarında Cebelitarık'ta bulunmuş, fakat devrinde gereken ilgiyi görmemiştir. 1856'da Almanya'da Düsseldorf'ta bulunan Neandertal adamına ait kafatası, bu konuda, devrim yapan ilk bulgulardandır. Sonraki yıllarda eski soydaşlarımıza ait pek çok kalıntı fosil kafatası bulunmuş, fakat yeterli bilgi birikimi henüz sağlanamamış olduğundan, teorik yönden önerilen maymunla insan arasındaki ilişki zincirinin somut ara halkaları bağlanamamıştır. Robert Dart'ın 1926 yılında

Johannesburg'da bulduğu ve de güney Maymun'u anlamına gelen Australopithecus Africanus adını verdiği fosil kası, maymunla çağımız insanı arasında beklenen köprüyü kurmada önemli bir adım olmuştur. İlk kez bulunan bu yeni memelinin, beyin hacmi şempanzeden ya da bildiğimiz diğer gelişmiş goril, orangutan, gribon gibi maymundan pek farklı olmamasına karşılık, bazı özellikleriyle insana benzediği saptanmıştır. Bugün, maymunsularla insanımsıların müşterek bir atadan geldikleri fakat yirmi milyon yıl kadar önce birbirlerinden ayrılmaya başladıkları görüşü ağırlık kazanmaya başlamıştır. İnsanın evrim sürecinde, insana benzeyen pek çok insanımsıların oluşturduğu yan dallar gelişmiş, fakat bunlar, belki de özelleşmenin etkisiyle zamanla ortadan kalmışlardır. Aşırı özelleşme, canlının yetenekleri gereği doğaya kurabildiği çok yönlü olmayan, tekdüze ilişkilerdir. Doğayla belirli bitki örtüsü ve besi ilişkilerine girmiş yüksek memeliler bile, bu koşulları sürekli bulamadıklarında, evrim zincirinden silinirler. Bu tür özelleşmeler, ancak insan çapında çalışmayı- üretimi- beyni oluşturduktan sonradır ki, evrimi geliştirici bir unsura dönüşebilirler. Bu nitelikteki toplumsallaşma, üretim ve beyinle bir yandan kendilerini, değişen dış dünya koşullarına uydururlarken, bir yandan da doğayı kendilerine göre değiştirmeye çalışırlar. Bu tür bir özelleşme sonucu, doğayla kurulan diyalog, artık evrimin motoru olur. Örneğin böyle bir gelişim düzeyindeki insanımsılar, çevredeki besi maddelerinin azalması karşısında, diğer türlerin açlıktan kırıldıkları bir dönemde avcılığa, etoburluğa başlamışlar ve buldukları ateşin yardımıyla da buzulların öldürücü etkisine, karanlığa karşı direnebilmişler. Bütün bunlar ise gelişimi içeren özelleşme koşullamışlardır. Tarih boyunca, doğanın ikliminin önemli değişiklikler, dalgalanmalar gösterdiği bilinir. Bunun uzantısı olarak da, üzerindeki bitki örtüsü sürekli değişmiş, büyük tropikal ormanlar azalırken bunların yerini seyrek ağaçlı otluklar kaplamaya başlamıştır. Doğanın bütününü kapsayan bu değişiklikler, kuşkusuz üzerinde yaşayan canlılara da yansımıştır. Yeni koşullar, canlıların, dış ve iç dinamizmini, yeni düzeylerde, yeni biçimlerde ve yeniden oluşturmaya zorlamıştır. Yeni çevre koşullarının etkisiyle genel olarak memelilerde ve özel olarak konumuz olan maymunlarda saptanabilen bazı yapısal özelleşmeleri birkaç önemli bölüm altında toplayabiliriz. Bunlar:

Hareket sisteminin, kolların-bacakların, parmakların ve de özellikle başparmağın özelleşmesi, çene, diş sistemindeki değişim, beyin gelişim, görme duyusunda hacimli görmeye doğru özelleşme, koku duyusunun değişimi, iki ayak üzerine kalkma sonucu koku duyusunun azalması, yavrunun doğum öncesi ve doğum sonrası dönemlerinin uzaması ve bedenin irileşmesi.” (Teber, 2001, s. 41-42- 44- 46- 51- 52- 54- 55)

Bunun yanı sıra, Bayraktar, “İslam’da Evrimci Yaratılış Teorisi” adlı eserinde İslam’da evrim teorisinin doğuş ortamı ile ilgili şunları söylemiştir. “İslam medeniyetindeki evrimci teorisi, kâinatın yaratılışıyla ilgili İslâm düşüncesindeki IX. Yüzyılda mevcut olan ve kökenleri İsrâiliyât denen Yahudi inançlarına dayanan efsanevi halk inançlarıyla, kökleri klasik Yunan ve Helenistik felsefelerine dayanan felsefi ve kozmolojik düşüncelere bir reaksiyon ve alternatif olarak doğmuştur. Bunu ilk defa evrimden söz eden Nazzâm’ın bu düşünceler hakkındaki tenkitlerinden anlamaktayız. Bilindiği gibi, İslâm dininin insana ilk öğretmek istediği şey, Allah’ın yaratıcı olduğu ve kâinatın O’nun tarafından yaratıldığı gerçeğidir. Nitekim Allah’ın Peygamberlerimiz vasıtasıyla insanlığa gönderdiği ilk âyetlerde ilk defa bu gerçek bildirilmiştir. Gerek Kur’ân’nın diğer birçok âyetlerinde ve gerekse Peygamberlerimizin bazı hadislerinde, insanın, yerlerin, göklerin hayvanların ve bitkilerin Allah tarafından yaratıldığı bildirilmiş, kâinatın yaratılışıyla ilgili bir çok bilgiler verilmiştir. Bu bilgilerin ışığı altında, bugünkü müslümanlar gibi, Peygamberlerimizle birlikte ilk müslümanlar, kâinatın yok iken sonradan Allah tarafından yaratıldığına inanıyorlardı. Fakat, VII. yüzyılın sonlarına doğru İslam kültüründe kelâmi, bilimsel ve felsefi düşüncenin yavaş yavaş teşekkülüyle, kâinatın Allah tarafından yaratıldığına inanmakla birlikte, Allah’ın onu nasıl ve ne zaman yarattığı meselesiyle Müslümanların hassaten ilgilenmeye ve çözüm aramaya başladıklarını görüyoruz. Ancak, yukarıda belirttiğimiz gibi, özellikle Kur’ân’ın, kâinat ve insanın yaratılışıyla ilgili birçok bilgi verilmesine rağmen, bu meselenin çözümünü açık ve seçik olarak ilk bakışta onda bulmak mümkün değildi; ne de peygamberimizin hadislerinde. Çünkü her şeyden önce Kur’ân, üslûbunun gereği olarak, yaratılışla ilgili bilgileri hem kısa ve veciz kurallar halinde hem de çeşitli sûre ve âyetlerde

dağınık biçimde veriyordu. Aynı şekilde ne peygamberimizin ne de O'nun Ashâb'ının, çözümü hayli akli ve bilimsel çabayı gerektiren böyle bir meseleyle meşgul olmamışlardı; haddi zatında bu, onların bir vazifesi olmadığı gibi, bunun için zamanları da yoktu. Onların ilk vazifesi, İslâm dinini insanlığa tebliğ etmek ve bu yeni dinin esaslarına uygun bir cemiyet ve devlet tesis etmekti. İşte bütün bu sebeplerden dolayı, kâinatın oluşumu meselesi üzerine düşünmeye başlayan VII. yüzyıl ve müteakip yüzyılların Müslümanları, bu meselenin çözümü olarak hazır dini cevap bulamadılar. Bu durum karşısında, meseleyi ya kendi anlayışlarına göre ya da etraflarında bulundukları başka kültürlerden hazır cevaplarla halletme yoluna gitmeleri onlar için doğaldı. Müslümanların başka kültürler ve milletlerden aktardıkları bu hazır cevapları, efsânevi mahiyetteki halk inançları ve felsefi mahiyetteki kozmolojik nazariyeler şeklinde iki sınıfta toplayabiliriz." (Bayraktar, 1987, s. 25-26-27)

14. Reenkarnasyon hakkındaki düşünceleri ve nedenleri

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistlerin reenkarnasyonu genel olarak farklı zaman ve farklı mekanda ruhun öldükten sonra başka bir bedenle dünyaya tekrar gelmesi olarak açıkladıkları görülmüştür. Konuşulan ateistlerin tümünün reenkarnasyona inanmadığı görülmüştür. Fakat konuşulan bir ateistin reenkarnasyona inandığı bunun sebebini de yaşadığı bazı olaylarla açıkladığı ve düşüncelerin ölmeyeceği şeklinde ifade ettiği görülmüştür.

Reenkarnasyonun var olduğuna dair bir çok yaşanmış olay anlatılmış ve ispatlanmaya çalışılmıştır. Ölümden sonra tekrar varolmanın saçma olduğu, dinsel açıdan ruh kavramları da olmadığı, öldükten sonra bedenin tamamen çürüyeceğine inandıklarından dolayı reenkarnasyonu mantıklı bulmadıkları ifade edilmiştir. Bu açıdan da ateistlerin reenkarnasyona inanmadıkları görülmüştür.

"Reenkarnasyon, Antik Çağ'ın tüm tapınaklarının bir gizli öğretisidir. Başlangıçta Eski Mısır'da büyük sırlara olan inisiyasyonun bir bölümü olarak

verilen bu ifşaat, bütün ezoterik dinlere de geçmiştir. Reenkarnasyon kavramı, Budizmin temel kavramlarından biridir." (Encausse, 1999, s. 137)

"Bir insan varlığı için kabuk daima bir insan bedenidir. Nasıl ki yeryüzü hayatı için belli bir süre tespit edebilmek mümkün değilse, yeni bir bedene geri dönüş öncesi için de belli bir süre saptayabilmek mümkün değildir. Yeryüzü hayatının süresi kişisel bir etkendir; aynen bunun gibi, dünyaya yeniden gelmeden önce geçirilen zamanın süresi de pek çok şartlara bağlı olan kişisel bir etkendir. Bir gezegende reenkarne olmaya gelmeden evvel, ruh varlığı daha önceki yaşamlarının anılarını yitirmeye razı olur. Fizik beden, yeryüzü enkarnasyonunun (cisimleşme, ete bürünme) sembolüdür. Eğer Reenkarnasyon ruh için mevcut ise, aynı şekilde, beden için de mevcuttur. Diğer bir ifadeyle, eğer ruh başka bir maddi varlığın içine yeniden gelebiliyorsa, demek ki bir dünyasal beden de yeryüzünü hiç terk etmeden başka bir dünyasal beden içinde yeniden ortaya çıkabilir." (Encausse, 1999, s. 19-20-21)

15. Din hakkındaki düşünceleri ve nedenleri

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistler dini, insanların uydurduğu bir kavram, bir çeşit el kitabı, bir araç, uydurulan hayal ürünü bir kavram olarak ifade etmelerinin yanı sıra insanların acizliğini, güçsüzlüğünü, çaresizliğini, hayatı anlamlandıramayan insanların dinle hayatı anlamlandırdığını, daha ilkel dönemlerde büyük bir gücü öne sürerek toplumu düzene sokan bir olgu olduğunu, her yönden zor durumda olan ve sorunlarla başa çıkamayan insanlara sağlanan motivasyon olduğunu söylemişlerdir. Ateistler dini Tanrısal olarak görmediklerini, saçma ve ilkel bulduklarını söylemişlerdir. Fakat bazı ateistler dini, toplumların ve insanların düzeni açısından iyi bir durum olarak gördüklerini ifade etseler de, konuşulan ateistlerin hepsinin dine inanmadıkları görülmüştür.

"Din, hür iradeleriyle inanan akıl sahibi insanları, en iyiye, en doğruya, en güzele ve ebedî mutluluğa ulaştıran ilahî kanunlar bütünüdür."

(http://www.diyanet.gov.tr/turkish/biliyormuyuzoku.asp?id=27&harf=D)

"Çocuğun lisan ve öz bilinç gibi birçok şeyleri dinden önce öğrenmek zorunda olduğu apaçıktır. Hem fizyolojik hem psişik fonksiyonların olgunlaşmasını da bu arada zikredebiliriz. Bu fonksiyonların olgunlaşma derecesi dini duygu ve tecrübeleri büyük oranda etkiler. Daha açık olarak anlatmak gerekirse, ana-baba ve çocukların karşılıklı ilişkileri esnasında çocuk bazı davranışlar edinir. Bu davranışları, onun dinsel yaşayışından ayrı düşünmek olanaksızdır.

Freud dini yaşayışın esas nüvesinin ana-baba ilişkilerinden ve bu ilişkilerin sonucu olan baba imajından doğduğunu söyler. Dini bilgilerin gelişip çoğalmasında ilk ve en çok görülen şekil, bu bilgilerin derinine nüfuz etmeden olduğu gibi öğrenilmesidir. Bu bir tür, ünlü Pavlov'un belirttiği şartlanma ve şartlanma zamanı tepkide bulunmadır. Bu tepki söz ve hareketler biçiminde mekanik olarak kendini gösterir. Bu yaygın bir yöntem olup, din eğitimi yapılacak kimseye önce bir takım dualar ve ibadet şekilleri tekrar tekrar gösterilerek kafasına sokulur." (Armaner, 1981, s. 180-181-182)

"Bilim alanında hak iddia eden ve savaşan üç gücün tehlikelisi, dindir. Din, insanın en güçlü heyecanlarını kendi iradesine göre düzenleyen pek büyük bir kuvvettir. Yakın zamana dek manevi bakımdan insan yaşamında bir rol oynayan her şeyi kapsadığı bilinmektedir. Din bir çağa kadar bilimin yerini tutuyordu, o zamanlar bilim hemen hemen hiç yok denilebilirdi. Böylece din kıyaslanamaz surette mantıklı ve uyumlu bir dünya görüşü yaratmıştı. Bu büsbütün sarsılmış olmakla birlikte, şimdi de yaşamaktadır. Dinin pek geniş rolünü iyice canlandırmak için, onun insanlara vermeye giriştiği her şeyi göz önüne almak gerekir: İnsanları evrenin başlangıcı ve kuruluşu üzerine aydınlatır, onlara varoluşun değişiklikleri ortasında Tanrı'nın koruyuculuğunu ve öbür dünyanın mutluluğunu sağlar, sonunda tüm otoritesinin yargılarına dayanarak onların görüşlerini ve eylemlerini düzenler. Böylece üçü bir görevi yerine getirir. Din üçüncü görevinden dolayı, yani insanlara buyruklar, yasaklar, kısıntılar koyduğu zaman bilimden daha çok uzaklaşır; çünkü bilimde dinin verdiklerine benzeyen, fakat başka türlü nedenlerden doğmuş davranış

kuralları hazırlayarak olgunları araştırmak ve ortaya çıkarmakla yetinir.” (Freud, 2001, s. 202-203)

Yine Freud’a göre, “Saplantılı bir nevroz, kişisel bir dinin yarı komik, yarı trajik bir karikatürüne karşılık gelir. Dinin yasakladığı bütün eylemlerin ne kadar yaygın olarak yine din adına gerçekleştiğini göz önüne alındığı zaman nevrozların özelliğiyle benzerlik gösterir. Bu benzerlikler ve benzetmeler açısından saplantılı nevrozunu, bir dinin oluşumunun patolojik karşılığı olarak değerlendirip bu nevrozu bireysel bir din, dini ise evrensel bir saplantı nevrozu olarak tanımlanabilir. Eski dinlerin gelişiminde, insanlığın “günah” diye vazgeçtiği birçok şeyin Tanrı’ya bırakıldığın ve onun adına izin verildiğini, böylece insanın kötü ve toplumsal açıdan zararlı içgüdülerin Tanrı’ya devrederek kendini bunların egemenliğinden kurtardığını görmek mümkündür.” (Freud, 1999, s. 33-40-41)

Adler’e göre, “İnsanın toplu yaşamından kaynaklanan zorunluluklar, aslında hava koşullarından kaynaklanan zorunluluklar gibi pek doğal nitelik taşır. Henüz anlaşılmamış biçimde olsa da dinin de toplu yaşama zorunluluğundan doğduğu görülür; dinde kutsanmış toplu yaşam biçimleri, anlayıcı ve kavrayıcı düşüncenin yarine geçerek bireyler arasında bağlayıcı öğe rolünü oynar. Birinci durumda yaşam koşulları evrensel nitelik taşır, ikinci durumda ise sosyal bir kökene dayanır, insanların bir arada yaşamalarına ve bunun kendiliğinden doğurduğu kurallara bağlı tutulur.” (Adler, 2001, s. 46-47)

Jung dini, “Güçler olarak kabul edilen belirli dinamik etkenlerin dikkatlice gözden geçirilmesi ve gözlemlenmesi demek olan “religio” sözcüğünün anlamına uygun olarak formüle edilebilen özel bir zihin durumu; ruhlar, şeytanlar, Tanrılar, yasalar, idealler, insanın dünyasında dikkatle düşünülmesini gerektirecek kadar güçlü, tehlikeli ya da yardımcı olarak gördüğü, kutsal olarak inanılacak ve sevilecek kadar yüce, güzel ve anlamlı bulduğu bu gibi öğelere her ne ad verdiyse...biçiminde tanımlamaktadır.” (Fordham, 2001, s. 89-90)

Atsız, “Ateizmin Psikolojik Gerekçeleri ve Teizmin cevapları” konulu yüksek lisans tezinde, Freud’un din hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. “1907’de, saplantı nevrozunun belirtilerinin, dinsel tören ve uygulamalara benzediğinden hareketle, dinin evrensel bir nevroz, saplantılı nevrozun da, bireysel bir din olduğunu ileri süren Freud, 1912’de, en ünlü çalışmalarından birisi olan “Totem ve Tabu” ile, yalnızca dinin kaynağını değil, aynı zamanda uygarlığın da kökenlerini, psikanalizin bakış açısıyla incelemeye çalışmış ve bireysel oedipus kompleksiyle insanlığın tarih öncesi arasında bağlantılar kurmaya gayret etmiştir. O dönemde pek moda olan çeşitli antropolojik çalışmalardan etkilenen Freud, kuramında dinin kaynağı hakkındaki açıklamalarını, yararlandığı bu hipotezlerle desteklemeye çalışmış, totem dininin oluşumunda etkin bir faktör olan “baba katli” öyküsü de, revaçta olan antropolojik malzemenin değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. İlkellerde var olduğu iddia edilen tabular ve nevrotik hastalardaki fobiler arasındaki benzerlikten hareketle, Tanrı tasavvurunun ve çeşitli dini ritüellerin aynı kaynaktan beslendiği sonucuna varmıştır. Freud, daha sonra dinsel bilginin değeri üzerinde durur. Materyalist bir yaklaşım tarzıyla o, Tanrı inancının ve dinsel öğretilerin ispatlanamaz oldukları için asla inanılmaması gerektiği sonucuna varır. Freud’a göre bunlar, deneyimlerin ya da düşüncelerin sonuçları değil, yalnızca yanılsamalardan ibaret olup, insanlığın en eski, en güçlü dileklerinin doyumudur. Freud’un kuramının ulaştığı son nokta, din dışı hatta dine karşı olması gereken, bilimin üstünlüğüdür. Bilim, zamanla dinin yerine geçecek ve insanların tüm ihtiyaçlarına cevap verecektir.” (Atsız, 2000, s. 5-6-7)

Özdoğan, “Dindarlıkla İlgili Bazı Faktörlerin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi” konulu doktora tezinde din anlayışı ve kendini gerçekleştirme konusuna değinmiştir. Özdoğan’a göre, “Bireyin dinden ne anladığı onun din anlayışını oluşturur. Dini de olduğu gibi değil, olduğumuz gibi görürüz. Kalıplaşmış bakış açısıyla dine yaklaşan insan, dini kalıplar olarak algılayacaktır ve kalıplaşmış bakış açısına güç kazandırmak için dine yönelecektir. Toplumumuzda gelenekler yaptırım gücü kazanmak amacıyla dinsel bir görünüme bürünmüştür. Özdoğan, yaptığı araştırma sonucunda, dini,

insanın kendisiyle ve kendisinin dışındakilerle ilişkisini sağlayan huzur ve mutluluğu bulmaya yarayan bir araç olarak görmek kendini gerçekleştirme düzeyini yükselttiği sonucuna varmıştır.” (Özdoğan, 1995, 116-120)

16. İbadet hakkındaki düşünceleri, ibadete bakış açıları

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistler ibadeti, avuntu, düşünsel ve zihinsel olarak rahatlama ve huzur bulma aracı, Tanrı’ya tapınma ve Tanrı’ya kendini gösterme yolu, inanan insanların yapması gereken bir prosedür, inanan insanların vicdanlarını rahatlatmaları, kendilerini Tanrı’ya daha yakın hissetmeleri, zorunluluk, çıkarcılık, bencillik, korku olarak açıklamışlardır. Bununla beraber konuşulan ateistler dinsel açıdan açıklanan hiçbir ibadeti yerine getirmediklerini söylemişlerdir. Bazı ateistler ibadete çok farklı bir bakış açısı getirdiklerini ve ibadeti kesinlikle dinsel bir olgu olarak görmediklerini ifade etmişlerdir. Onlara göre ibadet, yardımdır. Ateistler bu yardımı insanların mutluluğunda rol oynamak, diğer insanları gözlemlemek, kıyaslamak, düşünmek, zamanın ve yerin değerini bilmek, kime karşı sorumlu ve borçlu olduğunu bilmek şeklinde açıklamışlardır.

“Ateistlerin görüşlerinden farklı olarak ve dinsel açıdan bilinen şekliyle ibadet, yüce Allah'a karşı gösterilecek saygı, tazim ve hürmet demektir. Buna kısaca kulluk da diyebiliriz. İbadet, Allah'ın emirlerini yerine getirmek, yasakladığı bütün haramlardan uzaklaşmak manasındadır. Yapılış itibariyle ibadetler üç çeşittir. Bunlar sırasıyla bedeni, mali, hem bedeni hem mali, ibadetlerdir.

Bedeni ibadet; sadece vücut hareketleriyle yapılan ibadetlerdir. Nitekim namaz kılmak, oruç tutmak söylenir.

Mali ibadet; mal ile yapılan ibadettir. Zekat vermek, sadaka vermek gibi.

Hem mali hem bedeni ibadet; vücut hareketleri ve mal ile yapılan ibadetlerdir. Buna en güzel cihadı örnek gösterebiliriz. Zira cihad, yeryüzünde

Allah'ın hakimiyetini tesis için mallarımız ve canlarımızla savaşmak, çalışıp çabalamak demektir. Hac da hem mali hem bedeni ibadetler arasındadır.” (http://www.islamiyetgercekleri.org/islduaibadet.html)

Özdoğan, “Dindarlıkla İlgili Bazı Faktörlerin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi” konulu doktora tezinde ibadet konusuna değinmiştir. “Friederich Heiler ibadeti, dinsel ifadenin en kendiliğinden ve en kişisel şekli olarak tanımlar. Özdoğan, yaptığı araştırmada ibadeti algılamanın kendini gerçekleştirme düzeyine etkisini ölçmek amacıyla öğrencilere namaz kılarken Allah’a yakın olmanın mutluluğunu yaşayanların kendini gerçekleştirme düzeylerinin anlamlı olarak yüksek olduğunu göstermektedir. Özellikle namaz kılarken dini görevini yapmanın rahatlığını hissedenler ile Allah’a yakın olmanın mutluluğunu yaşayanların lehine belirgindir. İbadet ilahi olan ile iletişim olarak da tanımlanmaktadır. İletişim tek yönlü olabilir ancak iki yönlü iletişim daha kapsamlıdır. Pixley ve Beekman tarafından yapılan 3700 kişiyi kapsayan daha geniş çalışmada ibadetin nedenleri olarak şunlar belirlenmiştir. Kişisel fayda sağlamak, şükretmek, Yaradan’la konuşmak, rahata ermek, başkaları için yardım istemek, affedilmeyi dilemek. Priscilla Brandt, Two-Way Prayer adındaki kitabında ibadetin dört adımını belirtmiştir: Rahatlama, itiraf ve tevbe, Yaradanın eylemine odaklanmak, dinlemek, monolog olamayan bir diyalog veya gerçek anlamıyla kendini yöneltmek.” (Özdoğan, 1995, s. 117)

17. Dua hakkındaki düşünceleri ve duaya bakış açıları

Yapılan görüşmelerde ateistler duayı; insanın kendini, bağlılığını, sevgisini Tanrı’ya ifade etme çabası, çözüm aracı, boşluğu dolduran bir durum, Tanrı’ya yalvarıp bir şeyler isteme ve dileme durumu olarak tanımlamışlardır. Ateistler, “hani” ve “keşke” ile başlayan cümlelerin duaya girmediğini, bunların dilek ve istek olduğunu ifade etmişlerdir. Ateistler dua etmek yerine istedikleri doğrultusunda kendileri çalışıp, çabalayıp elde etmeyi tercih

ettiklerini belirtmişlerdir. Bu yüzden ateistlerin hepsinin dua etmediği görülmüştür.

"Dilek, geleceğin şöyle şöyle olmasını isteyişimizin kabulüdür; içimizin derinliklerine uzanıp kendimizi geleceği değiştirme özlemiyle meşgul etme kapasitesidir. Dileme "yetersizliği" çok güçlü bir ifadedir. Bireyler çoğu kez kendi dileklerine güvenmez ve bastırırlar. Çoğu insan güçlü görünme çabasıyla istememenin daha iyi olduğuna karar verir; istemek kişiyi incitebilir hale getirir ve dış etkilere karşı açıkta bırakır. Bir insanın dileme yeterliliği, eğer o kişinin hissetmesine yardım edilirse otomatik olarak kolaylaşır. Eğer bir insanın dilekleri duygularından başka bir şeye dayanıyorsa –örneğin, mantıksal düşüncelere ya da ahlaki zorlulara- onlar artık dilek değil, "-meli, -malı" dırlar ve kişinin benliğiyle iletişimi engellenmiştir. Dilek, düşünce veya amaçsız hayal gücünden daha fazla bir şeydir. Dilek bir duyguyu ve güç parçasını içerir. Eğer duygulanım engellenirse, kişi dileklerini yaşantılayamaz ve bütün isteme işlemi engellenmiş olur. Kişi dileği tam olarak yaşadıktan sonra veya seçimle karşı karşıya kalır. Karar, dilemek ve eyleme geçmek arasındaki köprüdür. Karar vermek, kendini bir eylemin akışına adamak demektir." (Yalom, 2001, s. 476-482-485-486-498)

Alain, "Mutlu Olma Sanatı" adlı eserinde dua ile ilgili şöyle demiştir. "Her dinde şaşılacak bir pratik bilgelik vardır. Sözgelişi, gerçeği kabul etmek istemeyen ve kendini yıpratmaktan başka bir işe yaramayan bir takım hareketlerle isyan etmeye kalkan, böylece felaketini daha da artıran bir bahtsızın diz çökerek başını avuçlarının içine almasını sağlamak, onu ikna etmeye çalışmaktan daha iyi olurdu; çünkü, böyle bir beden hareketi sayesinde hayal gücünü yatıştırmak ve bir an için olsun umutsuzluğu ve öfkeyi bir yana itmek mümkündür. En eski Tanrı fikri kadar en incelmiş, üzerinde en çok işlenmiş olanı da, hep insanların yargılanmış ve mahkum edilmiş olduklarını hissetmiş olmalarından ileri gelmektedir. İnsanlar, insanlığın uzun bir süre devam eden çocukluk çağı boyunca, rüyaları gibi tutkularının da Tanrı'dan geldiğine inanmışlardır. Avunduklarını ve acı çekmekten kurtulduklarını hissettikleri zaman da, her seferinde, bunu bir mucize olarak, Tanrı'nın bir lütfu olarak görmüşlerdir. Öfkelenmiş bir insan, öfkesinin yatıştırması için dua

etmek üzere diz çöker; gereken şekilde diz çökerse, öfkesinin geçeceğine şüphe yoktur. O zaman kendisini bu kötü duygudan kurtaran iyi bir kuvvetin işe karıştığını görecektir." (Alain, 1997, s. 61-62)

Deniz, "Duanın Psikolojik Temelleri" konulu yüksek lisans tezinde ateistlerin duaya bakış açılarından farklı bir şekilde bu konuya değinmiştir. "Her insan kendiliğinden gelen bir duygu ile güvenme, bağlanma ve sığınma eğilimi göstermektedir. İnsan aslında ailesinde, otorite, koruma, bağlanma, güvenme, sığınma, dayanma ve emniyetin ne olduğunu öğrenmektedir. Bu durum yaşı ilerledikçe, hayat tecrübeleri çoğaldıkça ve her geçen gün ölümün ve hayatın manasını öğrendikçe daha iyi anlayacaktır. Böylece onda korunma ve sığınma ihtiyacı kendini daha çok duyuracaktır. Bu ihtiyaç onu tüm kötülüklerden koruyacak bir güce sığınmaya götürüyor. İşte insan Allah'a güvenmek ve O'nun koruyuculuğuna sığınmakla varlığını emniyet altına aldığı gibi, dua edip bunun sonucunda isteklerinin ve ihtiyaçlarının yerine getirileceği inancı ve ümidini de taşımaktadır. Dua, keyfiyetine, şiddetine ve güçlü söylenişine bağlı olarak ruh ve cinsiyetimizi etkiler. İnsan dua vasıtasıyla Allah'a yükselir ve Allah da insanın kalbine iner. Bu durumda Allah bütün aşkınlığına rağmen insanın kalbine içkin boyutunu tezahür ettirir. Biriken sıkıntıları, toplanan kirli maddeye olan istekleri ancak dua sayesinde gidermek mümkündür. İnsan bir anda içini en mahrem biçimde boşaltır, rahatlar. Her insan dünyada kendisini dinlemek, anlamak isteyen birisi olduğunu hissetmeye muhtaçtır. Dua eden insan kendini gören, işiten, itimat eden Allah'ı hisseder. O'na bütün dertlerini dökmek, ihtiyaçlarını arz etmekle şuur altına itilmiş, hayatını zehir eden duyguları birer birer boşaltır. Dua genel olarak insanın bütün ruhi faaliyetlerine bir güç ve canlılık sağlamaktadır. Bireye özgü, somut birçok belirtileri kendi özellikleriyle ortaya çıkarır. Dua bize derdimizi her an dökebileceğimiz, herkesle- bazen ailemizle bile paylaşamayacağımız mahrem kaygılarımızı ifade edebileceğimiz bir zatin bulunduğunu hissettirir. Dua, duacının bünyesini, huy, karakter, ahlak, gidiş ve mahiyetini etkileyen bir faktördür. İnsanın çaresi olan şeylerde çare araması kendi iradesini güçlendirmesi ve manevi gücünü takviye etmesi ancak dua ile olur. İnanan insanın en önemli sığınağı duadır. Duanın üç önemli psikolojik faydası vardır.

1) Problemlerini kelimelerle ifade etmeye imkan verir. Problemle karışıklık ve belirsizlikten kurtulmasına yardım eder. 2) Dua kişiye yükünün paylaşıldığı yahut olmadığı duygusunu verir. En çaresiz ve ümitsiz durumlarda her şeyi duyan, her şeyi bilen ve gücü yeten bir kudrete inanmak, sığınmak ve güvenmek o kişiye sakinlik ve huzur verir. Güven duygusunun gelişmesine ve korkuların yenmesine yardımcı olur. 3) Çaresiz kişi pasiftir, bir şey yapmamaktadır. Böylece "yapmak" konusunda bir adım atmış olur." (Deniz, 2002, s. 28-34-35-36-27-38-41)

18. Ruh hakkındaki düşünceleri, ruha bakış açıları ve nedenleri

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistler ruhu, enerji olarak tanımlamışlardır. Mantıklı olduğu için enerji olan ruha inandıklarını ifade etmişlerdir. Ruhun havada olduğunu, bir vücuttan ayrılıp başka bir vücuda girdiğini, ölümle bunun bittiğini hatta ruhu kişilikle ve beynin duygu boyutuyla bağdaştırdıklarını söylemişlerdir. Bu sebeplerden dolayı ateistlerin hepsinin bilinen dinsel boyutta ruha inanmadıkları görülmüştür.

"Ruh, İbranicede esinti (ruach) demektir; yani bir esinti gibi gözle görülemeyen" (Ertunç, 2000, s. 60) "Ruh diye bir şeyin varlığı, Descartes'ten çok önce eski Yunan filozoflarınca ortaya atılmıştır. Onlardan çok önceki Mısırlıların böyle bir gereksinimleri olmamıştır. Çünkü onlar bedenin yeniden canlanacağına inanarak, ileri gelenlerin eşyaları ve servetleriyle beraber kimi zaman mumyalayarak saklıyorlardı. Beden dışında görünmeyen ve sonsuza kadar var olan bir şey bedenle ilgili kaygıları ortadan kaldırmıştır. Hatta Sigmund Freud'un iddiasına göre tektanrıcı dinlerin ilk çıkışında ölü gömme törenlerine olan tepki de rol oynamıştır. Tektanrıcı dinler ise göreli olarak dünyevidir. Bunu beden dışında bir ruh varsayarak başarmıştır. Öbür dünyada ruhla beraber mevcut bedenden uzaklaştırılmış ve en azından bedenler laikleşmiştir. Ruh yada başka isimler altında anlatılmak istenen, bir gizemli ve mutlak doğru bilgi-sezgi bütünüdür. Tin, zihin, zihinsel töz, benlik, iç yönetici,

gizem dozunu artırmak için makinedeki hayalet, işin içine bilimsellik katmak isteyenlerce korteks, psikoloji okuyanlarca id, ego, alt benlik ya da belki genetik kod hep aynı amaçla kullanılabilir. Canlının içinde gizemli bir organizasyon gören herkes Tanrı'ya veya başka bir güce inanmak zorundadır. Tanrı'ya ya da tüm diğer gizemli güçlere inanmayanların ise bu ruh taarruzu karşısında iki şansı vardır; ya insanın içinde doğuştan var olan ve hep kendisine yol gösteren bilgiler bütününün olmadığını, bunların hepsini sonradan kazandığını iddia edecektir ya da insanın içinde doğarken hazır bulduğu bilgilerin mutlak doğrular olmadığını söyleyecektir. Bilim insanlarının bir kısmının kendi mesleklerine ihanet etmek pahasına dünyayı fiziksel dünya ve ruhlara ait dünya diye ikiye ayırdıklarına sık rastlanır. Bunlardan R. J. Hirst, "Zihin ya da zihinsel tözler ne duyular tarafından algılanabilirler ne uzayda yer kaplarlar; zeki ve amaca yöneliktirler ve onun özel niteliği düşünmektir." diyerek ruh kavramını özetler. Bir başka çağdaş dindar Ryle, ruh yerine iç yönetici ya da makinedeki hayalet demekte ve onu şöyle tanımlamaktadır: O görünmez ve işitilmezdir ve onun ağırlığı ve hacmi yoktur. Parçalara dayanmış olamaz ve onun bağlı olduğu yasalar sıradan mühendislerce bilinemez. Carl Gustav Jung ise, "İnsan benliğinin ya da ruhunun bir kısmının uzay ve zamanın yasalarına konu olmadığına tamamen inanıyorum." demiştir. Ruh bir çoklarına göre inanç değil, aksi kanıtlanamayacak bir gerçektir." (Ertunç, 2000, s. 57-58-61-62)

Yine Jung'a göre ruh, "Kendi içinde varolan bir özellik değil, temel yapının fiziksel uzantılarının yalın bir ürünüdür. Bu uzantılar bilinç niteliği taşıyorlarsa burada kaçınılmaz bir olgu var demektir, çünkü tersi durumda ruh sorunu söz konusu olmayacaktı, hatta hiçbir şey, dil bile olmayacaktı. Bu nedenle bilinç, ruhun kaçınılmaz, gerekli bir koşuludur, hatta ruhun ta kendisidir. İşte bu nedenle bütün modern "ruh'suz ruhbilimler", bilinçaltı psişizmi ortaya atan bilincin psikolojileridir. Eski inanışa göre ruh, insan yaşamını özümlerdi; fiziksel ve uzamsal bir yapıya, yani bedene, gebelik sırasında girer ve onu son sonukla birlikte terk ederdi. Ruh, uzamda yer tutmadığı ve yaşam verdiği bedenden hem önce hem sonra varolduğu için

zaman alanında yer alır, ölümsüzlük niteliği taşırdı. İlkellerde ruh, görünmeyen soluklardan oluşmuş bir beden demekti.” (Jung, 2001, s. 23-24-25-26)

19. İyiyi ve kötüyü ayırt etmedeki bakış açıları

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistler din olmasa da, iyiyi ve kötüyü ayırt edebileceklerini bunun din kitaplarıyla ya da toplumla ilgisi olmadığını, bu durumun ahlakla, vicdanla, tecrübelerle ve değerlerle ilgili olduğunu ifade etmişlerdir. Eğer bir durum ya da olay kişiye zarar veriyorsa kötü, zarar vermiyorsa, insanın mutluğu içinse iyi olarak nitelendirmişler, fakat bunun göreceli bir kavram olduğu söylemişlerdir. Bu konuyla alakalı olarak ateistlerin görüşleriyle bazı psikologların görüşlerinin benzer yanları olduğu görülmüştür.

“Ahlakın gayesi uygulamalı bilgilere ulaşmaktır. Amaçları, iyiliğin “ne” olduğunu bilmemizi değil, iyi olmamız gerektiğini ve nasıl iyi olabileceğimizi öğrenmemizi sağlamaktır. Ahlakın temel probleminin “iyilik ve kötülük nedir?”, “İyilik ve kötülüğün kaynağı nedir? ”, “İyiliğe ulaşmak ve kötülükten kaçınmak nasıl mümkün olabilir?” gibi belli başlı üç soruya cevap aramak olduğunu görüyoruz. Bugün dünyamızın bir çok yerinde yapılan sosyal ve kültürel antropolojik araştırmalardan elde edilen verilerden öğrendiğimize göre, iyi ve kötü güçlerin yardımının nasıl sağlanacağı, kötü güçlerden ise nasıl kaçınılacağı toplum içerisinde düzeni sağlayan temel kuralların ve bu kurallara dayanan örf ve adetlerin başlıca amacını oluşturmaktadır. Toplumsal gelişmenin daha ileri aşamalarında, çok Tanrılı dinlerden tutun da, Manişeizm gibi hem iyi hem de kötü güçlerin dünyaya egemen olduğu görüşünü savunan ikili dinlere ve tek bir Tanrı’nın egemen olduğu kabul edilen, ama şeytan, iblis, ifrit gibi adlarla belirlenmiş kötü bir gücün de dünyanın düzenine karıştığını öne süren ve insan ruhunu bu iki gücün birbirini yenmeye çalıştığı bir savaş alanı olarak gören tek Tanrılı dinlere varıncaya kadar, bütün dinler, insanın iyiye nasıl ulaşabileceğini, kötüden ise nasıl kaçınabileceğini amaçlayan birtakım ayrıntılı kurallar ve uygulamalar sistemi koymuşlardır ortaya. Bütün

bu sistemler ve başlangıçta temellerini daha çok bu gibi sistemlerden alan örf ve adetler, ahlak, hukuk vb. davranış kurallarını belirleyen öteki sistemler iyi ve kötünün ne olduğu, iyilik ve kötülüğün kaynağı, iyiliğe ulaşmanın, kötülükten ise kaçınmanın nasıl mümkün olacağı, iyi ve kötü davranışların karşılığı olarak ortaya çıkan mükafat ve cezaların neler olabileceği gibi konularda birbirinden oldukça farklı ve ayrıntılı bir takım kurallar ve normlar ortaya koymuşlardır. Ama hepsinde ortak olan nokta, iyiliğe ulaşmanın, kötülükten ise kaçmanın insanın temel gayesi olduğu şeklindeki inançtır.

Freud, ahlak konusunda insan tabiatının kötü olduğunu öne süren geleneksel anlayışa bağlı kalmıştır. Bunun içindir ki, insan tabiatının değiştirilemeyeceğini ve kötülüğün yeryüzünden silinemeyeceğini, olsa olsa denetlenebileceğini kabul eden karamsar bir görüşün temsilcisidir. Başka bir deyimle aslî günah kavramını benimsemiş olan- yani insan tabiatının ta başından lanetlenmiş olduğunu, kötü olduğunu, kendi başına kurtuluşa ulaşmasının mümkün olamayacağını öne süren- kötümser bir dinsel görüşün din-dışı alandaki temsilcisidir.

Erich Fromm'a göre insan tabiatı, Freud'un öne sürdüğü gibi kötü değildir. İnsan tabiatı bir anlamda ne iyidir ne de kötüdür, yalnızca bir takım imkanlarla donatılmıştır. İnsan tabiatı gelişmek, açılmak, tüm imkanları ile gerçekleşmek, dış dünyayla ve başka insanlarla bütünleşmek ve özdeşleşmek istemektedir. Bunları yapma imkanı bulunmadığı zaman, tabii ve normal gelişmede bir sapma olmakta ve kötülük dediğimiz şey ortaya çıkmaktadır. Fromm'a göre, kötülük, insan tabiatının ayrılmaz bir niteliği olacak yerde, sağlıksız, sosyal ve kültürel çevrelerin ve yanlış eğitim teknik ve yöntemlerinin bir ürünüdür. Fromm insana ve insanlığın geleceğine umutla bakan iyimser bir yaklaşımın temsilcisidir." (Fromm, 1999, s. XXI-XXV-XXVIII-XXXII-XXXIII)

"Herhangi bir şey, ancak o şeyi kullanan insan için iyi olduğu zaman "iyi", kötü olduğu zaman "kötü" olarak nitelenir. İyiyi insan için "iyi" olan şeyle, kötüyü ise yine insan için "kötü" olan şeyle eşanlamlı gören hümanist ahlak, insan için iyi olan şeyin ne olduğunu bilmek için insan tabiatını

bilmemiz gerektiğini öne sürmektedir. Yani hümanist ahlakta "iyi" dediğimiz şey, hayat karşısında olumlu bir tavır takınılması ve insanın güçlerinin gelişmesidir. Erdem, insanın kendi varlığına karşı gösterdiği sorumluluktur. "Kötü" dediğimiz şey, insanın güçlerinin zedelenmesi ve bozulmasıdır; kötülük ise insanın kendine karşı sorumsuz bir tavır takınmış olmasıdır." (Fromm, 1999, s. 22-29-31)

20. Kader, cennet, cehennem kavramlara bakış açıları ve nedenleri

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistlere göre bilinen tanımıyla kader; vade, bazı olaylara konulması gereken bir sıfat, Tanrı'ya inanan insanların kabullendiği bir kavram, inanan insanlara göre Tanrı'nın yaşanmışı ve yaşanacağı bilip insanın yaşamını çizmesi, alın yazısı, insanları müdahale edemeyeceği noktalarda bazı şeylerin olması gerektiği için gerçekleşmesi kaçınılmaz ve hiç değişmeyecek şekilde katlanılması gereken bir durum olarak ifade etmişlerdir. Konuşulan ateistlere göre kader; insanın elinde olan bir durum olmasının yanı sıra yaşadıklarını insanın kendisinin yarattığını, bu durumun koşullarla alakalı olduğunu, insanın oto kontrolünü sıfırlayan ve hayata yabancılaştıran bir olgu olduğunu, insanın kendi kaderini kendi çizdiğini, yaşam içinde her şey kontrol edilemeyeceği için insanın belirlenen bir yazgısı olmadığını söylemişlerdir.

"Kader, yüce Allah'ın ezelden ebede kadar meydana gelecek olayları, bunların zamanını, yerini, miktarını ve niteliklerini ezelî ilmi ile bilip takdîr etmesidir."

(http://www.diyanet.gov.tr/turkish/biliyormuyuzoku.asp?id=75&harf=K)

Mutahhari, "Kur'an'da İnsanlık Öğretisi" adlı eserinde ilahi kaderi, insanın sınırlılığının nedeni olarak açıklamıştır. "Kader, kesin bir ilahi emirdir. Fakat insanı kısıtlayıcı bir emir değildir. İlahi kader, olayların ve alametlerin ölçümü ve tartımı içindir." (Mutahhari, 2004, s. 70)

Alain, "Mutlu Olma Sanatı" adlı eserinde kaderle ilgili görüşlerini dile getirmiştir. "Yaşama sanatı her şeyden önce, verdiğimiz bir karar ve yaptığımız iş ya da meslek konusunda kendimizle çekişmeye kalkmamaktır. Tersine, kararımızı iyi bir karar, mesleğimizi iyi bir meslek haline getirmeye çalışmalıyız. Bizim eserimiz olmayan, hazır bulduğumuz bütün bu seçmelerde bir alınyazısının işe karıştığını görmek isteriz; ama bu seçmeler hiç de elimizi kolumuzu bağlamış değildir. Çünkü kötü kısmet diye bir şey yoktur; payımıza düşen her şey iyidir- onu iyi bir hale getirmek istersek eğer...İnsanın kendi tabiatı üzerinde tartışmaya kalkması kadar zayıflığını belirten hiçbir şey yoktur; hiç kimse kendi tabiatını kendi seçmemiştir. Ama insan tabiatı en haris bir kimseyi bile tatmin edecek kadar zengindir." (Alain, 1997, s. 70-71)

Ateistler bilinen tanımıyla cenneti, insanların dünyada yaptıklarının sonucunda verilecek ödül, Tanrı'ya ve kitaba bağlı insanların kurallara bağlı olarak yaşadıkları ve bu yüzden ödüllendirilecekleri yer, insanların hayal dünyası, inananlara göre sevapları günahlarından ağır basan insanların gidecekleri yer, sevabın çoksa ebedi mutluluğun yaşanacağı bir yer, dünyada eksik kalan ulaşamadığımız şeylerin bütünü, inanan insanları hayatta yaptıkları iyiliklerin karşılığında ödüllendirilecekleri yer olarak tanımlamışlardır. Konuşulan ateistlere göre cennet; her şeyi sınırsızca yaptığı odaları, kendilerine huzur veren her şey, eşit, sömürüsüz bir dünya, yaptıklarının karşılığını gördükleri gün, hak ettikleri için saygı görmek, odalarında oturup sevdiği müziği dinlemek ve içki içmektir.

"Cennet; Allah'ın emirlerine uyup yasaklarından sakınanların konulacağı ebedi mükafat yeridir."
(http://www.diyanet.gov.tr/turkish/biliyormuyuzoku.asp?id=11&harf=C)

Ateistler bilinen tanımıyla cehennemi; insanların dünyada yaptıkları kötülüklerin ve günahların karşılığını çekecekleri bir yer, insanların korkulu rüyası, inananlara göre günahları sevaplarından ağır basan insanların gönderildikleri ve yakıldıkları bir yer, insanların çocukluğundan beri korkutulduğu, "yanacaksın" denildiği bir yer olarak tanımlamışlardır. Konuşulan ateistlere göre cehennem; kendi odaları, küçük ve kalabalık olan

her yer ve toprak altı, bir insanın kışın soğuktan ölmesi, savaş ve bomba, herkes tarafından hiç yaşanılmamışçasına unutulmak, zihinlerini rahatsız eden düşünceler ya da düşünmek zorunda kalmalarıdır.

“Cehennem; kafirlerin sürekli olarak kalacakları azap yeridir.” (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/biliyormuyuzoku.asp?id=11&harf=C)

Konuşulan ateistlerin bu kavramlara inanmadıkları görülmüştür. Bunun sebebi de, bu kavramları saçma buldukları ve insanların avuntusu olarak gördükleri, ayrıca bu kavramların dinin bütünleştirilmesiyle oluştuğu, bu durumun da toplumla ve kültürle alakalı olduğu, cennet ve cehennemi gören birilerinin olmadığı ve mantıklı bir açıklaması olmadığı şeklinde açıklanmıştır. Bunun yanı sıra ateistlerin kendilerini materyalist olarak gördükleri ve akıllı insanların bu tarz şeyleri yaratmış olabilecekleri ifade edilmiştir.

21. Adalet hakkındaki düşünceleri ve nedenleri

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistler adaleti, insanların bir işi çabalayarak, kendinden bir şeyler harcayarak yaptıkları işlerin ödülü, kişilere göre hak dağılımı, belli durum ve koşullar altında haklının yanında olunması, çıkar çatışmasının ortadan kalkması, insanların hak ettiklerini bulması ve hak ettikleri yerde olması şeklinde tanımlamışlardır. Bu tanımlamalara göre konuşulan bütün ateistlerin dünyada adalete inanmadıklarının yanı sıra ilahi adalete de inanmadıkları görülmüştür. İlahi adaletin Tanrı’dan değil insanlardan geldiğini ifade etmişlerdir. Buna bağlı olarak da ilahi adalet varsa iyilerin ezilmemesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Dyer, “Hatalı Alanlarınız” adlı kitabında adaletle ilgili yaptığı yorumlarda konuşulan ateistlerle ortak yanları olduğu görülmüştür. Dyer’e göre; “Dünya, her şeyin adil olduğu mükemmel bir düzene sahip olsaydı, hiçbir canlı bir gün bile yaşamazdı. Kuşların solucan yemesi yasak oludu ve herkesin kişisel isteklerinin karşılanması gerekirdi. Yaşamda adalet aramaya şartlanmışızdır ve onu bulamadığımızda sinirlenir, gerginleşir ve sıkıntı

duyarız. Aslında gençlik iksiri ya da başka bir mitin peşinde koşmak ve ne kadar sonuç vericiyse, bu arayış da o kadar verimlidir. Adalet yoktur. Hiç olmadı ve olmayacak. Dünya böyle düzenlenmiştir. Dünyanın adaletli olmadığını anlamak için doğaya bakmak yeter. Tornadolar, seller, dev dalgalar, hortumlar, hiçbiri adil değildir. Adalet kavramı mitolojik bir kavramdır. Dünya ve içindeki insanlar, her gün adaletsiz davranmaya devam ederler. Mutlu ya da mutsuz olmayı seçebilirsiniz ama bunun çevrenizde gördüğünüz adaletsizliklerle bir ilgisi yoktur. Adalet hemen hiçbir duruma uygun olmayan bir kavramdır, özellikle de doyum ve mutluluk hakkında tercihlerinizle ilişkili olduğunda. Tutkuyla olmasını istediğiniz adaletin olmadığını gördüğünüz zaman kendinizi olumsuz duygularla cezalandırırsınız. Bir şeyi adaletsiz olarak nitelememiz için, kendinizi başka bir birey ya da bireylerle kıyaslamanız gerekir. Bu durumda kendiniz için neyin iyi olduğunu başkalarının tarzına bakarak belirlersiniz." (Dyer, 1997, s. 201-202-203)

Alfred Adler'de "İnsanı Tanıma Sanatı" adlı kitabında adaleti, "İnsan karakterinin aydınlık yanı diye görünen şey, ana hatları bakımından toplu yaşamanın zorunluluklarına uyulmasıdır diye açıklamıştır." (Adler, 2001, s. 50)

22. Başka bir dine inanma ihtiyaçları, bakış açıları ve nedenleri

Yapılan görüşmelerde ateistlerin, başka bir dine inanma ihtiyaçlarının bulunmadığı görülmüştür. Bunun sebepleri arasında dinin insanlar tarafından yazılmış olduğuna inanmaları ve formlarının değiştiğini düşünmeleridir. Ayrıca, dinin insanların çıkarları için yapıldığını ve bir çeşit sığınma aracı olduğunu, bununla beraber insanların kendilerini yönlendirecek bir şey aradıklarını söylemişlerdir. İslamiyetin çok bağnaz bir din olduğu dile getirmişlerdir. Fakat konuşulan bir ateist seçecek olsa coğrafi konumundan dolayı Hıristiyanlığı seçebileceğini söylemiştir.

23. Yaşadıkları bazı olaylara tesadüf ya da neden-sonuç olarak bakmaları ve nedenleri

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistler tesadüfü, beklemediğin anda bir şeyin olması, olası bir şeyin denk gelmesi, olası referanslı bir durum, insanları en son noktaya getiren bir durum olarak tanımlasalar da bazı ateistler tesadüfün tam tanımını yapamamışlardır. Yine aynı şekilde konuşulan ateistler mucize kavramını da, hayatta olmayacağına inandığın bir şeyin olması ve insanı şaşırtması, beklenmeyen bir durum, alışık olunmayan, fiziksel anlamda açıklanamayan bazı şeyler, bilimin açıklayamadığı bir durum ve ütopya olarak tanımlamışlardır. Konuşulan ateistlerin tümünün mucizeye inanmadığı görülmüştür. Bunun sonucunda, ateistler hayatlarında olan bazı olay ve durumları yeri geldiğinde tesadüfe yeri geldiğinde neden ve sonuca bağlasalar bile genel olarak neden- sonuç ilkesine daha gerçekçi, somut ve mutlak olması açısından daha çok bağlı kaldıkları görülmüştür.

"Mucize, peygamberlerin, peygamber olduklarını ispat için Allah'ın izni ile gösterdikleri hiçbir insanın benzerini yapamayacağı harikulade hallerdir."

(http://www.diyanet.gov.tr/turkish/biliyormuyuzoku.asp?id=99&harf=M)

Ertunç, " Tanrı Varsayımı Üzerine" adlı eserine, sebep- sonuç ilişkisine şu şekilde değinmiştir. "Nedensellik, sebep-sonuç ilişkisi, nedensel açıklama gibi deyimlere bilimsel olayların açıklanmasında sıklıkla başvurulur. Buna rağmen doğruluğu tartışılmalıdır. Diyebiliriz ki her şeyin bir sebebi olduğu düşüncesi bir varsayımdır. Hatta doğru olmama olasılığı daha fazladır. Bu kavramın modern bilimde yeri olmadığını ileri süren filozof ve bilim insanları vardır. Russell şöyle demiştir. "Her ekolden tüm filozoflar nedensellik ilkesini bilimin temel postulatlarından saymıştır. Oysa, garip görünecek belki, gravitasyonel astronomi gibi ileri bilimlerde, neden-sonuç ilişkisini aramaktan vazgeçmesinin nedeni böyle bir şeyin olmamasıdır." Russell, nedensellik kavramını bugün bile kullanmasını, zamanı geride kalmış bir kafa alışkanlığına bağlamakta ve kavramı "geçmiş çağların kalıntısı" olarak nitelemektedir. Her

şeyin bir sebebi vardır ilkesi, günlük yaşamda sık karşılaştığımız akademik düzeyde olmayan Tanrı inançlıların en önemli Tanrı kanıtıdır. Bu ilkenin doğru olması halinde ise sanıldığının tersine Tanrı'nın olamayacağı kanıtlanmış olur. Çünkü sebepler hiç bitmeyecek; ya sonsuza kadar gidecek ya da varlığını sonuçlarıyla açıklayan bir daireye varacaktır. Sebep-sonuç ilişkisi gerekliyse, her şeye bir sebep aramamız gerekir. Varlığımın sebebi annem ve babamdır. Onların varlığının sebebi de onların annesi ve babasıdır. İlk insanlara gelince onların sebebi de bu kadar benzerlikten sonra atalarımızı inkar etmezsek maymunlar olduğunu söyleyebiliriz. Canlılara sebep olarak gördüğümüz ortaya çıkan ilk DNA molekünün de sebepleri vardır. O zamanki dünya atmosferi, oluşmuş moleküller, ısı vs. Bunların sebebi güneşse, onun da sebebi koptuğu daha büyük bir gök cismidir. Onun da mutlaka bir sebebi vardır ve geri gidebildiğimiz kadarıyla tarih büyük patlamayla başlamaktadır. Diğer taraftan sebep-sonuç ilişkisi yalansa hiçbir şey için sebep aramaya gerek kalmaz." (Ertunç, 2000, s. 28-30-34-35)

24. Bir din yaratmak isterlerse temellendirecekleri ilkeler ve nedenleri

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistlerin bir din yaratmak istemedikleri görülmüştür. Ama bir din yaratmak isteseler ilk olarak bu dini herkesin eşit olması, kendine güvenmesi, rahat ve anını yaşaması ve Tanrı'nın değil insanın üzerine temellendireceklerini ifade etmişlerdir. Bunların dışında daha sonraki ilkelerinin; yaşamın amacı, teşvik etmek, herkesin bir şeyler yapması, özgürlük, adalet, sadakat, istediğin bir şey uğruna çabalamak, insanın kendisiyle barışık olması, doğrulardan şaşmamak, başkalarının sizi etkilemesine izin vermemek, kutsal bir kitaba bağlı kalmamak ve daha somut şeyler olduğu söylemişlerdir.

Ateistlerin oluşturmak istedikleri din anlayışıyla İslam dininin öz yapısının bir bütünlük arz ettiği görülmüştür. İslam dini barışçıl, insan odaklı bir dindir. Akdemir, "Kur'an ve Laiklik" adlı eserinde bu konuya değinmiştir. "Kur'an'ı Kerim konusunu doğrudan insan oluşturmaktadır; çünkü, onu doğru

yola iletmek ve böylece mutluluğunu gerçekleştirmek yüce Allah tarafından indirilmiştir. Bu yüzden Kur'an'ı Kerim'deki birçok ayetin insanın doğası ve özellikleri ile ilgili olmasına şaşmamak gerekir. Gerçekten de yarattığı insanın doğasını, fıtratını herkesten daha iyi bilen Yüce Allah, bu konuda psikoloji açısından çok değerli bilgiler sunmaktadır. Kur'an'ın insan doğasını "gerçek din" olarak nitelendirmesi asla bir rastlantı değildir. Çünkü Hıristiyanlık gibi dış dünyadaki kurumsallaşmış dinlerin, birer yabancılaşma ve dolayısı ile mutsuzlaşma kaynağı oldukları bilinmektedir. "Gerçek din", dış dünyadaki yabancılaşmış din değil fakat bozulmamış insan fıtratı, insan doğası, yani insanın yaratılış gereği doğasında taşıdığı ulvi değerlerdir. Bu bakımdan, insan fıtratını bozulmaması ve bu yüzden de sürekli koruma altında bulunmaması büyük önem arz eder. Çünkü, insanın yeryüzünde özgürce hareket edebilmesi, mutlu olması, kendi dışındakileri sevmesi ve dolayısı ile onlara zarar verecek şeylerden kaçınması fıtratının temiz kalmasına bağlıdır. Ancak fıtratın korunması kolay değildir. Şu halde, insana düşen, kendi uydurduğu putlara uymak değil, içindeki sonsuz gizil güçleri eyleme geçirerek, kendini gerçekleştirmek ve böylece kendini mutlu kılmaktır. İnsanın ancak bu şekilde mutlu olabileceği asla unutulmamalıdır. Eğer insan kendini gerçekleştiremez, gücünü dış dünyadaki nesnelere, kişilere, kurumlara yüklerse, kendi eliyle yarattığı ilahların kölesi haline geleceği için, mutsuzlaşır. Kendini gerçekleştirmeyen insan, hasta olmakla kalmaz, hastalığını da içinde yaşadığı topluma da yansıtır. Hem kendisini hem de kendi dışındakileri mutsuzlaşır." (Akdemir, 2000, s. 148-151-152-153)

25. Eğer varsa

Yapılan görüşmelerin sonucunda ateistler genel olarak Tanrı'nın varlığıyla ilgilenmediklerini, hayatlarına bir etkisi olmadığını ve Tanrı'nın var olmadığına emin olduklarını ifade etmişlerdir. Ama Tanrı varsa karşılarına çıkmasını istediklerini, Tanrı'ya soracak soruları olduğunu söylemişlerdir. Eğer Tanrı varsa her şeyin bu kadar adaletsiz olmayacağını önemle vurgulamışlardır.

Ertunç, "Tanrı Varsayımı Üzerine" adlı eserine, "Tanrı'nın varlığına ilişkin kanıtların sağlamlığı ya da çürüklüğü bir yana, Tanrı'ya "yararlı" olduğu için inanılması gerektiğini ileri sürmüştür. Yararlı olan şey, belki bir Tanrı'nın varlığına inanmanın kendini rahatlatıcı etkisidir, belki de her şeyi açıklamaya hiçbir araştırma olmaksızın yeterli hale gelmemizi sağlamasıdır. Tanrı yoksa bile bir Tanrı inancı içinde yaşamanın zararı yoktur ama ya varsa? Son kelimeyi söylerken olası cehennem ve kaçırılan cennet hatırlatılabilir. Tanrı'nın varlığı ya da yokluğu konusunda herkese kendi kanıtları sağlam gelmektedir. Çıkarlar gereği düşüncelere yön verilebilmesini tasvip etmiyoruz ama çıkar gereği bir Tanrı inancına sarılmanın da yanlışlığını savunabiliriz. Tanrı'ya inanmanın yararları şüphelidir ve ayrıca bir çok zarar da ortaya konulabilir. İnanılan Tanrı ne kadar hoşgörülü olursa olsun davranışlarımızı ona göre ayarlamalıyız, çünkü bizi her an izleme şansına sahiptir. Bu insanın kendi özgürlüğüne vurduğu bir kilittir. Var olduğuna inanılan bir Tanrı olunca, onunla doğrudan ilişki kurma gereksinimi de insanı sarmıştır." (Ertunç, 2000, s. 95-96-97)

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnanç konusu insanlığın ortaya çıkışından beri ele alınan en önemli konulardan birisi olmuştur. İnsanların çoğu dili, ırkı, dini ne olursa olsun Tanrı'ya inanarak, varlığını ispatlamak için bir çok delil göstermişlerdir. Fakat bir kısmı da inanmamayı tercih etmiş ve bu delilleri çürütmeye çalışmışlardır. Tanrı tanımazlık olarak ifade ettiğimiz ateizm, teistik Tanrı inancına karşı çıkmış felsefik bir düşünce biçimidir. Ateizm terimi, İngilizce theism kelimesinin başına "a" olumsuzluk eki getirilerek yapılır ve kısaca Tanrı inancına sahip olmamak anlamına gelir. Ateizm kelimesinin Türkçe olarak tam karşılığı bulunmamaktadır.

Bazı düşünürler ateizmi çeşitlere ayırmışlardır. Bunlardan birincisi; Tanrı'nın varlığını reddetmek olarak açıklanan mutlak ateizmdir. Mutlak ateizme göre; insan doğuştan Tanrı kavramına sahip olmadığı için reddedecek bir şeyi de bulunmamaktadır. İkincisi; Tanrı fikrine sahip olmamak, Tanrı'nın varlığını bilinçli biçimde reddetmek olan teorik ateizmdir. Teorik ateizme göre; kişi düşünerek, tartışarak zihnî bir çabayla Tanrı'nın varlığını reddetmek ve ilgili iddiaları çürütmeye çalışmaktadır. Üçüncüsü; Tanrı'yı yaşama sokmamak olarak açıklanan pratik ateizmdir. Pratik ateizme göre; kişi daha ziyade günlük yaşamındaki tavır ve davranışlarıyla, hayat tarzı, ilke ve alışkanlıklarıyla, Tanrı'sız bir dünya ve Tanrı'sız bir yaşam kurmayı istemektedir. Dördüncüsü; Tanrı'nın varlığına ilgisiz kalınması olarak açıklanan ilgisizlerin ateizmdir. Bu ateizme göre; kişi Tanrı'nın varlığını veya yokluğunu tartışma konusu yapmadan bu konulara uzak durmayı tercih etmektedir. Beşincisi ise; ideolojik ateizmdir. Bu ateizme göre de; ateizm ideolojik bir ilke olarak savunulmuş ve politik bir kabul haline gelmiştir.

Ateizm teknik anlamda felsefenin başlangıç günlerine kadar uzanan bir olgudur. Ateizmin tarihçesi düşünce tarihinde ana hatlarıyla İlkçağ (Antik dönem), Yeniçağ ve Modern dönem olmak üzere üç safhada ele alınmaktadır. Ateizmin geniş anlamda inançsızlık olarak görüldüğü dönem İlkçağ dönemidir. Ortaçağda monoteizmin (tektanrıcılık) ağırlığını hissettirmesinden dolayı

açıkça bir inançsızlık görülmemiştir. Bununla birlikte ateizm denilince İslam tarihinde akla, Yahya b. İshak er-Râvendî (H. 205-245) ve Ebû Bekir Muhammed ibn Zekeriyya er-Râzî (865-932) gelmektedir. Bu düşünürler vahiy, peygamberlik ve mucize gibi dinî inançları eleştirmiş ve geleneğe aykırı şeyler söylemişlerdir.

Ortaçağda felsefî anlamda ateizmin yaygın olmayışının sebebi, kilisenin baskısı ve ateizmin ortaya çıkabileceği fikrî bir boşluğun bulunmamasıdır. Ortaçağda dinî düşünce ağır basmış ve düşünürler dinî düşünceleri temellendirmişlerdir.

Modern dönemde Batıda insan özgürlüğü ile Tanrı iradesi (Kilise doktrinleri) arasında derin bir uçurum oluşmuş ve insanlar kendilerini bu ikilem içerisinde bulmuşlardır. Bu dönemde Tanrı problemi, ateistlerce insanın özüne yabancılaşması ve özgürlüğünü kaybetmesi açısından da temel bir mesele olarak gözükmüştür. Modern dönemde materyalizm çeşitli biçimlerde savunulmuştur.

Ateizm konusu içerisinde ele alınan en önemli konulardan biriside kötülük problemidir. İnsanı böylesi bir yönelişe iten şey, kuşkusuz, iyiliklerin varlığından çok, kıtlık, savaş, deprem, hastalık, günah gibi kötü sayılan şeyler ve neden oldukları hayal kırıklıkları ve acı çekmeler olmuştur.

Kötülük problemi ateistlerce, Tanrı’nın varlığıyla, kötülüğün varlığı arasında bir ikilem oluşturulmuş, kötülüğün varlığıyla Tanrı’nın varlığı mantıken çeliştiği iddia edilmiş, çelişmediği düşünülse bile kötülüğün varlığının Tanrı’ya inanmamak için geçerli bir neden olduğu ileri sürülmüştür. Kötülük problemi “ahlaki” ve “fiziki” olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır.

Ahlaki kötülük, en genel tanımı içinde, insanın iradesini kötüye kullanması sonucu ortaya çıkan hata ya da günah olarak anlaşılmaktadır. Fiziki kötülük ise, insanlar tarafından bile bile meydana getirilmeyen ve insanların kendi ihtimallerinin bir sonucu olarak gelmesine izin verilmeyen bütün kötülüklerdir.

Felsefe tarihinde ateizm konusu üzerinde bir çok filozof düşüncelerini dile getirmiştir. Bunlardan bir tanesi pozitivizmin öncülerinden olan Comte'dir. Comte'a göre, insanlık teolojiyi ve metafiziksel muhakemeleri bir kenara bırakmış, deneyle doğayı anlamaya çalışmıştır. Feuerbach'a göre ise, Tanrı kavramı insanın kendi doğasını dışarıya yansıtması sonucu oluşmuştur. O'na göre insanın Tanrı'nın varlığına inanması, bir anlamda kendi benliğini yalanlaması, özüne yabancılaşması ve fakirleşmesi anlamına gelmektedir. Çünkü bu durumda insan kendi değerlerini bir başkasına vermektedir. Marx için ise Tanrı'nın inkarı, insanın kurtuluşudur ve bu tek kurtuluştur. Marksist ateizmin ilkesi zihni bir düzen değildir; o insanî ve tutkusal bir düzendir. Lenin'e göre de, din, daima ve her yerde, başkasının yararına devamlı çalışmayla, sefalet ve yalnızlıkla bunaltılmış halk kitleleri üzerine etki yapan ruhi baskının bir görünümüdür. Camus da, her ideolojiyi reddettiği ve kendine göre Hıristiyanlık da bir ideoloji olduğu için, Tanrı'ya ve kiliseye imanı büsbütün reddetmektedir. Modern dönemde ateizmin bir diğer öncüsü Freud ise, insandaki Tanrı inancını psikolojik tahlillerle açıklamaya çalışmış, din duygusunu insanlığın en eski, en güçlü ve en kaçınılmaz arzusu olarak değerlendirmiştir. Tanrı inancını içeren bütün gelenek ve değerlere eleştirel ve kuşkucu bir yaklaşım sergileyen Nietzsche de, Tanrı'yı inanılmaya değer bir varlık olarak bulmamış, buna karşın nihilist bir dünya görüşünü savunmuştur. Nietzsche moral ve varoluşsal gerekçelerle Tanrı'nın varlığını reddetmiş ve insanın özgürlüğüne dikkat çekmiştir. Daha sonra dramatik bir üslupla Tanrı'nın öldüğünü ifade ederek ateizmini açıklamıştır. Modern döneminde varoluşçuluk akımının en ünlü ateist filozoflarından biri de J. P. Sartre olmuştur. İnsanın doğasından hareketle ateizmini temellendirmeye çalışan, insanın özgürlüğe mahkûm olduğunu iddia eden Sartre, Tanrı fikrinin insanın kendini Tanrılaştırma ve kendini Tanrı olarak görme arzusunun bir sonucu olduğunu iddia etmiştir. Durkheim'e göre ise, en ilkel din totemizm olup, bütün dinsel düşünceler ve sistemler kaynaklarını totemimden almışlardır. Toplum, üyeleri üzerinde yaptığı etkiler ile zihinlerde Tanrı duygusunu uyandırmak için gereken bütün koşulları içerisinde barındırmaktadır. Tanrı problemini çalışan filozoflardan biri de Bertrand

Russell'dir. Russell, Tanrı'nın varlığı meselesinin çözümlenmesinde Tanrı'nın bir özel ad olmadığı, bir tanım olduğu sonucuna varmıştır. Tanrı'nın varlığının ontolojik, kozmolojik ve teolojik delillerinin incelemiş, bu delillerle Tanrı'nın varlığının ispatlanamayacağını söylemiştir. Findlay ise, Tanrı'nın hakkıyla "ilahî" denen ya da başka bir deyişle "dini tutumların gerçek objesi" olan bir varlık olarak düşünebilmesinin koşulu olarak O'nun aşkın (hem mantıken, hem de gerçekte zorunlu olarak varolan) bir varlık olması gerektiğini ileri sürer. Findlay, inananların Tanrı'yı kendi düşüncelerine göre şekillendirdiği, dolayısıyla bu durumun, Tanrı'nın aşkın varlık olma gereklilik ve özelliğini ortadan kaldırdığı kanaatindedir.

İnsanların zihninde bulunan Allah kavramı birbirinden farklıdır. Dini semboller ve âdetler de esnek olduğundan değişik biçimlerde düşünülebilir. Çocuk, lisan ve öz bilinç gibi birçok şeyleri dinden önce öğrenmek zorundadır. Burada hem fizyolojik hem psişik fonksiyonların olgunlaşması da önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü bu fonksiyonların olgunlaşma derecesi dini duygu ve tecrübeleri büyük oranda etkilemektedir. 9-10 yaşlarında çocuk, Allah'ı, dini telkin formasyonu sırasında aldığı vasfa ait veriler yardımıyla düşünür. 12-13 yaşlarında ergenlik dönemine giren çocuk Allah'ı şahıslaştırma dönemine girer. Bu dönemde kişi, Rab Allah, kurtarıcı Allah, baba Allah temaları üzerine daha çok önem verir. Ayrıca ergen için fiziki ve ruhi değişme ve gelişmelere paralel olarak dini gelişimde de bir canlanma söz konusudur. Din psikolojisi açısından ergenlik dönemi hem "dini uyanış ve dine dönüş" hem de "dini şüphe ve kararsızlık" dönemi olarak da bilinir. Ergenin içinde bulunduğu dini kültür ve geleneğin etkisi de dini gelişimde önemli bir yer tutar. Ergendeki bağımsızlık duygusunun uyanması, anne-babanın düşüncelerinin, önceden öğrenilen ve itirazsız kabul edilen pek çok şeyin tetkik edilmesine ve tenkitçi bir tutum geliştirmesine sebep olur. Bu sebeple ergen, anne-babası ile olan ilişkilerinde çatışmalı bir durumla karşılaşır. Bunun sonucunda da her türlü otoriteye isyan etme arzusu belirir. 15 yaşına doğru şüpheler azalmaya başlar. 16-17 yaşına doğru şüpheler yatışmıştır, ergen tercihini yapmıştır. Daha sonra şüpheler yeniden görünür, fakat daha ziyade zihnidirler. Fakat bundan sonra

kişi ya inanmayı tercih eder yada tamamen reddederek ya ateist yada agnostik olmaktadırlar.

"Günümüz Ateistlerinde Hayatı Anlamlandırma" konulu araştırmada derinlemesine mülakat yöntemi kullanılarak psikolojik yönden ele alınmıştır. Yapılan derinlemesine mülakat yönteminde, konuşulan ateistlerin hayatı anlamlandırmaları, sıkıntılarıyla ve acılarla baş etme yollarının neler olduğu, depresyondayken neler yaptıkları, huzur bulmak için neler yaptıkları, umutlarını nasıl korudukları, yaşam ve yaşamak hakkındaki düşüncelerinin neler olduğu, din ve dinle ilgili bazı kavramlar hakkındaki düşünceleri araştırılmıştır. Araştırmamızın sonucunda, sorulan sorular karşısında ateistlerin genel olarak benzer cevaplar verdiği görülmüştür. İnanan insanlara göre ateistler kendi hayatlarıyla ilgili olan hiçbir şeyi, hayatı anlamlandırmalarını, sıkıntı ve acılarıyla baş etmelerini, depresyonla baş etmelerini, umutlarını korumalarını, yaşamlarını ilahi bir varlığa, yani Tanrı'ya atfetmemişler, her şeyin insanın kendiyle alakalı olduğu görüşünü savunmuşlardır. Ateistlerin ibadet, dua gibi durumlar karşısında da inanan insanlara göre farklı tepki verdikleri görülmüştür. Ateistlerin herhangi bir Tanrı kavramları olmadığından dolayı Tanrı hakkında dolayısıyla bununla bağlantılı olarak din hakkında da inanan insanlara göre farklı yorumlarda bulunmuşlardır. Dine kesinlikle inanmadıkları ve dinle ilgili olarak cennet, cehennem, kader, ruh, dua, ilahi adalet gibi kavramlara da inanmadıkları görülmüştür. Öldükten sonra tamamen bedensel bir yok oluşa inanan ateistler ahiret inancını reddetmektedirler. Dünyaya gelişlerini biyolojik olarak açıklamışlar bunun yanı sıra evrim teorisine de çok ılımlı baktıkları görülmüştür. Dünyanın oluşumunu tamamen bilimsel olarak düşünmektedirler. Buradan da anlaşılacağı gibi ateistler kendilerine göre kurdukları bu dünya içerisinde hiçbir şekilde her hangi bir varlığa veya dine inanma ihtiyacı duymadan, her şeyin insanın kendisinde ve kendisiyle alakalı olduğu görüşünü destekler biçimde yaşamayı tercih etmişlerdir.

Araştırma sonuçlarının ışığında belirlenen öneriler şöyle sıralanabilir:

1) Konuşulan ateistler, ateist olmalarındaki sebepler içerisinde okudukları kitaplardan etkilendiklerini söylemişlerdir. Ergenlik döneminde bulunan insan, henüz oturmuş bir kişiliğe sahip değildir. Dolayısıyla okudukları kitaplardan, çevrelerindeki insanlardan ya da söylenenlerden etkilenme olasılıkları çok büyüktür. Bu yüzden bu yaştaki insanların okudukları kitapların gerçekliğine ve kaynakların yeterliliğine çok dikkat etmesi gerekmektedir. Kutsal kitaplar da okunabilir yani çeşitli alanlarda kitapların okunması yararlı olabilir.

2) Konuşulan bazı ateistlerin ailelerinde de ateist insanlar bulunmaktadır. Bu konuda ateist kişi direkt olarak etkilenmediğini söylese de bazı durumlarda etkilendiklerini söylemişlerdir. Böyle bir durumda aile bu konuda bilinçlendirilebilir. Çocuklarına farklı bakış açıları da sunmaları sağlanabilir. Aile de, çocuk gelişme çağındayken din ve Tanrı en doğru şekilde anlatılmalı ve din çocuğa korkutmak amaçlı kullanmamalıdır.

3) Konuşulan ateistler inanan insanların dini düşünceleri kendilerine empoze ettiklerini, inanan insanların inançları ve davranışları arasında tutarsızlık olduğunu söylemişlerdir. İnanan insanlar bu konudaki sorumlulukları noktasında bilinçlendirilmelidir.

4) Değerler ve hayatı anlamlandırma gibi konular ateistlerle kavramlara dini anlamlar yüklemeksizin paylaşılmalı, böylece inananlar ve ateistler arasında iletişim sağlanmalıdır.

5) Ateist insanlar din konusunda yaşadıkları bazı tecrübelerden dolayı çok tepkisel yaklaşmaktadırlar. Böyle bir durumda onlara, İslam dininin özü sunulmalı, en doğru ve tarafsız bir şekilde anlatılmalı, din olgusunun hayatın

içinde yer alması ve toplumsal olmasından dolayı, hayatla bağdaştıracak ortak yönlerinin bulunması sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Adler, Alfred, **Psikolojik Aktivite**, çev. Belkıs Çorakçı, Say Yayınları, İstanbul, 2001

2. Adler, Alfred, **İnsanı Tanıma Sanatı**, çev. Kâmuran Şipal, Say Yayınları, İstanbul, 2001

3. Adler, Alfred, **Yaşamın Anlam Ve Amacı**, çev. Kâmuran Şipal, Say Yayınları, İstanbul, 2000

4. Akdemir, Salih, **Kur'an ve Laiklik**, Form Yayınları, İstanbul, 2000

5. Akdemir, Ferhat, **Ateizmin Sosyolojik Gerekçeleri ve Teizmin Cevapları**, 19 MÜSBE, Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 2000

6. Alain, **Mutlu Olma Sanatı**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1997

7. Ankara Üniversitesi, **İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt XXIV, Ankara, 1981

8. Atsız, Hasan, **Ateizmin Psikolojik Gerekçeleri ve Teizmin Cevapları**, 19 MÜSBE, Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 2000

9. Aydın, Süleyman, **J. N. Findlay'de Tanrı Problemi**, SÜSBE, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1997

10. Bayraktar, Mehmet, **İslam'da Evrimci Yaratılış Teorisi**, İnsan Yayınları, İstanbul, 1987

11. Bingöl, İrfan, ***Evrenin Oluşumu,*** Ankara, 1995

12. Blackburn, Ivy M. , **Depresyon**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996

13. Cevizci, Ahmet, **Felsefe Terimleri Sözlüğü**, Engin Yayıncılık, İstanbul, 2003

14. Coffy, Robert, **Ateistlerin Tanrısı**, çev. Murtaza Korlaelçi, İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 2003

15. Çubukçu, İbrahim Agâh, **İslam Felsefesinde Allah'ın Varlığının Delilleri**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1983

16. Dalkılıç, Bayram, **Bertrand Russell'in Felsefesinde Tanrı Problemi**, SÜSBE, Doktora Tezi, Konya, 1997

17. Deniz, Sultan, **Duanın Psikolojik Temelleri**, AÜİF, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002

18. Dyer, W. Wayne, **Hatalı Alanlarınız**, çev. T. Nizamettin Bilgiç, Arion Yayınevi, İstanbul, 1997

19. Encausse, Gérard, **Reenkarnasyon**, Fran. çev. Haluk Özden, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul, 1999

20. Erkuş, Adnan, **Psikoloji Terimleri Sözlüğü**, Doruk Yayınları, Ankara, 1994

21. Ertunç, Tanju, **Tanrı Varsayımı Üzerine**, Logos Yayınları, İstanbul, 2000

22. Frankl, E. Victor, **İnsanın Anlam Arayışı**, çev. Selçuk Budak, Ayrıntı Matbaası, Ankara, 1995

23. Freud, Sigmund**, Bir Yanılsamanın Geleceği,** çev. H. Zafer Kars, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1994

24. Freud, Sigmund, **Dinin Kökenleri**, çev. Selçuk Budak, Öteki Yayınevi, Ankara, 1999

25. Freud, Sigmund**, Psikanaliz Üzerine,** çev. A. Anvi Öneş, Say Yayınları, İstanbul, 2001

26. Fordham, Frieda, **Jung Psikolojisinin Ana Hatları**, çev. Aslan Yalçıner, Say Yayınları, İstanbul, 2001

27. Fromm, Erich, **Erdem ve Mutluluk**, çev. Ayda Yörükan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1999

28. Fromm, Erich, **Yeni Bir İnsan Yeni Bir Toplum**, çev. Necla Arat, Say Yayınları, Say Yayınları, İstanbul, 2001

29. Geçtan, Engin, **İnsan Olmak**, Metis Yayınları, İstanbul, 2004

30. Geçtan, Engin, **Normaldışı Davranışlar**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1995

31. Geçtan, Engin, **Varoluş ve Psikiyatri**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996

32. Goleman, Daniel, **Dugusal Zeka**, çev. Banu Seçkin Yüksel, Varlık Yayınları, İstanbul, 2004

33. Hardiman, Michael, **Hayat Sizi Üzmesin**, çev: Bengi Pirim, Psilon, İstanbul, 2001

34. Horney, Karen, **Günümüzün Nevrotik İnsanı**, çev. Erdem Bagatur, Yaprak Yayınevi, İstanbul, 1986

35. Hökelekli, Hayati, **Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi**, Ankara Okulu, Ankara, 2002

36. İpek, Ömer, **Ateizmin Etik Boyutu ve Teizmin Verdiği Cevaplar**, OMÜSBE, Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 2001

37. Jung, Carl Gustav, **İnsan Ruhuna Yöneliş**, çev. Engin Büyükinal, Say Yayınları, İstanbul, 2001

38. Krueger, E. Douglas, **What is Atheism?** , Prometheus Books, New York, 1998

39. Kolak, Daniel, **In Search Of God**, Wadsworth Publishing Company, USA, 1994

40. Kula, M. Naci, **Kimlik ve Din**, Ayışığı Kitapları, İstanbul, 2001

41. Küçüker, Mümtaz Uğur, **Aydınlanma Felsefesinde Din Anlayışı**, MÜSBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001

42. Mutahhari, Murtaza, **Kur'an'da İnsanlık Öğretisi**, çev. Ahmet İyinam, Ağaç Yayınları, İstanbul, 2004

43. Özdoğan, Öznur, Dindarlıkla İlgili Bazı Faktörlerin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi, AÜSBE, Doktora tezi, Ankara, 1995

44. Peck, M. Scott, **Az Seçilen Yol**, çev. Rengin Özer, Akaşa Yayınevi, İstanbul, 1999

45. Poidevin, Le Robin, **Ateizm, İnanama, İnanmama Üzerine Bir Tartışma**, İng. çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2000

46. Politzer, Georges, **Felsefenin Temel İlkeleri**, çev. Muzaffer Erdost, Sol Yayınları, Ankara, 1998

47. Smart J. J. C. , Haldane, J. J. **, Atheism & Theism,** Blockwell Publishin LTD., UK, 2003

48. Smith, H. George**, Atheism-The Case Against God,** Prowetheus Books,USA, 1989

49. Soysaldı, H. Mehmet, **Kur'an'da Dua**, Şule Yayınları, İstanbul, 1999

50. Swinburne, Richard, **Tanrı Var mı?** , çev. Muhsin Akbaş, Arasta Yayınları, Bursa, 2001

51. Teber, Serol, **Davranışlarımızın Kökeni**, Say Yayınları, İstanbul, 2001

52. Topaloğlu, Aydın, **Ateizm ve Eleştirisi**, DİBY, Ankara, 2000

53. Topaloğlu, Aydın, **Çağdaş İngiliz Felsefesinde Ateizm Problemi**, DEÜSBE, Doktora Tezi, İzmir, 1996

54. Topaloğlu, Aydın, **Teizm yada Ateizm**, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2001

55. Verneaux, Roger, **Çağdaş Ateizm Üzerine Dersler**, çev. Murtaza Korlaelçi, AÜİFY, Ankara, 2001

56. Yalom, Irvin, **Varoluşçu Psikoterapi**, çev. Zeliha İyidoğan Babayiğit, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2001

57. Yasa, Metin, **Tanrı ve Kötülük**, Elis Yayınları, Ankara, 2003

58. Yıldırım, Ali , Şimşek, Hasan, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, 2000

59. www. google. com

ÖZET

Ergezen, Efsun, Günümüz Ateistlerinde Hayatı Anlamlandırma, Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Öznur Özdoğan, 208s.

Araştırma, ateizm konusuna psikolojik olarak yaklaşılarak, günümüz ateistlerin hayatı nasıl anlamlandırdıklarını, acı ve sıkıntılarıyla nasıl baş ettiklerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırma, değişik yaş grupları ve çoğunluğunun öğrencilerden oluştuğu 10 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada derinlemesine mülakat yöntemi kullanılmış ve ateistlere 25 tane yapılandırılmış soru sorulmuştur. Bunun yanı sıra araştırmada ateizmin tanımı, tarihçesi, temel terim ve kavramlar, felsefe ve psikolojideki temelleri üzerinde yabancı ve yerli kaynaklardan araştırılmış ve teorik bir çalışma yapılmıştır.

Araştırmada, konuşulan kişilerin ateist olmalarının ergenlik dönemine rast geldiği, inanmak için somut bir şey görmek istemedikleri, dünya düzeninin oluşumu ve yaratılışlarının bilimsel olduğu, sıkıntıdan, acıdan ve depresyondan kurtulmanın kişinin kendisiyle alakalı olduğu, insanın varoluşuyla hayatın anlamlı kılınabileceği, umutlarını korudukları sürece ve kendi seçimleriyle yaşamlarını güzelleştirebileceklerini, evrim teorisine inandıkları, reenkarnasyon, kader, cennet, cehennem gibi kavramlara inanmadıkları, dini toplumsal düzeni sağlayan bir araç olarak gördükleri, ibadeti gereksiz buldukları, dua etmedikleri, ruhu enerji olarak tanımladıkları, iyiyi ve kötüyü kendi tecrübeleriyle ayırt ettikleri, herhangi bir din yaratmak istemedikleri, tamamen hümanist olmadıkları, ilahi adalete inanmadıkları ve Tanrı'nın varlığına ihtiyaç duymadıkları sonuçlarına varılmıştır.

Bulgular, verilen cevapların betimsel analiz yöntemi kullanılarak teker teker yorumlanmış ve araştırılan kaynaklarla desteklenmiştir.

ABSTRACT

Ergezen, Efsun, How Today's Atheist Attribute Meaning of Life, Master's Thesis, Advisor: Yrd. Doç. Dr. Öznur Özdoğan, 208p.

This research was carried out in order to approach the issue of atheism from the psychology point of view and to determine how today's atheists attribute meaning of life and how they cope with their pain and problems.

The research was performed on 10 individuals from different age groups and most of whom are students. The technique of in-depth interview was used in the research and 25 structured questions were asked to the atheists. Also a theoretical study was carried out by means of investigating the definition and history, the basic terms and concepts, and the philosophical and psychological foundations of atheism from the local and foreign sources.

The results of this research has revealed that the interviewed persons had become atheists in their adolescence period; they did not want to see any concrete thing to believe; they believed that the formation and creation of earth was scientific and only the person could relieve himself/herself from the problems, pain and depression; they also believed that a meaning could be attributed to life through the existence of human beings and they could improve the quality of their lives by preserving their hopes and realized their desires; they reported that they believed in the evolution theory and did not believe in concepts such as reincarnation, fate, paradise and hell; they stated that religion was a means for regulating the social life, worship was unnecessary, they did not pray, they defined the soul as an energy, they made a distinction between the good and the bad by making use of their experiences, they did not want to create any other religion, they had a humanist approach towards the significant others, they did not believe in a heavenly justice and they did not need to believe in the existence of God.

The findings were interpreted individually based on the answers by making use of the descriptive analysis technique and were supported with the investigated sources.

EKLER

26. Ne zaman ateist olmaya karar verdin? Ateist olmandaki sebep neydi?

27. İnanmak için somut bir şey mi görmek istiyorsun? Ne gibi? Neden?

28. Dünya düzeninin nasıl oluştuğunu düşünüyorsun?

29. Dünyaya nasıl geldiğini düşünüyorsun?

30. Öldükten sonra ne olacağını düşünüyorsun? Nasıl? Neden?

31. Hayatı nasıl anlamlandırıyorsun? Neden? Sen hayattan ne bekliyorsun? Hayat senden ne bekliyor? Neden?

32. Bir sıkıntın olduğu zaman ne yaparsın? Huzur bulmak için ne yaparsın? Neden?

33. Acılarını nasıl paylaşıyorsun? Depresyondayken onlarla nasıl baş ediyorsun? Neden?

34. Umudunu korumak için ne yaparsın? Gelecek için umudun var mı?

35. Yaşamın ve yaşamak hakkında ne düşünüyorsun? Nasıl yaşıyorsun? Neden?

36. Neden yaratıldığını düşünüyorsun? Dünyadaki görevin ne?

37. Hümanizm nedir? Hümanist misin? Neden?

38. Evrim teorisi nedir? Evrim teorisine inanıyor musun? Neden?

39. Reenkarnasyon nedir? Reenkarnasyona inanıyor musun? Neden?

40. Din nedir?

41. İbadet nedir? Nasıl görüyorsun? Neden?

42. Dua nedir? Dua eder misin? Neden?

43. Ruh nedir? Ruh hakkında ne düşünüyorsun? Neden?

44. İyiyi ve kötüyü nasıl ayırt ediyorsun? (Yalan söylemek din için kötüdür, din olmasaydı bunun kötü olduğunu bilebilir miydin?)

45. Kader, cennet-cehennem nedir? Bu kavramlara inanıyor musun? Neden?

46. Adalet nedir? Dünyada adalete inanıyor musun? Neden? İlahi adalet hakkında ne düşünüyorsun?

47. Başka bir dine inanma ihtiyacı duydun mu? Neden?

48. Yaşadığın bazı olayları tesadüf olarak mı görüyorsun yoksa her şeyin bir nedeni olduğunu mu düşünüyorsun? Tesadüf nedir? Mucize nedir? Mucizeye inanır mısın? Neden?

49. Bir din yaratmak isteseydin ilk ilken ne olurdu, neyin üzerine temellendirirdin? Ya sonrakiler ne olurdu? Neden?

50. Ya varsa?

Cinsiyeti:

Yaşı:

Öğrenimi:

Sosyo- ekonomik durumu: